seria de autor

Amos

OZ

Muntele Sfatului Rău

nuvele

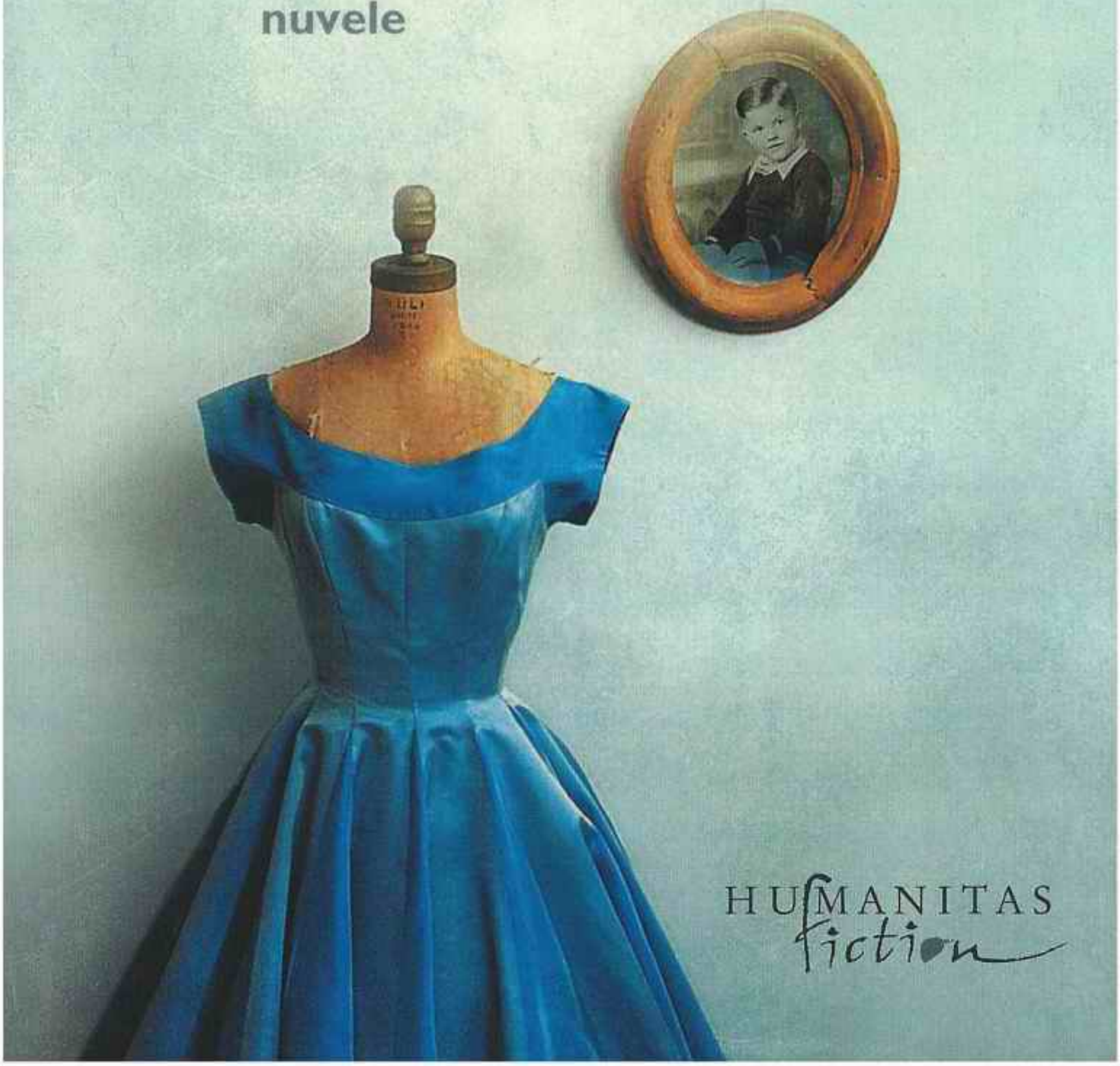

HUMANITAS fiction

Într-o perioadă în care Europa era măcinată de luptele crâncene ale celui de-al Doilea Război Mondial, evreii imigranți în Palestina privesc înapoi spre locurile pe care le-au lăsat în urmă. Dorul, melancolia, umilința, imposibilitatea de a se adapta la noul stil de viață impus de țara adoptivă, nemulțumirea și nefericirea fac din aceștia o comunitate stranie, ce plutește în derivă, neștiind și lăsând impresia că nici nu mai vrea să știe încotro se îndreaptă. Existența acestor oameni pare a se desfășura în afara timpului și a spațiului: ei nu aparțin nici unui loc, trăiesc într-un provizorat pe care-l acceptă docili. Este cazul medicului veterinar Hans Kipnis, venit în Palestina mânat de idealuri mărețe, dorind să ajute țara. Între timp, face eforturi pentru a duce o viață normală, se căsătorește, are un fiu, dar soția lui, o femeie de viță nobilă plecată din Polonia imediat după începerea persecuțiilor asupra evreilor europeni, se dovedește incapabilă să se integreze în peisajul sterp al Palestinei și să tot viseze alături de el. La fel de tristă este și povestea doctorului Emanuel Nussbaum: măcinat de o boală incurabilă, îi scrie fostei iubite, Hermina Oswald, despre situația politică din țară, despre atmosfera apăsătoare din Ierusalim, totul în balanță cu propria tragedie – un bărbat de treizeci și nouă de ani trăindu-și ultimele zile într-un exil spațial și emoțional. Doar copiii par a reuși să viseze, încrâncenați și inflexibili, la posibilitatea înființării unui stat evreu, pentru care sunt gata să lupte cu orice preț.

În seria de autor „Amos Oz" au apărut:

Scene de viață campestră
Rime despre viață și moarte
Poveste despre dragoste și întuneric
Cum să lecuiești un fanatic
Odihnă desăvârșită
Cutia neagră

Amos Oz (n. 1939) este cel mai important prozator și eseist israelian. S-a născut la Ierusalim, părinții săi fiind originari din Polonia și Rusia. La cincisprezece ani se stabilește în kibbutzul Hulda. După absolvirea Facultății de Filozofie a Universității Ebraice din Ierusalim revine în kibbutz, unde practică agricultura și predă la liceul local până în 1986, când se mută cu familia în orașul Arad, de pe țărmul Mării Moarte. Primul său volum de povestiri, *Acolo unde urlă șacalii*, apare în 1965, fiind urmat de romanul *Altundeva poate* (1966). În 1967 luptă în Războiul de Șase Zile, iar în 1973 participă la Războiul de Yom Kippur. După succesul romanului *Soțul meu, Michael* (1968), scriitorul continuă să publice cărți de ficțiune: *Până la moarte* (1971), *Atinge apa, atinge vântul* (1973), ***Muntele Sfatului Rău*** (1976), *Sumki* (1978), *Odihnă desăvârșită* (1982; Humanitas Fiction, 2011), *Cutia neagră* (1987; Humanitas Fiction, 2012), distins cu Premiul Femina Étranger, *Să cunoști o femeie* (1989), *Fima* (1991), *Să nu pronunți: noapte* (1994; Humanitas Fiction, 2010), *Pantera din subterană* (1995), *Aceeași mare* (1999), *Poveste despre dragoste și întuneric* (2002; Humanitas Fiction, 2008, 2010, 2011), *Deodată în adâncul pădurii* (2005; Humanitas, 2010), *Rime despre viață și moarte* (2007; Humanitas Fiction, 2009, 2011), *Scene de viață campestră* (2009; Humanitas Fiction, 2011), *Între prieteni* (2012). Semnează volume de eseuri, cel mai important fiind *Cum să lecuiești un fanatic* (2002; Humanitas, 2007; Humanitas Fiction, 2011). Printre numeroasele distincții primite de autor se numără: Premiul Păcii (Germania, 1992), Premiul Israel pentru Literatură (1998), Marele Premiu Ovidius (România, 2004), Premiul Catalonia pentru Literatură (2004), Premiul Grinzane Cavour (Italia, 2007) și Premiul Heinrich Heine (Germania, 2008).

Opera lui Amos Oz este tradusă în peste patruzeci de limbi.

Kerem Avraham, un cartier de la periferia Ierusalimului, undeva la granița cu deșertul, o aglomerare pitorească de oameni dintre cei mai diverși, comercianți, gospodine, oameni de știință, medici, muncitori, o mulțime de copii colindând străzile de dimineața până seara, imigranți veniți din Europa de Est care vorbesc o ebraică stricată sau nu o vorbesc deloc. Un adevărat Turn Babel în care nu mai există nici o ierarhie clară, totul în atmosfera de incertitudine ce domina Țara Sfântă la începutul anilor '40.

„O carte despre interregn, despre amurgul unei epoci și răsăritul alteia. O carte despre anxietăți profunde, dar și despre mari speranțe. Cred că fiecare cititor român care a trecut printr-o experiență marcată de o schimbare istorică majoră sau a suportat consecințele acesteia se poate regăsi în carte."

Amos Oz, mai 2012

„***Muntele Sfatului Rău*** este o carte magistrală."

Financial Times

„Alegându-și cuvintele cu o precizie de poet, Oz este un magician al senzațiilor și al efectului. Scrisul lui este marcat de un sentiment al fragilității, la fel ca protagoniștii cărților sale, mereu în planul secund al societății."

Times Literary Supplement

seria de autor

Amos Oz

Lei 29,00

ISBN 978-973-689-520-3

seria de autor

Amos

OZ

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Amos Oz

Muntele Sfatului Rău

Traducere din ebraică şi note de
ANY SHILON

HUMANITAS
fiction

Coperta
ANGELA ROTARU

Redactor
IOANA PETRIDEAN

AMOS OZ
HAR HA-ETZAH HA-RA'AH (*THE HILL OF EVIL COUNSEL*)
© Amos Oz 1978
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2012, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OZ, AMOS
Muntele Sfatului Rău / Amos Oz; trad.: Any Shilon. – București:
Humanitas Fiction, 2012
ISBN 978-973-689-520-3
I. Shilon, Any (trad.)
821.411.16-32=135.1

Muntele Sfatului Rău

I

Era întuneric. În beznă, o femeie a spus: Nu mi-e teamă. Un bărbat i-a răspuns: Ţi-e frică. Iar alt bărbat a zis: Linişte.

Apoi s-au aprins luminile slabe din laturile scenei, cortina s-a deschis şi s-a făcut linişte.

În luna mai a anului 1946, când se împlineau douăsprezece luni de la victoria aliaţilor, Comitetul Naţional a organizat o mare petrecere în sala cinematografului Edison. Pereţii erau împodobiţi cu steagurile Marii Britanii şi ale Mişcării Sioniste. La marginea scenei se aflau vaze pline cu gladiole. Atârnaseră şi un panou pe care era scris un citat din Biblie, „Să fie pace între zidurile tale, şi prosperitate în palatele tale".

Guvernatorul Ierusalimului a urcat pe scenă păşind repede, milităreşte, şi a ţinut un scurt discurs, presărat cu o glumă puţin cam rafinată şi câteva citate din Byron. Apoi s-a ridicat Moshe Shertok[1], dând glas în ebraică şi engleză sentimentelor populaţiei evreieşti. În colţul sălii, la intrare şi alături de scenă se aflau soldaţi englezi cu berete roşii, înarmaţi cu puşti automate, de frica grupărilor care funcţionau în ilegalitate[2]. Înaltul Comisar[3],

---

1 Moshe Shertok, şi-a ebraizat mai târziu numele în Sharet (1894-mijlocul 1965), om politic, al doilea prim-ministru al Israelului.

2 Etzel (Irgun Tzvai Leumi, prescurtat uneori Irgun) şi Lehi (Lohmei Herut Israel, cunoscut şi ca „grupul lui Stern" sau „banda lui Stern") erau grupări revizioniste care promovau lupta prin metode radicale, chiar teroriste. Cele două grupări se aflau în ilegalitate.

3 Reprezentantul Marii Britanii în coloniile sale, în cazul de faţă Palestina, conducătorul local suprem.

sir Alan Cunningham, privea de la balcon, şezând ţeapăn, cu spatele drept, însoţit de mica lui suită, alcătuită din doamne şi ofiţeri. Doamnele aveau binocluri mici de teatru. Un cor de pionieri îmbrăcaţi în cămăşi albastre[1] interpreta cântece muncitoreşti. Cântecele erau ruseşti, dar nici din ele şi nici din public nu răzbătea bucurie, ci mai degrabă nostalgie.

După reprezentaţia corului a rulat un film despre blindatele lui Montgomery înaintând prin deşert. Tancurile ridicau în urma lor trâmbe de praf, sfârâmau sub şenile tranşee şi garduri din sârmă ghimpată, împungând cu vârful antenelor cerul cenuşiu al deşertului. Iar sala se umplea de tunetele obuzelor şi bucuria triumfătoare a marşurilor.

În mijlocul filmului se auzi un freamăt uşor trecând printre oaspeţii de onoare.

Pelicula a fost brusc întreruptă. În sală se aprinseră toate luminile. Cineva spuse cu voce puternică, sunând a dojană sau a ordin: E nevoie urgentă de un medic.

În rândul 29, tata se ridică imediat în picioare. Încheie nasturele de sus al cămăşii sale albe, îi şopti lui Hillel să aibă grijă de mama până când se vor lămuri lucrurile şi, parcă sărind cu eroism într-o casă cuprinsă de flăcări, îşi croi drum spre treptele care duceau la balcon.

Reieşi că lady Bromley, cumnata Înaltului Comisar, leşinase brusc. Era îmbrăcată într-o rochie albă, lungă şi avea faţa foarte palidă. Tata se prezentă scurt şi energic conducătorilor guvernamentali, iar în timpul acesta aşeză braţul ei moale pe umărul său. Ca un cavaler gentil purtând o frumoasă adormită, tata o conduse pe lady Bromley spre garderoba doamnelor. Acolo o aşeză pe un taburet capitonat şi îi întinse un pahar cu apă rece. Trei înalţi funcţionari englezi îmbrăcaţi în haine de seară se grăbiră să-i urmeze şi o înconjurară pe bolnavă, unul în dreapta, altul în stânga şi ultimul în spate, sprijinindu-i capul în timp ce ea sorbi cu greutate o singură înghiţitură de apă. Un colonel

1 Îmbrăcăminte specifică organizaţiilor muncitoreşti aparţinând, în general, stângii politice.

vârstnic, purtând uniforma aviației, îi deschise poșeta, scoase evantaiul și începu să i-l vânture prin față.

Înălțimea Sa deschise ochii obosită. Îi privi o clipă cu ușoară ironie pe toți oamenii care se agitau în jurul ei. Era foarte bătrână, osoasă, ascuțită ca o pasăre însetată, nasul îi era subțire și tăios, gura strânsă într-o expresie sfidătoare și răutăcioasă.

— Deci, doctore, i se adresă colonelul tatei pe un ton sever, ce se va întâmpla acum?

Tata ezită o clipă, își ceru de două ori iertare, apoi se hotărî brusc. Se aplecă și, cu degetele lui subțiri și frumoase, desfăcu șireturile strânse ale corsetului. Lady Bromley se simți imediat mai bine. Palma ei stafidită, care amintea de piciorul unei găini, aranjă ușor marginea de dantelă a corsajului. Între buzele încrețite apăru o crăpătură, ceva care voia să sugereze un zâmbet, își încrucișă picioarele bătrâne, iar când vorbi, vocea îi era ascuțită și ostilă, ca un scârțâit de tablă:

— E numai din cauza climei.

Unul dintre înalții funcționari începu să spună cu politețe:

— Doamna mea...

Dar lady Bromely nu-i acordă nici o atenție. I se adresă tatei pe un ton nerăbdător:

— Fii atât de bun, tinere, și deschide ferestrele. Și pe aceasta. Am nevoie de puțin aer proaspăt. Da, asta numesc eu un băiat simpatic.

Îi vorbea tatei astfel pentru că, în cămașa albă pe care o purta peste pantalonii de culoare kaki, încălțat cu sandale romane[1], i se părea mai degrabă un om de serviciu decât un medic. Iar ea își petrecuse adolescența printre maimuțele, grădinile și fântânile arteziene din orașul indian Bombay.

Tata îi execută ordinul în tăcere și deschise toate ferestrele.

Aerul serii ierusalimitene pătrunse încăpere, iar împreună cu el, și mirosul de varză, pini și gunoi.

Scoase din buzunar o cutiuță de medicamente, deschise cu atenție capacul pe care apărea însemnul casei de sănătate și îi

1 Sandale confecționate din curele de piele.

întinse lui lady Bromley o aspirină. Tata nu ştia să pronunţe în engleză cuvântul „migrenă", drept care îl pronunţă în germană. N-am nici o îndoială că în clipa aceea ochii albaştri ai tatei străluciră cu căldură şi optimism în spatele ochelarilor lui rotunzi. După zece minute, lady Bromley ordonă să fie însoţită înapoi la locul ei din loja de onoare. Unul dintre înalţii funcţionari îşi notă în carneţel numele şi adresa tatei, apoi îşi exprimă recunoştinţa în cuvinte reţinute. Urmă o uşoară ezitare. Pe neaşteptate, funcţionarul întinse braţul. Urmă o strângere de mână.

Tata se întoarse la locul lui din rândul 29, între soţia şi fiul său. Spuse:

— Nu s-a întâmplat nimic. E doar din cauza climei.

Luminile din sală s-au stins, iar generalul Montgomery fu din nou văzut fugărindu-l fără milă pe generalul Rommel prin tot deşertul. Focul şi trâmbele de praf umpleau ecranul, Rommel îşi muşca buzele cu putere în prim-plan, pe fondul muzical al cimpoaielor care cântau cu pasiune, aproape extatic.

La sfârşit se intonară imnurile, cel britanic şi cel sionist. Festivitatea se încheiase. Publicul ieşi din cinematograful Edison şi începu să se împrăştie, oamenii îndreptându-se spre casele lor. Umbrele înserării se lăsară pe neaşteptate peste Ierusalim. În depărtare se vedeau munţii despăduriţi şi pe ei, ici-colo, câte un turn singuratic. Pe versanţii pietroşi erau răspândite căsuţe din piatră. Umbre şi foşnete umpleau străduţele. Oraşul era cuprins de nostalgie. Primele lumini se aprinseră la ferestre. În aer se simţea un fel de aşteptare încordată, ca şi cum urma să se audă foarte curând o voce nouă. Dar din toate părţile nu se auzeau decât vocile cele vechi, strigătul unei femei, scârţâitul vreunui oblon, ţipătul vreunei pisici în călduri printre lăzile de gunoi din câte o curte. Şi un clopot răsunând la mare depărtare.

În faţa vitrinei unei prăvălii goale stătea un frizer originar din Buhara, o frumuseţe de bărbat în halat alb, bărbierindu-se şi cântând. Intersecţia era traversată de un jeep englezesc

pe a cărui capotă se afla o mitralieră de care erau legate benzi pline de cartuşe din aramă strălucitoare.

O bătrână şedea pe un taburet din lemn lângă uşa chioşcului ei strâmt, cu articole de papetărie. Mâinile zbârcite ca ale unui tencuitor i se odihneau grele pe genunchi. Ultimele raze de lumină ale amurgului îi scăldau chipul, iar buzele i se mişcau în tăcere. Dinăuntru se auzi vocea altei femei, spunând în idiş:

— E limpede, n-o să fie bine.

Bătrâna nu răspunse. Nici nu se mişcă.

Un cerşetor religios îl acostă pe tata lângă călcătoria de pantaloni a lui Ernpreis, ceru şi primi o monedă de doi mili[1], îi mulţumi furios lui Dumnezeu, înjură de două ori Agenţia Evreiască[2] şi alungă cu vârful bastonului o pisică de stradă.

Din partea răsăriteană se auzeau clopotele, clopote cu sunete înalte şi clopote cu sunete grave, clopote pravoslave, clopote anglicane, clopote greceşti, clopote abisiniene, latine, clopote armeneşti, era ca şi cum oraşul ar fi fost lovit de o epidemie sau de un incendiu. Dar tot ce voiau aceste clopote era să numească noaptea noapte. O adiere de vânt uşoară veni de la nord-vest, poate dinspre mare, simţi tremurul uşor al coroanelor copacilor palizi pe care îi plantase primăria Ierusalimului în partea de sus a străzii Malachi şi mângâie încetişor buclele copilului. Se făcuse seară. O pasăre nevăzută scoase un ţipăt ascuţit, persistent. Lichenii răzbăteau prin crăpăturile pereţilor din piatră. Pe obloanele vechi din fier şi pe balustradele balcoanelor se întinsese rugina. Ierusalimul era foarte tăcut în ultimii stropi de lumină.

Băiatul se trezi din nou în timpul nopţii din pricina unei crize de astm. Tatăl veni desculţ lângă patul lui şi îi cântă un cântecel pentru copii, care îl liniştea:

---

1 Monedă din timpul madatului britanic, emisă în 1927, reprezentând a mia parte din lira locală.

2 Organizaţie care în trecut a reprezentat poporul evreu în relaţia cu guvernul britanic, iar azi se ocupă de asimilarea noilor imigranţi.

Doarme mielul, doarme iedul,
Dormi şi tu, închide ochii,
Vântul tace, aţipeşte,
Ierusalimul se-odihneşte.

Spre dimineaţă şacalii ţipau în *wadi*[1], la poalele cartierului Tel Arza. Mitia, subchiriaşul, începu să plângă în somn îndărătul peretelui: *Lăsaţi-l în pace! Încă trăieşte! I-a n-ie zn-a-iu!*[2] Apoi tăcu. Mai târziu se auzi cântecul cocoşilor venind din depărtare, din direcţia cartierului Sanhedria şi a satului arăbesc Shuafat. Când începu să se lumineze, tata îşi îmbrăcă pantalonii lungi de culoare kaki, îşi încălţă sandalele, îşi puse o cămaşă albastră, proaspăt călcată, cu buzunare largi, şi plecă la serviciu. Mama continuă să doarmă până când femeile din cartier începură să bată din toate puterile în saltele şi perne. Atunci se ridică din pat, în halatul ei de mătase, îi pregăti copilului un ou fiert moale, griş cu lapte, cacao fără caimac, şi îi pieptănă buclele.

Hillel spuse:

— Ajunge. De aici mă descurc singur.

Un geamgiu bătrân trecu pe stradă strigând:

— Geamgiu profesionist! America! Repar orice!

Iar copiii strigau după el „Nebunul!".

Trei zile mai târziu, tata fu surprins să primească o invitaţie aurită pentru două persoane la Balul de Mai, care urma să aibă loc la palatul Înaltului Comisar, pe Muntele Sfatului Rău. Pe spatele invitaţiei, secretarul scrisese în engleză că lady Bromley doreşte cu acest prilej să-i transmită doctorului Kipnis recunoştinţa şi scuzele sale, precum şi faptul că însuşi sir Alan şi-a exprimat aprecierea la adresa domniei sale.

Tata nu era chiar doctor. Era medic veterinar.

---

1 Wadi, valea uscată a unui râu (în general în afara sezonului ploios), termen folosit în Orientul Mijlociu.

2 Nu ştiu (în rusă, în orig.).

2

Se născuse şi crescuse în Silezia. Hans Walter Landauer, faimosul geograf, fusese unchiul mamei sale. În tinereţe, tata studiase la Institutul Veterinar din Leipzig, iar specializarea sa principală o constituiau bolile tropicale şi subtropicale ale bovinelor.

În anul 1932 a emigrat în Palestina cu intenţia de a pune bazele unei ferme de vite în munţi. Era un tânăr amabil, tăcut, plin de speranţe şi principii. Se vedea rătăcind prin munţii Galileii cu rucsacul în spate şi cu un toiag în mână, descoperind şi despădurind doar cu forţa braţelor o bucată de pământ şi construind cu propriile sale mâini o cabană din lemn cu acoperiş înclinat, mansardă şi pivniţă, pe malul unui pârâiaş. Intenţia lui era să adune văcari şi o turmă de vite, să umble ziua căutând păşuni noi, iar noaptea se vedea stând într-o odaie cu trofee de vânătoare pe pereţi, înconjurat de cărţi şi lucrând la o monografie sau compunând un poem.

A locuit vreme de trei luni într-o pensiune din orăşelul Yesud-ha-Mamala, rătăcind zile întregi singur, de dimineaţa până seara, prin Galileea răsăriteană, căutând bizoni printre mlaştinile Hulei. Trupul său devenea din ce în ce mai slab, mai bronzat, iar din spatele ochelarilor rotunzi, ochii săi păreau două lacuri albastre dintr-o ţară nordică, înzăpezită. Învăţă să iubească pustietatea munţilor îndepărtaţi şi mirosul verii: scaieţii arşi de soare, excrementele caprelor, cenuşa focurilor, praful vântului din est.

În satul arab Halsa întâlni un ornitolog originar din Bavaria, un om singuratic şi foarte credincios, evanghelist convins că întoarcerea evreilor în ţara lor vesteşte apropierea mântuirii omenirii, care rătăcea prin împrejurimi şi strângea material pentru un studiu despre păsările din Ţara Sfântă. Se plimbau împreună până în valea Marj-Ayiun, la poalele munţilor Naftali şi prin mlaştinile Hulei. În drumurile lor au ajuns de câteva ori până la izvoarele îndepărtate ale Iordanului. Rămâneau acolo zile întregi la umbra vegetaţiei luxuriante, recitând din memorie poemele lor favorite de Schiller şi învăţând împreună numele corect al fiecărui animal şi al fiecărei păsări.

Când tata a început să se îngrijoreze în legătură cu ce se va întâmpla atunci când se vor termina banii pe care îi primise de la unchiul mamei sale, celebrul geograf, a decis să plece la Ierusalim pentru a verifica alte posibilităţi concrete. Şi-a luat deci rămas-bun de la solitarul ornitolog bavarez, şi-a strâns puţinele lucruri şi, într-o dimineaţă luminoasă de toamnă, şi-a făcut apariţia în biroul doctorului Arthur Ruppin[1], la Comitetul Naţional din Ierusalim.

Doctorul Ruppin îl îndrăgi imediat pe tânărul bronzat şi tăcut care venise din Galileea. Îşi aminti că şi el studiase în tinereţe despre ţările tropicale dintr-un atlas al geografului Landauer. Când tata aduse vorba despre proiectul fermei de bovine din munţii Galileii, doctorul Ruppin notă câteva idei pe nişte bileţele.

Tata îşi încheie discursul cu următoarele cuvinte:

— E un proiect foarte greu de realizat, dar nu imposibil.

Doctorul Ruppin zâmbi cu tristeţe:

— Nu e imposibil, dar e greu de realizat. Foarte greu.

Apoi adăugă şi accentuă două-trei adevăruri amare.

---

1 Activist politic sionist, economist şi sociolog, a îndeplinit diverse funcţii de conducere în cadrul mai multor organizaţii evreieşti în timpul mandatului britanic (1876-1943).

Îl convinse pe tata să amâne pentru moment concretizarea proiectului, şi între timp să-şi investească banii într-o livadă nouă de citrice lângă aşezarea agricolă Nes Tzyiona, precum şi să achiziţioneze fără întârziere o casă mică în noul cartier Tel Arza, care tocmai se construia în nordul Ierusalimului.

Tata nu-l contrazise.

În câteva zile, doctorul Ruppin obţinu pentru tata postul de veterinar guvernamental itinerant, ba chiar îl invită la o cafea în casa lui din cartierul Rehavia[1].

Timp de câţiva ani, tata continuă să se trezească înainte de răsăritul soarelui şi să călătorească în autobuze prăfuite spre Betleem, Ramallah, spre împrejurimile Ierihonului sau spre Lod, supraveghind vitele în calitate de reprezentant guvernamental.

Livada de citrice de lângă Nes Tzyiona începu să-i asigure un venit modest, pe care, împreună cu o parte din salariul său guvernamental, îl depunea lunar la banca Anglo-Palestiniană. Mobilă căsuţa din cartierul Tel Arza cu un pat, o masă, un dulap şi rafturi. Hans Walter Landauer îl privea pe tata oarecum sceptic şi cu o umbră de mirare parcă, de la înălţimea tabloului său. Mai des în orele nopţii.

În drumurile sale prin sate aduna tot felul de plante ţepoase rare. Găsi şi câteva fosile pietrificate, precum şi cioburi de ceramică antică. Le sortă cu multă băgare de seamă. Şi aşteptă.

Între timp se lăsă o tăcere grea, nemaiauzind nimic despre mama şi sora lui, rămase în Silezia.

De-a lungul anilor, tata învăţă puţină arabă. Şi ce înseamnă singurătatea. Amână pentru zile mai bune poemul pe care visa să-l compună. Învăţa zilnic câte ceva nou despre ţară şi despre locuitorii ei, uneori chiar şi despre sine. Mai visa din când în când la ferma de bovine din munţii Galileii, deşi mansarda şi pivniţa i se păreau acum inutile, chiar un pic puerile. O singură dată, într-o noapte, se adresă cu voce tare fotografiei unchiului:

---

1 Cartier elegant din Ierusalim.

— Vom trăi şi vom vedea. Nu sunt mai puţin încăpăţânat decât tine. Poţi să râzi, mie nu-mi pasă. Râzi cât vrei. Chiar te rog.

La lumina lămpii, tata scria un jurnal în care îşi exprima temerile referitoare la soarta mamei şi a surorii sale, povestind şi despre chinuitoarele hamsinuri, vânturi uscate şi fierbinţi care veneau dinspre deşert, despre micile ciudăţenii ale unora dintre cunoscuţii săi, despre gustul călătoriilor prin cătunele uitate de Dumnezeu. Descrise cu multă atenţie concluziile ştiinţifice la care îl condusese munca sa. Adăugă câteva note optimiste despre progresul comunităţii evreieşti în diferitele direcţii de dezvoltare. După multe ştersături adăugă chiar două-trei gânduri pro şi contra solitudinii, precum şi o speranţă sfioasă că într-o zi va găsi şi el iubirea adevărată. După care desprinse foaia cu atenţie şi o rupse în bucăţele. Scrise apoi un articol în favoarea consumului laptelui de capră, pe care îl publică în ziarul *Tânărul muncitor*.

Uneori, seara, se ducea acasă la doctorul Ruppin, în cartierul Rehavia, unde îl serveau cu cafea şi prăjituri cu cremă. Alteori vizita un concetăţean, pe bătrânul profesor Iulius Wertheimer, care locuia şi el în Rehavia, nu departe de casa doctorului Ruppin. Din depărtare se auzea uneori un pian, sunete plăcute, stăruitoare, ca o rugăciune orgolioasă, disperată. În fiecare vară versanţii munţilor ardeau şi în fiecare iarnă Ierusalimul se acoperea de ceaţă. Refugiaţi şi pionieri continuau să sosească, umplând oraşul de tristeţe şi dezorientare. Tata cumpără cărţi de la câţiva dintre aceştia, printre ele şi volume legate în piele, cu miros puternic şi litere aurii imprimate pe coperţi, iar uneori făcea schimb de cărţi cu doctorul Ruppin sau cu bătrânul profesorul Iulius Wertheimer, care avea obiceiul să-l întâmpine cu o îmbrăţişare rapidă şi jenată.

Unii arabi îi dădeau să bea suc rece de rodii. Alţii chiar îi sărutau mâna. Învăţă să bea apă dintr-un ulcior din ceramică înclinat, fără să atingă cu buzele gura acestuia. O femeie îi arun-

că odată o privire întunecată, arzătoare, şi un fior îi cutremură trupul. Privi repede în altă parte.

În jurnalul său scria:

„Trăiesc deja de doi ani în Ierusalim şi continuă să-mi fie dor de el de parcă aş fi încă un student tânăr din Leipzig. Nu e oare un paradox? Şi, în general", adăugă tata, notând în jurnal câteva propoziţii meditative şi oarecum vagi, „sunt multe contradicţii aici. Ieri-dimineaţă, în satul Lifta, am fost nevoit să eutanasiez urgent un cal sănătos şi frumos pentru că derbedeii îi scoseseră noaptea ochii cu un cui. Cruzimea de dragul cruzimii mi se pare dezgustătoare şi total inutilă. În aceeaşi seară, în kibbutzul Kiriat Anavim, pionierii ascultau la gramofon o suită de Bach, şi eram plin de compasiune faţă de oamenii aceştia, faţă de cal, faţă de Bach, faţă de mine însumi. Aproape că m-au podidit lacrimile. Mâine e ziua de naştere a regelui, şi toţi salariaţii secţiei vor primi un bonus din partea guvernului. Sunt multe contradicţii. Nici clima nu e uşor de suportat."

3

Mama a spus:

— Am să îmbrac rochia albastră cu decolteu triunghiular şi voi fi cea mai frumoasă de la bal. Şi vom comanda un taxi.

Tata a spus:

— Nu uita să pierzi pe acolo un pantofior.

Hillel a spus:

— Şi eu.

Dar copiii nu sunt invitaţi la Balul de Mai de la palatul Înaltului Comisar. Nici măcar copiii cuminţi. Nici măcar copiii cu mult mai inteligenţi decât cei de vârsta lor. Fără îndoială că balul nu se va sfârşi înainte de miezul nopţii. Din acest motiv va petrece seara la vecina pianistă, madame Iabrova, şi la nepoata ei, Liubov, care şi-a schimbat numele în Beniamina Even-Hen[1]. Acolo îi vor pune muzică la gramofon, îi vor servi cina şi îi vor permite să se joace puţin cu colecţia de păpuşi înainte de a se duce la culcare.

Hillel încercă să negocieze:

— Dar trebuie să-i dau un răspuns Înaltului Comisar, să ştie cine are dreptate.

Şi tata îi explică răbdător:

— Noi avem dreptate, iar Înaltul Comisar o ştie, dar e nevoit să ţină seamă de dorinţa regelui său.

— Pe regele ăsta eu nu-l invidiez deloc, pentru că o să primească o pedeapsă mare de la Dumnezeu, iar unchiul Mitia

---

1 Even Hen – piatră preţioasă, nume de familie ebraic.

îl numeşte regele Chedorlaomer[1] al Albionului şi spune că ilegaliştii îl vor prinde şi-l vor executa pentru tot răul pe care l-a făcut supravieţuitorilor, turui copilul înflăcărat, dintr-o răsuflare.

Tata spuse pe un ton calm, alegându-şi cu grijă cuvintele:

— Unchiul Mitia exagerează puţin, regele Angliei nu este Chedorlaomer, ci George al VI-lea. După câte se pare, una dintre fiicele sale îi va urma la domnie, pentru că nu are nici un fiu. Uciderea unui om, când nu te afli în legitimă apărare, este o crimă. Iar tu, Majestatea Ta Hillel Întâiul, du-te acum şi bea-ţi laptele cu cacao. După care să te speli pe dinţi.

Mama, cu o agrafă între dinţi şi cu cercei de chihlimbar în amândouă mâinile, spuse:

— Regele George este foarte slab şi foarte palid. Iar chipul său e mereu trist.

La sfârşitul clasei a treia, Hillel dactilografie la maşina de scris a tatei o scrisoare în trei exemplare, apoi trimise unul regelui, la Londra, şi un al doilea Înaltului Comisar: *Acest pământ ne aparţine atât conform legilor biblice, cât şi celor juridice. Vă rog să ieşiţi imediat din Ţara lui Israel şi să vă întoarceţi în Anglia, înainte de a fi prea târziu.* A treia copie circulă din mână în mână prin cartierul cuprins de emoţie. Madame Iabrova, pensionara, spuse: Copilul e poet. Nepoata ei, Liubov Beniamina Even-Hen, adăugă: Şi ce bucle are! Trebuie neapărat să-i trimitem o copie doctorului Weizmann[2], pentru a-i aduce puţină bucurie! Inginerul Brzezinski era de părere că nu trebuie exagerat, cuvintele frumoase nu pot construi un zid. Iar de la Gerald Lindley, secretar, a venit un răspuns scurt, pe o foaie de hârtie cu antet: *Am studiat scrisoarea dvs. cu toată atenţia care se impune. Suntem mereu atenţi la opiniile cetăţenilor. Al dumneavoastră, cu sinceritate.*

---

1 Vechiul Testament, Geneza, cap. 14.

2 Haim Weizmann, (1874-1952), chimist, conducător al Mişcării Sioniste, primul preşedinte al statului Israel.

Cum mai ardea geraniumul în grădină, în lumina albastră a verii. Cum se agăţa lumina aceasta printre degetele de rămurele ale smochinului din curte şi cum se spărgea între ele în raze nervoase. Şi cum ţâşnea soarele în fiecare dimineaţă de după Muntele Scopus, ca să exaspereze tot oraşul şi să transforme brusc cupolele din aur şi argint în vâlvătaie de foc orbitor. Cum mai izbucneau cântecele păsărilor odată cu răsăritul soarelui, strigându-şi bucuria sau disperarea.

Burlanul din tablă absorbea căldura şi era plăcut să-l atingi în orele dimineţii. Pietrişul fin şi curat cu care tata acoperise poteca sinuoasă ce cobora de la treptele verandei până la gard, la smochin şi la capătul grădinii era alb şi plăcut la atingerea tălpilor desculţe.

Grădina nu era mare, dar era frumoasă şi foarte bine întreţinută: visurile tatei brodaseră răsaduri pătrate şi dreptunghiulare printre pietrele solului stâncos, creaseră o insulă izolată de înţelepciune luminoasă printre spaţiile sălbatice, stânci, văi contorsionate, vânturi venite din deşert.

Iar împrejur se afla cartierul Tel Arza, o grămadă de case noi din piatră, împrăştiate la voia întâmplării pe o colină. Munţii cei mari ar putea veni noaptea, să ia totul cu ei în tăcere, casele, puieţii şovăitori, speranţele, drumul neasfaltat. O turmă arăbească de oi va urca să pască şi să calce în picioare crizanteme, narcise, gura-leului, iarba care începea să răsară ici-colo. Ciobanul va privi nemişcat oile hapsâne, semănând cu trunchiul unui chiparos ars.

Hillel vedea tot timpul lanţul de munţi golaşi din jur. Intuia uneori cum în valul de lumină albastră şi veselă se aduna şi creştea fluxul nevăzut al toamnei.

Toamna va veni. Lumina se va ofili şi va deveni cenuşie. Norii vor coborî şi vor acoperi munţii. El se va agăţa de ramurile smochinului şi va urca până în vârful coroanei, iar de acolo, în lumina toamnei, poate că va putea să vadă marea şi deşertul,

insulele din spărturile norilor, continentele misterioase despre care tata i-a povestit cu simplitate, iar mama cu lacrimi de nostalgie în ochi.

Tata spunea că ţările acelea frumoase ne-au vomat din ele cu o ură oarbă, şi din acest motiv noi ne vom construi aici o ţară de şapte ori mai frumoasă. Dar mama numea ţara aceasta „curtea din dos" şi spunea că aici nu vor fi niciodată un fluviu, o catedrală sau păduri seculare. Unchiul Mitia, subchiriaşul, chicotea printre dinţii lui cariaţi şi arunca vorbe disparate despre durerile naşterii, chinurile agoniei, Ierusalimul care îşi ucide profeţii ori blestemul lui Dumnezeu asupra ruinelor Babilonului. În plus, era vegetarian.

Din cuvintele sale, lui Hillel nu-i era limpede dacă Mitia îl sprijină pe tata sau e de acord cu mama. Ceea ce spunea mama i se părea inutil, aşa încât mergea până la marginea grădinii pentru a privi printre ramurile smochinului şi pentru a simţi mirosul toamnei. Toamna va veni. Tristeţea ei îl va însoţi la şcoală, la lecţiile de pian pe care le urma cu madame Iabrova, la biblioteca Răscumpărătorii Sionului, în patul său noaptea, în visurile sale. Afară va bântui furtuna, vor cădea rafale de ploaie, iar el va scrie un articol pentru ziarul clasei. Cuvintele „păduri seculare" pe care le folosea mama când voia să insulte ţara aruncau asupra lui o vrajă ciudată, cenuşie.

4

Hillel era un copil rotunjor şi sensibil. Îşi aranjase un loc secret la capătul grădinii, în spatele smochinului sau printre ramurile sale, pe care îl numea „ascunzătoarea". Acolo avea obiceiul să se ascundă şi să mănânce dulciurile lipicioase pe care le primea de la câte o vecină. Acolo visa despre Africa, despre izvoarele Nilului, despre leii din junglă.

Noaptea îl trezeau crizele de astm. Mai ales la începutul verii. Febril, sufocându-se, vedea prin crăpăturile obloanelor cum lucrul acela alb rânjea înspăimântător spre el, şi începea să plângă. Până când apărea tata cu o lanternă mică în mână şi se aşeza lângă el, cântându-i o melodie liniştitoare. Mătuşile, vecinele şi educatoarele îl răsplăteau pe Hillel cu pupături ruşeşti şi demonstraţii poloneze de afecţiune şi îl strigau „cireşel". Uneori lăsau urme groase de ruj pe obrajii sau pe buzele lui. Femeile acestea erau grase şi afectuoase. Chipurile lor aveau o expresie amară de reproş: Viaţa nu fost atât de bună cu mine pe cât aş fi meritat. Prin interpretarea lor viguroasă, făcea impresia că pianista, madame Iabrova, precum şi nepoata ei de soră, Liubov, care îşi ebraizase numele în Beniamina Even-Hen, plăteau vieţii aşa cum i se cuvenea pentru ceea ce le făcuse. Doamna Vishniak de la farmacie i se plângea lui Hillel şi spunea că singura speranţă a poporului evreu, ba chiar şi a ei personal, o reprezintă copiii mici. Uneori Hillel era meditativ sau trist, şi atunci le înmuia inima cu câte o frază dulce, precum: Viaţa e un cerc. Toţi se rotesc.

Cuvintele lui stârneau valuri de emoţie.

Dar copiii din cartierul Tel Arza îi dăduseră o poreclă nesuferită, „Jeleu". Fetiţelor slabe şi rele, fetiţelor urâcioase din comunităţile orientale le place să-l trântească pe Hillel la pământ, peste grămada de pietriş, şi să-l tragă de şuviţele blonde. De gâtul acestor fetiţe sunt atârnate chei şi talismane. Emană un miros pătrunzător: alune, transpiraţie, săpun şi halva.

Hillel aşteaptă întotdeauna liniştit ca ele să se plictisească de buclele lui. Atunci se ridică, îşi scutură pantalonii şi maioul din bumbac de praful pietrişului, respiraţia i se întretaie, ochii se umplu de lacrimi, îşi muşcă buzele cu dinţii şi începe să ierte. Ce frumoasă i se pare iertarea: fără îndoială că fetiţele nu înţeleg răul pe care îl fac, probabil că au taţi săraci şi fraţi care fac parte din lumea interlopă sau a fotbalului, poate că mamele şi surorile lor ies cu soldaţi englezi. E groaznic să te naşti fetiţă în comunităţile orientale. Iar uneia dintre ele au început deja să-i crească sânii sub maioul transpirat. Hillel e înţelegător, iartă, e plin de dragoste de sine pentru capacitatea de a înţelege şi a ierta.

După aceea fuge la farmacia doamnei Vishniak şi plânge puţin, nu din cauza zgârieturilor, ci pentru soarta amară a acelor fetiţe şi din admiraţie pentru sufletul său mare. Doamna Vishniak îl sărută. Îl consolează cu dulciuri lipicioase. Îi povesteşte despre moara de pe malul fluviului albastru, care a fost şi nu mai este. El îi povesteşte în cuvinte alese ce a visat noaptea trecută, interpretează singur visul, lasă în urma lui o senzaţie delicată şi poetică, apoi se duce să cânte la pian în umbra casei neaerisite a lui madame Iabrova şi a Beniaminei. Hillel transmite mângâierile primite de la doamna Vishniak statuii din bronz a lui Beethoven, care tronează falnică pe scrin. Doar şi lui Herzel[1] i se striga pe stradă în copilărie „nebunul". Iar pe Bialik[2] îl băteau toţi.

---

1 Theodor (Benjamin Zeev) Herzel (1860-1904), ziarist şi dramaturg austro-ungar de origine evreiască, devenit luptător pentru dreptul la autodeterminare al poporului evreu, creatorul termenului „sionism", supranumit vizionarul statului evreu.

2 Haim Nahman Bialik (1873-1934), pionier al poeziei ebraice moderne, considerat poetul naţional al Israelului.

Există obiceiul ca seara, înainte de culcare, Hillel, îmbrăcat deja în pijama, să fie invitat în camera tatălui său. Încăperea aceasta se numeşte „cabinet". Acolo se află rafturi cu cărţi, un birou, o vitrină din sticlă în care sunt aranjate fosile pietrificate şi ceramică antică, din argilă, iar de deasupra tuturor, din tabloul maroniu, priveşte sceptic celebrul geograf Hans Walter Landauer.

Trebuie să le spună oaspeţior una sau două propoziţii inteligente. E sărutat şi trimis în camera lui, la culcare. Din celălalt capăt al coridorului îi aude pe adulţi vorbind cu pasiune, iar el e cuprins de ardoarea lor şi începe să-şi alinte cu degetele micul organ, prin şliţul pantalonilor de pijama.

Apoi, în întuneric, ajung până la el sunetele dezolate ale violoncelului lui Liubov Beniamina, iar lui i se face deodată silă de el însuşi. Îşi spune singur „Jeleu". E cuprins de compasiune pentru toţi bărbaţii şi toate femeile. Adoarme plin de milă.

— E un omuleţ în toată puterea cuvântului, spune doamna Vishniak în idiş. Isteţ. Ştrengar. Un drăcuşor. Ca toată familia, de altfel.

Dincolo de gardul scund pe care tata l-a făcut din stâlpi de fier şi plase metalice vechi şi pe care l-a vopsit în culori deschise, încep terenurile virane. Întinderi de pământ acoperite cu schelete de maşini, praf, miros de scaieţi, de excremente de oi, apoi valea, din care se aud lătrături de şacali şi de vulpi, şi, mai departe, păduricea în care copiii au găsit odată oasele pe jumătate roase ale unui soldat turc într-o grămadă de zdrenţe care cândva alcătuiau o uniformă de ieniceri, răspândind un miros de nesuportat. Iar acolo, în sălbăticia din vale, mişunau noaptea şopârle iuţi şi şerpi şi poate chiar hiene, şi dincolo de *wadi* se vedeau dealuri pietroase, golaşe, şi după ele alte văi, prin care rătăceau cât era ziua de lungă arabi înfăşuraţi în caftane şi turmele lor. Mai departe erau alţi şi alţi munţi străini şi sate străine care se întindeau până la capătul ţării, turnuri de moschei, satele Shuafat, Nabi Samuel, periferiile oraşelului Ramallah, jelania muezinului frângându-se în vânt, în lumina ambiguă

a amurgului, femei oacheşe, tineri cu voci guturale, de o viclenie distrugătoare. Şi o făptură subţire, plină de răutate, îndepărtată, infinit de răbdătoare, observându-te mereu, neobservată.

Mama spuse:

— În timp ce tu, Hans, vei dansa ca un ursuleţ cu bătrâna ta lady pe care ai vindecat-o, eu voi şedea singură într-un fotoliu de paie de la marginea verandei, în rochia mea albastră, voi bea martini cu înghiţituri mici şi voi râde în sinea mea. Dar după aceea am să mă ridic şi eu şi am să dansez pe neaşteptate cu guvernatorul Ierusalimului sau cu însuşi sir Alan. Atunci va veni rândul tău să şezi acolo de unul singur şi nu vei avea nici un chef de râs.

Tata răspunse:

— Îţi dai seama că te aude copilul şi că înţelege totul.

Iar Hillel întrebă:

— Ei şi ce-i cu asta?

În cinstea evenimentului, tata împrumută de la inginerul Brzezinski un costum elegant, confecţionat la întreprinderea Szczupak din Lodz, înainte de război. Mama şezu toată dimineaţa pe terasa umbrită, potrivind costumul pe măsura tatei.

La prânz, tata a probat costumul, şi-a îndreptat umerii şi a declarat:

— Absurd!

Mama i-a răspuns în râs:

— Copilul aude şi înţelege totul!

Hillel a spus:

— Ei şi ce? „Absurd" nu e un cuvânt grosolan!

Tata a zis:

— Nici un cuvânt nu e grosolan prin el însuşi. Grosolănia se află de obicei în spatele cuvintelor sau între ele.

Iar mama:

— Grosolănia se găseşte aici în orice. Chiar şi în ideile tale profunde, pe care i le bagi în cap lui Hillel. Până şi în remarcile tale. Până şi asta e absurd.

Tata tăcu.

Cartea Albă[1] conduce, prin politica ei, spre un drum care se înfundă, scria în dimineaţa aceea în ziarul *Davar*. Hillel adoptă pe dată expresia „drum care se înfundă", vizualizându-l cu ochii minţii.

Mitia, subchiriaşul vegetarian, ieşi desculţ din camera sa, mergând să-şi facă un ceai în bucătărie. Era un flăcău înalt, palid, cu păr rar şi subţire. Era aplecat de spate şi mergea cu paşi mici şi agitaţi. Avea un obicei ciudat, să-şi muşte pe neaşteptate colţul gulerului cămăşii şi să mângâie nervos toate obiectele care îi ieşeau în cale, masa, balustrada, raftul, şorţul pe care îl atârnase mama în cuierul din bucătărie. Inginerul Brzezinski susţinea că într-o bună zi va ieşi la iveală faptul că Mitia ăsta e un comunist periculos sub acoperire. Dar mama s-a oferit să-i spele şi să-i calce puţina îmbrăcăminte, împreună cu hainele familiei.

Când Mitia intră târându-şi picioarele în bucătărie, începu să facă semne de salut cu mâna în toate direcţiile, de parcă în faţa lui s-ar fi aflat o mulţime de oameni. Dintr-odată privirea îi căzu pe cuvintele „drum care se înfundă", din titlul paginii interioare a ziarului *Davar*, ce rămăsese deschis pe masa din bucătărie. Râse dezvelindu-şi dinţii cariaţi şi spuse: Ce mizerie!

După aceea strânse paharul fierbinte între palmele mari şi palide, se întoarse cu paşi nervoşi în camera lui şi trase uşa după el.

Mama spuse blând:

— Ca un câine părăsit.

După o tăcere scurtă, consideră necesar să adauge:

— Se spală de cinci ori pe zi şi îşi dă cu parfum şi totuşi emană un miros neplăcut. Ar trebui să-i găsim o fată. Poate vreo emigrantă de la Biroul de Înregistrare al Muncitoarelor, o fată săracă dar cumsecade. Iar tu, Hans, du-te şi bărbiereşte-te. Iar tu, Hillel, la lecţii. Poate îmi spune şi mie cineva ce caut în casa asta de nebuni.

---

1 Raport al guvernului englez, care se referea şi la situaţia Palestinei în perioada mandatului britanic.

5

Venise din Varşovia în adolescenţă, pentru a studia istoria la Universitatea de pe Muntele Scopus. În mai puţin de un an era deja deziluzionată şi de ţară, şi de limbă. Niuta, sora ei mai mare din New York, i-a trimis un bilet pentru vaporul *Aurora*, care pleca din Haifa spre America. Cu câteva zile înainte de plecare, dr. Ruppin i-a făcut cunoştinţă cu tata, căruia îi arătase frumoasele acuarele, rod al mâinilor ei, şi care i-a spus în germană, ce păcat că domnişoara ne părăseşte, viaţa în ţara asta i se pare şi ei greu suportabilă, prin urmare pleacă plină de deziluzii în America.

Hans Kipnis privi câteva clipe acuarelele, îşi aminti brusc de ornitologul german alături de care rătăcise până la izvoarele Iordanului, atinse una delicat cu degetul, îi strânse grăbit mâna şi găsi de cuviinţă să facă o remarcă despre singurătate şi visuri în general, cu referire la cele din Ierusalim în special.

Mama îi surâse ca şi cum ar fi spart din greşeală o vază scumpă.

Tata îşi ceru scuze jenat şi tăcu.

Doctorul Ruppin avea două bilete pentru seara aceea la un concert al orchestrei nou formate a refugiaţilor din Europa. Renunţă la ele cu bucurie în favoarea tinerei perechi, întrucât Menahem Ussishkin, marele conducător sionist, se întorsese din America cu o zi sau două mai devreme decât fusese aşteptat şi după cum îi era obiceiul, programase imediat o întâlnire urgentă pentru seara respectivă.

După concert s-au plimbat puţin pe strada Prinţesa Mary. Vitrinele erau împodobite şi luminate, iar într-una dintre ele

o mică păpuşă automată făcea plecăciuni. Pentru o clipă, Ierusalimul a semănat cu un oraş adevărat. Domni şi doamne se plimbau la braţ, iar unii bărbaţi chiar fumau, folosind sipci scurte.

Un autobuz opri lângă ei, iar şoferul în pantaloni scurţi le zâmbi şi spuse: Poftiţi!, dar nu voiau să urce. Un jeep pe care era montată o mitralieră cobora în josul străzii. Din depărtare se auzeau sunetele clopotelor. Căzură amândoi de acord că Ierusalimul emana un fel de farmec aparte, plin de cruzime. Apoi s-au înţeles să se revadă a doua zi şi să mănânce împreună îngheţată de căpşuni la cofetăria Zichel.

La o masă apropiată discutau filozoful Martin Buber[1] şi scriitorul Agnon[2], şi, întrucât nu ajungeau la o înţelegere, Agnon propuse în glumă să ceară părerea tineretului. Tata sugeră ceva, trebuie să fi fost o remarcă strălucită şi foarte rafinată, pentru că Buber şi Agnon au râs amândoi şi au complimentat-o pe partenera sa. Poate că în clipa aceea ochii albaştri ai tatei s-au luminat în spatele lentilelor rotunde şi e posibil ca un surâs melancolic să-i fi apărut pe buze.

Peste nouăsprezece zile, naziştii şi-au declarat deschis intenţia de a-şi lărgi efectivele militare. În Europa se simţea tensiunea. Vaporul *Aurora* n-a mai ajuns niciodată la Haifa, pentru că şi-a schimbat traseul şi a ridicat ancora spre insulele Antile.

Tata şi-a stabilit o întâlnire cu concetăţeanul său, vârstnicul profesor Iulius Wertheimer, care îl luase sub aripa lui ocrotitoare de când venise în Palestina. Ceruse îngăduirea de a se consulta cu bătrânul într-o problemă personală. Era jenat, confuz, se simţea vinovat, refractar. Se încurca în cuvinte. Profesorul Wertheimer îl asculta pe tata tăcut, îngrijorat. Apoi

---

1 Martin Buber (1878-1965), filozof evreu originar din Austria, profesor universitar la facultăţile de filozofie din Frankfurt şi Ierusalim, traducător al Vechiului Testament în germană, unul dintre cei mai importanţi filozofi ai secolului XX.

2 Shai (Shmuel Iosef) Agnon (1888-1970), figură centrală a literaturii ebraice moderne, laureat al Premiului Nobel.

alungă pisicile din cameră şi închise uşa în urma lor. Când au rămas singuri, profesorul Wertheimer îl avertiză pe tata în mod indirect să nu-şi complice inutil viaţa personală. Nu încape îndoială că exact acestea au fost cuvintele care l-au făcut pe tata să se îndrăgostească definitiv şi irevocabil.

Ruth şi Hans s-au căsătorit la Ierusalim, chiar în ziua în care Hitler declara la Nürenberg că doreşte pacea şi înţelegerea şi că detestă războaiele. La nuntă au participat funcţionari de la secţia veterinară, iar printre ei doi arabi, unul din Nazaret şi al doilea din Betleem, familia Ruppin, refugiaţi şi pionieri, câţiva vecini din Tel Arza, precum şi un student revoluţionar, slab, de la Universitatea de pe Muntele Scopus, care nu-şi putea lua nici măcar pentru o clipă ochii arzători de la frumoasa mireasă. El a fost cel care i-a binecuvântat în numele cercului de cunoscuţi şi a promis că până la urmă dreptatea va triumfa şi că vom vedea aceasta cu propriii noştri ochi. Numai că a stricat repede buna impresie pe care o făcuse, pentru că după ce şi-a încheiat discursul s-a îmbătat criţă dintr-o singură sticlă de bere Nesher, numindu-l pe mire *burjui*, şi pe mireasă *artistka*. Oaspeţii s-au împrăştiat, iar tata a comandat un taxi, pentru a muta puţinele lucruri ale mamei din camera ei modestă din cartierul Neve Shaanan în casa pe care o pregătise şi o aranjase de-a lungul câtorva ani în cartierul Tel Arza.

Acolo, în Tel Arza, în casa mică din piatră care dădea spre văile stâncoase, li se născu după un an un băieţel bălai.

Când mama a venit acasă de la maternitate cu bebeluşul, tata întinse braţul, arătându-i cu mândrie mica lui proprietate, şi spuse:

— Deocamdată aceasta este doar o suburbie îndepărtată. În grădina noastră cresc numai puieţi mici. Soarele bate toată ziua în obloane. Dar, cu timpul, copacii vor creşte şi vom avea umbră din plin. Crengile vor acoperi toată casa. Iedera va urca până la acoperiş şi va acoperi gardul de jur-împrejur, iar florile vor umple grădina. Vom face şi un foişor cu boltă de viţă-de-vie, unde vara vei putea sta toată ziua, să pictezi acuarele frumoase.

Poate vom avea şi pian. Se va construi o casă de cultură, se va asfalta şoseaua, cartierul va fi anexat oraşului, iar Ierusalimul va fi sediul central al guvernului evreu şi al armatei evreieşti. Doctorul Ruppin va fi ministru, iar profesorul Buber va fi preşedinte sau chiar rege. Poate că eu voi conduce departamentul veterinar, atunci când va sosi ceasul. Şi noi imigranţi vor veni din toate ţările lumii.

Se simţi dintr-odată foarte ruşinat de discursul său şi regretă în mod special câteva cuvinte pe care le folosise. Colţurile buzelor îi căzură brusc într-o expresie de tristeţe şi adăugă repede, pe un ton practic:

— Poezie. Filozofare. Foişor cu viţă-de-vie. Acum mă duc să aduc un bloc de gheaţă, iar tu te duci să te culci puţin, să nu te doară din nou capul diseară. Ce cald e...

Mama se îndreptă spre uşa casei. Lângă scară se opri şi privi cu tristeţe la cutia din tablă ruginită în care fuseseră aduşi lăstarii de geranium, apoi spuse:

— Nu vor fi nici un fel de flori. Va veni potopul. Sau războiul. Toţi vor muri.

Tata nu răspunse, simţind că aceste cuvinte nu-i erau adresate lui şi că n-ar fi trebuit spuse sub nici un motiv.

Pantalonii de culoare kaki îi ajungeau până aproape de genunchi. Între genunchi şi sandale picioarele îi erau bronzate, subţiri şi netede. În spatele ochelarilor rotunzi, chipul lui avea o expresie de permanentă gratitudine, sau de uşoară surpriză plăcută. Iar în clipele în care se simţea jenat, avea obiceiul să spună:

— Nu ştiu. Nu e bine să ştii totul. Există pe lume tot felul de lucruri pe care e preferabil să le ignori pur şi simplu.

6

În albumul ei din tinereţe, mama e o liceană blondă, cu un fel de frumuseţe interiorizată, autumnală. Ţine între degete o pălărie albă cu boruri largi. Pe gardul din spatele ei se văd trei porumbei şi un student polonez mustăcios, care râde din toată inima.

În adolescenţă era considerată cea mai cultivată dintre elevii Liceului Naţional. La vârsta de numai doisprezece ani, atrăsese deja atenţia bătrânului profesor de literatură polonă. Vârstnicul umanist, povestea mama, era adânc mişcat de felul în care recita din poemele literaturii naţionale. „Vocea lui Ruth", exclama pedagogul cu un entuziasm răguşit, „este ecoul spiritului etern al poeziei, alunecând fără oprire printre pâraie, pe o pajişte". Întrucât se considera şi pe sine un poet neînţeles, adauga copleşit de emoţie: „Dacă ar fi în puterea căprioarelor să cânte, fără îndoială că ar cânta ca micuţa Ruth".

Mama râdea când repeta fraza aceasta, deoarece comparaţia i se părea deplasată. Nu atât pentru „cântecul căprioarelor", cât pentru faptul că habar nu avea să cânte. Le dăruia iubirea ei animalelor de casă mici şi curate, filozofilor şi artiştilor celebri, dansului, rochiilor din dantelă şi şalurilor subţiri din mătase, dar şi prietenelor ei nevoiaşe, care nu aveau nici rochii din dantelă, nici şaluri din mătase. Îi iubea şi pe amărâţii pe care îi întâlnise în copilărie: lăptarul, cerşetorul, bunica Gittel, servitoarea şi dădaca, ba chiar şi pe nebunul cartierului. Cu

condiția ca suferința să nu-i fi desfigurat și să fie niște nefericiți melancolici, cu gesturi îndurerate și emoționante, ca și cum și-ar recunoaște vina și s-ar strădui să-și ispășească pedeapsa.

A tradus din poloneză o compunere pe care o scrisese când împlinise cincisprezece ani. A copiat-o pe curat cu litere de tipar și i-a cerut lui Hillel să i-o citească apoi cu voce tare:

Marea albastră permite razelor soarelui să-i soarbă apele, să facă din ele nori ce seamănă cu vata murdară, să toarne ploaie torențială peste munți, peste văi și lunci – dar nu peste deșertul cel urât –, iar până la urmă toate apele se adună, înghesuite unele într-altele, și ajung înapoi în mare. Se întorc în ea mângâind-o.

O cuprinse pe neașteptate un acces de furie, smulse foaia din mâna copilului și o rupse în bucățele, strigând cu disperare:

— S-a terminat! Totul a murit și s-a dus! Gata! N-a mai rămas nimic! S-a pierdut totul!

Era după-amiază, o sâmbătă obișnuită de iarnă, friguroasă, biciuită de rafale de vânt și valuri de frunze moarte. În casa cea mică din cartierul Tel Arza, focul ardea cu flacără albastră în soba cu gaz. Pe masă erau o tavă cu ceai și portocale și o vază plină cu crizanteme. Pe rafturi se etalau orgolioase cărțile tatei. Umbrele odăii cădeau peste ele. Din vale se auzea șuierul vântului. Ceața se lipea de ferestre, iar geamurile vibrau. Mama povestea cu un fel de ironie amară despre adolescența ei în Varșovia, despre cursele de canotaj organizate de-a lungul râului Vistula, despre partidele de tenis în costume albe, despre Regimentul șapte cavalerie, care defila în fiecare duminică de-a lungul bulevardului Republicii. Uneori i se adresa tatei numindu-l doctor Zichel, în loc de doctor Kipnis, Hans, Hanan[1].

Tata își atingea fruntea înaltă cu degetele lui subțiri și frumoase, și nu părea surprins, nici ofensat, ci zâmbea tăcut amintindu-și cuvintele pe care li le spusese odată, în cafeneaua Zichel, scriitorului Agnon și filozofului Buber. Amândoi fuseseră în-

1 Nume ebraic pentru Hans.

cântaţi, se sfătuiseră cu el referitor la îngheţata de căpşuni şi chiar o complimentaseră pe partenera sa.

Când avea şaisprezece ani, mama i-a permis frumosului Tadeusz s-o sărute pe un pod. Întâi pe obraz, apoi pe buze, dar mai departe nu i-a dat voie să meargă. El era mai tânăr decât ea cu un an şi jumătate, un adolescent înalt, elegant, fără nici o urmă de acnee, care excela la jocul de tenis şi la alergări pe distanţe scurte. Odată i-a promis că o va iubi veşnic. Dar în zilele acelea ea vedea veşnicia ca pe un cerc nu prea mare, inundat de o lumină blândă, iar iubirea ca pe un meci de tenis într-o dimineaţă albastră de duminică.

Tatăl frumosului Tadeusz căzuse în războiul pentru independenţa Poloniei, iar el avea o gropiţă adorabilă în obraz când zâmbea şi purta toată vara tricouri sport. Mamei îi plăcea foarte mult să-i sărute pe neaşteptate gropiţa din obraz şi să spună:

— Uite-aşa. Exact aşa trebuie.

În fiecare an, de ziua naţională, Ruth şi Tadeusz urcau împreună pe scena împodobită din curtea liceului. Castanii bătrâni îşi desfăşurau crengile deasupra lor ca un baldachin nupţial foşnitor. Rolul lui Tadeusz era să aprindă torţa libertăţii pentru care îşi dăduse viaţa tatăl său. Elevii şi profesorii îngheţau în poziţie de drepţi, tensionaţi, steagurile republicii fâlfâiau în vânt – nu atinge fotografia cu degetele! –, iar Ruth recita poemele libertăţii, opere ale poetului naţional. Clopotele băteau în toate bisericile Varşoviei, vestind sărbătoarea. Iar noaptea, la balul din casa directorului operei, părinţii i-au permis să danseze un vals cu însuşi generalul Godzinski.

Apoi a apărut sionismul. Frumosul Tadeusz s-a alăturat cercurilor tineretului naţionalist şi, întrucât ea a refuzat să petreacă cu el un weekend la ţară, la mătuşa lui, i-a trimis un bileţel dezgustător: *Zidowka. Jidancă împuţită.* Bătrânul profesor căruia îi plăcea să folosească expresia „cântecul căprioarelor" muri pe neaşteptate de o boală a ficatului. Şi-a pierdut ambii părinţi unul după celălalt, la interval de numai o lună. Nu i-au mai rămas decât fotografiile sepia, imprimate pe carton gros şi cu marginile frumos decorate. Niuta, sora ei mai mare, îşi găsi

repede un medic ginecolog văduv, pe nume Adrian Staub, cu care se mărită şi plecă la New York. Iar mama a venit în Palestina să studieze istoria antică la universitatea de pe Muntele Scopus. Acolo îşi închirie o odăiţă, undeva la capătul lumii, în cartierul Neve Shaanan. Niuta Staub îi trimitea lunar o sumă modestă de bani. În odăiţa aceea a iubit câţiva bărbaţi extraordinari, şi printre ei, cu ocazia celebrării unei sărbători, pe furtunosul poet Alexander Penn.[1]

După un an era deja deziluzionată şi de ţară, şi de limbă şi decise să plece la New York, la sora şi cumnatul ei. Tocmai atunci doctorul Ruppin i-l prezentă pe tata, care îi povesti cu sfială despre visul său de a construi cu propriile mâini o fermă de bovine în munţii Galileii. Avea un aer galileean şi delicat. Era extrem de obosită. Iar vaporul *Aurora* îşi schimbă direcţia spre insulele Oceanului Atlantic şi nu mai ajunse niciodată la Haifa.

În lumina albă a verii, geamurile ferestrelor de pe latura de nord-est a casei din cartierul Tel Azra reflectau Muntele Scopus, şi pe el o cupolă din marmură, o pădurice şi două turnuri. De la distanţă părea că cele două turnuri sunt înfăşurate într-un fel de văl, ca nişte suflete solitare. La sfârşitul după-amiezilor de sâmbătă, lumina se pierdea încet, ezitând, cu o disperare crescândă, ca pentru eternitate. Ca şi cum nu avea să revină niciodată.

Tata şi mama aveau obiceiul să stea faţă în faţă în camera de lucru a tatei, pe care el o numea „cabinet". Celebrul geograf Hans Walter Landauer îi cerceta pe amândoi cu o privire neîncrezătoare de la înălţimea fotografiei sale mărite. Iar fiul lor cel rotunjor construia castele complicate din cuburi pe rogojină, apoi le dărâma dintr-o singură mişcare a mâinii, pentru

1 Alexander Penn (1906-1972), născut în Rusia, poet, cineast, agricultor, boxer, muncitor în construcţii, om de teatru, permanent revoltat, membru al Partidului Comunist până în 1967, figură extrem de interesantă şi pitorească a culturii ebraice.

că voia să construiască altele. Uneori îi punea tatălui său câte o întrebare inteligentă şi primea un răspuns bine chibzuit. Alteori îşi ascundea faţa în rochia mamei, cerând o mângâiere, apoi se întorcea în linişte la jocul său, jenat să vadă cum ochii ei se umpleau de lacrimi.

Uneori mama întreba:

— Hans, ce-o să se întâmple?

Iar tata îi răspundea:

— Sper şi cred că situaţia se va schimba în bine.

Când tata rostea aceste cuvinte, Hillel îşi amintea cum ieşise în dimineaţa de Shavuot[1] împreună cu prietenii să vâneze lei sau să descopere izvoarele Nilului în pădurica din Tel Arza. Cum i-a lucit deodată în faţa ochilor un nasture auriu decolorat, o ţesătură albastră, şi cum a îngenuncheat şi a început să sape cu amândouă mâinile, să îndepărteze acele de pin, să dezgroape comoara, descoperind o manta militară roasă, din auriul ruginit al căreia a izbucnit o duhoare dulceagă, înfiorătoare, dar el a continuat să sape, găsind urme de fildeş alb între cataramele sfărâmicioase, colţi de elefant mari şi mici, şi toate bucăţile de fildeş erau prinse de un craniu gol, care începu să rânjească spre el cu un fel de simpatie îngheţată, iar după el dinţii morţi şi orbitele goale. Niciodată, dar niciodată nu va mai încerca să caute izvoarele Nilului, nicăieri pe lumea asta. Niciodată.

În zilele lucrătoare, tata pleca în peregrinările sale prin sate îmbrăcat în pantaloni de culoare kaki, cămaşă albastru-deschis bine călcată, cu buzunare largi, pline de carneţele şi bilete, şi încălţat în sandale. Iarna purta pantaloni călduroşi din catifea reiată de culoare maro, sacou, şapcă, iar peste pantofi îşi trăgea o pereche de galoşi, care semănau cu două nave militare negre.

Dar vineri seara, după baie, apărea în cămaşă albă şi pantaloni ATA[2] de culoare gri, cu părul ud pieptănat cu cărare perfect trasată, emanând mirosul drag de aftershave şi săpun de migdale.

---

1 Sărbătoare celebrată la sfârşitul lunii mai sau începutul lunii iunie, amintind de primirea tăbliţelor legii de către Moise.

2 Concern textil.

Atunci mama îl săruta pe vârful nasului şi îi spunea: Copil mare ce eşti. Iar Hillel râdea.

În fiecare dimineaţă, îi legau lui Hillel o baveţică în jurul gâtului. Pe ea era desenat un iepuraş care zâmbea. Mânca griş cu lapte, un ou moale şi iaurt. Pe cutia cu griş era un desen minunat, un amiral cu o figură hotărâtă şi serioasă, cu un tricorn napoleonian pe cap şi un binoclu în singura lui mână.

Europa era în plin război. Dar pe străzile Ierusalimului nu se vedeau decât grupuri de soldaţi australieni simpatici care cântau, neozeelandezi, senegalezi care păreau soldaţi din ciocolată şi marţipan, scoţieni slabi plini de aleanuri şi bere. În presă apăreau hărţi însemnate cu săgeţi. Uneori Ierusalimul era traversat de la nord la sud de convoaie lungi de maşini militare, cu zgomot înfundat de motoare, ale căror faruri luminau slab. Oraşul era foarte tăcut. Munţii din jur amuţiseră. Turnurile şi cupolele erau cufundate în meditaţie. Oamenii se gândeau cu îngrijorare la războiul îndepărtat, fără a intra în panică însă. Comentau şi discutau. Aşteptau cu toţii o schimbare în bine, care sigur va apărea în curând şi, cine ştie, poate se va face simţită şi în Ierusalim.

7

În cartierul Tel Arza n-a fost construită nici o casă de cultură şi n-a fost asfaltat nici un drum. În stânca unuia dintre munţii îndepărtaţi a fost săpată o carieră de piatră. Domnul Cohen a pus bazele unei mici tâmplării artizanale care producea mobilă stilizată pentru notabilităţile oraşelor Ierihon şi Betleem, pentru guvernatorul Ierusalimului, ba chiar şi pentru palatul marelui emir Abddullah, de pe malul celălalt al Iordanului. Inginerul Brzezinski s-a urcat pe acoperişul casei sale şi a instalat o antenă de radio uriaşă, pentru a putea asculta până şi transmisiunile celor mai îndepărtate staţii. Ba chiar construi cu propriile sale mâini un telescop, pe care îl instală tot pe acoperiş, pentru a fi primul care să-i vadă venind.

Noaptea, toate văile din jur foşneau. Sălbăticia stâncilor şi a munţilor încerca să atingă casa. Şacalii urlau în apropiere, iar sângele îngheţa în vene la gândul paşilor lor moi şi elastici călcând printre puieţi, pe sub obloanele închise, poate chiar pe terasă. Un singur felinar, închis într-o carcasă alcătuită din pătrăţele mici de sticlă şi acoperit cu un căpăcel metalic de culoare verde, arunca o lumină solitară pe drumul neasfaltat. Crengile smochinului de la capătul grădinii erau goale. Afară, în întuneric, nu era nimeni. Felinarul pătrat îşi risipea zadarnic lumina. Oamenii se încuiau în case imediat după ce se întuneca. Madame Iabrova cânta la pian în fiecare seară, iar nepoata ei, Liubov Beniamina, o acompania la violoncel, cu o tristeţe disperată. Concetăţeanul tatei, bătrânul profesor Iulius

Wertheimer, decupa din ziare străine tot ce găsea referitor la fenomene supranaturale şi lipea fragmentele într-un album. Considera legile naturii drept o capcană pentru proşti şi spera să găsească în ele o fisură, poate chiar o formulă relevatoare care să-i permită lui şi întregului popor evreu oprimat să se elibereze de forţa gravitaţiei şi să plutească spre sfere neinfestate încă de mizeria de pe pământ.

Inginerul Brzezinski stătea noapte de noapte, până spre dimineaţă, în faţa aparatului său de radio, mişcând de colo-colo cursorul pe scală, căutând, găsind şi apoi părăsind posturile Berlin, Londra, Milano, Vichy, Cairo şi Cyrenaica. Unii vecini susţineau că aducea de la lucru sticle cu arac[1], pe vremea când lucra undeva în nordul Mării Moarte, şi că noaptea se îmbăta cu băutura aceea înfiorătoare.

Le povestea vecinilor cum a condus în tinereţe un proiect ingineresc uriaş, cum a pus bazele, „ca unui poem", unei centrale hidroelectrice în oraşul Taganrog. După care l-a înfuriat pe Stalin, a fost persecutat, arestat, torturat, a scăpat ca prin urechile acului şi a ajuns la Ierusalim trecând prin Afganistan, Teheran şi Bagdad. Dar acolo, la întreprinderile de la Marea Moartă, a fost folosit la tot felul de munci mărunte: repara pompe, supraveghea generatorul, monta câte un sistem de distribuţie amărât, urmărea transformatorul provicial.

Într-o noapte, inginerul Brzezinski începu să urle cât îl ţineau puterile: Arde! Arde! pentru că prinsese la radio simfonia *Eroica* a lui Beethoven, transmisă de un post nazist din Balcani.

Tata s-a trezit imediat, s-a îmbrăcat, a traversat plin de curaj drumul neasfaltat, i-a bătut la uşă şi a spus pe un ton politicos:

— Domnule Brzezinski, te rog, domnule Brzezinski.

Dar uşa nu s-a deschis. Şi nici nu ardea nimic. În aer se simţea doar mirosul focurilor stinse care urcau din vale. Şi chemarea plângătoare şi îndepărtată a unui muezin, sau poate nici nu era muezin, ci doar un şacal flămând, în pădurice din Tel Arza. În timpul acelor nopţi, Hillel se trezea pradă atacurilor

1 Băutură spirtoasă orientală, aromatizată cu extract de anason.

de panică şi de astm. Prin crăpăturile obloanelor vedea craniul ienicerului turc plutind prin întuneric, rânjind spre el cu dinţii săi morţi. Îşi trăgea cearşaful peste cap şi izbucnea în plâns. Apoi tata se întorcea şi intra desculţ în camera lui, netezea aşternutul şi îi cânta un cântec liniştitor:

Doarme mielul, doarme iedul,
Dormi şi tu, închide ochii,
Vântul tace, aţipeşte,
Ierusalimul se-odihneşte.

Apoi, spre dimineaţă, se întâmpla ca subchiriaşul Mitia să înceapă să plângă pe neaşteptate în somn, îndărătul peretelui:

— Oameni fără suflet! Nu-l atingeţi! Încă trăieşte! *I-a nieee-zna-iiiuu*! *I-aa niee-zna-iiuuuu*! Nu e nimic acolo! Nimic! Nu e!

Apoi amuţea.

Până dimineaţa, mai rămâneau afară numai şacali şi ceaţă.

8

Mitia îi spuse tatei:

— În costumul acesta, doctor Kipnis, semeni leit cu Haim Arlozorov[1], martirul. Nu-i pace pentru ticăloşi. Drept care te-aş ruga să-mi faci un mic serviciu diplomatic. Ai avea bunăvoinţa de a transmite, în numele meu, un scurt mesaj acestui Înalt Comisar? Două-trei propoziţii urgente şi extrem de importante. Înaltul Comisar aşteaptă de mult această informaţie tainică şi nu înţelege de ce întârzie.

Tata spuse:

— Doar dacă voi avea posibilitatea să mă apropii măcar în seara asta de Înaltul Comisar, ceea ce e oricum cât se poate de îndoielnic.

Mitia zâmbi pe neaşteptate, arătându-şi dinţii cariaţi, cu care muşcă din colţul gulerului cămăşii, în timp ce pe chipul său osos se aşternu o expresie de durere şi dezgust, iar ochii începură să-i ardă:

— Spune-i, te rog, exact aşa, cuvânt cu cuvânt: Adevăratul nostru Mântuitor va sosi curând, nu va mai zăbovi mult. Va veni fluturând o sabie de foc în braţul întins. Va veni de la răsărit şi va culca toţi munţii la pământ. N-o să-i mai rămână în urmă nici măcar unul, de sămânţă. Ai binevoi, rogu-te, doctor Kipnis, să repeţi asta cuvânt cu cuvânt, ca să evităm orice posibilă neînţelegere?

---

1 Haim Arlozorov (1899-1933), conducător sionist de stânga, asasinat în timp ce se plimba cu soţia pe malul mării, în Tel Aviv.

Tata spuse:

— Mi se pare că nu pot lua asupra mea responsabilitatea de a transmite un asemenea mesaj. Mai ales în limba engleză.

Iar Mitia, mângâind frenetic muşamaua de pe masa din bucătărie, adăugă cu voce răguşită:

— Ierusalimul care şi-a ucis profeţii îi va arde în focul iadului pe noii elenişti. Apoi adăugă cu delicateţe: O seară bună doamnei. *Pojalusta*, de ce mă priveşte cu atâta asprime, glumeam numai cu soţul domniei sale. N-am să mi-o iert niciodată, dacă, Doamne fereşte, am speriat-o cumva pe doamna. *Nikogda*. Trebuie să-mi cer iertare chiar în clipa aceasta. Iată, am şi făcut-o. Ce fantastic arată doamna în rochia albastră de seară. Cât de fantastică e şi primăvara aici, în Ierusalimul nostru, în pragul marii distrugeri. Iar în baie, robinetul de apă caldă continuă să picure şi să picure, n-are odihnă. N-ar trebui să facem ceva, şi încă urgent, fără întârziere? Cât timp ne-a mai rămas, în definitiv? Uite că mi-am cerut scuze şi am dispărut. *Haraşo*. La revedere. Fie ca numele celor răi să putrezească, iar cei buni să vadă şi să se bucure. Vă salut pe toţi încă o dată. Fericiţi cei ce aşteaptă sosirea Lui.

Se îndreptă spre camera sa aproape alergând, lovind în drumul lui copilul, respirând greu, cu umerii căzuţi şi pumnii strânşi. Dar nu trânti uşa, ci o închise cu neaşteptată blândeţe, atent parcă să nu provoace durere nici ramei, nici uşii, nici tăcerii pe care o lăsase în urma lui.

Mama spuse:

— Înaltul Comisar n-ar reuşi sub nici o formă să înţeleagă chinurile prin care trece un băiat ca Mitia. Nici măcar regele în persoană nu e în stare să-i întindă o mână de ajutor. Nici măcar Mesia, dacă aş crede în el.

Închise ochii şi continuă pe un alt ton:

— Eu însă da. Eu l-aş putea salva cu uşurinţă de nebunia şi moartea care se adună în el. Eu însămi. Pentru că asta e singurătatea, Hans, acesta e adevăratul exil, umilinţa, disperarea, persecuţia. Aş putea veni la el noaptea, în cămaşă, aş putea veni parfumată, să-l ating, sau poate să-i aduc o altă femeie şi să

stau deoparte privind, fericită. Să sting cărbunii care-l ard şi să-i dau linişte şi pace. Şi ce dacă miroase urât? Pentru pădurile dese şi pentru mare, fiecare bărbat sau femeie de pe lumea asta pute. Până şi tu, Hans. Să-i aud apoi geamătul în braţele mele, să-l aud cum strigă în rusa lui sfărâmată, cum cântă, fornăie ca un taur înjunghiat. Apoi să-l simt odihnindu-se împăcat. Să-i închid ochii cu vârful degetelor şi să-i cânt: Dormi, fiule. Dacă aş face asta, până şi stelele şi munţii mi-ar dărui iubirea lor. Încetează imediat să mă priveşti aşa. Şi înţelege o dată pentru totdeauna cât îi urăsc, da, îi urăsc pe Wertheimerii, şi pe Buberii, şi pe Shertocii tăi. Îmi doresc să-i arunce pe toţi în aer chiar în noaptea asta! Urăsc ca un animal sălbatic! Şi încetează odată să mă priveşti aşa!

— Ajunge, Ruth. Copilul aude şi înţelege aproape totul.

Ea trase copilul spre sine cu o mişcare bruscă, violentă, îi lipi capul de abdomenul şi de genunchii ei şi îi umplu obrazul de sărutări apăsate. După aceea spuse încet:

— Da. Adevărat. Ajunge. Tu m-ai iertat deja, Hans. Peste puţin timp va sosi taxiul cel roşu şi vom pleca la bal. Nu te mişca, Hans, să-ţi leg cravata asta stupidă. De fapt, n-am nici o problemă cu Buber şi ceilalţi. Poftim, de-abia acum ţi-ai amintit să zâmbeşti. În sfârşit! De ce zâmbeşti, de fapt?

Tata tăcu.

9

La sfârşitul săptămânii în care Hitler a cucerit Varşovia, Mitia se ridică şi îşi părăsi kibbutzul din cauza unei dispute ideologice. Tot atunci primi câteva bijuterii din aur, moştenire neaşteptată de la singura sa rudă, o mătuşă uitată, care murise la Johannesburg.

Mitia le vându în grabă, prosteşte, unui bijutier armean şiret din oraşul vechi, şi decise să se stabilească în Ierusalim, unde intenţiona să studieze şi să dovedească, o dată pentru totdeauna, că toate popoarele care trăiesc în această ţară se trag din evreii antici. Voia să aducă o dovadă zdrobitoare, care să demonstreze fără putinţă de tăgadă că toţi arabii, ţărani sau nomazi, nu sunt decât fiii poporului lui Israel, cărora le-a fost impusă cu sabia religia islamului, iar noi avem datoria de a-i salva din ghearele lui. Iată: îmbrăcămintea lor, forma craniului, numele satelor, obiceiurile alimentare şi rituale, totul indică mai bine decât o mie de martori adevărul pe care conducerea Agenţiei Evreieşti, cu rea-voinţă, încearcă să-l acopere. Dar *pe el* nimeni nu-l va împiedica să vadă.

Era un pionier slăbuţ, cu umerii lăsaţi şi gesturi bruşte. Vegetarian convins, numea consumul de carne „sursa tuturor mizeriilor". Avea o creastă de păr foarte deschisă la culoare, subţire, aproape albă. Când stătea singur în picioare, în bucătărie, opărind ceaiul şi turnându-l în ceaşca sa cu o margine aurie decolorată, copilul îi surprindea uneori în ochi o lucire fanatică, alienată. Profilul său de pasăre părea că se căzneşte tot timpul să reţină

un strănut permanent. Iar cu dinţii cariaţi muşca din colţul gulerului de la cămaşă.

Îi plătise tatei de la început chiria pe doi ani, iar în plus solicitase şi primise acordul de a-şi arunca ochii pe ziarul *Davar*, precum şi de a folosi ocazional maşina de scris a tatei. Odată dactilografiase cu două degete un articol intitulat *Scrisoare către tihniţii din Sion*, în care ridică diferite obiecţii şi făcu prevestiri prăpăstioase. Dar toate ziarele fie că respinseră articolul, fie că îl ignorară. Iar odată îi bătu tatei un apropo, cum că de când Fiarele Babilionene[1] l-au ucis pe Abraham Stern[2], cel al cărui nume de luptă era Yair, Dumnezeu să-i răzbune sângele, el însuşi fusese numit comandantul secret al grupării ilegale Lehi. Pe asta tata n-o mai crezuse, la fel cum n-a crezut-o nici inginerul Bzezinski, care vedea în Mitia un agent comunist periculos ce se învârtea în libertate.

Mitia era de o curăţenie scrupuloasă.

Când îşi termina treburile la baie, scotea din buzunar o cutiuţă de tablă pe care scria în engleză „Baby's Delight" şi presăra puţin talc parfumat pe colacul scaunului de toaletă. După ce citea ziarul *Davar*, îl împăturea cu grijă în patru şi îl aşeza în unghi drept pe colţul raftului. Dacă se întâmpla să te întâlneşti cu el când ieşea din baie sau din toaletă, care în vocabularul său se numea „sala tronului", pălea şi îngăima nişte scuze jenate. Îşi curăţa şi freca odaia de două ori pe zi.

Şi, cu toate acestea, un miros vag şi respingător, un fel de miros ca de ulei prăjit rânced, îl însoţea pe Mitia pe coridor, emana de sub uşa camerei sale, părând chiar că îi înconjoară ceşcuţa cu marginea aurie decolorată.

Nimeni nu avea dreptul să intre în camera sa.

Montase o yală dublă, încuind uşa chiar şi când se ducea să se spele. Uneori, spre dimineaţă, plângea şi striga în somn. În ruseşte.

---

1 Referire la englezi.

2 Abraham Stern (1907-1942), conducătorul grupării Lehi, poet, specialist în cultură clasică, greacă şi latină.

În lunile de vară, Mitia pleca uneori pe jos în direcția Muntelui Scopus, traversa munți și văi cu mersul lui dezacordat, nesocotea drumuri și poteci și își făcea propriile cărări în linie dreaptă, ca o săgeată trasă din arc. Depășea ca o furtună cartierul Sanhedria, ocolea școala de poliție, cu capul său de pasăre întins înainte, privind în altă parte până când ajungea într-un sfârșit, respirând greu, în cartierul Sheikh Jarrah, unde întârzia mereu ca să-și bea cafeaua de dimineață printre arabi mustăcioși, acoperiți de kafii, cu care încerca de fiecare dată să închege o conversație, dar în zadar, pentru că nu știa decât araba literară, și aceea impregnată de un puternic accent rusesc. Arabii din cafenea îl porecliseră pe Mitia *el hud-hud*, pupăza, poate din cauza crestei de păr subțiri și bălaie.

Petrecea zile întregi șezând în subsolul bibliotecii naționale de pe Muntele Scopus și umplea zeci de bilețele cu notițele sale febrile. Când venea seara acasă, zâmbea uneori printre dinții cariați și lansa câte o profeție tainică:

— Vă promit că în noaptea aceasta se va auzi o explozie asurzitoare. Munții vor picura must și toate dealurile se vor topi.

Întrucât totul se petrecea într-o perioadă agitată, se întâmpla uneori ca profeția să i se împlinească în parte. Atunci Mitia chicotea mulțumit, ca un artist modest care tocmai a fost premiat pentru una dintre operele sale.

În ultimul an al războiului, Hillel descoperi, privind prin gaura cheii, că Mitia agățase enorme hărți operaționale pe toți pereții camerei sale, din tavan și până la podele. Alte hărți erau întinse pe masă, pe pat și pe covorașul de la ușă. Pe toate hărțile Hillel văzu săgeți groase, negre și roșii, stegulețe, nasturi, chibrituri.

— Tăticule, nenea Mitia e spion?

— O asemenea prostie, Hillel, e sub demnitatea ta.

— Atunci de ce e așa? Și de ce are hărți în cameră, și săgeți?

— Tu ești spionul. Tu l-ai spionat pe nenea Mitia. Asta e o faptă urâtă, fiule, și trebuie să-mi promiți în clipa asta că n-ai să mai faci niciodată.

— Promit, dar...

— Ai promis. Şi cu asta basta. Nu e corect să vorbim despre alţi oameni pe la spatele lor.

Într-o bună zi, în anul 1944, Mitia veni la tatăl său cu propunerea ca flota britanică să dea năvală din spatele strâmtorilor Bosfor şi Dardanele ca „tribul furiei", să pătrundă în Marea Neagră, să toarne asupra peninsulei Crimeea o ploaie de foc, să paraşuteze „mulţimi de armate" asupra tuturor coastelor slave, să-i dea cap în cap pe cei doi tirani şi „să facă praf şi pulbere atât dragonul, cât şi crocodilul Egiptului". Tata se concentră tăcut asupra propunerii, îi zâmbi lui Mitia cu blândeţe şi simpatie şi remarcă faptul că Rusia se află acum de partea aliaţilor.

La care Mitia răspunse furios:

— Voi sunteţi generaţia din deşert. Sunteţi sămânţă de sclavi. Loviţi de orbire, cu toţii. Chamberlaini. Arlozorovi. Gandhii. Plebei. Eunuci. Nu dumneata personal, doctor Kipnis, Doamne fereşte, nici nu mi-ar da prin gând să spun aşa ceva, dar voi, în general. Uite, citesc acum în ochii doamnei că îmi înţelege intenţia, dar fiind prea inteligentă şi prea delicată preferă să n-o spună şi, de fapt, chiar are dreptate. Că doar n-o să mai rămână nici urmă şi nici sămânţă din toţi famenii ăştia. Pentru că atunci când vorbesc în cuvinte mari-mari şi strigă cu gâtul întins vorbe umflate: popor etern, veşnicia veşniciilor, Ierusalimul etern, până şi pietrele Ierusalimului izbucnesc în hohote de râs! Acum îmi cer iertare şi îmi iau rămas-bun. Scuze şi la revedere.

Odată, când tata era la lucru, colindând satele, iar mama se dusese la coafor, Mitia îl prinse pe Hillel într-un colţ al coridorului întunecos şi începu să-i ţină un discurs înflăcărat:

— Noi, cei care ne-am întors la Sion, în special generaţia ta, în sufletul căreia nu s-a infiltrat diaspora, avem datoria să ne mobilizăm şi să facem cu forţa copii femeilor felahilor. Să le facem copii care să arate ca tine. Mulţimi de copii blonzi. Foarte puternici, cu pielea foarte deschisă la culoare şi neînfricaţi. E o chestiune de viaţă şi de moarte. O generaţie proaspătă, o rasă nouă, lupi ai deşertului în locul studenţilor religioşi anacronici. Famenii bătrâni vor muri unul câte unul, iar voi veţi fi binecu-

vântați, pentru că voi veți moșteni țara. Atunci vor țâșni flăcările din Iudeea și vor arde perfidul Albion. Nimic nu e mai ușor de făcut, știm doar cum ies singure noaptea să arunce surcele în foc. Au rochii de culoare închisă, lungi până la călcâie, dar sub rochii nu poartă nimic. Trebuie prinse și prăsite cu forța. Cu o furie sfântă. Femeile lor sunt negricioase și păroase precum caprele, iar noi avem sceptre de foc. Avem obligația să turnăm sânge proaspăt și fierbinte. Părinții tăi te vor striga Hillel, eu te voi boteza Itamar[1]. Ascultă aici, recrut Itamar. Îți ordon să înveți să călărești, să te ocupi de porumbei. Să fii tare. Ia, ia o napolitană de la mine și nu mă refuza, te rog, pentru că eu sunt comandantul tău. Totul va rămâne o taină între noi doi, grupările ilegale n-au nici o milă față de trădători și informatori. Cine e cel care vine din Seir, cu veșmintele sale roase din Edom? Tu și cei din generația ta veniți. Nimrozi și Gideoni și Yafetzi[2], toți trecuți prin școala războiului. Cu ochii tăi vei vedea, recrut Itamar, tot Imperiul Britanic prăbușit în praf, ca o păpușă din cârpe. Iar moștenitorul va veni de la Răsărit. Va urca muntele și va strivi iarba cu braț de fier până când vom face caprele alea felahe în călduri, negre și păroase, să țipe de spaimă și de plăcere. Capre în rut! Acum ia aici un șiling și fugi de-ți cumpără un munte întreg de gumă de mestecat. Cadou. Da. De la mine. Să nu îndrăznești să refuzi un ordin. Fugi!

Deodată ochii săi verzi căzură pe șorțul de bucătărie al mamei, ce atârna pe cuierul de lângă oglinda din coridor. Își descoperi dinții și șuieră:

— Boielile Izebelei și idolatria ei.

Și își târșâi furios picioarele spre odaia lui.

Hillel fugi în grădină. Se cățără în ascunzătoarea sa dintre crengile copacilor, șilingul era ud de transpirația palmei încleștate, îl obsedau imagini hidoase: Izebel. Femeile felahilor. În călduri. Capre. Rochiile lungi și nimic sub ele. Spermă proaspătă. Și cuvântul acela care-l făcea să transpire: prăsite.

---

1 Erou biblic, pomenit în Vechiul Testament.

2 Eroi ai Vechiului Testament.

Mâna liberă căuta pe pipăite şliţul pantalonilor, dar ochii îi erau plini de lacrimi. Simţea că o criză de astm nemiloasă va izbucni în momentul în care va îndrăzni să-şi atingă organul. Braţ de fier. Itamar. Păpuşi din cârpă. Venind de la Răsărit.

Dacă se vor întoarce pe neaşteptate zilele antice despre care povesteşte Biblia, voi putea fi judecător. Sau rege. Mitia va fi un profet îmbrăcat într-o mantie de păr, iar urşii l-ar putea mânca aşa cum au făcut-o cu soldatul turc cel rău. Tata va paşte turmele regatului în câmpiile din Betleem. Iar mama nu va fi Izebel.

Dintre răsadurile de flori apăru doctorul Kipnis. Părul îi era ud şi proaspăt spălat, pantalonii de culoare kaki îi ajungeau până aproape de genunchi, iar gambele care se vedeau între pantaloni şi sandale erau subţiri, bronzate şi lipsite de păr. Era îmbrăcat într-un maiou.

În spatele ochelarilor rotunzi, ochii îi străluceau ca două lacuri albastre şi liniştite într-un peisaj înzăpezit.

Cu mişcări sigure, tata fixă furtunul de cauciuc la robinetul din grădină. Strânse cu putere. Reglă intensitatea jetului de apă. Stătea acolo, singur şi îngândurat, uda puieţii în lumina după-amiezii timpurii şi fredona fără cuvinte melodia *Între Tigru şi Eufrat*.

Apa îşi făcea loc săpând zeci de pârâiaşe disparate. Tata se apleca din când în când, pentru a le schimba cursul şi a le îndrepta în direcţia dorită.

Hillel se simţi dintr-odată cuprins de o dragoste imensă, plină de bucurie faţă de tatăl său, inima stătea să-i sară din piept, nemaiputând îndura intensitatea iubirii. Coborî din ascunzătoarea sa alunecând printre crengile smochinului, alergă pe aleea ce urca spre terasă printre păsărelele care ciripeau, prin vântul care adia aducând cu el mirosul mării îndepărtate, prin lumina strălucitoare a după-amiezii, şi îmbrăţişă mijlocul tatălui său, lipindu-se de el cu toată puterea.

Hans Kipnis trecu furtunul de cauciuc din mâna dreaptă în stânga, mângâie părul fiului său şi spuse cu tandreţe:

— Hillel.

Copilul nu răspunse.

— Ține, Hillel. Te rog. Dacă vrei să stropești puțin, ia tu furtunul, iar eu am să tund tufele. Ai voie. Fii atent să nu îndrepți jetul de apă direct asupra puieților.

— Tată, ce înseamnă perfidul Albion?

— E o poreclă jignitoare prin care fanaticii se referă la Anglia.

— Ce înseamnă fanatic?

— Oamenii aceia care sunt întotdeauna convinși, fără urmă de îndoială, că ei știu ce e bine și ce e rău și ce trebuie făcut, și care cer în mod agresiv și fac totul pentru ca toți ceilalți să gândească și să procedeze asemenea lor.

— Și unchiul Mitia e un fanatic?

— Unchiul Mitia e un om sensibil, care citește foarte multe cărți și aprofundează în mod special Biblia. Fără îndoială că, din îngrijorare față de situația noastră și poate și din cauza suferinței sale, folosește uneori cuvinte de care eu personal aș prefera să nu fac uz, dacă aș fi în locul său.

— Și mama?

— Își face somnul de după-amiază.

— Nu, voiam să știu dacă și ea e fanatică.

— Mama noastră a crescut în bogăție și răsfăț. Uneori îi e greu să se acomodeze la condițiile din această țară, iar pe tine, care te-ai născut aici, te enervează uneori stările ei schimbătoare. Dar fiindcă ești inteligent, sunt sigur că nu te superi pe mama pentru că e tristă sau, că îi e dor de locurile complet diferite în care a crescut.

— Tată, trebuie să-ți mărturisesc ceva.

— Da, fiule.

— Am un șiling pe care nu-l vreau sub nici o formă. Și nu vreau nici ca tu să începi să mă întrebi acum cine mi l-a dat, fiindcă n-am să-ți spun. Ia-l de la mine și gata.

— Bine. Am să-ți păstrez șilingul și n-am să pun întrebări. Fii numai atent să nu-ți uzi sandalele cele noi în timp ce stropești butașii de viță-de-vie. Iar eu am să caut foarfeca pentru crengi. La revedere. Ar fi trebuit să-ți pui o șepcuță pe soarele ăsta.

10

Înspre seară, când munţii începură să fie învăluiţi de întuneric, iar vântul adia iscusit printre păduri şi văi, când clopotul turnului Schneller începu să-şi facă auzit cântecul solitar, pregătirile erau gata.

Mai trebuiau doar să aştepte sosirea taxiului, să-şi ia rămas-bun şi s-o pornească la drum. Nimic nu fusese uitat. În costumul negru împrumutat de la inginerul Brzezinski, cu pantofii negri lustruiţi şi lucioşi, cu părul bine pieptănat în care încă mai străluceau picături de apă, cu ochelarii săi rotunzi, Hans Kipnis semăna cu un preot evanghelist plăcut la înfăţişare şi manierat, cu inima plină de iubire, condus la propria sa cununie.

— Doctor Zichel al meu, spuse mama râzând încetişor, şi aranjă triunghiul batistei albe apretate din buzunarul de sus al sacoului.

Era un pic mai înaltă decât el şi emana o vagă aromă de toamnă. Purta rochia albastră, cu o croială îndrăzneaţă. Cristalele cerceilor ei reflectau lumina. Dreaptă, senzuală, cu mişcări leneşe şi ample, ca o pisică mare, Ruth se duse să aştepte în capătul terasei. Îşi întoarse spatele dezgolit spre casă şi privi pustietatea de afară, pe care înserarea o făcea dezolantă. Părul blond, împletit într-o coadă, i se odihnea în arcuirea umărului stâng. Iar unul dintre şolduri se freca lent, visător, de grilajul rece din piatră.

O, cum mai băteau clopotele până la marginile Varşoviei, de Ziua Naţională. Cum se ridicau în şa toţi cavaleriştii de marmură, în toate rondurile oraşului. Cum se auzea vocea ei caldă

în toată curtea gimnaziului, când recita cu patimă din versurile poetului naţional al Poloniei:

Cavalerii ucişi nicicând nu pier,
Devin doar înalţi şi transparenţi ca vântul,
Iar caii lor nu mai ating pământul.
În noaptea viscolită i-auzi zburând spre tine,
Sunt cai înaripaţi şi cavalerii lor,
Măreţi, cu aripi de spumă pline.
Vor galopa spre luptă veşnic, ei,
Peste păduri străvechi şi crânguri, şi câmpii,
În nopţile cu viscol vor întinde
Peste Polonia aripi ocrotitoare,
Cavalerii ce nicicând nu pier, ci doar devin
Mai viguroşi şi transparenţi, ca lacrimi lucitoare...

Vocea lui Ruth purta ecoul melancolic al viorilor, ritmul furtunos al tobelor, strigătul şi suspinul orgii. Cât de mult o iubeau cu toţii! Tadeusz cel frumos stătea drept, la un pas în spatele ei, cu făclia libertăţii aprinsă în mână. Ochii profesorilor vârstnici, care avuseseră onoarea de a participa ca ofiţeri de cavalerie în Marele Război pentru eliberarea Poloniei şi pe care încă îl visau în nopţile fericite, se umpleau de lacrimi auzind-o pe Ruth recitând. Ochii le erau îndreptaţi spre ea, dar strângeau din pleoape, cu toată puterea nostalgiei. Iar ea aduna în suflet dragostea lor şi avea inima plină de o iubire pe care dorea s-o reverse asupra tuturor oamenilor buni.

În timpul anilor de gimnaziu nu se lovise niciodată de oameni răi, până când părinţii îi muriră, la o lună unul după celălalt, iar sora ei, Niuta, se căsători pe neaşteptate cu un ginecolog văduv şi plecă împreună cu el la New York. Era convinsă că, dacă totuşi există oameni răi, în afara celor din basme, fără îndoială se învârt pe undeva departe, prin locuri întunecate. La ea, în costumul ei alb de tenis şi cu racheta cu mâner de fildeş în mână, nu vor putea niciodată ajunge.

Motiv pentru care era capabilă să nutrească şi pentru ei – dacă totuşi există – un fel de simpatie blândă. Pentru că soarta lor e tristă. Ce îngrozitor e să fii o persoană rea.

La ora şapte seara, munţii erau deja întunecaţi. La Ierusalim se aprinseră luminile. La toate ferestrele fuseseră trase obloanele metalice şi draperiile. Locuitorii se cufundară într-o stare de îngrijorare şi nostalgie. Pentru o clipă, munţii Ierusalimului păreau că se leagănă şi se unduiesc precum valurile mării.

Pe Hillel l-au lăsat la pianistă, madame Iabrova, care locuia împreună cu nepoata ei, Beniamina. Acolo îi vor pune muzică la gramofon, îi vor pregăti cina, îi vor permite să se joace puţin cu păpuşile îmbrăcate în costume naţionale, după care îl vor duce la culcare. Între timp sosi taxiul cu farurile lui galbene şi claxonă, scoţând un sunet lung, ce semăna cu mugetul unui animal.

Toţi vecinii ieşiră să-i petreacă din priviri pe doamna şi pe doctorul Kipnis plecând la Balul de Mai, care se ţinea la palatul Înaltului Comisar, pe Muntele Sfatului Rău. În pragul casei se vedea silueta contorsionată şi chinuită a subchiriaşului Mitia, cu chipul întunecat, rânjind răutăcios, cu paharul de ceai pe jumătate gol între palmele închise. Îşi muşca gulerul cămăşii, iar buzele lui bolboroseau ceva în întuneric, un blestem sau o premoniţie. Bătrânul profesor Iulius Wertheimer, cu arătătorul ascuns între paginile unei ediţii germane a Noului Testament, îşi ridică un pic pălăria şi spuse cu tristeţe, de parcă se pregăteau să plece într-o călătorie lungă, spre ţărmuri îndepărtate:

— Şi vă rugăm să nu ne uitaţi.

Doamna Vishniak, de la farmacie, şedea pe un scaun împletit, sub singurul felinar de pe stradă, şi de acolo le făcu semn cu mâna, la revedere şi succes. Pe genele ochilor ei trişti străluceau două lacrimi, deoarece cu doar o oră în urmă crainicul de la *Vocea Ierusalimului* spusese că ceea ce-a fost nu va mai fi şi că vor veni vremuri noi.

În ultimul moment sosi de pe partea cealalată a străzii inginerul Brzezinski, puţin băut, cărând o lanternă enormă. Era un bărbat păros, roşcovan, osos, plin de pistrui, răsufla greu ca tăietorii de lemne, iar emoţia îl făcea să răcnească. Vocea lui puternică tuna spre călători:

— Să le spui, doctore, să le-o spui drept în faţă! Să ne lase în pace, să plece dracului de aici! Cartea Albă e putredă! Totul devine din ce în ce mai putred aici în ţară, pe zi ce trece! Să le-o spui, o dată pentru totdeauna! Şi că viaţa în general e o farsă ieftină şi împuţită! Mizerabilă! Provincială! Să ştie şi ei, ăia de acolo! Şi că şi noi, *ciorti znayet*[1], aşa să le spui, suntem neclintiţi în hotărârea de a continua să suferim şi să sperăm, plini de curaj până la ultima suflare! Să spui!

Ţipă, apoi se opri pe neaşteptate. Cu o mişcare îndrăzneaţă, îndreptă lantena cea mare spre cerul întunecat, de parcă ar fi vrut să orbească stelele.

După care taxiul sughiţă, mugi şi o luă din loc stârnind un nor de praf.

Strada rămase pustie. Toţi vecinii intrară în case. Numai felinarul colţuros rămase să-şi împrăştie fără rost lumina amărâtă. Bătea vântul. Frunzişul smochinului tremura în tăcere. Degetele îi erau încă golaşe. În depărtare lătrau câinii. Era noapte.

1 Dumnezeu ştie (în rusă, în orig.).

II

Liubov Beniamina era o fată scundă, plinuță, cu obraz măsliniu și bărbie ascuțită. Semăna cu o pasăre cu mișcări lente, greoaie și melancolică. Poate cu o potârniche. Numai buzele îi erau vopsite puternic cu un ruj de un roșu aprins. Sânii îi erau grei și se împingeau în materialul rochiei, aproape făcându-l să pocnească. Dar se simțea totuși în îmbrăcămintea și în felul ei de a fi un soi de neglijență depresivă: un nasture atârnând, o tuse urâtă, o pată galbenă de ulei pe rochia croită în stil vienez. Încălța până și în casă o pereche de pantofi ortopedici greoi, maro, urâți. Brațele îi erau acoperite cu smocuri de păr des, ca ale unui bărbat, iar la încheietură purta un ceas bărbătesc. Hillel își aminti dintr-odată toate lucrurile îngrozitoare pe care le auzise de la Mitia despre femeile felahilor, asemănătoare unor capre negre și păroase, care ies noaptea singure, să răscolească lemnele din foc. Își mușcă buzele și încercă din toate puterile să se gândească la altceva, dar Beniamina îi sărută lobul urechii, îl numi „copilul poet", iar el își ațintì privirea în covor și se înroși până la rădăcina buclelor.

Spre deosebire de Beniamina, madame Iabrova mai păstra o urmă de grandoare, chiar dacă era oarecum ofilită: vorbea cu emfază, în propoziții lungi și emoționante, cu voce puternică, răgușită din cauza multelor țigări Simon Arzdt pe care le fumase și care nici acum nu-i cădeau niciodată din gură. Umbla agitată prin cameră, își sufla nasul cu zgomot, ridica și așeza diferite obiecte, se răsucea pe călcâie cu un fel de vioiciune greoaie, ca o primadonă bătrână de operă. Avea o mustăcioară vag

cenuşie şi sprâncene groase şi negre. Hillel nu-şi putea lua ochii de la bărbia ei dublă, care îi amintea de guşa pelicanului de la grădina zoologică de pe strada Shmuel Hanavi[1].

În cinstea acestei seri, cum făcea de altfel în cinstea fiecărei seri, madame Iabrova îmbrăcă o rochie de seară din catifea de culoare roz spre mov. Emana miros de naftalină, care se combina cu mirosul peştelui din cuptor şi cu odicolonul, umplând toată odaia.

După câteva cuvinte drăgăstoase adresate lui Hillel, îl eliberă din îmbrăţişare, şi cu un strigăt răguşit o făcu pe nepoată-sa să amuţească:

— Taci! Să tăcem amândouă! Copilul are inspiraţie!

Cele două femei trăiau din lecţii particulare de muzică, una de pian şi cealaltă de violoncel.

Uneori plecau cu autobuzul spre locuri îndepărtate, la capătul ţării, pentru a concerta în cadrul diferitelor festivităţi organizate vineri seara în faţa pionierilor. Interpretarea lor era exactă, curată şi pură, deşi un pic academică.

În casa lor se aflau, pe rafturi şi pe scrin, foarte multe amintiri: bibelouri mici, sfeşnice gravate cu arabescuri, statuete, obiecte lucrate manual din metal sau rafie. Pe pian, pe masa cea mare, pe măsuţa de ceai, erau busturi din bronz, iar printre ele un Beethoven încruntat, ulcioare orientale din ceramică, jucării din gips, un Big Ben din porţelan colorat, păpuşi îmbrăcate în diferite costume naţionale. Erau şi globuri de sticlă pline cu apă, în interiorul cărora, dacă le mişcai, porneau să cadă imediat fulgi artificiali de zăpadă peste o colibă ţărănească sau peste turla unei bisericuţe de ţară.

Mai era şi un raft plin cu animale lăţoase: urşi polari, tigri, cerbi, centauri, zebre, maimuţe şi elefanţi, care rătăceau fără speranţă printr-o pădure verde din pâslă sau vată colorată. La fiecare sfert de oră, din ceasul de pe perete ieşea un cuc fără cap, care scotea un sunet asemănător unui lătrat răguşit.

---

1 Profetul Samuel.

L-au aşezat pe Hillel în fotoliu. Era un fotoliu greoi, înconjurat cu ghivece mari de filodendron, iar copilul se strânse tot în pantalonaşii săi de gimnastică şi în maiou, adunându-şi picioarele sub el.

Se gândea la fanatici, despre care tata spusese că ştiu întotdeauna ce e bine şi ce e rău şi ce trebuie făcut, şi se întreba dacă nu cumva mama şi tata sunt şi ei fanatici în taină, şi doar se feresc de el, pentru că şi ei ştiu totul cu exactitate.

Madame Iabrova spuse:

— Dacă îmi promiţi că n-ai să te scobeşti niciodată în nas, primeşti ciocolată umplută cu marţipan după masă. Liubov *krasavitza*[1], lasă te rog romanul acela obscen şi intră imediat în bucătărie, să ungi o chiflă cu unt şi dulceaţă pentru oaspetele nostru. *Spasiba.*[2]

Liubov răspunse:

— Nu e un roman obscen, tanti. Absolut deloc. E adevărat că nu-i un roman pentru copii, conţine tot felul de nenorociri şi oarecare erotism, dar nu are nimic murdar. În afară de asta, Hillel e deja băiat mare. Uită-te la el, te rog.

Madame Iabrova chicoti:

— *Boje moie,*[3] Liubov. Şi încă ce murdar e. Vulgarităţi. Obscenităţi. Asta-i tot ce are ea în cap. Trupul, Liubov, e lucrul cel mai pur din tot ce există pe lumea asta. Scriitorii ar trebui să vorbească despre dragoste la modul cel mai delicat cu putinţă. Fără tot felul de murdării. Hillel e deja destul de mare, văd şi eu asta, pentru a înţelege ce înseamnă iubire şi ce înseamnă doar greţoşenie.

Hillel spuse:

— Nu-mi place dulceaţa. Marţipanul da, vă rog.

În odaie stăruie un miros stătut şi umed. Gladiolele de sâmbăta trecută se ofilesc în şase vaze, de mărimi şi forme diferite.

---

1 Frumoasă, frumuşică (în rusă, în orig.).

2 Mulţumesc (în rusă, în orig.).

3 Dumnezeul meu (în rusă, în orig.).

Toate ferestrele sunt închise din cauza vântului şi a zgomotelor nopţii. Mama şi tata se află undeva departe. Obloanele sunt trase. La fel şi perdelele. Madame Iabrova continuă să fumeze ţigară după ţigară din pachetul ei de Simon Arzdt. Aerul e umed şi cenuşiu. Femeia se apropie de copilul care abia a reuşit să înghită o jumătate de chiflă, fără unt, îi pipăie muşchii braţului şi scoate un strigăt victorios, teatral:

— *Molodeţ! Soldatcik*![1]

După care porneşte gramofonul. Ascultă două suite pentru flaut, una după cealaltă, apoi imediat, fără nici un avertisment, izbucneşte o muzică de dans ameţitoare. Ea îşi aruncă pantofii din picioare şi începu să se învârtă greoaie prin cameră, în ritmul muzicii.

Între timp, Hillel reuşeşte să mănânce şi un ou moale, dintr-o ceaşcă de metal cu buza ciobită.

Primeşte ca desert o bucată de ciocolată cu marţipan. Se joacă puţin cu cele două globuri de sticlă în care ninge cu fulgi de zăpadă artificiali. E obosit, somnoros, se simte nefericit. Îi e dor. Simte pe neaşteptate atingerea unui fel de presentiment.

Liubov Beniamina Even-Hen revine în cameră îmbrăcată într-un capot roz. Sânii ei grei şi agitaţi împing nasturele de sus. Madame Iabrova aprinde veioza de pe pian, în formă de nimfă albastră, şi stinge lumina lustrei din tavan. Candelabrul complicat de cristal se întunecă, iar bezna cuprinde odaia. Pe jumătate adormit, se lasă hrănit cu o linguriţă de dulceaţă de prune cu gust de lipici dulce şi gros. Pe pereţi şi pe toată mobila dansează umbre. Cele două femei intră şi ies, chicotesc, şoptesc între ele în ruseşte. Prin ochii întredeschişi, care se închid şi se lipesc, prin fumul dens al ţigărilor, lui Hillel i se pare că o vede pe Beniamina desfăcând încet, chinuit, toate copcile şi toţi năstureii rochiei din catifea a mătuşii sale. Pare că cele două femei plutesc în norii de fum şi se topesc şi devin una cu umbrele odăii. Poate că dansau pe covor, dansau şi fumau

1 Tinerelule! Soldăţelule! (în rusă, în orig.).

amândouă în ritmul gramofonului, printre jucării şi bibelouri, una în capot roz şi cealaltă în combinezon negru.

Mai târziu, în întuneric, s-au aplecat deasupra celor două mânere ale fotoliului greoi, i-au mângâiat buclele şi obrajii cu degete lipicioase, i-au pipăit pieptul prin tricou, l-au ridicat şi l-au dus pe braţe până la pat. Simţi deodată un miros străin în nări. Ochii i se lipeau de somn, dar un fel de excitaţie neaşteptată, un fel de palpitaţie de viclenie şi curiozitate îl făcu să-şi dezlipească un pic genele. Lumina era foarte slabă. Camera era plină de fum, transpiraţie şi parfumul apei de colonie. Simţi o strângere de inimă ciudată văzând o bucăţică din chiloţii Beniaminei prin deschizătura capotului. Auzi un sunet slab din spatele patului. O şoaptă vagă. Ruseşte. O senzaţie ciudată, necunoscută, furnicătoare îi alerga de-a lungul şirei spinării, în sus şi-n jos. Nu ştia ce înseamnă asta şi rămase culcat pe spate, nemişcat, prinse cu coada ochiului imaginea unui umăr, a unui şold, a unor curbe care îi erau necunoscute, dar inima îi bătea cu putere, ca inima unui iepuraş speriat.

Continuă să respire adânc, regulat, ca şi cum ar fi dormit. Până şi el era speriat de viclenia sa. Somnul îl părăsise de tot. Sângele i se zbătea în glezne. Simţi mirosuri grele şi înţelese că o femeie mare îi suflase în faţă o respiraţie caldă, pentru a se convinge că a adormit. Cearşaful fâşâi. Frica şi emoţia îl cuprinseră şi hotărî să se prefacă a fi un copil mic, dormind ca un înger. Îşi aminti brusc de focul care ardea în ochii unchiului Mitia când vorbea despre capre. Îşi aminti şi cuvintele „perfidul Albion", dar uitase ce însemnau. O pereche de mâini trase de pantalonaşii lui de gimnastică. Ceva ca un gem cald, lipicios, îi atinse organul sexual, erect ca un creion subţire. Strânse din dinţi. Încercă din toate puterile să nu se contorsioneze, să nu-şi oprească respiraţia profundă şi regulată. A adormit. Nu simte. Doar să nu se oprească acum mângâierea catifelată, capre, mătase, gem, roz transparent, să continue. Îl străfulgeră amintirea fetiţelor orientale răutăcioase care îl trânteau pe grămezile de pietriş şi îl trăgeau de păr, iar uneia

dintre ele începuseră să-i crească sânii sub maiou. Mămică. O senzaţie umedă, parcă l-ar fi lins ceva de-a lungul coloanei vertebrale. Şi o ciupitură. În clipa aceea creionul subţirel începu să strănute în convulsii ritmice între degetele celor două muziciene. Printre dinţii încleştaţi ai copilului scăpă un geamăt. Madame Iabrova râse încet, gutural. Iar Liubov sughiţă ciudat, ca un câine însetat.

Veioza de pe pian se stinse. În cameră era întuneric şi linişte. Deschise ochii şi văzu doar întuneric. Nu se auzea nici un sunet. Nici un zgomot. În clipa aceea, Hillel ştiu că mama şi tata nu se vor mai întoarce, că niciodată nu se va mai bate cu fetiţele acelea pe grămezile de pietriş şi că nici Mitia, nici altcineva, nimeni de fapt nu se va mai întoarce. E singur în casă, e singur în tot cartierul şi nu mai e nimeni în Tel Arza, în tot Ierusalimul, în toată ţara, n-a mai rămas nimeni în afară de el, părăsit, lăsat singur, n-au mai rămas decât şacalii şi păduricea şi scheletul ros al ienicerului turc.

Hillel îşi trase cearşaful peste cap. Se chirci şi îşi îngropă bărbia între genunchi. Respiraţia îi hârâia din cauza crizei de astm. Nu mai e nimeni şi nimeni n-o să se mai întoarcă. Îşi vârî degetul mare în gură şi începu să plângă în întuneric.

12

Oaspetele de onoare al balului era eroul de la Malta, amiralul sir Kenneth Horace Sutherland, Cavaler al Regatului, decorat cu Crucea Victoria, adjunctul Primului Lord al Amiralităţii Imperiale.

Stătea în picioare la marginea fântânii arteziene luminate, înalt, îmbujorat, cu umeri laţi, în uniforma de un alb strălucitor, cu pieptul plin de medalii şi de cruci argintii. În mâna dreaptă ţinea o cupă de şampanie, iar între degetele mâinii stângi învârtea un trandafir magnific. În jurul său se înghesuiau ofiţeri şi gentlemeni, demnitari arabi cu fesuri roşii şi lanţuri de ceas din aur ce le coborau pe pântece până la buzunare, precum şi de doamne englezoaice melancolice, cu ochii umezi şi strălucitori. Pretutindeni mişunau servitori sudanezi înalţi şi întunecaţi ca noaptea, cărând tăvi de argint. Pe braţul îndoit purtau şervete albe ca zăpada. Amiralul Sutherland povestea pe un ton sec, într-un limbaj presărat cu expresii marinăreşti, o istorioară deocheată despre generalul american George Patton şi o maimuţă dresată şi despre actriţa italiană cu sânge fierbine, Silvana Lungo. Când ajunse la poantă, bărbaţii izbucniră în râs, iar doamnele scoaseră ţipete şocate.

Bazinul din marmură al fântânii era luminat de lămpi colorate, subacvatice, iar alte lumini dansau de sus, lampioane din hârtie fuseseră atârnate în copaci, iar prin coroanele pinilor adia un vânt uşor. Panta lină era împestriţată ici-colo cu răsaduri de trandafiri, iar aleile erau acoperite cu pietriş fin. Palatul

strălucea în razele reflectoarelor ascunse. Arcadele din piatră de Ierusalim erau sculptate delicat, aproape cu tandreţe.

Lângă treptele verandei se formase un grup în care se remarcau câteva figuri proeminente ale comunităţii evreieşti, printre care conducători ai Agenţiei Evreieşti, cei doi bancheri vârstnici, Shaltiel şi Toledano, primarul Tel Avivului, domnul Rokeah, precum şi domnul Agronsky, de la ziarul *Palestine Post*. Îl înconjuraseră emoţionaţi pe căpitanul Archibald Chichester-Browne, purtătorul de cuvânt al guvernului britanic, şi întreţineau cu el o discuţie oarecum în contradictoriu. Dar de această dată căpitanul preferase să renunţe la seriozitate. Pronunţă două-trei remarci nemiloase la adresa Ligii Arabe. Delegaţii comunităţii evreieşti văzură în asta un semn bun. Moshe Shertok le făcu celorlalţi un semn discret, în sensul că ar trebui să se declare mulţumiţi cu ceea ce au obţinut şi să schimbe subiectul imediat, pentru a nu întrece măsura.

Conversaţia se concentră apoi asupra întreprinderii de exploatare a potasiului de pe ţărmul Mării Moarte, care era în plină dezvoltare. Căpitanul folosi ocazia pentru a face o comparaţie între locuitorii kibbutzurilor şi coloniile primilor creştini din Antichitate, care se formaseră şi trăiseră pe acelaşi teritoriu, ba chiar lăudă, în aceeaşi ordine de idei, cercetările profesorului Klausner[1] despre rădăcinile creştinismului, care s-a născut pe aceste meleaguri. Auditorii săi se simţiră încurajaţi şi de aceste două remarci pozitive ale căpitanului, exprimate una după cealaltă. Apoi căpitanul îşi luă rămas-bun de la domnii sionişti cu un zâmbet larg şi fermecător. Arătă cu un gest subtil şi ironic din vârful bărbiei către notabilităţile Betleemului, îi

1 Joseph Gedaliah Klausner (1874-1958), istoric, profesor de literatură ebraică la Universitatea din Ierusalim, redactor-şef al *Enciclopediei ebraice*. A candidat la primele alegeri prezidenţiale organizate în Israel, pierzând în favoarea lui Haim Weizmann. Unchiul scriitorului Amos Oz (Klausner), fratele tatălui său. Amos Oz a scris pe larg despre el în romanul autobiografic *Poveste despre dragoste şi întuneric*.

făcu cu ochiul lui Moshe Shertok şi şopti confidenţial că ceilalţi domni îşi pretind şi ei bucăţica de carne. După care porni spre aceştia.

În mijlocul şirului lung de oaspeţi, care de-abia înainta, doamna şi domnul Kipnis fură prezentaţi într-un târziu guvernatorului Ierusalimului, soţiei Înaltului Consul şi lui sir Alan personal.

Bătrâna lady Bromeley nu era nicăieri. Poate leşinase din nou. Sir Alan şi soţia sa îi spuseră tatei: Ne bucură mult faptul că aţi venit! Şi: E o plăcere să vă vedem aici! Iar sir Alan îşi permise să-şi aţintească ochii albaştri, luminoşi în ochii negri ai mamei şi să spună: Doamna mea, frumuseţea dumneavoastră şi frumuseţea Ierusalimului au fost probabil create de aceeaşi inspiraţie divină. Îndrăznesc să sper din toată inima că modesta noastră petrecere nu vă va plictisi.

Mama răspunse complimentului cu unul dintre zâmbetele ei frumoase ca toamna, care îi atingea buzele în treacăt, fin şi transparent, precum lacrima cavalerilor polonezi din poem.

După aceea un însoţitor îi conduse la bar şi îi predă barmanului armean. Tata optă imediat pentru un pahar cu suc de roşii, iar mama, căreia zâmbetul acela uşor îi mai juca încă pe buze, ezită o clipă, după care ceru un păhărel de brandy. Fură conduşi în grădină la o masă drăguţă, din răchită împletită, şi aşezaţi între regele livezilor de citrice, domnul Tzipkin, şi madame Josette el-Bishari, directoarea Colegiului Naţional de Fete. Schimbară câteva cuvinte politicoase.

După aproximativ o oră, guvernatorul Ierusalimului urcă pe verandă, de unde ţinu un discurs scurt şi amuzant. Pentru început aminti de duşmanii umanităţii, pe care Marea Britanie şi forţele aliate i-au făcut praf şi pulbere în luna mai a anului trecut. Îl complimentă pe oaspetele de onoare al balului, amiralul sir Kenneth Horrace Sutherland, eroul de la Malta, şi consideră necesar să adauge că nu s-au născut încă nici un neamţ, nici un italian şi nici o femeie care să-i poată rezista lui sir

Kenneth. Vorbi cu ardoare şi despre sanctitatea Ierusalimului. Îşi exprimă dorinţa profundă pentru înţelegere şi dragoste între diferitele religii. Iar la urmă glumi şi spuse că dacă la Ierusalim s-ar ajunge pe neaşteptate la înţelegere între toţi credincioşii care îl populează, nu încape îndoială că prima lor dorinţă ar fi să-i arunce afară pe englezi, cu un şut zdravăn în fund. După cum se ştie, acolo unde înfloreşte dragostea nu e loc pentru un al treilea. Însă noi, britanicii, am crezut întotdeauna atât în minuni, cât şi în antecedente. Iar Ţara Sfântă e obişnuită cu minuni, şi ideea trinităţii nu-i e cu totul străină Ierusalimului, astfel încât noi vom continua să plutim deasupra Palestinei în postura Duhului Sfânt, poziţie pentru care nimeni în afara noastră n-ar putea fi mai potrivit. Un păhărel în onoarea Coroanei. Un păhărel în onoarea eroului de la Malta. Şi încă un păhărel în onoarea lui sir Alan şi a mai mult decât fermecătoarei sale soţii. Şi ultimul păhărel, obligatoriu, plin ochi, vă rog, în onoarea primăverii şi a iubirii între locuitorii Ţării Sfinte: musulmani, creştini, evrei şi socialişti.

Dintre copacii pădurii, care erau împodobiţi cu lampioane colorate, apărură trei câte trei, cu accesoriile uniformelor strălucind, instrumentiştii orchestrei poliţiei şi ai armatei. Tobele şi instrumentele de suflat făcură muntele să se cutremure. Din spatele palatului porniră focurile de artificii, care luminară cerul oraşului şi al deşertului. Amiralul, ameţit, îmbujorat, răcni cu voce tunătoare: Încoace, încoace, soldaţi bătrâni! Toţi marinarii pe punte! Din toate tunurile – FOC!

Cum mai înflorau rochiile colorate în lumina felinarelor şi a focurilor de artificii. Cum pătrundea muzica în spiritul nopţii. Cu câtă bucurie, cu câtă frenezie se învârteau cuplurile, cu o energie care semăna cu furia. Doamnele se mişcau mlădioase ca trestiile, în timp ce domnii le şopteau la ureche cuvinte de dragoste. Toţi servitorii sudanezi, chipuri de abanos în tunici albe, se retraseră uluiţi.

Tata gândi: Aşa arătau probabil şi ultimele zile ale Romei antice. Poate că o umbră uşoară îi acoperise privirea albastră în spatele ochelarilor rotunzi când îi trecu prin minte gândul acesta.

Domnul Tzipkin, regele livezilor de citrice, o răpi imediat pe mama. După aceea fu văzută, blondă şi radiind de fericire, în braţele consulului suedez. Apoi fu zărită mâna ei fină, atingând-neatingând umărul unui uriaş oacheş, cu mustaţă latină. Aproape fără s-o lase să respire, o culese un colonel îndesat, fără un ochi, cu o figură de pirat rău, care îşi descoperi în faţa ei dinţii galbeni, de fiară.

Tata întoarse privirea. Decise să lege deocamdată o discuţie politicoasă şi superficială cu madame el-Bishari, vecina de masă. Îi vorbi probabil despre bovinele din sate, pe care le îngrijea, şi poate că îi împărtăşi cu patos teoria lui despre foloasele laptelui de capră.

Înaltul Comisar în persoană trecu printre oaspeţi, adâncit în gânduri, se opri pentru o clipă la masa lui madame el-Bishari şi a doctorului Kipnis, culese absent un biscuit sărat, îl privi atent şi preferă să-l pună înapoi pe tavă. Surâse vag spre madame Josette sau spre tata, sau poate surâse, peste umerii celor doi, luminilor Ierusalimului îndepărtat, apoi li se adresă pe neaşteptate:

— Da. Deci voi nu dansaţi. De ce? Precis coaceţi în taină o intrigă mică, dar uite că, în numele Coroanei, v-am prins asupra faptului. Bineînţeles că am glumit, domniile voastre. Bună seara.

Apoi se întoarse şi o porni, slab şi drept, spre alte mese.

Tata spuse în engleză, cu un puternic accent german:

— Cunosc o persoană care din punct de vedere fizic seamănă leit cu sir Alan, dar care îl urăşte amarnic.

Madame Josette răspunse imediat cu seriozitate, parcă într-un fel de fervoare religioasă, într-o germană curgătoare:

— Oricum totul e pierdut.

Tata spuse:

— Doamnă, asupra acestui punct nu pot fi de acord cu dumneavoastră.

Madame Josette îi zâmbi răbdătoare.

— Am să încerc să mă explic printr-o mică metaforă. Iată, voi spre exemplu. Voi aţi pornit deja de patruzeci de ani din

Europa spre Palestina, şi mergeţi, şi mergeţi, dar nu veţi ajunge niciodată. În acelaşi timp, mergem şi noi din deşert spre Europa, dar nu vom ajunge acolo niciodată. Şi nu există nici o şansă de a ne întâlni undeva, la mijlocul drumului. Dumneata, domnule, eşti desigur social-democrat, nu?

Tata răspunse uimit:

— Dar iată că ne-am întâlnit acum, chiar în clipa aceasta.

Nu primi nici un răspuns.

Directoarea Colegiului Naţional de Fete îşi adună încet lucrurile de pe masă, batista de mătase, ţigările Virginia, evantaiul pe care era pictată catedrala Notre-Dame, murmură o scuză în franceză, pe care tata n-o înţelese, o strălucire şireată, feminină i se aprinse şi i se stinse în ochi, apoi se ridică şi se îndepărtă încet de masă. O femeie elegantă dar destul de banală, ale cărei şolduri începuseră să se îngroaşe, într-o rochie lungă, gen Marlene Dietrich. Apoi dispăru.

O urmări cu privirea până când se pierdu printre invitaţi. În clipa aceea îşi descoperi soţia plutind mult deasupra ierbii, cu gura întredeschisă într-o exclamaţie neauzită de plăcere, apoi aterizând uşor între mâinile mari ale amiralului, eroul de la Malta. Era despletită şi excitată, buzele îi erau întredeschise, rochia albastră îi era ridicată până deasupra genunchilor.

Amiralul Sutherland râse răguşit şi se înclină cu exagerare în faţa ei. Îi ridică mâna, o apropie de buze şi îi sărută palma, suflă în ea şi o mângâie. Ea îl răsplăti cu o atingere uşoară pe obraz. În clipa aceea muzica porni iar şi cei doi dansară din nou, lipiţi unul de celălalt, capul ei pe umărul bărbatului, în timp ce braţul lui drept îi înlănţuia talia.

Focurile de artificii încetaseră. Orchestra îşi termina încet programul. O parte din oaspeţi porniseră deja la drum, dar ea continua să se învârtă în braţele eroului de la Malta, pe ringul de dans de pe iarbă, înspre pădurice, până când întunericul şi copacii îi ascunseră vederii tatei.

Între timp, Înaltul Comisar se retrase în apartamentele sale. Guvernatorul Ierusalimului plecase şi el spre hotelul King David,

într-un convoi de maşini blindate şi jeepuri dotate cu mitraliere. Ultimii oaspeţi îşi luară rămas-bun şi se îndreptau spre maşinile lor. Căpitanul Chichester-Browne şi servitorii sudanezi părăsiră grădina şi dispărură în interiorul palatului.

Întunericul învăluise Muntele Sfatului Rău. Lampioanele din hârtie se stinseră unul câte unul. Numai reflectoarele mai zgâriau cu razele lor potecile şi tufele care dispăreau şi se pierdeau în întunericul dens. Un frig uscat urca dinspre deşertul Iudeii, care ajungea până la marginea de est a palatului. Mirosul pinilor se risipi. Gărzile palatului începură să patruleze prin grădină, înarmate, pentru a-l feri de un atac al fanaticilor.

Tata stătea singur lângă arteziana părăsită, care continua să-şi arunce şuviţele de apă şi razele de lumină. Descoperi un peştişor auriu în bazinul mic de marmură. Îi era frig şi se simţea mort de oboseală. Mama şi sora lui au fost deja ucise undeva în Silezia. Ferma de bovine pe care a visat s-o înfiinţeze în munţii Galileii nu va exista niciodată. Nici cercetările nu vor mai fi făcute, nici poemul nu va mai fi scris. Pe Hillel va fi nevoit să-l trimită la un internat, într-un kibbutz. Mă va urî toată viaţa pentru asta. Doctorul Ruppin a murit. Buber şi Agnon vor muri şi ei. Dacă statul evreu se va naşte cândva, nu voi fi eu cel care îi va conduce departamentul serviciilor veterinare. Ce bine ar fi să apară chiar în clipa asta luptătorii din ilegalitate şi să arunce totul în aer. Nu, ăsta a fost un gând urât. Iar eu...

În costumul său împrumutat, cu triunghiul alb al batistei care se vedea din buzunarul de la piept, cu cravata străină şi ochelarii caraghioşi, Hans Kipnis semăna cu un curtezan stângaci, dintr-un film de comedie.

Închise ochii. Îşi aminti dintr-odată de ornitologul bavarez rătăcitor, cu care străbătuse în urmă cu cincisprezece ani drumuri virgine, spre izvoarele îndepărtate ale Iordanului, la capătul ţării. Îşi aminti de răcoarea apei şi de zăpada albă de pe vârful muntelui Hermon. Când îşi reveni şi deschise ochii o văzu pe lady Bromley. Îi apăru în faţă ca o fantomă, ieşind dintre tufele dese de oleandru. Era foarte bătrână, alintată,

malițioasă și patetică, purtând un șal negru pe umeri, încântată să spună cu o bucurie răutăcioasă:

— Ce ai pierdut aici, în noaptea asta, domnul meu, n-ai să mai găsești niciodată. Dacă vrei, îmi poți lăsa un mesaj pentru grădinarul-șef. Dar nici el n-o să te mântuie, pentru că nu e decât un grec amărât, bețiv și poponar. Du-te acasă, dragă doctore, balul s-a terminat. Cât de mult seamănă viața din zilele noastre cu un bal mizerabil: un pic de lumină, un pic de muzică, puțin dans, apoi întuneric. Privește. Luminile au fost deja stinse, resturile de mâncare au fost deja aruncate câinilor. Du-te acasă, dragul meu doctor. Sau poate ar trebui să-l trezesc pe bietul locotenent Grady și să-i poruncesc să te conducă acasă?

Tata spuse:

— Îmi aștept soția.

Lady Bromley chicoti răutăcios și tare:

— Nici unul dintre răposații mei soți, patru la număr, dar absolut nici unul dintre ei, n-ar fi folosit asemenea cuvinte fanteziste, poate doar în vreo comedie vulgară.

— V-aș fi recunoscător, doamna mea, dacă m-ați putea îndruma spre cineva care să-mi ofere o mână de ajutor. Soția mea a dansat toată seara și poate că a băut un pic prea mult. Fără îndoială că se află încă aici, prin împrejurimi, poate că a adormit pe undeva.

Ochii doamnei Bromley străluciră și vocea ei hârâi cu răutate:

— Dumneata ești doctorul acela care și-a băgat degetele în corsetul meu în urmă cu zece zile. Cât de drăguț și de putred. Vino încoace și am să-ți dau un pupic dulce pe buze. Vino. Nu te teme de mine.

Tata încercă din nou, cu ultimele puteri:

— Vă rog, doamna mea, ajutați-mă. Nu mă pot întoarce acasă fără ea.

— Asta a fost bună, hohoti lady Bromley, ascultați, ascultați. Nu poate pleca acasă fără nevastă-sa. Are nevoie de nevastă-sa lângă el în fiecare noapte. Iată, domnilor și doamnelor, aceștia sunt evreii. Poporul cărții. Poporul spiritului. Ha! Cât?

— Cât ce, dacă nu vă supăraţi? întrebă tata uluit.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Cât trebuie să-ţi plătească Kenneth, beţivul ăsta nenorocit, ca să te potoleşti şi să taci? Ha! Probabil că n-ai să-ţi crezi urechilor, dar golanul ăsta, în prostia lui, a vândut deja în anul care a trecut de la sfârşitul războiului două moşii, trei păduri şi un manuscris original al lui Dickens, şi toate astea pentru a astupa cu bani gheaţă gura tuturor nenorociţilor de soţi. Ce viaţă. Cât de drăguţ şi de putred. Şi când te gândeşti că săracul taică-său a fost ofiţerul comandant al curţii bătrânei regine Victoria!

— Nu înţeleg, spuse tata.

Lady Bromley râse răguşit, ascuţit ca scârţâitul unui ferăstrău ruginit.

— Noapte bună, doctorul meu dulce. Îţi sunt sincer recunoscătoare pentru devotamentul de care ai dat dovadă. Degete evreieşti în corsetul meu. Asta-i bună! Ce nopţi fermecătoare sunt primăvara aici, în Palestina! Apropo, dragul nostru Alan păcătuia şi el în dreapta şi-n stânga cu nevestele altora când era cadet. Dar lipitoarea asta de Trish i-a uscat de mult şi seva, şi dracii din oase. Biata Trish. Bietul Alan. Biata Palestina. Bietul doctor. Noapte bună, Othello drag şi amărât. Noapte bună şi mie. Chiar, cine o fi fost tâmpitul care a îndrăznit să numească gaura asta împuţită Ierusalim[1]? Asta e o parodie grosolană, nu Ierusalim. *Au revoir*, domnule.

La ora trei dimineaţa, tata ieşi din grădina palatului şi o porni pe jos spre colonia germană. Lângă gară, doi studenţi religioşi palizi îl luară cu maşina societăţii de pompe funebre. Spuneau că se întorceau de la o nuntă mare din cartierul Mekor Hayim la munca lor obişnuită, în cartierul Sanhedria. Hans Kipnis ajunse acasă pe la ora patru, înainte de răsăritul soarelui. Exact la aceeaşi oră, amiralul şi iubita sa, împreună cu şoferul şi ofiţerul care îi servea drept gardă de corp, trecură cu

1 Numele Ierusalim (Ierushalaim, în ebraică) vine de la *Ir Shalom* (oraşul păcii) şi de la *Ir Shalem* (oraş întreg, nedivizat, total).

farurile aprinse prin Ierihonul adormit, escortaţi de un jeep înarmat, care alerga înaintea lor, şi se îndreptară spre hotelul Kalia, de pe malul Mării Moarte. După o zi sau două, Rolls Royce-ul negru-argintiu porni spre est, pătrunse în adâncul deşertului, trecu munţi şi văi şi continuă să meargă mai departe, spre Bagdad, Bombay şi Calcutta. Tot drumul mama declamă cu patimă şi cu voce minunată poeme de Mickiewicz în polonezã. Amiralul, chinuit de un acces de sughiţ şi vesel ca un câine ciobănesc mare şi binevoitor, îi desfăcu rochia albastră şi îşi vârî sub ea o mână mare şi roşcată. Ea nu simţi nimic şi nu-şi întrerupse nici măcar o clipă cântecul de gazelă. Iar când amiralul îşi retrase degetele dintre genunchii ei, i se adresă şi îi spuse că bravii cavaleri ucişi nu mor niciodată, ci doar devin transparenţi şi viguroşi ca lacrimile.

13

A doua zi, Ierusalimul fu lovit de un val greu de căldură şi de vânt fierbinte venit din deşert, care purta peste munţi nori de praf. Cerul era cenuşiu, deghizat parcă într-un costum grotesc de toamnă. Ierusalimul şi-a închis obloanele, aşteptând să treacă furtuna. Iar pe povârnişuri, bolovanii albi păreau că ard cu duşmănie.

Toţi vecinii se adunară emoţionaţi în curtea casei. Tata stătea obosit şi zăpăcit, îmbrăcat în pantalonii lui scurţi de culoare kaki şi maiou, cu privirea aţintită spre coroana smochinului. Fără ochelarii rotunzi, chipul său arăta neverosimil de candid şi de neajutorat.

Doamna Vishniak îşi lovi palmele una de alta şi murmură în idiş: *Gott in Himmel*![1] Madame Iabrova şi nepoata ei îşi încercară puterile atât cu vorbe aspre, cât şi cu blândeţe. Ameninţară cu poliţiştii englezi. Promiseră ciocolată cu marţipan. Ameninţară cu alungarea definitivă în kibbutz.

Inginerul Brzezinski, roşu la faţă, respirând greu, sufocându-se din cauza aerului stătut, încerca în zadar să lege două scări una de alta. Iar Mitia, subchiriaşul, se folosi de zăpăceala generală pentru a distruge neobservat toate răsadurile de flori, unul după altul, călcându-le în picioare, smulgând, rupând, aruncând tulpini şi corole în spatele său, muşcându-şi gulerul cămăşii, strecurând în şoaptă, fără întrerupere, printre dinţii cariaţi:

---

1 Dumnezeule din ceruri!

— Minciună şi făţărnicie, minciună şi făţărnicie, totul e minciună şi făţărnicie.

Tata încercă apoi cu o ultimă implorare deznădăjduită:

— Coboară, Hillel. Te rog, te rog mult, coboară, fiule. Mama se va întoarce şi totul va fi ca înainte. Crengile sunt foarte fragile. Te rog, fiul meu, eşti atât de inteligent, coboară. Doar coboară acum, şi totul va fi exact ca înainte.

Dar copilul nu voia să asculte. Ochii lui cercetau cerul cenuşiu şi murdar şi continua să urce, tot mai sus, spre vârful coroanei, în timp ce degetele delicate ale frunzelor îl apărau din toate părţile de coaja aspră, cât mai sus, acolo unde crengile se transformau în rămurele şi muguri, şi mai departe, spre vibraţia delicată, spre înălţimi subţiratice şi fine, acolo sus, unde crengile devin melodia intensă care pătrunde până în inima cerului. Au adormit mielul şi iedul, dormi şi tu. Vântul a tăcut şi a adormit, Ierusalimul doarme. Nu vede nimic, nici oamenii îngrijoraţi din curte, nici pe tata, nici casa şi nici munţii, nici turnurile îndepărtate, nu vede căsuţele din piatră răspândite pe povârnişuri, nici soare şi nici lună şi nici stele. Ierusalimul doarme. Doar o lucire stinsă şi cenuşie. Cuprins de un val de plăcere şi uimire, copilul îşi spuse: Nu e nimic acolo. Şi ca un cocor care îşi deschide aripile, ţâşni mai departe, mai sus, până ce ajunse la ultima frunză, la marginea cerului.

Atunci sosiră pompierii. Dar inginerul Brzezinski îi alungă răcnind:

— Căraţi-vă! Aici nu e nici un incendiu! Capete seci! Tâmpiţilor! Mergeţi la Taganrog! Mergeţi la Kherson, degeneraţilor! Acolo arde! În Crimeea! La Sevastopol! Acolo e un incendiu nestăpânit! Marş de-aici! Şi la Odessa! Marş de-aici cu toţii!

Iar Mitia îmbrăţişă cu atenţie umerii tremurători ai tatei, îl trase încet-încet în casă şi îi şopti cu tandreţe şi cu imensă compasiune:

— Ierusalimul care îşi ucide profeţii îi va arde şi pe noii eleni în focul iadului!

Peste puţină vreme, veni şi bătrânul profesor Iulius Wertheimer, împreună cu pisicile sale, să locuiască în casa micuţă din Tel Arza. O comisie de anchetă internaţională sosi la Ierusalim. Erau multe întrebări şi multă speranţă. Într-o seară, Mitia deschise pe neaşteptate uşa camerei sale şi îşi pofti prietenii să intre. Cei trei eruditi şedeau acolo ore în şir în faţa unei hărţi de război imense, beau ceai, mişcau cu hotărâre liniile viitoarelor graniţe ale statului evreu care urma să ia fiinţă şi însemnau cu săgeţi campaniile de cucerire purtate în tot Orientul Mijlociu. Mitia începu să-i spună tatei pe numele mic: Hanan. Doar celebrul geograf Hans Walter Landauer îi privea cu un zâmbet ironic şi sceptic din tabloul său.

Apoi englezii plecară. Înaltul Comisar, sir Alan Cunnigham, a fost văzut într-o fotografie apărută în ziarul *Davar*, drept şi slab, în uniformă de gală, salutând ultimul steag britanic din portul Haifa.

La Ierusalim a fost format un guvern evreiesc. Şoseaua din Tel Arza a fost pavată, iar suburbia deveni un cartier al Ierusalimului. Puieţii crescură. Pomii fructiferi şi copacii îmbătrâniră. Plantele căţărătoare crescură şi se se întinseră până pe acoperişul casei şi pe gardul din jur. O mulţime de flori ţesură o pătură albastră în grădină. Madame Iabrova a fost ucisă de o ghiulea rătăcită în cartierul Tel Arza, lansată dintr-o baterie de tunuri a legiunii iordaniene, care fusese instalată lângă Nabi Samuel. Nepoata ei, Beniamina Even-Hen, se simţi dezamăgită de noul stat evreiesc şi plecă la bordul vaporului *Moledet* spre America, la sora sa din New York. Acolo o călcă o locomotivă, sau poate că se aruncase singură sub roţile ei. Profesorul Buber muri şi el la o vârstă foarte înaintată. După câţiva ani, tata şi Mitia primiră posturi de asistenţi la Universitatea Ebraică, fiecare în specialitatea sa. În fiecare dimineaţă îşi pregăteau sandviciuri, ouă tari şi ceai în termos, şi plecau împreună, cu autobuzul, spre clădirile Ratisbone şi Terra Sancta, în care fuseseră instalate unele departamente ale universităţii, până când va putea fi deschis din nou drumul spre Muntele Scopus. Iar bătrânul erudit Iulius Wertheimer ieşi în sfârşit la pensie şi se

dedică cu tot sufletul întreţinerii gospodăriei. Casa sclipea de curăţenie. Bătrânul profesor descoperi până şi tainele călcatului perfect. O dată pe lună, Hanan şi Mitia se duceau să viziteze copilul la şcoala din kibbutz. Era înalt şi bronzat. Îi duceau gumă de mestecat şi ciocolată din Ierusalim. Pe munţii care înconjoară Ierusalimul, duşmanul a construit cazemate din beton, buncăre, baterii de tunuri.

Şi aşteaptă.

1974

Domnul Levi

I

A fost odată, de mult, de mult, în Ierusalim, un poet bătrân pe nume Nehamkin. Venise din Vilna şi se stabilise într-o casă joasă din piatră, cu acoperiş din olane, într-o fundătură pe lângă strada Tzfania. Acolo îşi scria poeziile, şi tot acolo se odihnea vara în curte, într-un şezlong, numărând orele şi zilele.

Cartierul fusese construit într-o pădurice, pe panta unui deal de pe care se vedeau munţii Ierusalimului. Fiecare pală de vânt provoca o înfiorare. Smochinii şi duzii, granatele şi viţa-de-vie foşneau şi şopteau mereu, rugându-ne parcă să păstrăm liniştea. Poetul Nehamkin era deja puţin surd, dar se străduia să prindă foşnetul copacilor şi să-l transmită poemelor sale, interpretându-l într-un fel propriu: murmurul frunzişului în adierea vântului, aromele pomilor în floare, mirosul scaieţilor uscaţi în toiul verii, toate i se păreau prevestirea unui eveniment care urma să vină. Poeziile lui erau pline de premoniţii.

Printre copacii din livadă se iţeau, una după alta, case mici din piatră, cu terase ale căror balustrade din fier ruginiseră, garduri scunde şi porţi în care erau incrustată steaua lui David sau cuvântul Sion. Cu timpul, localnicii începură să neglijeze pomii fructiferi. Încetul cu încetul, pini umbroşi copleşiră pomii fructiferi şi viţa-de-vie. Ici-colo mai apărea câte o inflorescenţă la granate, pe care copiii o jumuleau încă înainte de a da rod. Au mai fost unele încercări de a planta răsaduri de oleandru, violete sau geranium. Dar erau repede uitate, călcate în picioare, lăsate să se umple de scaieţi şi cioburi, şi, dacă nu mureau de sete, se sălbăticeau asemenea plantelor din jur. Prin curţi s-au

construit tot soiul de magazii, un fel de barăci dărăpănate, în care nou-veniţii îşi depozitau obiectele pe care le aduseseră cu ei din Rusia şi Polonia. Unii au luat câteva cutii de măsline vechi din tablă, le-au fixat de acoperiş, le-au numit cuiburi de porumbei şi au aşteptat ca păsările să vină. Între timp, prin coroanele copacilor s-au oploşit numai ciori şi rândunele. Pe undeva prin împrejurimi se ascundea şi un cuc îndărătnic.

Oamenii tindeau să se retragă din Ierusalim spre locuri mai liniştite. Unii erau tentaţi de cartierele Beit Kerem, Talpiot, Rehavia. Aproape toţi erau convinşi că vremurile grele vor trece, că statul evreiesc va lua naştere în curând şi că totul se va schimba în bine: ei depăşiseră deja limita suferinţei. Între timp s-au născut primii copii, care au crescut în cartier şi cărora era aproape imposibil să li se explice de ce şi de unde au ajuns aici oamenii aceia şi ce aşteptau acum cu toţii.

Poetul Nehamkin locuia împreună cu unicul său fiu, Efraim, care era electrician şi ideolog. La fel ca majoritatea copiilor din cartier, şi eu eram convins că Efraim joacă un rol tainic şi teribil în cadrul grupărilor evreieşti ilegale. Era un tânăr scund, brunet, cu părul creţ şi sălbatic, un tehnician îmbrăcat veşnic într-o salopetă albastră, care nu reuşea nici măcar o clipă să-şi ţină pe loc mâinile mari. Repara fiare de călcat şi aparate de radio, dar construia şi diferite aparate de transmisie. Uneori dispărea pentru câteva zile, după care se întorcea bronzat şi deprimat, cu o expresie de scârbă şi dezgust în jurul buzelor, de parcă în timpul peregrinărilor i s-ar fi dezvăluit imagini care îl aduseseră la disperare. Pe mine şi pe Efraim ne lega un secret. La sfârşitul iernii am fost numit adjunctul său. Unul dintre adjuncţii săi.

De fapt, Efraim nu găsi de cuviinţă să-mi dezvăluie descoperirile tainice pe care le făcea în timpul dispariţiilor sale.

În ciuda expresiei de dezgust, în ciuda frunţii înguste şi a mâinilor lui grosolane, erau destule fete care veneau la el, şi printre ele chiar o studentă de la universitatea de pe Muntele Scopus.

Uneori, câte una rămânea cu Efraim până dimineaţa. Musafirele acestea mi se păreau inutile: nici una dintre ele nu era

frumoasă sau veselă. Le uram, pentru că îl strigau pe Efraim cu un nume urât, Froike[1], şi pentru că mă temeam că din prea multă dragoste, sau dorinţă, le-ar putea dezvălui noaptea secrete care ne aparţineau numai nouă, lui şi mie, adică. Văzusem deja în filme cum eroii îşi pierdeau capul din dragoste, şi după aceea nu mai exista cale de întoarcere.

Odată am construit o capcană, împreună cu doi băieţi din vecini, fraţii Grill. Am legat de o creangă a dudului o cutie din tablă ruginită, plină cu apă amestecată cu noroi. De la cutie am tras o sfoară de-a latul străduţei. Ne-am ascuns în copac. Studenta de pe Muntele Scopus a trecut prin faţa noastră, a evitat sfoara cu atenţie, a privit în sus şi ne-a admonestat cu tristeţe:

— Ar trebui să vă fie ruşine.

Fraţii Grill au pufnit în râs. Eu am râs cu ei. Apoi am băgat cioburi de sticlă în cutiile poştale.

Dar mai târziu, brusc, a început să-mi fie ruşine, şi senzaţia asta m-a ţinut toată dimineaţa, iar pe la amiază m-am dus la atelierul lui Efraim şi i-am povestit totul. Nu i-am pomenit nimic despre băieţii Grill. Am luat toată vina asupra mea. Efraim a închis uşa, a încuiat-o, şi mi-a ordonat să numesc capcana un joc pueril şi tâmpit, după care m-a iertat. Apoi m-a învăţat cum să umplu cu gaz lampant cutii mici din tablă şi cum să le montez un fitil, ca să poată fi acţionate de la distanţă, pentru ca atunci când va avea loc lupta finală, să pot lua şi eu parte la ea şi să nu mă duc ca un miel la tăiere, aşa cum s-a întâmplat cu copiii evrei din Europa.

După aceea Efraim se întoarse spre fata uscată şi prăfuită ce şedea pe patul lui şi îi cosea un nasture, şi care mie mi se părea că n-are buze deloc:

— Uriel ştie despre ce e vorba, spuse Efraim. E un copil serios. În general, în cartierul acesta există un material uman de foarte bună calitate. Ea e Ruhama. Şi nu e ceea ce crezi tu.

---

1 Prescurtare de la Efraim (Froim – Froike).

Ruhama îşi îndreptă ochelarii cu două degete, ţinând încă acul în mână. Tăcea. Nici eu nu am spus nimic. În sinea mea eram convins că Ruhama asta va fi cea care ne va denunţa pe toţi poliţiei britanice. Mi se părea chiar ciudat faptul că Efraim poate fi atât de nesăbuit încât să-i permită să se învârtă prin atelier, să stea pe patul lui, ba uneori chiar să rămână la el până dimineaţa. Dragostea, mă gândeam, poate fără îndoială să aştepte până după victorie. Nici măcar nu era frumoasă. Şi nu-mi adresa nici un cuvânt.

Bătrânul poet făcea tot ce-i stătea în puteri să oprească fetele care se îndreptau spre atelier. Uneori le pândea la poartă. Dar curtea avea două porţi, iar gardul era rupt în câteva locuri, şi oricum camera lui Efraim mai avea o intrare, prin spatele curţii bolovănoase, accesul făcându-se prin trei trepte devenite alunecoase din cauza acelor de pin moarte, căzute pe ele.

Uneori, poetul îşi ieşea din fire, oprea câte o fată şi îi zâmbea cu o politeţe desuetă:

— Iertaţi-mă, doamna mea comite o eroare, dacă îmi va permite, am s-o informez că aici nu e nici cârciumă, nici peşteră de hoţi. Casa aceasta e o locuinţă particulară. Iar tânărul oricum nu e acasă – a pornit-o din nou în călătoriile sale şi nu ne-a lăsat nici un fel de instrucţiuni – cine sunt eu, să ştiu când va decide să revină?

De la începutul vacanţei de vară, am pus la cale, împreună cu domnul Nehamkin, un complot contra acelor vizite feminine pasagere: el pândea la poarta din faţă, iar eu organizam ambuscada în curtea din spate.

Când nu era plecat în călătoriile sale, lui Efraim îi plăcea să doarmă după-amiaza, până pe înserat. Dormea pe o saltea în atelier, scăldat în sudoare, răsucindu-se şi mormăind în somn. Alunga ceva cu pumnii. Se întorcea brusc pe partea cealaltă strigând. Intram în cameră pe furiş, să aud dacă va vorbi în somn, dacă nu-i va scăpa cumva vreun secret printre buze şi să mă asigur că nici o ureche străină nu-l va auzi. După care ieşeam, tot tiptil, mă întorceam şi îmi reluam locul în punctul de observaţie.

Dacă apărea vreo fată care intenţiona să-l deranjeze pe Efraim, atât domnul Nehamkin, cât şi eu o întâmpinam cu curaj lângă poartă. La întrebarea mieroasă „Unde-i Froike?", răspundeam invariabil:

— Eu sunt adjunctul lui. Nu e acasă, spuneam cu chipul împietrit.

Domnul Nehamkin adăuga, clarificând relaxat situaţia:

— Niciodată, dar absolut niciodată nu se poate şti în ce loc se află băiatul în timpul călătoriilor sale. Poate că va reveni mâine, poimâine, sau poate, cine ştie, într-o altă zi.

Câteodată, fetele ne rugau să-i transmitem bileţele sau salutări. Noi refuzam:

— Nu e nevoie. N-are rost. Oricum, în asemenea vremuri, cine are curajul să primească scrisori de la oameni străini?

Tânăra în cauză protesta sau se scuza. Promitea să mai încerce şi să revină cu altă ocazie. Folosea, ezitând, cuvintele „neînţelegere" şi „neplăcere". După care îşi vedea de drum.

În clipa aceea, domnul Nehamkin începea să justifice ceea ce tocmai făcuserăm, căutând cele mai potrivite cuvinte:

— Noi nu i-am ascuns tinerei doamne adevărul şi nici n-am înşelat-o cu nimic. Nu e oare somnul o călătorie minunată spre zări îndepărtate? Iar despre scrisori de dragoste şi bileţele, a fost deja poruncit clar ca omul să nu devină mesagerul păcatului.

Apoi adăuga câteva premoniţii, un fel de prorocire discretă, bazată pe înfăţişarea fizică a fetei care se îndrepta spre capătul aleii:

— N-am nici o îndoială că îşi va găsi foarte curând alt prieten, poate chiar doi, după pofta inimii, în timp ce noi nu avem decât un singur Efraim. Din acest motiv vom continua să stăm aici de pază, ca un zid, ca un singur suflet, amărâtul poet Nehamkin şi extraordinarul copil Uriel. Nu vom permite străinilor să ne doboare. Nehamkin, poetul, şi Uriel, băiatul, vor continua să rămână împreună la poartă. Iar acum întoarce-te în pace la năzdrăvăniile tale, iar eu, la drumul meu cel anevoios. Fiecare cu soarta lui. Să ne fie dat să vedem binele Ierusalimului!

2

Domnul Nehamkin era rotunjor, şters, pufos ca un ursuleţ din pluş. Mergea târându-şi picioarele şi se ajuta întotdeauna de un baston sculptat. I se părea că propriul trup i-a devenit o povară dezgustătoare, pe care era nevoit s-o care din loc în loc, împotriva dorinţei sale, o adunătură de organe care îşi pierdeau încet capacitatea normală de funcţionare şi se destrămau. În cărţile sfinte, poetul găsise două-trei aluzii la faptul că în deşerul Iudeea, la poalele Ierusalimului, s-ar ascunde o mare verde, pe care nici un ochi n-a văzut-o, nu Marea Moartă, nu o mare, de fapt, ci ochiuri de apă, şuvoaie de apă, acesta fiind locul pe care nici esenienii, nici visătorii, nici legiunile romane nu l-au putut descoperi, locul spre care voia să coboare într-o bună zi, deoarece acolo dorea să-şi lepede povara, pentru a porni liber şi uşor pe singurul său drum.

Spunea aşa:

— Ce rău îmi pare pentru voi. Mă doare atât de tare, încât îmi vine să plâng. Aveţi ochi şi nu vedeţi.

Sau:

— Gurile voastre vorbesc, dar urechile nu aud. Sentinţa a fost deja dată. Timpul a trecut deja. Sabia se ridică, dar ei o ţin tot pe a lor: mănâncă şi beau. În aparenţă sunt făuriţi fără de frică, dar în realitate sunt loviţi de orbire. Mi se rupe inima de atâta milă şi durere.

Uneori părea că prorocirile domnului Nehamkin stau să se împlinească. Odată, în uşa băcăniei, se aplecă şi îmi şopti

că regele Israelului se va ridica în curând din ascunzătoarea sa, care se află în creierii muntelui, îl va ucide pe Înaltul Comisar şi va prelua puterea în Ierusalim. Cu altă ocazie, visele i-au dezvăluit că Hitler n-a murit, că a scăpat cu viaţă şi se ascunde undeva printre beduini, în corturile întunecoase ale kedarilor[1]. Iar în vacanţa mare, la numai câteva zile după data de nouă a lunii av[2], m-a chemat dintre tufele de oleandru uscat din grădină şi mi-a spus să ud florile şi plantele din ghivece, pentru că vestitorul stă să păşească prin poarta Ierusalimului. A doua zi, la ora cinci dimineaţa, cartierul s-a trezit în zgomot de ţipete şi vaiete. Am sărit imediat în pantaloni şi am fugit desculţ afară, să văd ce se întâmpla. Cei trei fraţi Grill, Boaz, Yoav şi Avner, stăteau în mijlocul străzii şi băteau cu putere într-un butoi cu smoală uscată. Femeile ieşiseră din case cu capoatele desfăcute. Cineva ţipă întrebând ceva, ceilalţi răspunseră cu alte ţipete. Toţi câinii lătrau de parcă turbaseră. Venerabilul rabin Zisha Lufban ieşi în grabă din sinagoga Rămăşiţa Împrăştierii, înconjurat de credincioşi şi de elevii săi, şi strigă cu voce puternică, de mai multe ori:

— Ieşi, necuratule! Ieşi în numele Domnului!

Dar de pretutindeni se iveau doar vecini speriaţi, mulţi dintre ei în pijamale. Helena Grill alerga de la unul la altul şi implora milă, măcar pentru sufletele copiilor. Iar eu l-am zărit pe domnul Nehamkin stând singur, blajin şi îngândurat lângă poarta curţii sale. Era îmbrăcat într-un costum bleumarin, cu cravată poloneză, în timp ce pe faţă i se întindea un zâmbet politicos şi iertător. În buzunarul sacoului avea înfiptă o floare roşie din hârtie, iar în mână ţinea bastonul sculptat.

Mama a preferat să rămână în casă. L-a trimis pe tata s-o trezească imediat pe doamna Vishniak. Mama se temea mereu

---

1 Comunitate tribală numită după Kedar (sau Quedar), al doilea fiu al lui Ismael.

2 Lună din calendarul ebraic. Data de 9 av (*tesha be av*, în ebraică) este zi de doliu şi post în tradiţia iudaică, fiind ziua în care au fost distruse atât primul, cât şi cel de-al doilea Templu.

că cineva ar putea să leşine sau că se va întâmpla ceva rău. N-a avut loc nici un accident. Am văzut o procesiune multicoloră care înainta către noi venind dinspre est, din direcţia cartierului buharilor[1]. În fruntea alaiului, un bătrân mic de statură, nu prea curat, călărea pe spatele unui măgar, la fel de pipernicit şi el. Bătrânul era desigur bolnav, sau poate doar obosit, pentru că doi hamali kurzi îl sprijineau mergând de o parte şi de cealaltă a măgarului. Hamalii kurzi erau slabi, cu obraji acoperiţi de o barbă neagră şi ţepoasă şi saci legaţi cu sfoară groasă de mijloc.

În urma bătrânului se înghesuia tot cartierul buharilor, bărbaţi, femei şi copii, aşa cum am învăţat la şcoală despre exodul din Egipt. Unii băteau într-o cutie de tablă, alţii cântau imnuri guturale, o parte mormăiau versete din Biblie sau incantaţii. Mi se rupea inima de mila bietului măgar, care părea îngrozitor de slab şi de pierdut. Fără îndoială că nu era sănătos. Şi nici alb nu era. L-am căutat pe Efraim cu privirea, dar nu-l vedeam nicăieri. Bătrânul său tată îmi zâmbi, îmi atinse uşor părul şi spuse calm:

— Fericiţi cei ce cred.

Între timp, procesiunea cotise din strada Tzfania spre strada Amos, iar de acolo continuă de-a lungul zidului garnizoanei Schneller şi se opri în dreptul porţii, în faţa turnului ceasului. Toţi copiii din cartier, şi eu împreună cu ei, am alergat pe lângă coloană până la poarta Schneller. Acolo ne-am oprit, pentru că santinelele englezilor şi-au încărcat armele şi le-au ridicat pe sacii de nisip, cu ţevile îndreptate spre mulţime.

Turnul Schneller era împodobit cu o inscripţie indescifrabilă, cu litere străine, încolăcite. Ceasul nu mai funcţiona de foarte mulţi ani. De fapt, bătea regulat la fiecare jumătate de oră, ziua şi noaptea, însă arătătoarele erau moarte. Întotdeauna, indiferent de situaţie, ceasul acela arăta exact ora trei şi trei minute. Printre oameni începu să circule un zvon: Iată, străinul care a sosit la miezul nopţii dindărătul munţilor întunecaţi

1 Originari din Buhara.

va face o minune şi va da timpul înapoi. Îl va sili pe regele David să ţâşnească împreună cu toţi călăreţii săi din înălţimea turnului. Trupele celor zece triburi pierdute vor porni împreună din munţi spre oraş. Bătrânele femei din Buhara începură să-şi lovească piepturile cu pumnii lor uscaţi. Un infirm strigă: Aceasta e ziua în care a făcut Dumnezeul meu..., dar apoi se răzgândi şi tăcu. Iar eu, împreună cu Boaz, Yoav şi Avner, şi cu toţi copiii din cartier, ţipam cu bucurie şi furie:

— Stat e-vreu, i-mi-gra-ţi-e li-be-ră!

— Vai de ce-mi văd ochii, spuse rabinul Lufban, dar cine era dispus să-l asculte.

Englezii au aşezat de-a latul străzii o maşină blindată. Din ea apăru un ofiţer cu un difuzor în mână. Fără îndoială că le ordonase oamenilor să se împrăştie, dar ceva nu funcţionase şi nu se vedeau decât buzele sale mişcându-se. Mulţimea tăcu. Se lăsase o linişte profundă, ca atunci când învăţam la şcoală despre tăcerea divină, încât am putut auzi ciripitul păsărelelor şi cotcodăcitul găinilor din depărtare. Erau zorii zilei. Lumina era albăstrui-cenuşie. Chiparosul şi turnul de apă cel înalt de pe dealul Romema păreau că se depărtează de noi şi se topesc în ceaţa alburie. În acel moment, bătrânul se îndreptă pe spatele măgarului său, trase o batistă murdară dintre faldurile caftanului, tuşi şi scuipă în ea. Oamenii tăceau. Împături şi ascunse batista, îndreptă capul, îşi puse cu grijă pe nas o pereche de ochelari, întinse spre ceas un braţ tremurător, mormăi câteva cuvinte pe care nu le-am putut auzi, dar am văzut cum transpiră, se înroşeşte, se umflă, stând parcă să dea pe dinafară, şi dintr-odată strigă:

— Să răsară soarele şi fapta să se împlinească!

Chiar în clipa aceea răsări soarele, uriaş, auriu, aruncându-şi strălucirea asupra munţilor, înspre răsărit, luminând ceaţa şi turnul Augusta Victoria, învăluind Muntele Măslinilor într-o aură de lumină, scânteind fantastic peste pante şi păduri, făcând să lucească în vâlvătaie cazanele de apă caldă de pe acoperişurile cartierelor Gheula, Ahva, Kerem Avraham şi Mekor Baruh.

Voiam să fug, deoarece aveam senzaţia că tot Ierusalimul e în flăcări.

Cu toţii, credincioşi sau numai curioşi, domnul Nehamkin, rabinul Lufban, toţi văzuseră răsăritul soarelui şi cu toţii întoarseră privirea spre turnul ceasului. Până şi ofiţerul britanic de pe maşina blindată privi în jur.

Dar limbile ceasului nu se mişcară: trei şi trei minute.

Din depărtare, din direcţia coloniei germane, se auzi şuieratul trenului. Cineva aprinse o ţigară. Oamenii şuşoteau. O femeie începu să râdă sau să bocească. Atunci bătrânul oftă, alunecă de pe măgarul cenuşiu tremurând, se lăsă sprijinit de paznicii kurzi şi spuse cu tristeţe:

— S-o lăsăm pe altă dată.

Imediat, venerabilul rabinul Zisha Lufban începu să-şi mustruluiască furios discipolii în idiş, îndemnându-i să-i gonească chiar acum, în clipa asta, pe batjocoritori şi pe închinătorii la idoli înapoi în găurile murdare din care au ieşit la lumină şi să pună capăt blasfemiei. Ofiţerul englez reuşi, în sfârşit, să-şi pună difuzorul în funcţiune. Le acordă oamenilor cinci minute să se disperseze în liniştе.

M-am apropiat de domnul Nehamkin.

— Domnule Nehamkin, spune-mi, te rog, ce o să se întâmple acum?

El ridică mâna de pe bastonul sculptat, îmi mângâie cu milă fruntea, îmi ridică de pe ochi o şuviţă de păr, mâna sa era rece şi urâtă, dar vocea îi era caldă ca o dezmierdare:

— Noi, Uriel, avem răbdare. Vom continua să aşteptăm.

După câteva momente, poliţia britanică a ţâşnit dinspre cartierul Romema şi a început să împrăştie oamenii. Dar poliţiştilor le era imposibil să desfacă ceea ce se făcuse deja: ca în urma unui complot pus la cale din timp, la adăpostul agitaţiei şi al mulţimii, Efraim şi prietenii săi acoperiseră zidurile, obloanele, stâlpii de telegraf şi vitrinele cu manifeste care îndemnau la revoltă. Acestea conţineau lozinci înflăcărate. În unele se spunea că zilele regimului nazist-britanic sunt numărate, că mişcarea subterană evreiască a pronunţat deja sentinţa de condam-

nare la moarte a Înaltului Comisar şi că aceasta va fi executată foarte curând, că Iudeea care a căzut în sânge şi flăcări se va ridica din nou, tot prin sânge şi flăcări.

După care ultrareligioşii s-au întors la sinagogă, buharii s-au răspândit pe ulicioare, prăvăliile s-au deschis, munţii au prins încetul cu încetul culoarea focului, iar în Ierusalim a început o zi de vară nouă şi grea.

4

La întorcerea din călătoriile sale, Efraim venea uneori pe la noi pe acasă, spre seară, mă supunea unui test scurt despre frecvenţele radio, juca o partidă de şah cu tata şi o privea pe mama de la distanţă.

Când tata şi Efraim jucau şah, mama cânta la pian. Şedea cu faţa îndreptată spre munţi şi cu spatele spre odaie. Efraim n-o privea cu dorinţă, ca eroii din filme, ci avea întipărită pe chip o expresie de teamă. Îmi era şi mie frică de tăcerile lor. În perioada aceea, în Ierusalim se auzeau împuşcături aproape în fiecare seară. Tata mesteca permanent frunze de mentă: era veşnic îngrijorat de mirosul respiraţiei sale. Efraim fuma atât de mult încât uneori îi lăcrimau ochii. Mama repeta la nesfârşit acelaşi *étude*[1], de parcă luase în sine decizia de a nu avansa nici un pas înainte de a primi un răspuns. Afară, vântul atingea uşor coroanele copacilor, implorând parcă liniştea. Linişte era oricum.

Pe pervazul ferestrei dinspre nord, care era foarte jos, ca o nişă în perete, îmi organizasem propriul câmp de luptă. Pioneze, dopuri, hârtii aurii şi argintii, cutii de chibrituri şi pachete goale de ţigări, crucişătoare, soldaţi şi tancuri. Improvizam bătălii între trupele naziste şi legiunile lui Bar-Kochba[2] şi ale mare-

1 Studiu (în franceză în orig.).

2 Shimon Bar-Kochba, conducătorul revoltei împotriva Imperiului Roman în Iudeea, sec II e.n., a înfiinţat şi apărat timp de trei ani un stat independent pe care l-a şi condus. Revolta a fost înăbuşită în sânge şi a dus la expulzarea evreilor.

şalului Budënny. Pe la jumătatea vacanţei de vară, haşmoneii[1] mei cuceriseră deja Atena, spărseseră zidurile Romei, îi incendiaseră palatele şi îi dărâmaseră turnurile, iar acum galopau mai departe, instituind blocada asupra Berlinului şi Londrei. Până să apuce ploile de iarnă şi zăpezile să strice toate drumurile, toţi inamicii se predaseră deja necondiţionat.

Efraim a fost cel care a stabilit strategia:

— Întotdeauna să ataci pe flancuri, îmi ordonă, întotdeauna din deşert, din păduri, dinspre munţi, întotdeauna din direcţii neaşteptate.

Ochii îi ardeau în timp ce vorbea, mâinile nu-şi găseau locul. Adăugă în şoaptă:

— Numai să nu te încrezi în ei. Niciodată să n-ai încredere în ei. Cu toţii sunt însetaţi de sângele nostru.

Tot a lui a fost ideea submarinelor de uscat, pe care le numiserăm „submarine cu raze X", şi care se puteau mişca sub scoarţa terestră, prin stratul de lavă vulcanică clocotitoare, şi puteau nărui oraşe întregi trăgând rachete de jos, de sub temeliile lor.

— Să se cutremure pământul, spunea Efraim. Oraşele să se transforme în scrum, iar turnurile să se prăbuşească în ţărână. Atunci vom avea şi noi parte de odihnă.

Cât de mult îmi plăcea să-l văd clocotind de furie şi apoi învăluindu-se în tăcere.

Inima mi se umplea de compasiune pentru el când îmi promitea cutremure, prăbuşirea turnurilor şi odihna.

Îl imploram:

— Dar când se va întâmpla asta, Efraim?

La întrebarea aceasta îmi răspundea cu unul din zâmbetele lui reci şi pragmatice. Tăcea. Sau mai rău, mă abandona şi mă ironiza fără milă:

— Tu, Uri, continuă să te joci. Eu am de lucru. Fiecare amănunt trebuie pregătit cu grijă dinainte.

Noapte de noapte, Efraim făcea experimente cu frecvenţe şi raze cosmice radio, străduindu-se să izoleze raza morţii. Când

---

1 Familie de preoţi şi conducători religioşi, implicaţi în răscoala Maccabeilor contra grecilor.

îl imploram să-mi explice şi mie ce este raza morţii, izbucnea de obicei într-un chicotit disperat:

— Raza soarelui. Raza pământului. Raza cercului. Iar tu învaţă odată să-ţi ţii gura şi să aştepţi ordine, ca un soldat, ori du-te şi te joacă de-a hoţii şi vardiştii, sau cinci pietre, sau aruncă zaruri, sau înalţă zmeie cu toţi bebeluşii. Du-te. Cară-te de aici. Ce te tot lipeşti de mine? Nu sunt dădaca ta. Pleacă odată!

Amărât şi umilit, mă retrăgeam din atelier în curte, ca un feldmareşal demis, ale cărui medalii şi grade au fost smulse cu dispreţ. Mă aşezam pe treptele mici din pietre crăpate. Ridicam o grămăjoară de ace de pin, cu care mă gâdilau sub genunchi. Încercam zadarnic să hipnotizez o pisică ameţită de pe gard. Apoi o luam de la capăt.

Efraim şi tatăl lui se ocupau împreună de micul atelier de depanări: domnul Nehamkin primea şi înregistra comenzile şi plăţile, schimba păreri şi opinii cu clienţii, trăgea concluzii, aducea dovezi şi nota cheltuielile şi câştigurile într-un caiet cu pătrăţele, împodobit cu linii verticale roşii şi albastre. Stătea în puterea lui să acorde pe ici, pe colo câte o reducere, sau chiar accepta să lucreze pe datorie.

Uneori Efraim ne permitea, tatălui său şi mie, să înfăşurăm fire de cupru galvanizat pe bobine din lemn. Odată, profitând de surzenia bătrânului, îmi spuse în şoaptă:

— Când el va muri, îi vei lua locul. Tu vei fi poetul şi casierul.

Dar imediat se răzgândi:

— Adică nu. Noi vom muri înaintea lui, iar el va compune în cinstea noastră discursuri funebre rimate, va scrie că am trăit cu dragoste şi loialitate şi că nici măcar moartea nu a reuşit să ne despartă. Ca de exemplu: *Fără îndoială că noaptea se vor ridica şi îşi vor continua lupta în numele poporului lor. Războiul a fost greu şi s-a vărsat mult sânge. Numai generaţiile viitoare vor avea parte de odihnă.*

Când nu era plecat, Efraim şedea visător toată dimineaţa printre fiare de călcat, gramofoane stricate, aparate de radio

antice. Uneori îl cuprindeau accese de furie, se arunca cu disperare asupra aparatelor, înarmat cu şurubelniţa şi cu cleştele, le demonta complet, combina piesele, reuşind uneori să transforme o vechitură într-un aparat nou şi sofisticat. Cuvântul lui favorit era „prospeţime". În opinia sa, împrospăta aparatele preistorice, de care ceilalţi se deziseseră deja. Dar când criza de furie trecea, se întorcea la starea de somnolenţă. Totul era acoperit de praful cenuşiu al verii. Muştele ne bâzâiau la ureche, iar păianjenii le aşteptau în plasele din colţurile atelierului. Căscatul lui Efraim semăna cu scâncetul unei vulpi, se întindea de zor, scuipa pe podea, după care, gândindu-se mai bine, repara fierul de călcat al domnei Vishniak de la farmacie. Apoi se cufunda din nou în reveriile lui matinale.

La prânz prăjea cartofi pentru noi toţi, mânca împreună cu taică-său crenvurşti cu muştar, îşi dezbrăca salopeta de faţă cu noi şi se prăbuşea îmbrăcat doar în lenjeria de corp pe salteaua transpirată din colţul atelierului, ca după o muncă de ocnaş. Dormea un somn agitat până la apusul soarelui, iar noi doi îl păzeam de fete.

Dar seara îl vedeam pe Efraim redevenind energic şi tăcut, şi atunci eram cu adevărat adjunctul său. Se căţăra pe burlan până pe acoperiş, ca un motan cenuşiu, întindea tot felul de antene, amesteca şi splita tot felul de frecvenţe. Datoria mea era să stau în atelierul cufundat în întuneric, printre aparatele pornite, şi să notez tot ce aud. Până când părinţii mă chemau acasă, şi atunci el continua de unul singur să caute fără încetare o rază capricioasă, pe care nimeni nu izbutise încă s-o izoleze din mulţimea razelor astrale.

Odată a binevoit să-mi explice simplu: Forţa gravitaţională a pământului este, de fapt, o formă de radiaţie. Iată, priveşte, în mâna stângă am un ciocan, în dreapta, o ţigară, amândouă vor cădea şi vor atinge solul la fel de repede, însă nu vor avea acelaşi impact. Natura preferă întotdeauna să creeze contraste, cum ar fi viaţa şi moartea, focul şi apa, speranţa şi deznădejdea. Reiese deci că undeva se ascunde o rază care anulează gravitaţia,

şi după ce vom găsi această forţă, totul va deveni posibil, dar deocamdată cară-te şi uită tot ce ai auzit aici.

Nu puteam înţelege din punct de vedere ştiinţific tot ceea ce auzisem. Dar, în calitatea mea de membru al armatei, ştiam foarte bine care va fi soarta Imperiului Britanic în clipa în care raza aceasta secretă va ajunge în mâna noastră.

Se întâmpla uneori ca vreuna dintre fete să ne păcălească, să treacă de punctele noastre de control şi să reuşească, în ciuda eforturilor depuse de noi, să rămână cu Efraim toată noaptea. Nici măcar atunci Efraim nu oprea aparatele care îi transmiteau semnale pe unde scurte. Fără îndoială că dragostea din odaie se petrecea printre ţiuiturile şi şuierăturile ascuţite care veneau din spaţiu. Sau poate nu era dragoste. Poate era vorba despre un alt gen de relaţie, nu urâtă, nu transpirată, lucruri pentru care mi-aş fi dat şi sufletul să le împărtăşesc, iar odată m-am furişat prin întuneric în spatele oblonului închis şi m-am ascuns ca un struţ în frunzişul unui arbore lipicios de piper, ascultând încordat, şi tremuram pentru că nu ştiam dacă zgomotele pe care le auzeam erau gemete sau râsete sau semnale radio ce veneau de la stelele de pe cer, şi dintr-odată m-am speriat şi frunzişul piperului m-a mozolit cu un fel de lipici amărui şi am crezut că totul se va sfărâma în cioburi şi că Efraim şi prietena lui vor muri şi domnul Nehamkin şi mama şi tata vor muri şi ei, iar eu voi rămâne singur în Ierusalimul ars, şi mirosul de piper mă va trăda, şi din munţi vor coborî spre oraş hoarde însetate de sânge, iar eu voi fi singur. M-am dat jos din pom şi am înconjurat casa pe întuneric. O pisică a sărit speriată de paşii mei, speriindu-mă şi pe mine. M-am apropiat de fereastra odăii bătrânului poet, mi-am lipit obrazul de firele reţelei şi am ţipat în şoaptă:

— Domnule Nehamkin! Scuzaţi-mă! Domnule Nehamkin!

El nu m-a auzit, nici nu ar fi avut cum. În nopţile de nesomn şedea la masă şi construia din chibrituri machete ale Templului, conform indicaţiilor din Biblie, dar şi din alte surse. Construcţia aceasta dura deja de ani îndelungaţi, şi finalizarea

ei părea că se îndepărtează din ce în ce mai mult, întrucât diferitele surse, aşa mi-a explicat, îl derutau, indicând fiecare altceva, iar el era nevoit să distrugă mereu ceea ce făcuse şi să caute încontinuu noi alternative.

Domnul Nehamkin înmuia chibriturile cu degetele sale mari, palide într-un vas ce conţinea un amestec de făină şi apă. Ţinea între dinţi o sforicică subţire şi fredona pentru sine:

Tatăl nostru, regele nostru,
Iartă-ne şi răspunde-ne,
Chiar dacă n-o meritäm.

Mai târziu, întins pe pat, zgâriat şi mirosind a frunze de piper, am auzit vocile celor care se rugau la sinagogă. Credincioşii se adunaseră acolo pentru rugăciunea de îndreptare a greşelilor, care se ţinea la miezul nopţii. Nu va fi veşnic vară. În curând vor sosi zilele cumplite[1].

În întunericul fierbinte, ceva enervase sau speriase câinii din vecini, drept care ezitau uneori, neştiind dacă să latre sau să urle.

1 Zece zile între anul nou evreiesc şi Yom Kippur (Ziua Ispăşirii), când, conform tradiţiei, Dumnezeu hotărăşte soarta fiecărui om pentru anul cel nou. De Yom Kippur se semnează decizia, drept care oamenii îşi urează unul altuia *Hatima tova* – semnătură bună.

4

Efraim era un şahist iute la minte, dar lipsit de răbdare. Tata reuşea destul de des să-l învingă, pentru că evita să-şi asume riscuri şi juca defensiv.

— Încet, dar sigur, spunea uneori Efraim cu ironie, când tata îi lua câte un pion din marginea tablei.

Tata nu se simţea ofensat. Îl atenţiona doar:

— Concentrează-te, Efraim. Nu renunţa. Apropo, aş fi dispus să schimb locul cu tine chiar şi în situaţia asta, cu piesele care ţi-au mai rămas.

Efraim respingea oferta tatei, cerându-i să înceteze cu vorbele frumoase şi să se întoarcă la confruntare.

— Îmi ţii discursuri ca să mă zăpăceşti, Kolodny, dar în curând te vei trezi tu însuţi în capcană, şi atunci nu vei mai avea nici un chef de oratorie.

— Vom trăi şi vom vedea, spuse tata blajin. Doar că deocamdată calul tău e blocat şi nu mai poate alerga, iar pe pionul acesta ţi l-am mâncat cu mare poftă.

— Mănâncă, Kolodny, spuse Efraim furios, înghite-ţi nada cu poftă, eu am să trag de undiţă.

— Vom trăi şi vom vedea, spuse tata cu simpatie.

Stăteau faţă în faţă lângă masa grea şi maro din sufragerie. Efraim, brunet şi scund, cu capul aplecat înainte, ca şi cum s-ar fi pregătit să geamă, cu nasturii cămăşii descheiaţi, pentru a lăsa să se vadă pieptul acoperit cu păr cârlionţat. Tata purta maiou, pantaloni scurţi kaki puţin prea mari, pielea îi era rozalie din

pricina bărbieritului migălos, iar în colţul ochilor avea un început de zâmbet, pe care eu îl numeam zâmbetul pedagogic.

Pe masă era deschisă tabla de şah. De jur-împrejurul ei erau răspândite nuci, prăjiturele, farfurii cu mere şi şerveţele albastre din hârtie. Pe fiecare şerveţel era imprimată câte o bărcuţă de pescuit, cu o velă albă. Tot acolo se afla şi o scrumieră din porţelan, având forma unei palme de femeie întredeschise. Printre platourile cu mâncare se găsea şi un borcan gol de iaurt, în care erau câţiva trandafiri albi ofiliţi. La un moment dat, o frunză se desprinse de tulpina unui trandafir şi ateriză uşor pe faţa de masă din muşama. Şi pe muşama erau trandafiri, dar nu palizi şi ofiliţi ca cei din borcan, ci imprimaţi în culori felurite şi proaspete. Tata ridică într-o clipă frunza care aterizase pe masă, o privi concentrat şi o împături cu atenţie. Efraim ridică un cal sau o tură, lovi cu el de câteva ori în tablă, ca şi cum intenţiona să-l atenţioneze pe tata, apoi spuse:

— Ce gândeşti atâta, Kolodny? N-ai prea multe soluţii.

Iar tata:

— Da. Ai dreptate. Încerc doar să aleg răul cel mai mic.

Mama interveni de la locul ei de lângă pian:

— Potoliţi-vă amândoi. Nu merită să te enervezi pentru un joc.

Remarca aceasta mi se păru de prisos: nici tata şi nici Efraim nu se enervaseră deloc.

Sufrageria era mobilată într-un stil simplu şi vesel: perdelele erau uşoare şi de culoare deschisă, tavanul zugrăvit într-un albastru pal, iar pe pereţi erau flori mici, în diferite nuanţe şi culori, de parcă zugravul dorise să devină grădinar şi să răsădească peste tot violete. În spatele uşilor din sticlă ale vitrinei, serviciul de masă din porţelan fusese aranjat cu meticulozitate, în şiruri drepte, verde lângă verde şi alb lângă alb, asemenea soldaţilor aşteptând inspecţia superiorilor. Din tavan atârna un candelabru, compus din patru braţe de aramă rotunjite care se intercalau şi aveau capetele în formă de floare cu câte un bec montat în fiecare corolă.

În partea cealaltă a camerei era o bibliotecă pe ale cărei rafturi se aflau o Biblie cu comentarii în spirit modern, un atlas geografic al Ţării Sfinte, istoria evreilor şi o istorie generală, opera completă a lui Bialik, o antologie conţinând poeziile lui Cernikhovsky şi *Dicţionarul ebraic* al lui Gur. Peste toate era aşezat volumul *Perlele literaturii*, fiindcă nu mai avea loc în bibliotecă. Sus, deasupra bufetului, atârnaseră tabloul unui ţăran care merge în spatele plugului, pe câmpia din valea Iezreel, fără a se speria de corbii negrii de pe Muntele Gilboa, care se zăresc în colţul tabloului. Pe pianul mamei era aşezat un bust din ghips reprezentându-l pe Chopin, pe care eu îl numeam în gând domnul Szczupak, pentru că semăna puţin cu patronul salonului Riviera de pe strada Regele George. Chopin era împodobit cu o inscripţie în poloneză, pe care mama mi-a tradus-o cam aşa: „Cu toată căldura inimii mele şi până la ultima suflare". Pe pervazul ferestrei mele, o cutie a Fondului Naţional Evreiesc[1] era fixată cu un cui mare. Pe ea era imprimată harta ţării noastre. Teritoriile care fuseseră deja salvate din mâinile străinilor erau colorate pe această hartă cu maro. Într-o zi nu m-am mai putut abţine şi, la prânz, după orele de la şcoală, mi-am luat cutia cu acuarele şi am desenat o săgeată mare de la Ierusalim spre nord, prin Ghilad şi Golan, spre munţii Libanului, şi alta spre sud, spre graniţa Moabului, pe ţărmul Mării Moarte. Ca o consecinţă a acestei opere, s-a putut colora toată harta în maro, teritoriile intrând în stăpânirea noastră. La început, tata a fost furios şi mi-a cerut să spăl, să usuc şi să şterg orice urmă a acestei dovezi de inteligenţă. Apoi se răzgândi, chipul i se lumină de unul dintre zâmbetele sale pedagogice şi spuse:

— E în regulă. Las-o aşa. Te-a luat valul fanteziei, cum s-ar spune. Aşa să fie.

---

1 Fond instituit pentru cumpărarea de pământuri în Palestina de către evrei. Asemenea cutii (nişte puşculiţe, de fapt) se aflau aproape în fiecare casă evreiască atât din Palestina, cât şi din diaspora.

Mama zise:

— În fiecare vineri punem câte două monede în cutia asta, dar nu se umple niciodată. Poate că până şi banii se topesc în căldura asta. În loc să vorbeşti, Kolodny, poate că ar fi mai bine să cobori şi să aduci un sfert de bloc de gheaţă pentru răcitor. Sau poate îţi trimiţi copilul să aducă. Nu-mi pasă. Dar grăbiţi-vă, vă rog, înainte să se strice legumele.

Dacă Efraim câştiga partida de şah, tata primea rezultatul cu bunăvoinţă şi spunea pe un ton jovial:

— La urma urmei, nu-i decât un joc.

Dar, dacă Efraim avea capul în nori, din cauza prezenţei mamei sau pentru că îl lovise brusc vreo idee genială, şi dacă distras de acestea făcuse câteva greşeli grosolane şi pierduse partida, chipul tatei devenea confuz şi jenat:

— Uite, Efraim, şoptea cu regret, uite cum te-ai complicat singur. Cum procedăm acum?

La care Efraim răspundea printr-o tăcere nervoasă, lua o nucă din farfurie, o sfărâma în bucăţele, arunca o privire peste umărul mamei, spre muntele care se vedea prin fereastră, şi rostea printre dinţi propoziţii scurte:

— În regulă, Kolodny. În regulă. Acum hai să jucăm serios măcar o dată.

Ca şi cum jocul care tocmai se sfârşise ar fi fost doar un exerciţiu de pregătire pentru cele care vor urma. Ca şi cum înfrângerea de care avusese parte nu fusese decât un simplu gest de-al lui Efraim în onoarea nerecunoscătorului meu tată, iar acum, iată, a sosit momentul jocului real, în care nu va exista nici milă, nici cruţare.

În general, mama evita începerea celei de-a doua partide, cea reală. Înceta să cânte, se apropia de masă, punea o mână pe umărul tatei şi cealaltă pe spătarul scaunului lui Efraim, şi spunea:

— Ajunge. Încetaţi amândoi. Haideţi să bem un ceai împreună.

Iar tata şi oaspetele acceptau imediat, entuziasmaţi, pe o singură voce:

— Nu, chiar nu e nevoie, mulţumim! Nu te deranja pentru noi!

Mama le ignora protestele şi mă întreba:

— Vrei să mă ajuţi, Uri?

Îmi părăseam imediat dopurile şi hârtiuţele aurite şi argintate, opream focul pe toate fronturile şi o însoţeam pe mama la bucătărie. Îmi plăcea s-o ajut la servitul ceaiului. Îmi plăcea să aranjez totul cu atenţie pe măsuţa din sticlă neagră, cu rotile şi s-o conduc în sufragerie. Cinci pahare cu suporturi din sticlă. Cinci farfurioare întinse pentru prăjitură. Cinci furculiţe mici, cu un vârf lat şi două cu vârfuri înguste. Cinci linguriţe. Zahăr. Lapte. Lămâie. Întăriri sub formă de nuci şi fursecuri. Imediat va fierbe apa în ceainic, iar mama va veni s-o toarne în pahare. Între timp, una dintre îndatoririle mele era să cobor scările, să traversez aleea, să-l trezesc din somn pe bătrânul poet, care îşi petrecea după-amiezile de vară moţăind în şezlongul din grădina neîngrijită, printre oleandrii uscaţi şi răsadurile pline cu scaieţi, şi să-l invit politicos:

— Domnule Nehamkin! Îmi cer scuze! Noi ne pregătim să luăm ceaiul, ne-ar face plăcere dacă ni te-ai alătura!

La început, bătrânul nu se mişca. Deschidea doar ochii albaştri şi mă privea mirat. După aceea, pe faţa ca de broască ţestoasă i se întindea un zâmbet trist, ca după o dezamăgire, iar mâna lui arăta spre arborele de piper, printre crengile căruia ciripeau în extaz păsări nevăzute:

— Ce s-a întâmplat, copile, ce, arde ceva în noaptea asta?

Apoi adăuga imediat:

— Tânărul Uriel. Da. Deschide gura şi spune ce ai de spus.

— Beau ceai, domnule Nehamkin, şi stau de vorbă, şi te roagă să li te alături.

— Ei bine. Ce? Da. Ai fi putut să crezi că a izbucnit, Doamne fereşte, un incendiu. Nu arde nimic. Sigur că am să vin. Mai mult, hai să mergem amândoi ca unul singur: poetul şi

tânărul. Vom merge şi ne vom întoarce bucuroşi, şi fără îndoială că nu vom reveni cu mâna goală.

Odată pornit la drum, pe alee, în curte şi pe scări, bătrânul îşi începea discursul blând, vocea lui catifelată se asorta cuvintelor preţioase pe care le folosea, părea că mângâie finalul frazelor, ca şi cum i-ar fi fost indiferent dacă îl asculta o mare de oameni sau numai eu, sau poate nimeni. Vorbea despre ruşinea de a ignora suferinţa celorlalţi, despre limita suferinţei, despre ironia sorţii şi despre punerea la încercare. Vorbea încă atunci când am ajuns acasă, iar tata şi Efraim se ridicară să-l întâmpine, să-i ia din mână bastonul al cărui capăt era sculptat în formă de leu şi să-l aşeze la masă între mama şi fereastră. Îl aşezară, iar mama turnă ceaiul, dar el nu-şi încheie discursul, şi chiar dacă nu-l luă de la capăt, îşi continuă disertaţia cu idei care i se adunaseră în minte în timpul lungilor ore de meditaţie:

— ...şi nu există nici conducător pentru turmă, nici stâlp de foc. Doar un nor de fum care înceţoşează ochii tuturor. A acoperit toţi ochii. Oare nu par o mie de ani ca o singură zi? O, dacă s-ar auzi o voce divină sau ar străluci un fulger de lumină! O, dacă s-ar întâmpla, în sfârşit, ceva care să pună capăt suferinţei Sionului! Aşa nu mai putem continua. Suntem deja condamnaţi. Nu, domnilor şi doamnelor, nu voi servi al doilea pahar de ceai. Nici o putere pe lumea asta nu mă va putea sili, altfel m-aţi privi ca pe un mâncăcios şi un beţiv. Mie îmi ajunge un singur pahar. Mi-e mai mult decât suficient. Dar, pe de altă parte, doamna mea, pe de altă parte, de ce l-aş refuza? Mai mult, am să-l beau cu plăcere pe al doilea, împreună cu voi, dar numai dacă nu vă creez prea mult deranj. După care am să vă citesc câteva rime simple, cu voia dumneavoastră, bineînţeles, am să-mi iau rămas-bun şi mă duc în drumul meu cel greu. Mulţumirea şi binecuvântarea mea fie cu voi: dragostea voastră e o mare bucurie pentru mine.

După aceste cuvinte se lăsă o scurtă tăcere.

Efraim o privi pe mama, iar mama şi tata îl priviră pe Efraim.

Eu am profitat de moment pentru a o şterge de la masă şi a mă întoarce la fronturile mele, la pioneze şi la pachetele goale

de ţigări, dintre care unele reprezentau diviziile naziste, şi altele – trupele Maccabeilor, care organizau ambuscade în trecătoarea din Bet Heron, cei puţini contra celor mulţi.

Prin geamul ferestrei puteam vedea terenul de instrucţie dintre zidurile garnizoanei Schneller. Soldaţi ca nişte furnici măturau terenul, văruiau trunchiurile pinilor şi ai eucalipţilor, îngrădind spaţii cu funii groase şi reparând olane. În lumina înserării, soldaţii aceia mi se păreau atât de mici şi de pierduţi, încât mi se strângea inima, deoarece aveam impresia că îşi sacrifică sufletele degeaba.

De jur-împrejur munţii înconjurau tot oraşul, iar odată cu lăsarea întunericului păreau că se apropie de noi. Munţii aceia nu făceau nici o diferenţă între un om şi altul, între bărbat şi femeie, între femeie şi copil. Poate că munţii aflaseră deja raza morţii şi acum erau în stare să se ridice şi să fuzioneze cu norii amurgului. Sau poate aşteptau tăcuţi apariţia stelelor. În fiecare seară se auzea din cer o melodie îndepărtată. Cine o cânta oare acolo şi cine o mai auzea, în afară de mine?

În spatele munţilor începe tăcerea. În spatele munţilor începe marea de gheaţă a nordului. În spatele munţilor nu mai e nimic. Într-o seară am să-i părăsesc pe toţi, cu nucile lor cu tot, şi am să colind singur prin Tel Arza şi prin văi, şi prin norii-trăsură, şi prin norii-urs, şi prin norii-dragon, am să plec şi am să ajung în spatele munţilor, să văd ce se ascunde acolo. Am să pornesc la drum fără rucsac şi fără sticla cu apă, să aflu ce vor munţii aceştia de la noi. Am să intru în peşteri. Acolo voi fi singur, copilul munţilor, în fiecare zi, toată vara, pe stânci, bătut de soare şi de vânt, iar ei nu vor şti niciodată cum se cutremură pământul şi de ce cad turnurile.

După ce momentul de tăcere se consuma, tata decidea uneori că, iată, a venit timpul să deschidă o pagină nouă.

Spunea:

— Ei da. Bună seara, domnule Nehamkin, bună seara şi ţie, Efraim, deşi vara pare încă în toi, şi chiar e încă în toi, putem totuşi presupune că anul acesta toamna nu se va lăsa aştep-

tată. La sinagogă au început în noaptea aceasta rugăciunile de iertare[1].

La care bătrânul răspunse:

— Situaţia devine tot mai rea.

Iar Efraim, care cu buclele lui sălbatice, căzute pe fruntea încăpăţânată arăta ca un om mort de sete, completează cuvintele tatălui său şi adaugă:

— În curând totul se va schimba aici. Nimic n-o să mai fie cum a fost.

Apoi discuţia politică s-a complicat, iar eu ascultam înspăimântat, pentru că eram uluit să văd cât de puţin înţelegeau cu toţii. Conversaţia s-a transformat în dispută. Tata aducea tot felul de exemple din trecutul îndepărtat şi din cel apropiat. După aceea decise să-şi reconsidere atent exemplificările, pentru că în opinia lui istoria nu se repetă. Efraim îşi pierdu răbdarea, numea toate exemplele şi retractările vorbe goale, izbucni şi îl întrerupse pe tata, cerând insistent să se vorbească despre principii generale, nu despre detalii nesemnificative.

Domnul Nehamkin îl dojeni pe Efraim, spunând:

— Aroganţa e un mare păcat.

— Vezi-ţi de treaba ta, tu cu toate păcatele tale, răspunse Efraim.

— Ai şi uitat, surâse domnul Nehemkin de parcă isteţimea fiului său i-ar fi făcut plăcere, ai uitat care au fost cauzele distrugerii Ierusalimului? În cazul acesta, permite-mi, fiul meu iubit, să-ţi amintesc ce a dus la ruina Ierusalimului: luptele fratricide, îngustimea minţii şi ura nefondată, iar consecinţele le avem acum în faţa ochilor.

— Ai luat-o razna complet, spuse Efraim.

Iar după o clipă adăugă:

— Şi tu, Kolodny, ai luat-o puţin razna. Hai să lăsăm disputa asta. Singurul care poate înţelege ceva e tocmai copilul vostru, doar că are păsărele în cap. Pe tine te rog să mă ierţi, i se adresă mamei. Despre tine n-am spus nici un cuvânt şi nici n-am să spun. Ajunge cu vorbăria. E suficient.

---

1 Rugăciuni care se rostesc în timpul nopţilor care precedă sărbătorile de toamnă.

În acest punct mama încearcă să schimbe atmosfera. I-am promis domnului Nehamkin că vom asculta noua sa poezie. După care se întoarce la exerciţiile ei de pian, pentru că a rămas blocată la un anumit fragment, iar tata şi Efraim pot relua jocul de revanşă pe care şi-l doresc atât de mult. Amurgul, spune mama, a început deja. Va continua, desigur, ceva timp. Putem aprinde lumina sau putem să n-o aprindem încă. Nici peste o oră nu va fi întuneric beznă. Uri are voie să-şi ia mingea şi să iasă afară până când se întunecă. Ce rost au toate tensiunile astea politice, spunea mama, ce pot schimba oamenii ca noi? Vă rog. Poftiţi. Şi calmaţi-vă.

5

Afară, în lumina albăstruie a amurgului, copiii se jucau de-a „bună ziua, domnule rege".

Boaz şi Avner Grill au vărsat puţin gaz pe trotuarul din faţa casei. Când lumina înserării a atins dunga de gaz, a izbucnit o fantezie de culori, curcubee fantastice în mov, portocaliu, albastru-deschis, culoarea focului, nuanţe de gri şi turcoaz. Îmi plăcea momentul acesta al înserării. Yoav Grill îşi bătea ca de obicei joc de mine cu rima lui tâmpită, *Cum e Uri, ghici, bleg ca un arici*, dar mie chiar nu-mi păsa. Lumina amurgului acoperea totul. Bat-Amy, sora băieţilor, a lui Boaz, Yoav şi Avner, şedea pe gard şi spărgea seminţe între dinţi.

— De ce nu le răspunzi? întrebă râzând.

— Pentru că nu-mi pasă de nimic, am spus.

— Ba îţi pasă, chiar foarte mult, râse Bat-Amy.

Din toate casele, din toate aparatele de radio, se revărsa refrenul unui marş militar britanic, *E lung drumul spre Tipperary, e un drum lung, lung*. Nu ştiam unde era locul acela despre care vorbea cântecul. Nici nu voiam să ştiu.

— Ia uitaţi-vă la Kolodny, cum o priveşte pe Bat-Amy, spuse Avner.

Lasă-i să vorbească, îmi spuneam în sinea mea. Ca şi cum n-aş fi ştiut cine a scris pe perete: *La miezul nopţii, când stele strălucesc, Uri şi Bat-Amy se căsătoresc*. Ca şi cum n-aş fi ştiut cine a şters cuvântul căsătoresc şi a început să scrie în locul lui alt cuvânt, dar s-a speriat şi a renunţat la mijloc. Laşul.

În seara următoare, după ceai, Efraim spuse că, în opinia sa, toamna care vine va fi una critică. Tata nu era de aceeaşi părere şi zise că lumea a învăţat, în sfârşit, lecţia aşa cum trebuie, şi că din situaţia aceasta noi vom avea numai de câştigat. Rusia şi America vor adopta aceeaşi poziţie, iar Anglia cea slăbită nu va avea puterea de a le ţine piept. Ora adevărului se apropie deci, iar noi trebuie să fim hotărâţi, dar şi atenţi în acelaşi timp. Pe soldatul[1] acesta, adăugă tata mirat, Efraim n-ar fi trebuit să-l sacrifice inutil. L-ar fi putut apăra cu uşurinţă, aşezând aici tura. Ar fi bine dacă am şti cu toţii două lucruri – a, ce anume vrem să obţinem, şi b, care sunt limitele reale ale posibilităţilor noastre. În această situaţie, tata era de părere că noi vom fi cei care vor învinge. Şi apropo, în ceea ce-l priveşte pe infanterist, îi permite lui Efraim o a doua şansă: Hai să-l readucem pe soldat la locul său. Aşa. Iar tura va sta aici. Acum vom putea continua dintr-un punct mai mult sau mai puţin logic. Dar Efraim aruncă pionul de pe tabla de şah cu o mişcare brutală a mâinii, manifestând o indiferenţă totală faţă de soarta lui:

— Ce-are a face? Voi putea obţine victoria cu uşurinţă, chiar şi fără pionul ăsta. N-am nevoie de nici un fel de favoruri.

Inconsecvenţa de orice formă îl dezgusta.

— Tu să nu-mi faci mie favoruri, Kolodny, spuse el. Eu atac, iar tu stai în apărare. Ce-ţi veni să-ţi fie milă de mine în situaţia asta? Mai bine să-ţi fie milă de tine însuţi.

Mama şedea în faţa pianului. În seara aceea nu cântase, privise doar afară, spre munţii care se întunecau, şi poate spre păsări. Tristeţea ei îl înduioşă pe domnul Nehamkin. I se adresă cu vocea lui caldă, ca un om solitar care se roagă undeva, singur pe un câmp:

— O rog mult pe doamna Kolodny să nu râdă în inima sa de noi, bărbaţii. Să nu ne judece prea aspru. La urma urmei, exagerările noastre sunt doar consecinţa chinurilor prin care trecem. Iar domnia sa, care ştie să citească în noi ca într-o carte deschisă, poate înţelege cu câtă nerăbdare aşteptăm şi cum nu

---

1 Joc de cuvinte menit să accentueze ideea: în ebraică, pionul de la şah se numeşte „soldat".

mai avem puterea de a o face. Fără îndoială că ne disprețuiește cu toată ființa, și că-și dorește din suflet să scape de noi și de vorbăria noastră. Să scape de noi, o dată pentru totdeauna. Iat-o cum stă în fața ferestrei și privește munții. Își va întoarce oare chipul spre noi?

Mama tăcea.

— Noi vom continua să așteptăm, declară domnul Nehamkin, dar urechile noastre vor fi ciulite la pașii Lui, atunci când El va fi să vină. Te rog, doamnă. Ne vei privi oare?

— Nu-i nimic, domnule Nehamkin, spuse mama.

Și după o clipă adăugă:

— Imediat o să se întunece. Nu-ți face griji.

Eu nu mi-am putut opri un zâmbet răutăcios la auzul cuvintelor „urechile noastre vor fi ciulite", pe care le folosise domnul Nehamkin. Doar era aproape surd, și starea i se tot agrava.

— Da, doamna are dreptate, se sperie bătrânul pe neașteptate. E aproape întuneric. Am să vă citesc modestele mele versuri cu altă ocazie, acum mă grăbesc să-mi văd de drum. S-a făcut deja târziu. Iată-mi bastonul și iată ușă. Câtă treabă mai avem de făcut!

În întunericul adânc, în spatele unei cărămizi desprinse din zidul tipografiei improvizate la subsol, ascunsesem o cutie pe care o împachetasem într-un ciorap de nailon, iar înăuntru presărasem rumeguș și praf de usturoi, ca să dezorientez câinii de vânătoare. Când Efraim va izola raza stelară, o vom închide în cutie. Ce rost au toate divergențele astea – Agenția Evreiască, Bevin și Henry Gurney, comisia de anchetă, marile puteri. Va veni toamna, iar eu și Efraim ne vom urca pe acoperiș și vom face scrum toată Anglia cu raza noastră cu bătaie lungă. O toamnă crucială. Anglia nimicită. A și B. Ce-mi pasă mie de pălăvrăgeala lor? Eu sunt pregătit pentru munți.

Domnul Nehamkin își luă rămas-bun de la mama și de la tata cu o strângere de mână, iar de la mine cu o ciupitură de obraz. Apoi plecă: șontâcăind în pantofii lui care aproape se destrămau de vechi ce erau, mergând după soarele care cobora

în spatele acoperişurilor cu olane ale caselor din colonia germană de lângă cartierul Romema. Pe măciulia bastonului său de lemn, sculptată în formă de cap de leu, dinţii arătau fioroşi, de parcă apăruseră peste noapte în Ierusalim jungle tropicale.

Tata şi Efraim terminară partida de revanşă, care jubilând şi care ruşinat, apoi coborâră la subsol, la tipografie, să apese butonul de oprire al maşinii electrice.

Tata s-a întors acasă singur. Mama a aprins lumina. Decise să lase călcatul rufelor pe ziua următoare. Ne oferi o cină simplă, salată, omletă, lapte bătut, pâine şi măsline.

Tata îşi va lega şorţul mamei în jurul taliei şi va spăla vasele. Apoi le va clăti în ligheanul cu apă rece, unul după altul. Eu voi sta lângă el şi le voi şterge cu prosopul. Mama va aşeza o parte din ele la locul lor pe raft, pe celelalte le va aranja pe masa din bucătărie, pentru micul dejun. Va fi linişte. Poate ne vom aşeza toţi trei la masă şi vom ordona colecţia de ilustrate cu peisaje din ţară. Mă vor trimite să mă spăl şi să-mi pun pijamaua, iar ei doi vor ieşi pe terasă ca să respire aerul proaspăt al nopţii. De la fereastra camerei mele voi putea vedea lumina din atelierul şi din camera lui Efraim. Va verifica frecvenţele până în zori, va asculta văicăreala stelelor prin aparate, iar bătrânul va continua să adauge sau să înlăture beţe de chibrit din zidul templului său sfânt. Dacă oblonul electric se va închide, am să ştiu că Ruhama sau Ester cea divorţată sau vreo altă fată izbutise să ajungă până la el. Acolo, la adăpostul zgomotelor astrale, se petreceau lucruri la care refuzam cu încăpăţânare să mă gândesc. Nu voiam să ştiu. Nici nu-mi păsa. După părerea mea, luptătorilor le este interzis să se complacă în iubiri şi alte lucruri de genul ăsta. Dragostea poate să aştepte până după victorie. Din prea multă iubire te poţi trezi că dezvălui secrete, şi după aceea nu mai există cale de întoarcere. Îmi amintesc că după ce au scris despre mine şi despre Bat-Amy Grill că ne căsătorim la miezul nopţii, am întrebat-o dacă ea crede că asta s-ar putea întâmpla vreodată. Desigur, am adăgat, după ce englezii vor fi alungaţi şi va fi întemeiat statul evreu.

Bat-Amy crede că se poate îndrăgosti numai de un băiat care ştie exact ce vrea şi pe care e imposibil să-l abaţi de la convingerile sale. Consecvent, dar plin de compasiune faţă de cei din jur, spuse.

I-am promis să păstrez secretul, asigurându-mă că nimeni nu se va folosi de această informaţie în scopuri malefice.

Cuvintele acestea o făcură să râdă:

— Linişteşte-te un pic, spuse, ce tremuri aşa? Ce-o faci pe secretosul cu mine? Ce te-a apucat?

I-am spus că n-am nimic şi că n-am de ce să mă liniştesc. Dar şi aceste cuvinte au făcut-o să râdă. Bat-Amy mi-a permis să număr cu degetul florile pe care mama ei i le brodase pe bluza rusească, în jurul gâtului.

— Dar să nu-ţi imaginezi cine ştie ce, am spus.

— Ce-ţi veni, băiete? Cine se gândeşte măcar la tine? Calmează-te odată!

Îmi părea rău pentru Bat-Amy şi de aceea nu am contrazis-o. Las-o să spună ce vrea. Îmi părea rău pentru ea, fiindcă în vara asta începuseră să-i crească sânii, iar fraţii ei ziceau că şi păr. Îmi părea rău că nu exista pentru ea cale de întoarcere şi că Bat-Amy nu avea cum să oprească asta şi să redevină la fel ca înainte. Nu va mai putea fi cum a fost, nici dacă şi-ar dori-o din toate puterile. Nimeni n-o întreabă dacă vrea. E obligată să devină femeie, iar mie mi-e milă de ea. Niciodată, dar absolut niciodată, nu va mai fi fetiţă şi nu va mai încăleca o bicicletă de băieţi.

Dar asta nu e treaba mea. Nu vreau să mă gândesc la ceea ce-i creşte lui Bat-Amy şi la toate chestiile astea. Eu sunt adjunctul lui Efraim. Mă voi duce să trăiesc în munţi, voi ţine singur piept soarelui şi vântului, fără gânduri scârboase. Plec acolo şi mă călesc.

Înainte de culcare am stat la fereastră privind cum fraţii mai mari ai lui Bat-Amy coceau cartofi în foc, apoi au azvârlit în flăcări o păpuşă din cârpe. Cu siguranţă, înainte de asta îi dăduseră păpuşii numele Ernest Bevin, ca să se răzbune pe

ministrul de externe mâncător de evrei al Marii Britanii. Peste câteva clipe, luna alunecă dintr-odată şi se strecură cu repeziciune printre două rezervoare de apă caldă din tablă, aflate pe acoperişul casei de vizavi. Fraţii Grill stăteau în picioare şi urinau în foc, peste cartofii puşi la copt, fără să ştie că eu stau la geam şi văd totul. Iată-i cum se împrăştie, înfierbântaţi de o veselie răutăcioasă, întâmpinându-le pe fetele care se întorc de la cursurile searale ale şcolii Lemel. Mergeau să le îmbie cu cartofii pe care urinaseră. Fraţii îşi vor da coate şi nu vor reuşi să-şi ascundă râsul maliţios. Nici măcar în orele târzii ale nopţii, soldaţii britanici nu pun capăt agitaţiei pe terenul de instrucţie al garnizoanei Schneller. Din spatele ferestrei mi se par morţi de oboseală. Cât de lung e drumul de aici până la Tipperary. E posibil ca Înaltul Comisar să vină în inspecţie săptămâna viitoare la Schneller, aşa se spune. Se zvoneşte că şeful mişcării ilegale s-ar ascunde undeva prin Ierusalim, punând la punct ultimele detalii ale planului viitoarei revolte.

Pe jumătate adormit, auzeam frânturi din discuţia părinţilor mei, care şedeau pe veranda din spate. Tata spuse:

— Peste vreo două zile ar trebui să începem să tipărim felicitări pentru anul nou[1]. Poimâine începe luna august.

Mama zise:

— Până la urmă, Efraim ăsta al tău o să se electrocuteze sau o să explodeze. Lucrează toată noaptea sau dispare pe neaşteptate zile în şir. După părerea mea, pregăteşte pe undeva bombe şi mine pentru băieţi. Pe Uri l-a înnebunit deja de tot. Mi-e teamă că asta n-o să se termine bine.

Tata spuse:

— Efraim e îndrăgostit de tine, sau cam aşa ceva.

Şi izbucni într-un hohot de râs rapid şi subţirel, ca şi cum fără voie i-ar fi scăpat din gură cuvinte grosolane.

Mama răspunse cu gravitate:

---

1 Anul nou evreiesc marchează începutul sărbătorilor tradiţionale de toamnă.

— Eroare.

Nu explică dacă aprecierea tatei era o eroare, sau dragostea lui Efraim.

Apoi tăcură. Fără îndoială că tata îşi mesteca în tăcere frunzele de mentă. Mama se adâncise în gânduri. Luna părăsise geamul meu şi traversase străduţa. Poate că acum se afla deasupra acoperişului nostru şi pipăia cearşafurile şi cămăşile de pe frânghiile de rufe. Am stins lumina. Mi-am băgat capul sub pernă, pentru a-mi aranja un adăpost. Va fi o toamnă critică. Ce-i aia toamnă critică? Meseria de zeţar în tipografia tatei mi se părea plicticoasă, umilitoare, ruşinoasă. Câinii au început din nou să latre. Se fac auzite şi ţipetele nopţii: tovarăşul Grill, care lucra ca şofer la regia de transport Hamekasher şi se întorcea acasă după zece seara, îşi trezise probabil deja cei patru copii, îi aliniase pe coridor şi îi snopea în bătaie pentru toate poznele de peste zi. În toiul bătăii, izbucni deodată vocea lui Boaz, care îşi înjură tatăl şi strigă: Să dea Dumnezeu să mori! În clipa următoare se auzi bufnitura unui obiect izbindu-se de podea şi un târşâit greoi, ca şi cum cineva ar rostogoli un butoi cu smoală. Helena Grill scoase un ţipăt ascuţit, care se auzi probabil în tot cartierul:

— Criminalule! Cazacule! Ajutor! Omoară copilul!

Într-o clipă se aşternu din nou liniştea.

Datoria mea era să mă scol şi să fug s-o salvez pe Bat-Amy.

Prea târziu. Liniştea stăpânea din nou casa Grill. Au venit cazacii şi le-au tăiat gâtul, atât lor, cât şi copiilor. Acum se revarsă râuri de sânge închegat de pe o treaptă pe alta, iar în curând vor ajunge până în stradă. Voi aştepta să se lumineze de ziuă, am hotărât. Voi auzi o dată pentru totdeauna totul cu propriile mele urechi, oare forfotesc spionii, oare mama iese afară în zori sau Efraim se târăşte spre noi, oare conducătorul mişcării ilegale călăreşte cât e noaptea de lungă, am să rămân treaz până când voi înţelege tot ce se întâmplă. Dar imediat după ce am luat această decizie am adormit, pentru că, iată, a mai trecut o zi de vară albastră şi fierbinte. Eram obosit.

6

Arşiţa verii schimbase culoarea pământului în curtea din spate. Acesta devenise gri. Tulpinile geraniumului căpătaseră o nuanţă arămie. Spinii uscaţi aşteptau focul.

Locul era invadat de vechituri, ustensile casnice stricate, tinichele ruginite, cutii de carton strivite, saltele rupte, resturi de lăzi din lemn în care oamenii îşi aduseseră lucrurile când veniseră din Polonia şi din Rusia.

Într-o dimineaţă mi-a venit o idee, am decis să împrospătez totul. Să fac o grădină.

Pentru început, m-am aruncat cu furie asupra cuvintelor urâte scrijelite de fraţii Grill pe poarta ruginită. Le-am frecat cu o cârpă udă. Zadarnic. Le-am acoperit cu noroi. În van. Am găsit o sticlă spartă şi am început să răzuiesc literele. Am observat tăietura abia când sângele mi-a pătat pantalonii, maioul şi părul. Am renunţat la idee. După victorie, după ce englezii vor fi alungaţi, vor veni timpuri noi. Atunci vom sădi grădini proaspete în toată ţara. Deocamdată am intrat în casă plin de sânge, ca eroii din filme, iar mama a tras o sperietură zdravănă.

Mama avea obiceiul să-şi petreacă aproape întreaga dimineaţă culcată pe canapea. Îşi acoperea ochii cu un prosop de bucătărie umed. Avea la îndemână un ulcior plin cu limonadă rece şi o cutie cu aspirine. Se hotăra o dată la o oră sau două să înfrunte căldura, se ridica, îşi punea capotul albastru şi începea să calce şi să împăturească grămezi de rufe. Uneori mătura îi îngheţa în mână, iar mama rămânea sprijinită în coada ei, cu un aer dezolat. Închidea brusc ferestrele şi obloanele şi cu-

funda casa în întuneric, ferind-o de lumina cumplită, apoi se răzgândea şi le deschidea larg, deoarece simţea că se sufocă. Uneori intra în bucătărie şi în baie şi deschidea toate robinetele, să se audă zgomotul apei. Dacă mergeam în urma ei şi încercam să închid robinetele pe ascuns, ţipa la mine să încetez, s-o las să asculte apa, să încetăm cu toţii s-o mai chinuim. Uneori îşi ieşea din fire şi ne făcea pe toţi barbari.

Dar îşi revenea repede, oprea robinetele, sfida canicula, se farda, îmbrăca o bluză cu decolteu adânc şi o pereche de pantaloni albi, şi atunci mi se părea că arată asemenea uneia dintre fetele acelea frumoase de care se îndrăgosteau întotdeauna eroii din filme, Esther Williams, ori Yvonne de Carlo.

Într-o dimineaţă Efraim veni şi îi instală mamei la capul patului o veioză specială, care filtra lumina şi dădea un fel de strălucire albăstruie, liniştită, ca lumina stelelor. Mamei îi era frică de întuneric, dar nici nu putea suferi lumina.

Tata urcă la prânz din tipografia amenajată la subsol, nările i se lărgiră şi întrebă pe un ton sec: Cine a fost aici azi-dimineaţă? Al cui e mirosul ăsta?

Mama râse. Efraim Nehamkin, spuse, a venit azi-dimineaţă la ea să joace o partidă de şah. Ei şi? Cu ocazia asta i-a montat şi o veioză grozavă lângă pat.

— Iarăşi Efraim, spuse tata cu indulgenţă, şi pe buze îi apăru zâmbetul pedagogic.

Cu câteva zile în urmă, mama îl rugase pe Efraim s-o invite în atelierul său, să-i arate cum se umplu bombele cu dinamită. Efraim s-a bâlbâit, a început să se justifice, să nege neconvingător, şi-a reafirmat prietenia, a ales incorect cuvintele, iar în cele din urmă a promis că totul se va termina cu bine. Drept care mama s-a înfuriat şi l-a numit „şarlatan".

Nu ştiam ce înseamnă acel cuvânt. De la tata am reuşit să scot explicaţia că „şarlatan" e o ofensă gravă, care nu trebuie atribuită unui om atât de cinstit ca Efraim.

Gândindu-se mai bine, mama a ajuns şi ea la concluzia că şarlatan chiar nu e un cuvânt potrivit pentru Efraim, dar pe

tata l-a implorat să înceteze cu vorbăria: doar ştie ce dureri de cap cumplite are ea vara, pentru ce trebuie s-o contrazică mereu şi să pornească discuţii din orice fleac?

În atelier am găsit ziare vechi, linişte şi praf. Nici urmă de fluierături şi şuierături. Nici urmă de frecvenţe. Efraim a dispărut din nou, plecând într-o nouă călătorie. Doar bătrânul poet şedea acolo şi înmuia chibriturile în pap, dar pe neaşteptate apucă o pensetă argintie şi începu să demonteze, rând după rând, turnul din zidul Templului, pentru că existenţa acestui turn nu era pe deplin dovedită în scrierile sfinte.

Cei trei fraţi Grill ieşiră în crângul din Tel Arza să vâneze un leopard ale cărui urme le descoperiseră cu câteva zile în urmă. Probabil că leopardul venise în timpul nopţii din deşertul Iudeii, iar ziua se ascundea în pădurice. Sau poate nu era un leopard, ci o hienă pe care noi o numeam ca în arabă, *dhabah*. Dacă *dhabah* te vede noaptea singur pe drum, se propteşte în faţa ta cu spatele lui cocoşat, arcuit ca un arici uriaş, şi începe să râdă spre tine cu hohotele lui fioroase până când frica devine insuportabilă, iar tu începi să alergi din greşeală înspre munţi şi înspre pustiu, până când cazi mort, iar după ce-ţi dai duhul va veni hiena şi te va sfâşia în bucăţi.

— Bat-Amy, am spus, am un secret pe care nu ţi-l pot destăinui.

— Încetează s-o faci pe grozavul. N-ai nici un alt secret în afară de cel pe care îl au toţi băieţii care vin şi vor să pună mâna şi să pipăie.

— Nu-i vorba despre asta. Mă refeream la cu totul altceva.

— Dacă te refereai la altceva, de ce ai început să tremuri ca un iepure? Calmează-te, iepuraşule. N-ai pentru ce să tremuri.

— Eu pot să-l omor pe Înaltul Comisar, dacă am chef. Pot să transform toată Anglia în ruine dintr-o singură mişcare.

— Iar eu mă pot transforma într-un liliac, printr-o simplă vrajă. Sau în Shirley Temple.

— Vrei să te fac părtaşă la secretul meu, cu condiţia să-mi dai voie să te sărut pe frunte o singură dată şi să pot vorbi cu tine tot timpul? am întrebat-o dintr-o singură suflare.

— Da, şi eu pot să fac pipi din picioare. Ca un băiat. Dar n-am să-ţi arăt.

— Bat-Amy, ascultă, jur pe viaţa mea că nu e vorba despre aşa ceva, nu ştiu de ce crezi asta, dar eu nu sunt la fel ca toţi ceilalţi, jur pe viaţa mea, dă-mi voie să vorbesc puţin cu tine şi să-ţi explic.

— Nici tu nu eşti altfel, spuse Bat-Amy cu tristeţe: uită-te numai puţin la tine, să te vezi cum tremuri. Eşti băiat, Kolodny, eşti băiat la fel ca toţi băieţii, şi vrei şi tu acelaşi lucru pe care îl vor ei toţi, numai că ţie ţi-e deocamdată frică s-o spui. Uite, au şi început să-ţi apară coşuri pe faţă. Ce se întâmplă? De ce fugi de mine? Ce nu-ţi place? Se sperie şi fuge. De ce fugi de mine, ce ţi-am spus? Nebun mai eşti!

În spatele munţilor. Să fiu singur. Să fiu un copil al munţilor.

Două sau trei zile mai târziu, Efraim se întoarse. Era bronzat şi trist. Şi de astă dată gura lui avea o expresie de dispreţ şi dezgust, ca şi cum ar fi văzut imagini care îl aduseseră la disperare. Domnul Nehamkin şi cu mine am intensificat paza în curte, pentru ca Efraim să se poată odihni măcar câteva zile. La fiecare o oră sau două, poetul şi cu mine ieşeam să patrulăm de-a lungul gardului spart, în direcţia porţii, iar din când în când ne permiteam să glumim, cerându-ne unul altuia parola. Am reuşit chiar s-o îndepărtăm pe fata aceea divorţată, Ester, care era profesoară de lucru manual la şcoala de fete Lemel.

I-am spus că Efraim se află undeva departe, într-o călătorie, iar ea chiar ne-a crezut, s-a scuzat şi a promis să revină mâine.

— Niciodată, domnişoară, să nu foloseşti cu uşurinţă cuvântul „mâine", o dojeni domnul Nehamkin cu vocea lui catifelată, fiindcă niciodată nu se poate şti ce aduce ziua de mâine. Mai ales în vremuri ca cele pe care le trăim.

Eu am adăugat cu răutate:

— N-are nevoie de musafire. Are destule treburi de făcut.

Dar pe Ruhama, studenta fără buze de pe Muntele Scopus, n-am reuşit s-o oprim. La orele prânzului, când arşiţa dogorea cel mai tare, când toate obloanele erau închise şi toate străzile erau goale, şi întreg oraşul părea acoperit de un foc cenuşiu ce venea din deşert, am găsit-o pe Ruhama, îmbrăcată într-un sarafan albastru, şezând pe treptele de piatră acoperite cu ace de pin moarte. Părul îi era plin de praf. Ţinea în mână o sârmă încolăcită, pe care o învârtea între degete. Era foarte serioasă şi cufundată în gânduri. Poate că încerca să-şi treacă timpul, dând sârmei o formă oarecare. Părea că arşiţa n-are nici un fel de putere asupra ei, ca şi cum ea însăşi ar fi fost un vânt fierbinte venit din deşert.

— Bună, i-am spus. Eu sunt adjunctul lui. N-are nevoie de musafire la ora asta.

— Tu nu eşti decât băieţelul vecinilor. Să-ţi fie ruşine, spuse Ruhama cu tristeţe.

— N-aveţi pentru ce să-l aşteptaţi aici, nici una dintre voi. Nu se va însura cu nimeni. El n-are nevoie de aşa ceva.

— Eşti încă mic, râseră de mine lentilele ochelarilor ei. Eşti mic şi nu înţelegi o iotă, dimpotrivă, are mare nevoie de aşa ceva. Şi încă cum! Oricine are nevoie de asta. Poţi să te aşezi lângă mine pentru o clipă, dacă vrei. Ai să creşti în curând şi atunci vei avea nevoie de asta de-o să-ţi iasă sufletul. Atunci nu vei mai fi un erou. De ce te uiţi aşa la genunchii mei? Vrei să capeţi două palme, spune?

Când Ruhama ridică vocea la mine şi mă ameninţă că-mi trage două palme, faţa ei arăta de parcă ar fi fost gata să izbucnească în lacrimi, iar eu am început dintr-odată să tremur şi am simţit că mă apucă plânsul, aşa încât m-am răsucit pe călcâie şi am luat-o la fugă mâncând pământul spre curtea din faţă şi spre lumina arzătoare. Băieţii Grill se luptau printre scaieţi, scăldaţi în sudoare, cu un pisoi pe care încercau să-l spânzure cu o frânghie de o creangă a dudului. Am început să arunc în ei cu pietre, de la distanţă. Drept care m-au prins şi

au început să mă lovească în burtă, în faţă, dar pisoiul a reuşit să fugă printre lăzile de gunoi. M-am ascuns şi eu în spatele lăzilor de gunoi, ca să nu mă vadă plângând. De acolo am văzut cum domnul Nehamkin o scoate pe Ruhama din curte, cum o conduce, târşâindu-şi picioarele în urma ei, consolând-o tot drumul de-a lungul curţii, până la poarta dinspre străduţa în pantă. N-am reuşit să-i aud cuvintele, am ghicit mai degrabă blândeţea şi compasiunea din ele, până când ea s-a liniştit şi a plecat.

Ea s-a dus şi eu am apărut:

— Ce-o să se întâmple, spune-mi, te rog, domnule Nehamkin?

— Noi, Uriel, vom continua să suferim şi să aşteptăm. Îmi pare tare rău pentru noi toţi. Avem ochi şi nu vedem. Părem neînfricaţi, dar ne chinuim îngrozitor. Iar de acum înainte, dragă băiatule, ne vom dubla vigilenţa: versificatorul Nehamkin şi tânărul Uriel vor sta de strajă în post, la poartă. Şi fără lacrimi, te rog, tinere Uriel, s-au vărsat deja mult mai multe lacrimi decât ar fi trebuit în diaspora noastră.

Efraim se trezi spre seară. Şi-a vârât capul cârlionţat sub jetul de la robinet şi s-a întors ud şi tăcut la lucru. Şi-a aprins o ţigară cu degetele ude. N-a scos nici un cuvânt. Cam o oră şi jumătate, până când mama a ieşit pe verandă să mă cheme acasă, am stat pe podea în faţa lui, îmbrăcat în pantalonii scurţi de gimnastică şi cu maioul organizaţiei de tineret „Tinerii Maccabei", cu braţele încolăcite în jurul genunchilor şi privind cum demontează şi remontează un tablou de comandă, cu o mulţime de manete, mânere şi butoane.

Efraim tăcu tot timpul. Nu l-am deranjat. O singură dată a ridicat ochii, a surâs amar când m-a văzut şi a spus mirat:

— Eşti încă aici?

Eu i-am zâmbit. Aş fi vrut să fiu mare şi util, dar în acelaşi timp îmi doream să rămân mic, să nu înceteze să mă iubească. Mi-a fost frică să-i povestesc lui Efraim cum i-am păzit somnul şi le-am alungat pe Ester şi pe Ruhama. Mi-a fost ruşine să-mi

amintesc cum Ruhama şi cu mine ne-am jignit până la lacrimi unul pe celălalt şi aproape că am plâns împreună.

Efraim spuse:

— În ciuda tuturor, facem totuşi progrese.

— Când vom putea începe? am întrebat.

El se ridică, îmi îmbrăţişă sălbatic capul cu amândouă mâinile, buzele lui îmi atinseră fruntea şi obrajii, îmi privi de aproape dintele din faţă, care îmi căzuse, şi poate şi pe cel nou, care începea să crească:

— Răbdare, Uri. Focul va izbucni la timpul potrivit şi dintr-odată în toate colţurile ţării. În ciuda tuturor, facem totuşi progrese.

7

Vineri după-amiază, la cinci şi jumătate, când lumina albă a zilei începea să se stingă şi o altă lumină, cenuşie, începea să se aştearnă deasupra străduţei, a fost declarată interdicţia de a mai ieşi pe străzi şi au început percheziţiile din casă în casă.

Liniştea sâmbetei, vântul uşor care mişca frunzele copacilor şi pe care poetul se străduia tot timpul să-l descrie în versurile sale, coabitarea nefirească dintre tablă şi piatră, munţii care parcă se apropiau cu lentoare, aromele sâmbetei, totul fu pângărit cu brutalitate. Maşinile poliţiei aveau difuzoare puternice, care se auzeau din toate părţile. Vocea lor metalică străpungea urechile localnicilor cu vorbe rostite în ebraică şi în engleză, anunţând că în treizeci şi cinci de minute va intra în vigoare starea de asediu, care va continua toată noaptea. A nu se ieşi din case, nici măcar pe verande. A se supune ordinelor. A nu se convoca adunări. A se coopera. Cel care va fi prins afară îşi periclitează viaţa şi o face pe propria răspundere. Localnicii sunt avertizaţi.

Când maşina s-a îndepărtat şi vocea metalică a fost înghiţită de alte străzi, Helena Grill a ţâşnit pe terasă, să-şi adune copiii. Se învârtea despletită şi agitată printre ghivecele de tablă în care erau plantaţi cactuşi şi sparanghel, îşi înjura în gura mare copiii şi bărbatul, se văicărea în idiş, iar când mă văzu în curte, peste drum, ţipă la mine: Tâmpitule!

Alţi vecini alergară în fugă spre băcănia care fusese redeschisă şi apucară la nimereală pâine, lapte, ouă şi conserve. Erau dintre aceia care se temeau că starea de asediu va fi prelungită

timp de mai multe zile. Erau şi unii care lansau tot felul de zvonuri.

La drept vorbind, nu se întâmpla pentru prima oară: în perioada aceea, autorităţile aveau obiceiul să înconjoare pe neaşteptate câte un cartier sau altul şi să percheziţioneze toate casele, pentru a descoperi celulele mişcărilor subversive şi pentru a confisca armele ilegale.

Auzind ţipetele Helenei Grill, tata se grăbi să se ridice şi să iasă din bucătărie, unde tăia o ceapă în cubuleţe mici şi perfecte. Îşi dezlegă iute şorţul mamei din jurul taliei, îl împături şi îl puse la loc pe etajeră, îşi şterse fruntea cu mâna şi coborî în curte. Extrase unul după altul cei patru copii Grill din magazia părăsită şi îi expedie acasă. După aceea se închise pentru scurt timp în tipografia din subsolul clădirii. Se întoarse acasă emanând miros de ceapă şi de culori pe bază de plumb, îşi spălă faţa şi mâinile cu apă şi săpun şi începu să mestece frunze de mentă. Ochii îi lăcrimau încă din cauza cepii când îi promise mamei că n-are nici un motiv de îngrijorare: Nu vor găsi nimic la noi, nici dacă ar demonta presa tipografică până la ultimul şurub.

Mama spuse:

— Eşti sigur.

Tata voi să ştie:

— Asta e o întrebare, un compliment sau o acuzaţie?

Mama zise:

— Nu sunt sigură.

La care tata remarcă delicat:

— Fără îndoială.

În sinea mea, ştiam bine că dreptatea era de partea tatei: n-aveam nici un motiv de îngrijorare. Nu vor reuşi să găsească manifestele care îndemnau la revoltă, a căror iniţiativă o avusese Efraim, pe care le compusese domnul Nehamkin în limbajul profeţilor şi pe care tata, cu cei doi lucrători ai săi, le-au aranjat în tiparniţe, le-au presat şi le-au tipărit pe hârtie galbenă. Nici cutia mea nu vor fi în stare s-o găsească, aceea din spatele

cărămizii mobile din zid, pentru că am învelit-o într-un ciorap de mătase plin cu rumeguş, iar în rumeguş am amestecat piper şi praf de usturoi, ca să derutez câinii cercetaşi.

Nu vor reuşi: suntem puţini, dar dreptatea e de partea noastră. Iar ei sunt tiranii.

La şase seara cartierul a fost închis. Toate străzile s-au golit. Din trei direcţii diferite au început să apară maşini blindate, care au fost parcate arogant, cu două roţi pe trotuar şi două în stradă. Gurile mitralierelor erau îndreptate spre ferestrele şi acoperişurile noastre. De mitraliere atârnau încărcătoare cu gloanţe din aramă strălucitoare. În josul străzii Tzfania a fost postat un tun uşor, îndreptat spre munţii umbriţi. De parcă tocmai dintr-acolo ar fi putut să se strecoare legiunile mişcării ilegale şi să dea năvală în Ierusalim.

Patru camioane militare pline cu soldaţi s-au apropiat de garnizoana Schneller. Din spatele ferestrei din sufragerie i-am urmărit pe soldaţi, văzând cum săreau din camioane şi porneau imediat în fugă spre gardurile caselor, aşa cum fuseseră instruiţi, acoperindu-se unul pe celălalt. Fiecare dintre ei era înarmat cu o puşcă-mitralieră şi cu un cuţit de comando îndesat într-o teacă neagră, fiind echipat cu un rucsac dreptunghiular, un recipient pentru apă şi muniţie. Toţi purtau jambiere. Şi totuşi, soldaţii britanici nu semănau deloc cu soldaţii din filme: majoritatea erau slabi, gălbejiţi. Soarele Iudeii, care nouă ne făcea bine, lor nu părea să le priască.

Soldatul care se postase lângă poarta curţii noastre îmi amintea, în ciuda uniformei şi a echipamentului său, de casierul tânăr şi sfios de la filiala din strada Chansellor a băncii Anglo-Palestiniene. Avea o tuse nervoasă, speriată, îşi aranja încontinuu cămaşa în pantaloni, apoi începu brusc să se scobească în nas cu pasiune, fără să-i dea prin minte că ar putea fi observat de cineva.

Îmi părea rău pentru el. Ca şi pentru luptătorii din ilegalitate, care erau siliţi să se ascundă cine ştie pe unde. Îmi părea rău şi pentru mama. Şi pentru domnul Nehamkin, care zăcea singur

în casa lui, tremurând zguduit de frisoanele unei gripe de vară. Şi pentru Efraim, care imediat ce fusese declarată interdicţia de liberă circulaţie pornise în grabă într-una dintre călătoriile sale, ieşind în întâmpinarea destinului, rătăcind prin cine ştie ce locuri îndepărtate, în care colcăie hienele. Îmi părea rău până şi pentru Helena Grill, cu toate că mă făcuse „tâmpit", fără să am nici o vină. Oriunde priveai, nu vedeai decât durere. Imigranţii ilegali care ajungeau pe ţărmurile Palestinei zi de zi erau alungaţi şi duşi în insule pustii, ca Zanzibar sau Mauritius. Bande însetate de sânge bântuie prin sate. Poate că Ierusalimul şi ţara lui Israel pomenite în Biblie nici măcar nu se află aici, ci în cu totul alt colţ de lume, poate că în decursul miilor de ani a survenit o eroare. Poate că acolo înfloreşte trandafirul din Sharon, poate că acolo e linişte şi pace. Poate că acolo a luat deja fiinţă un stat evreiesc, şi numai noi am fost uitaţi printre munţii aceştia. Pentru o clipă am fost gata să-i iert pe toţi duşmanii lui Israel, să iert tot ce a fost, Maccabeii nu se vor mai ridica, pe Bar-Kohba l-au sfâşiat deja leii, pe Eleazar Haşmoneantul l-a strivit un elefant, iar Josef Trumpeldor[1] a fost deja ucis de barbarii din deşert. Ajunge. Până când va mai trebui Ruhama să se usuce ca o stafidă în soare, pe scările atelierului, şi până când va mai fi nevoie s-o gonim?

Am alungat gândurile acestea. În sala de clasă în care învăţam, fixaseră pe un perete un citat biblic: *Nici un duşman nu va intra prin porţile acestui oraş*, dar iată duşmanul aici, la noi, iar mâinile noastre sunt goale deocamdată. Eu sunt cel care a scris cu vopsea roşie pe zidul sinagogii: *Libertate sau moarte!*, aşa că slăbiciunea asta neaşteptată îmi este interzisă. Să vină. Să caute. Noi le vom face faţă şi după aceea vom continua să luptăm până la ultima suflare, pentru că nu avem altă soluţie.

Dar deocamdată au început să curgă ordine în limba engleză. Soldaţii au pătruns în curţi. Adie un vânt uşor de seară, care dispare şi apoi revine. Se aude un strigăt: poate că vre-

1 Activist sionist, luptător, ucis într-un schimb de focuri (1880-1920).

unul dintre soldaţi a greşit cu ceva şi a fost cuprins apoi de remuşcări. În capătul străduţei a apărut comandantul lor: un om scund, grăsuliu, preocupat, cu umerii căzuţi. În mână îi joacă un baston mic de ofiţer. Face impresia că îşi împarate soldaţii în două grupe, apoi se răzgândeşte şi îi unifică din nou. Eu am început să-i ţin o predică în gând micului ofiţer: vreau să-i dovedesc ce nedreptate strigătoare la cer i s-a făcut poporului lui Israel. Să-i aduc exemple din Biblie. Să-i povestesc despre suferinţa evreilor. La urma urmei, ei sunt stăpânii continentelor şi ai insulelor, pe câtă vreme noi nu avem decât peticul acesta mic de pământ, de pe care nu ne vom mişca. Umblau zvonuri cum că liderul mişcărilor subterane, căpetenia extremiştilor, pe care eu îl numeam în secret Regele lui Israel, s-ar fi ascuns în Ierusalim. Cât de puţin ştiam despre comandantul mişcării subterane.

Unii spuneau una, alţii spuneau alta.

Odată, când Efraim s-a întors din rătăcirile sale, a găsit de cuviinţă să ne lase să înţelegem că ar fi în stare să se facă invizibil după pofta inimii, cu ajutorul unui truc ştiinţific secret.

Tovarăşul Grill, care era şofer de autobuz la societatea Hamekasher, s-a jurat odată în faţa vecinilor că, într-o noapte, când autobuzul său s-a defectat şi a rămas în pană între cartierul Arnona şi kibbutzul Ramat Rahel, iar clopotele din Betleem au început să bată miezul nopţii, a trecut pe lângă el, în lumina lunii pline, un călăreţ solitar, şezând drept pe spatele calului său magnific. Ajungând în dreptul său, s-a oprit din galopul spre Muntele Sfatului Rău, de unde urma să pornească mai departe, spre Muntele Sion. S-a oprit pentru o clipă – sau poate pentru ani îndelungaţi – şi i s-a adresat bărbatului pe numele mic, spunându-i: Zevulun, nu te teme că eşti singur în noapte. Noaptea e plină de luptători.

Unii susţineau că şeful mişcării subterane era un general evreu, care fusese pe vremuri adjunctul mareşalului sovietic Jukov, acela care spărsese linia frontului nazist în regiunea Rostov, în anul 1944, iar după aceea se infiltrase ilegal în

Palestina prin Caucaz şi Levant pentru a forma o armată evreiască secretă, oastea umbrelor.

Nimeni nu-l putea scoate pe domnul Nehamkin dintr-ale lui, care credea că omul acela miraculos se ascundea deja de şapte ani în deşertul Iudeii, păştea capre şi cămile printre stâncile munţilor, avea viziuni, umbla înfăşurat în haina lungă şi neagră a oamenilor deşertului, părând a fi şeful unuia dintre triburi, transmiţând ordinele de luptă la Ierusalim prin intermediul unor băieţei desculţi, care nu puteau fi în nici un fel deosebiţi de copiii beduinilor. Nicicând, spunea domnul Nehamkin, nicicând nu vor reuşi englezii să pună mâna pe omul acesta misterios, care se va aşeza în cele din urmă pe tronul din Ierusalim al regilor Iudeii. Lui îi dedicase câteva dintre poeziile pe care ni le citise şi nouă, incluse în ciclurile de poeme *Transă treazăi*, *Cântece despre cei ce luptă şi visează*, *Odă celui ce vine din Seir*[1], precum şi o scurtă elegie numită *Fier şi alean*.

Tata le asculta cu amabilitate pe toate, poveştile tovarăşului Grill, poeziile domnului Nehamkin, muzica mamei. Dar se referea la ele cu un fel de scepticism prudent: Cine ştie? Poate e aşa sau poate că nu. De fapt, neavând nici un fel de dovezi, poate că avem dreptul de a ne lansa în tot felul de prezumţii, motiv pentru care nu ne va ascunde nici el propria sa opinie: nu există un singur comandant. Vremurile acelea, era de părere tata, au apus de mult. Probabil că era vorba despre un consiliu restrâns, patru-cinci evrei aprigi şi nu neapărat tineri, e de presupus că erau dispersaţi pe ici-colo cu tot felul de afaceri inofensive, practicând meserii cum ar fi cele de negustor, profesor sau farmacist, de pildă, şi că ei sunt cei care conduc războiul subteran. Fiecare om, spuse mama, poate fi unul dintre ei. Nu aveam de unde să ştim cine sunt. Până şi povestea fantezistă a vecinului nostru, despre apariţia călăreţului, autobuzul defect şi lumina lunii poate fi nu neapărat o fantezie nevinovată, ci dimpotrivă, o inducere în eroare intenţionată şi nespus de vicleană. Toate laolaltă – în opinia tatei – duc la o

1 Vechiul Testament, Geneza 36:8, Iosua 24:4 etc.

singură concluzie: englezii se simt aici la fel de bine ca pe ghimpi şi scorpioni, cum se spune. Aproape în fiecare noapte geamurile zăngăne. Aproape în fiecare noapte urcă limbi înalte de foc din fortăreţele administraţiei britanice: Bevingrad. Schneller. Tabăra Allenby. Domeniul Rusesc. Hotelul Regele David. Sediul poliţiei secrete din strada Mamilla. Pământul, cum se spune, le arde sub picioare. Fără îndoială că nici însuşi Înaltul Comisar nu poate dormi liniştit în patul său. Iar esenţialul, spune tata, este să ştim să păstrăm echilibrul corect între zel şi bun-simţ, să punem accentul pe realitatea prezentului şi să nu exagerăm încordând arcul înainte de vreme.

Mama spuse:

— În loc să tipărească felicitări pentru Anul Nou, tatăl tău ar fi trebuit să se facă ministru.

Poetul Nehamkin adăugă:

— Iar mâinile sunt ale lui Iacob. Doamna Kolodny nu e prea îngăduitoare cu noi. Să ne ierte doamna, suferinţa e cea care vorbeşte prin noi. Intenţiile ne sunt bune, nu rele, atunci de ce ne-o ia în nume de rău, fără îndurare?

În ce mă priveşte, nici dacă mă vor târî în subsolurile poliţiei secrete din Domeniul Rusesc nu vor reuşi să scoată nimic de la mine. Nici dacă mă vor arde cu ţigări aprinse, cum i-au făcut fraţii Grill papagalului farmacistei, doamna Vishniak. Nici dacă îmi vor smulge unghiile n-am să scot nici un cuvânt, ci voi tăcea batjocoritor. Eu sunt locotenentul lui Efraim. Sau cel puţin unul dintre locotenenţii săi. Alaltăieri am stat trei ore în atelier, tremurând tot de mândrie, şi am desenat cu arcuri şi săgeţi schema de acţiune pe harta Ierusalimului, punând la punct operaţiunea *Ioan din Gischala*[1]. Ca de obicei, Efraim îmi dăduse doar câteva indicaţii vagi:

— Întotdeauna atacă din flanc. Întotdeauna din păduri. Din văi. Din locul cel mai neaşteptat.

---

1 În ebraică, în original, Iohanan din Gush Halav. Vezi Vechiul şi Noul Testament.

Verifică în tăcere schițele mele, chicoti, făcu niște corecturi, adăugă sau șterse pe ici, pe colo, folosi expresia „o soluție strălucită", arătă cu părere de rău spre câte un amănunt nefinisat, și în clipa aceea îl năpădi emoția, mă îmbrățișă, îmi mângâie părul și umerii, apoi respiră adânc și se îndepărtă brusc de mine.

Dacă țipam noaptea în somn, mama și tata se trezeau amândoi și îmi încălzeau un pahar cu cacao, apoi ședeau puțin pe marginea patului meu și îmi șopteau gata, ajunge, ajunge, până mă linișteam.

Poate credeau că n-ar fi trebuit să citesc cartea aceea înspăimântătoare despre *Câinele din Baskerville*. Poate se temeau că derbedeii aceia de frați Grill aveau o influență rea asupra mea. Eu nu spuneam nimic, pentru că jurasem să tac până la capăt.

8

Amurgise. Doar în geamurile ferestrelor de peste drum mai ardeau încă pete de foc şi sânge[1]. Străduţa era plină de umbre. Noi stăteam la fereastra din sufragerie, mama se sprijinea de braţul tatei, iar eu eram între ei, în faţă, în mijloc, de parcă i-am fi pozat domnului Kovacs, fotograful. Priveam afară. Aşteptam. Nu scoteam nici un sunet. Soldaţii regimentului şase aeropurtat se împărţiră în grupuri şi începură să pătrundă în case. De undeva, de la foarte mare distanţă, se auzi o singură împuşcătură. Clopotul de la Schneller bătu ora şapte. Ştiam că n-ai voie să te încrezi în ceasul acesta, pentru că limbile sale arătau veşnic ora trei şi trei minute. La fereastra de peste drum, flacăra sângerie se stinse. Se lăsase întunericul, dar deocamdată era încă cenuşiu, nu negru, iar cerul se mai reflecta ca umbra unui incendiu îndepărtat. La noi nu era nici un incendiu. Doar rămăşiţele focului pe care îl aprinseseră copiii Grill fumegau încă şi aruncau funingine, dar flacăra se stinsese.

Părea că de data asta bezna va înghiţi casele noastre din piatră, crângul care agoniza, grilajele ruginite din fier forjat ale teraselor, gardurile stricate, că va înghiţi scaieţii şi lătratul câinilor, va devora întreg pământul, şi nu doar pentru o noapte, ci o dată pentru totdeauna. Mama sparse tăcerea:

— De data asta nu caută manifeste. Nu caută nici măcar pistoale sau materiale explozibile. Îl caută pe el.

---

1 Referire la lumânările aprinse vinerea seara.

Tata spuse:

— Fie. Dar dacă vor prinde pe cineva în noaptea asta, altcineva se va ridica şi îi va lua locul.

Mama zise:

— Nu-l pot prinde.

Iar eu:

— Da, numai că sunt tot felul de trădători care l-ar putea denunţa.

— Nici un trădător, spuse mama, nu-l poate da pe mâinile lor, pentru că el nu există. Vreau să spun, chiar nu există. Nicăieri. Agenţia Evreiască l-a inventat. Arabii l-au inventat. Noi înşine. Englezii l-au inventat, prin nebunia lor englezească, iar acum aleargă după el cu puştile automate prin casele oamenilor şi întorc toată ţara pe dos, dar n-au nici o şansă să-l prindă, pentru că el e ca muzica sau ca aleanul. E coşmarul tuturor. Să-l caute! strigă deodată cu un fel de bucurie disperată. Să-l caute până vor înnebuni de tot! Tu să nu-mi răspunzi! Nici tu. Tăceţi amândoi! Oricum eu sunt singura care poate vorbi cu ei. Nu vă amestecaţi, altfel vă vor spune: *You bastard, you bloody Jew. Come in, please, Captain*, poftiţi, intraţi vă rog, faceţi-vă datoria. Avem în răcitor o sticlă cu limonadă. Serviţi, vă rog. După aceea îndepliniţi-vă datoria. E o seară frumoasă, nu-i aşa?

Intraseră şi stăteau jenaţi în coridor, lângă un cuier de haine, pe care în timpul verii nu atârnau decât cascheta tatei, şalul de mătase al mamei şi coşniţa de cumpărături. Căpitanul se scuză, îi ură mamei bună seara şi explică politicos de ce le e interzis, lui şi oamenilor săi, să servească limonadă în timpul serviciului. Îşi aminti brusc să-şi scoată chipiul în prezenţa doamnei şi ceru permisiunea să arunce o privire prin camere: totul se va efectua, bineînţeles, în cel mai scurt timp posibil. Cât de rău îi pare.

Noi tăceam. Mama vorbea şi în numele nostru:

— Desigur.

Şi zâmbi.

Soldaţii, trei tinerei slăbuţi în pantaloni scurţi kaki şi ciorapi militari până la genunchi, continuau să se înghesuie lângă uşă, ca şi cum ar fi stat s-o rupă la fugă imediat, dacă li s-ar fi dat cel mai mic semn că sunt oaspeţi nepoftiţi. Între timp, căpitanul reuşise să-şi depăşească sfiala iniţială. Încă se comporta ca şi cum el, soldaţii şi cu noi am fi alcătuit un grup de străini bine-crescuţi, care au nimerit din întâmplare într-un lift blocat. Chiar şi când l-a rugat pe tata să-şi întoarcă faţa la perete, cu mâinile ridicate, iar pe mama să ia loc în fotoliu, cu băieţelul cel drăguţ pe genunchi, chiar şi atunci părea că amabilul căpitan nu face altceva decât să ofere câteva idei practice, de cercetaş, cu ajutorul cărora vom scăpa cu toţii repede din lift, poate într-un mod puţin cam sportiv, dar astfel vom reduce la minimum neplăcerea care ne-a fost impusă, în ciuda corectitudinii de netăgăduit a tuturor părţilor implicate.

Cu toate astea, nu-şi îndepărtă mâna nici măcar pentru o clipă de teaca neagră, prinsă de centură: în Palestina avuseseră loc câteva incidente oribile, de necrezut, şi întotdeauna la ore neaşteptate şi în locuri care păreau respectabile.

Cei trei soldaţi au verificat raft după raft, au răsfoit delicat toate poeziile lui Bialik şi antologia de versuri, ca să vadă ce se ascunde în spatele lor, au ridicat capacul pianului şi şi-au băgat nasul în interior, printre coarde, aspirând, au scos de pe perete tabloul ţăranului arab care merge în spatele plugului şi ară în valea Iezreel, fără să-i pese de corbii din fundal, au lovit peretele din spatele tabloului şi au ascultat cu urechea lipită de zid reverberaţia sunetului. Bustul lui Chopin fu scuturat puţin în aer şi reaşezat cu atenţie la locul său. Căpitanul dori să afle – scuzată să-i fie curiozitatea – cine este persoana şi ce reprezintă inscripţia. Mama îi traduse şi de astă dată din poloneză: *Din toată inima mea şi până la ultima suflare.*

— Îmi pare foarte rău, spuse căpitanul cu teamă, de parcă ar fi deranjat din greşeală vreun ritual ciudat sau ar fi pângărit vreun obiect sacru prin atingerea mâinii sale.

După aceea s-au îndreptat spre dulapurile de haine, pe care le-au controlat, s-au uitat sub paturi, lovind ici-colo delicat

pereții cu armele lor automate și ascultând dacă se aude vreun ecou. În tot acest timp, am stat cu mama în fotoliu și mi-am întors privirea ca să nu-l văd pe tatăl meu stând cu mâinile ridicate și cu fața lipită de zid. Am repetat în gând cele patru reguli de aplicat în cazul unui interogatoriu însoțit de torturi. Efraim mi le-a spus, și poate că tot el le-a inventat.

Dar n-a avut loc nici o anchetă.

Căpitanul a pus o singură întrebare amabilă: dacă tata ar avea bunăvoința să-i conducă prin tipografie. Conform informațiilor pe care le-a primit, în subsolul clădirii se afla o tipografie.

La sfârșitul percheziției au luat cu ei diferite tipărituri pe care nu știau să le citească, drept care au fost nevoiți să ridice câte o copie din fiecare serie, pentru a fi verificate. Printre ele erau etichete pentru cutiile de pască, formulare de donații pentru orfelinatul Diskin, chitanțe și pagini de bilanț, precum și o broșură informativă pentru gospodine. Cu aceasta căpitanul se declară satisfăcut. Regreta sincer deranjul. Spera că în scurt timp vor veni vremuri mai bune. Unul dintre soldați mă numi „cercetaș". Altul sughiță, dar amuți imediat în clipa în care observă privirea tăioasă a căpitanului.

Apoi ieșiră.

Străduța se întunecase de mult. Lumina singurului felinar, care se legăna în vânt, desena cercuri nervoase pe asfalt. Cât de inutilă era lumina aceasta galbenă: deși perchezițiile încetaseră, interdicția de circulație rămăsese în vigoare. Pe strada noastră nu vedeai un suflet. În afara câinilor comunitari. Aceste animale trăiau mâncând din lăzile de gunoi. Nimeni nu voia un animal de casă. Dar nici nu se găsea nimeni care să-i alunge sau să-i ucidă. Lasă-i să trăiască.

Tata spuse:

— S-au comportat corect. Trebuie s-o recunoaștem.

Mama zise:

— Ce lingăi dezgustători.

— Ce-ai cu ei? se miră tata. Acesta e modul lor firesc de a se comporta. Cum se spune, pumn de fier în mănuşă de catifea.

— Nu ei. Voi. Amândoi laolaltă. Şi să nu-mi răspundeţi. Ajunge.

Afară, pe străduţa goală, câinii fără stăpân îşi ridicaseră boturile pline de bale şi urlau la lună.

Tata spuse:

— Hai, Uri. Azi pregătim noi cina. Mama nu se simte bine.

9

Interdicţia de circulaţie a fost ridicată abia sâmbătă seara.

Se zvonea că percheziţiile se mutaseră acum în cartierele mai îndepărtate: Bait ve Gan, Mekor Hahaim, Arnona şi Talpiot.

Tata veni cu o teorie nouă: tot ceea ce spusese Efraim despre posibilitatea ştiinţifică de a-l transforma pe comandantul mişcării subterane într-un personaj invizibil reprezintă doar pură fantezie. E mult mai logic de presupus că omul se ghidează după o regulă simplă, mutându-se dintr-un cartier într-altul, urmând traseul vânătorilor săi, alegând întotdeauna o zonă în care căutările s-au terminat deja. Soluţia aceasta i se părea tatei logică, dacă nu chiar singura posibilă.

Mama spuse:

— Asta înseamnă că acum e la noi.

— Dacă îţi face plăcere să crezi asta, zise tata zâmbind.

— Acum e sâmbătă seara, spuse mama fără să dea atenţie zâmbetului său, şi dacă vom înceta pentru o clipă să tot vorbim, poate că vom auzi în depărtare clopotele bisericilor. Iar clopotele se adresează întotdeauna cuiva. Cheamă pe cineva. Seara aceasta cheamă şi ea pe cineva. Păsările cer şi ele atenţie. Au construit câte un turn cu clopote pe fiecare colină a Ierusalimului, pentru a suna şi pentru a fi auzite din depărtare. În seara aceasta cheamă pe cineva. Oare când ne vor chema şi pe noi? Poate ne-au chemat deja, dar pentru că vorbim întruna nu le-am auzit. Să facem linişte. Te rog, Kolodny, lasă-mi mâna în pace. Lasă-mă şi pe mine în pace. Ce mă tot pisălogeşti?

— Linişteşte-te, o rugă tata.

După ce se gândi o clipă, adăugă:

— N-am mai ieşit de mult. Poate mergem şi noi la cinema şi stăm puţin după aceea la o cafenea, ca oamenii. Viaţa trebuie să-şi continue cursul.

Duminică dimineaţa mama a ieşit în grădină cu ligheanul de rufe spălate în braţe. Eu am coborât după ea, dar n-a observat. Cerul dimineţii era înnourat, murdar, de parcă venise deja toamna. Dar eu cunoşteam dimineţile acestea şi ştiam că încă nu e toamnă, ci, dimpotrivă, acesta e un semn sigur că va fi o zi grea, fierbinte. Am văzut un fior rapid străbătându-i ceafa şi umerii. Stătea singură în lumina slabă, cenuşie, care dădea pietrei, copacilor şi asfaltului o tentă albăstruie, ca o presimţire neliniştitoare. Părea că lumina e un torent, iar casele din cele două părţi sunt maluri înceţoşate şi că şuvoiul trăgea după sine, pe nesimţite, cu o mişcare lentă, tot ce se afla între ele. Torentul înghiţise toate lăzile de gunoi înşirate de-a lungul trotuarului. Mirosul de peşte. Mirosul oleandrilor. Curentul ducea cu sine o putoare subtilă, aproape plăcută. Nu era un curent. Era un val mic de lumină. Un văl. Undeva se auzea un cuc ce continua să repete cu îndărătnicie acelaşi sunet, ca şi cum i-ar fi fost interzis să tacă. Pe stinghia porumbarului şedeau trei porumbei leneşi, schimbând priviri şi opinii. Pe cuc îl tratau cu indiferenţă.

Mama mea stătea în umbra copacilor, desculţă pe pământul acoperit cu ace de pin, şi întindea cearşaf după cearşaf. Erau momente în care desfăcea larg braţele, şi atunci trebuia să mă stăpânesc din toate puterile să nu fug spre ea, s-o îmbrăţişez pe neaşteptate, din spate, şi să-i destăinui secrete despre Bat-Amy şi despre acţiunea Ioan din Gischala. De la un aparat de radio îndepărtat se auzea muzică uşoară. Mama ştia să cânte, dar nu cânta. Zarzavagiul, băcanul şi frizerul ridicaseră deja obloanele şi deschiseseră prăvăliile. Numai doamna Vishniak, farmacista, se trezi mult mai târziu ca de obicei. Zarzavagiul scosese afară, pe trotuar, lăzi pline cu mere, ceapă, vinete şi dovleac. Viespile năvăliră asupra lor agitate. În vitrina băcăniei

se afla o bandă de hârtie cu lipici plină cu muşte moarte şi un borcan cu bile de gumă de mestecat colorate, două la un mil. Băcănia şi prăvălia de legume erau despărţite de un măslin. O plantă agăţătoare se prinsese printre ramurile sale, aprinzând o flacără albastră. De la distanţă părea că măslinul şi-a pierdut minţile şi s-a sinucis în flăcări. Femeile ieşeau să întindă aşternuturile pe balustradele teraselor, pentru a îndepărta mirosurile nopţii. Pernele şi cuverturile dăruiau străzii Tzfania un fel de strălucire veselă, nu-ţi puteai cu nici un chip alunga gândurile despre noapte şi despre soţiile vecinilor, printre toate aşternuturile acelea.

La ferestrele cu pervazuri late, printre sparanghelul care creştea frumos în cutii de conserve pline cu pământ, se aflau borcane închise ermetic cu castraveţi puşi la murat într-un lichid verzui, condimentat cu frunze de dafin şi căţei mici de usturoi. Când va fi în sfârşit înfiinţat statul evreu, ne vom ridica toţi şi o vom porni către văi şi câmpii. Vom trăi toată vara în colibe, printre livezi. Vom galopa pe caii noştri către râuri, la izvoarele apelor, ne vom conduce turmele spre păşunile grase. Vom părăsi Ierusalimul, a cărui soartă o vom lăsa în mâinile ultrareligioşilor.

Cu briceagul pe care mi-l împrumutase Efraim, sculptam din coajă de pin o fregată care urma să se alăture flotei de pe etajera mea, pentru a fi gata de luptă atunci când va veni momentul.

Din pământul acoperit de ace moarte de pin crescuseră fire de porumb sălbatic; se îngălbeniseră şi ele, de parcă încercau să se ascundă printre gunoaie. Erau acolo sticle sparte, ziare rupte, bucăţi de lemn înnegrite, iar sub una dintre ele am găsit odată o broască ţestoasă care, de spaimă, se strânsese în carapace, iar eu am aşteptat o grămadă de timp să se liniştească şi să scoată capul, până ce n-am mai putut răbda şi am ridicat animalul, dar înăuntru nu se afla nici o broască, era doar o carapace goală, poate că ţestoasa murise deja de mult sau poate nu murise, ci doar i se urâse şi se retrăsese acolo ofensată.

Fregata mea s-a rupt în două. M-am plictisit de flotă. Am decis să-mi imprim numele cu briceagul pe o cutie de conserve ruginită. Operaţiunea a dat naştere unui scrâşnet înfiorător, până când mama, cu ligheanul de rufe lipit de talie, se întoarse spre mine şi mă certă, cerându-mi să încetez s-o înnebunesc încă de dimineaţă.

— Lucrez, i-am spus.

— Eşti un copil complet nebun, asta eşti. Şi vrei să mă înnebuneşti şi pe mine.

— Degeaba te superi, doamnă Kolodny, am spus cu amabilitate, ca tata.

Iar în sinea mea gândeam: Trebuie să ne păstrăm întotdeauna sângele-rece. Să nu ne lăsăm atraşi în conflicte inutile. Iniţiativa trebuie să fie numai de partea noastră, iar ei îşi vor pierde echilibrul.

— Mă duc să mă odihnesc, spuse mama. Mi-e cald. Dacă sună cineva, spune că nu sunt acasă.

După micul dejun, pe pervazul ferestrei mele a avut loc una dintre cele mai decisive bătălii de la porţile Berlinului. Tancurile blindate ale forţelor evreieşti, ruseşti şi americane pătrunseră în oraş dinspre păduri şi lacuri, muşcând din resturile diviziilor naziste, sfărâmând baricade sub şenile şi spărgând faţadele caselor cu lovituri de obuze. Peste nouă zile se va termina vacanţa de vară şi va începe clasa a cincea. Până atunci duşmanul va fi învins. Monstrul va fi prins în bârlogul său şi se va preda necondiţionat.

Helena Grill apăru pe terasa de vizavi. Începu să strângă aşternuturile de pe balustradă. Sub cămaşa de noapte, care se întrezărea din capotul desfăcut, sânii se ghiceau tari. Luptasem din toate puterile să îndepărtez palmele aspre ale lui Efraim. Fără îndoială că băieţii Grill coborâseră din nou în pădurica din Tel Arza, să vadă dacă leopardul a căzut în capcana pe care i-au pregătit-o încă înainte de intrarea în vigoare a interdicţiei de liberă circulaţie. Tovarăşul Grill conduce acum autobuzul Fargo verde pe linia opt, spre cartierul Mekor Haim, adună

călătorii din stații și le cere tot timpul să avanseze până în capătul autobuzului. Are un cleşte cu care perforează biletele şi un fel de orgă mică, argintie, în care pe sus se introduc monedele, iar pe jos se scoate restul. Eram fermecat de cleşte şi de orgă. Dacă după victorie Bat-Amy va accepta să se mărite cu mine, am să-i dau voie să mi-o pipăie cu degetele prin pantalonii de trening, cu condiția să mă lase să cânt la orga tatălui ei, să bag înăuntru, prin partea de sus, monede de diferite mărimi şi să le scot apoi prin partea de jos şi să perforez biletele în formă de steluță. Helena Grill se afla încă pe terasă. Acum îşi uda cu o stropitoare geraniumul înflorit într-o cutie ruginită din tablă, în care fuseseră cândva măsline. Apa care curgea din stropitoare arăta ca nişte cioburi de sticlă scânteind în lumină. Cânta pentru sine ceva în poloneză, o melodie care mie mi se părea plină de regrete şi doruri.

Între timp au sosit cei doi angajați ai tatei, de la tipografie, Abrasha şi Lilienblum, aducând cu ei ziarul de dimineață. Eu am declarat încetarea focului la periferiile Berlinului şi am fugit să văd titlurile. Ziarul povestea despre cercetările masive instituite de englezi în toată țara şi despre incidentul sângeros care avusese loc într-unul dintre kibbutzuri. Pionierii s-au împotrivit cu forța confiscării armelor de legitimă apărare, drept care doi dintre ei au fost împuşcați şi răniți, iar mulți alții au fost închişi într-un lagăr.

Tata îi turnă o cafea neagră lui Abrasha şi îi aduse o cafea cu lapte lui Lilienblum. Apoi întoarse ziarul, verifică atent anunțurile mortuare şi oftă. După care îşi scoase ochelarii, împinse brusc deoparte şirurile de socoteli şi resturile micului dejun, un borcănel de iaurt fu cât pe ce să se răstoarne, însă reuşi să-l oprească la timp. Se ridică imediat în picioare şi propuse să coboare la lucru. E aproape opt şi jumătate.

Dar asta, bineînțeles, numai dacă nici unul dintre ei nu dorește încă o cafea.

Am coborât şi eu pe urmele lor în tipografia de la subsol. Ştiam că tata a ascuns încă înainte de percheziție toate mani-

festele într-o cutie etanşată, pe care o înecase în adâncurile unui butoi plin cu cerneală tipografică. Voiam să văd cu ochii mei cum vor ridica acest submarin din adâncuri şi încotro îl vor duce. Dar tata se gândi mai bine şi decise să nu schimbe locul ascunzătorii, pentru că nu-l dezamăgise. Porni maşina electrică. Apoi o închise imediat. Verifica axele şi compresorul presei. Turnă câteva picături de ulei în cilindri, pe care Lilienblum îi numea pistoni. Apoi porni din nou motorul şi se îndreptă spre masa de cules litere.

— Am terminat-o cu Linda, spuse Abrasha pe neaşteptate, de parcă ar fi continuat o discuţie începută. S-a terminat.

— Cum, din nou? întrebă tata cu părere de rău, şi am ghicit pe chipul său surâsul pedagogic.

— *Halas*[1]! S-a încurcat cu băiatul lui Hamidoff de la Barklay's Bank, şi pleacă cu el la Paris săptămâna viitoare. Fără nuntă.

— N-ai ce-i face, îl consolă tata, oricum nu era destul de bună pentru tine.

Lilienblum izbucni deodată într-un răcnet baritonal:

— Să se ducă dracului! Toţi sunt o apă şi-un pământ. Englezi, francezi, fete. Trebuie alungaţi toţi cu un şut în fund. Şi dr. Weizmann odată cu ei.

Abrasha era un flăcău albinos, tăcut, fără sprâncene, părul şi pielea lui erau delicate, albe, de parcă ar fi fost făcute din hârtie. El punea în funcţiune maşina care tăia hârtia. Eu numeam maşina aceea ghilotină, aici îl vor aduce pe Înaltul Comisar şi aici, în subsol, Efraim va pune în aplicare sentinţa, fără milă şi fără să clipească măcar. N-avem dreptul să-i iertăm pe duşmanii lui Israel. Ne este interzis şi să ne rugăm de ei, cum făcuse dr. Weizmann. Pe buzele lui Abrasha flutură ceva ca un surâs tainic, inconştient, în timp ce tăia marginile manifestelor. Iar eu am ascuns sub maiou şerpii de hârtie care se încolăceau.

Lilienblum, muncitorul cel pios, începu să culeagă litere în rama dreptunghiulară. Folosea cleştişori din oţel. Ochelarii

---

1 Gata, ajunge, s-a terminat (în arabă, în orig.).

lui aveau şi ei forma a două cercuri de oţel. Avea obiceiul să-mi vorbească în idiş, să mă numească ştrengar şi să se distreze pe socoteala mea cu vocea lui de taur: Un băieţel evreu cu obrăjor de creştin, un *pogromcik* cu suflet de aur.

Dar de astă dată nu-mi vorbi mie, ci sieşi, încercând parcă să îndepărteze vestea rea pe care o auzise în cursul dimineţii:

— Barklay's Bank. Femei. Pfui! Rahat!

Am ieşit deci în curte. Farmecul luminii dispăruse deja şi nu mai rămăsese nici urmă de prospeţime, nici în copaci, nici printre ei. Aerul se încingea din ce în ce mai mult, după cum ghicisem de la început. Copiii Grill nu se întorseseră încă de la vânătoarea de leoparzi. Când voiau să mă enerveze, foloseau câte o mică rimă tâmpită de-a lor, „Cum e Uri, ghici, bleg ca un arici" sau „Kolodny puişor/arată-ne cum zbori". Şi bârfeau în faţa tuturor despre Efraim Nehamkin şi mama mea. Pe ruginа porţii stricate scriseseră cu vopsea galbenă: Froike nebunul o regulează pe mama lui Uri.

Sub cuvintele acestea au fost adăugate recent unele noi, pe care nu le-am înţeles sub nici o formă, dar m-am repezit imediat să le răzuiesc cu unghiile: Ba chiar şi pe Uri.

La nouă şi un sfert intră pe alee maşina cu pâine a brutăriei Anghel. Dintr-un motiv oarecare, şoferul parcă în faţa porţii noastre. M-am oprit imediat din răzuit şi m-am dus să văd ce l-a apucat. Era cald. Roiuri de viespi furioase se adunaseră sub robinetul care picura. Un fluture care greşise drumul fâlfâia în zadar printre ace. Aerul mirosea a praf. Zaky, băiatul de la brutărie, sări din cabină, cercetă rapid aleea, deschise uşa din spate a camionetei şi extrase dintre coşurile cu pâine un fel de domn surprins, care clipea des din ochi, un domn mic, într-un costum de culoare închisă, ce ţinea în mână o trusă medicală. Nu înţelegeam de ce aduseseră la noi un doctor de la policlinică. Poate că mama a leşinat din nou, sau pe Helena Grill au apucat-o din nou istericalele. Dar de când se aduce doctorul într-o camionetă de pâine? Când Zaky şi medicul trecură în fugă, îndreptându-se spre scările care duceau la subsol, l-am

recunoscut dintr-odată. Nu era un doctor, ci domnul Szczupak, propietarul salonului Riviera, de pe strada Regele George. Îmi aminteam că mama m-a luat odată cu ea la salonul Riviera, să-şi aleagă o rochie de vară. Poate că a fost dezamăgită de modele. S-a răzgândit, a renunţat la rochie şi a decis să mergem la altă prăvălie, să cumpărăm un gramofon în rate. Îmi aminteam că domnul Szczupak nu s-a ofensat, ci a poftit-o să revină la salonul Riviera cu altă ocazie, poate după sărbători. Toamna se va schimba colecţia. Moda însăşi urmează să se schimbe.

Efraim apăru deodată, de nicăieri, într-o salopetă de lucru albastră. Îi îmbrăţişă pe Zaky şi pe domnul Szczupak, apucă delicat cotul oaspetelui şi îl conduse jos, în tipografie. Nu schimbară între ei nici un cuvânt. Zaky se întoarse, ţâşni afară, cercetă cu ochi de pisică balcoanele şi acoperişurile, adulmecă aerul, luă o decizie, sări în cabină şi scoase camioneta de pâine de pe alee pe stradă, conducând cu spatele. Mirosul benzinei se amestecă pentru o clipă cu mirosul de praf. Apoi, lângă robinetul care curgea, rămase numai praful amestecându-se cu viespile arţăgoase.

— Ieşi de aici! Imediat. Chiar în clipa asta! îmi porunci tata pe un ton sec.

Aproape niciodată nu folosise asemenea cuvinte.

M-am conformat şi am ieşit imediat din tipografie. Dar, cu coada ochiului, am mai apucat să văd că străinul nu era domnul Szczupak, ci altcineva, care îi semăna, fără îndoială mai în vârstă, un fel de domn Szczupak mai şters şi mai uzat, poate fratele lui mai mare. I-am văzut pe Efraim şi pe vizitator dispărând prin culoarul îngust dintre baloturile de hârtie. Am tresărit, ca şi cum spatele mi-ar fi fost atins cu un calup de gheaţă. Nici dacă mă omoară. Nici dacă îmi smulg unghiile una câte una. Nici dacă o omoară pe Bat-Amy. N-am să-i denunţ niciodată.

10

La prânz, fraţii Grill au revenit de la vânătoare. M-am bucurat să văd că leopardul reuşise să-i păcălească, dar nu s-au întors cu mâinile goale, şi asta nu m-a mai bucurat. Au adus cu ei un carton plin cu cămăşi de cartuşe din aramă aurie. Şi ce dacă? Nu-mi pasă. Eu ştiu, iar ei habar n-au. În trei locuri, la intrarea din spate a casei scărilor, la intrarea în magazie şi între crengile dudului, am reuşit să pregătesc câte o bombă, aşa cum m-a învăţat Efraim. Erau cutii din tablă pline cu gaz, care se aprindeau de la distanţă. În petrol băgasem chibrituri noi, cioburi de sticlă, bucăţele de aramă şi cabluri electrice.

Să vină.

Vor plăti cu sânge.

Poftim: Să vină.

Am decis ca de data aceasta să ignor batjocura enervantă a copiilor Grill: e adevărat, tatăl lor chiar e şofer la compania Hamekasher, ei au o soră, iar eu nu, ei au cămăşi de cartuşe, iar eu nu, ei sunt pe urmele unui leopard şi pe mine nu m-au luat cu ei la vânătoare. Nu-mi pasă. Ceea ce am văzut eu azi-dimineaţă Boaz Grill nu va vedea nici în vis.

Yoav a spus:

— A încercat să se lege de Bat-Amy. S-a dus la ea s-o roage să-i arate, dar ea a râs de el şi nu i-a arătat nimic şi a venit şi ne-a povestit nouă totul, cum a plâns şi a fugit acasă. Iepure fricos. Crede c-o să-i facă lui Bat-Amy ce îi face Froike Nehamkin maică-sii.

Am tăcut.

— N-are ce să răspundă. Uitaţi-vă la el cum întoarce faţa ca să nu vedem că plânge cu lacrimi.

Am tăcut.

Aş fi putut să le spun că am văzut-o pe mama lor, ieri în timpul interdicţiei, când îşi schimba rochia în faţa oglinzii de lângă fereastră. Dar m-am abţinut.

— Bat-Amy a spus că el e încă un bebeluş şi că n-are nici un fir de păr acolo, râse Avner ascuţit.

M-am întors brusc şi am fugit pe scări, le-am sărit două câte două, până sus, pe acoperiş, la postul de observaţie, fără să le mai aud râsetele şi răutăţile despre părinţii mei. N-au decât. Să vorbească. N-am timp de ei. Eu sunt la post.

Cu atenţie, după ce am chibzuit îndelung, mi-am ales un punct de observaţie nevăzut pe acoperiş, printre vechituri şi cazanele de apă caldă din spatele frânghiilor de rufe. De aici puteam supraveghea aproape întreg oraşul. Garnizoana Schneller se întindea la picioarele mele. Aveam până şi un binoclu, făcut din cutii de fulgi de ovăz Quaker şi sticlă albastră. Am văzut soldaţii britanici agitându-se cu pregătirile pentru vizita Înaltului Comisar. Dacă aş fi avut o mitralieră, aş fi putut să-i lichidez de aici şi pe Înaltul Comisar, şi pe băieţii Grill, pe toţi. Apoi aş fi fugit în munţi, să devin un copil al munţilor. Pentru totdeauna.

Deocamdată am cercetat cu atenţie situaţia Ierusalimului. Am văzut acoperişurile din Kerem Avraham, colţul cartierului buharilor, şi apoi mai departe, Muntele Scopus şi Muntele Măslinilor, strălucind în lumină la orizont, turnurile şi clopotniţele bisericilor, minarete, cartierele Shuafat şi Nabi Samuel, un copac uriaş fără trunchi, care plutea în aerul fierbinte lângă turnul din Nabi Samuel. Înspre acest copac am să fug după ce totul se va sfârşi. Am văzut şi crângul din Tel Arza. În sufletul meu, eram de partea leopardului care se ascundea acolo. Ştiam că nu vor reuşi niciodată să-l prindă, pentru că el era coşmarul fiecăruia, după cum spusese mama. Am să merg pe

urmele animalului în spatele munţilor, spre pădurile în care sălăşluiesc leoparzii, şi voi trăi cu ei, aşa cum a trăit Kim, din cărţile lui Kipling.

Am văzut casele germane de lângă cartierul Romema şi turnul maroniu din care apa curge în întuneric şi ajunge până la noi. Am văzut acoperişuri din olane şi acoperişuri de smoală, păduri-păduri de rufe atârnate la uscat în fiecare oraş, de parcă s-ar fi ridicat deodată statul evreiesc şi fiecare casă a arborat steaguri de toate culorile, care flutură în vânt. Am văzut şi cum lumina amiezii creşte, tot mai mult, ca şi cum nu se va mai opri niciodată, iar eu mă pierd în lumină şi voi deveni cel ce vede, dar nu e văzut, şi voi putea trece prin pereţi ca razele lunii şi mă voi răzbuna, iar noaptea voi veni la Bat-Amy să-i spun nu, Bat-Amy, tu nu nu mă poţi vedea, dar mă poţi atinge, eu sunt, am venit să te iau de aici, hai să plecăm din locul acesta, să mergem în pădurile leoparzilor şi să trăim acolo.

Oraşul începea să se albească. Toţi copacii erau acoperiţi de o pulbere albă de vară. Lumina Ierusalimului este lumina deşertului. În mijlocul deşertului Iudeii este o mare, nu o mare, de fapt, ci izvoare de apă, acolo trăiau esenienii şi visătorii pe care legiunile romane n-au reuşit să-i găsească. Dintr-acolo bătea vântul care aducea miros de praf şi miros de sare. Aceasta a fost ultima oară când am plâns. Nu voi mai vărsa lacrimi, nici măcar dacă englezii îmi vor smulge unghiile una câte una, n-am să le spun nimic despre omul deghizat în doctor şi în domnul Szczupak din tipografia tatei.

În mirosul de praf şi sare se mai împletea un alt miros vag, şi nu-mi era clar dacă venea de la mari depărtări, din munţii Moab, de la izvoarele de apă, sau dacă era emanat de undeva din apropiere, de casă, ori poate chiar de mine. Dacă aş încerca să le spun acestor munţi *din toată inima mea, şi până la ultima suflare*, vor izbucni în râs. Poate că nici râsul nu va ajuta, pentru că ei sunt munţi, iar noi nu suntem treaba lor şi puţin le pasă de ce ni se întâmplă nouă aici. Ei cunosc altă

limbă. Poate că dacă aş cunoaşte limba munţilor m-aş odihni şi eu şi nici mie nu mi-ar păsa, indiferent ce s-ar întâmpla.

Am s-o învăţ.

Până atunci, nu mă voi mişca de la postul meu de observaţie de pe acoperiş, să pot da alarma când vor veni din nou să caute din casă în casă. Văzut prin sticlele albastre ale binoclului pe care mi-l făcusem, Ierusalimul părea albăstrui. Pinii erau fumurii. Fierul şi piatra păreau arămii, iar pădurile de rufe erau stoluri de păsări zburând în vânt.

Am rămas la postul meu de pe acoperiş până la orele prânzului. La două, tata a ieşit din tipografie, şi după el Abrasha, Efraim şi Lilienblum. Tata a încuiat uşa din fier. Au schimbat câteva cuvinte şi au plecat. Pe domnul Szczupak l-au lăsat în subsol, doar dacă nu cumva există vreun tunel subteran pe sub maşina electrică.

Nu domnul Szczupak. Fratele său. Altcineva. Un om care a venit la noi cu camioneta de pâine deghizat în medic, dar sub mască nu există nici un domn Szczupak, ci un flăcău agil, nemilos, un leopard ai cărui ochi aruncă fulgere.

La trei am luat prânzul: supă de mazăre, chiftele, morcovi cruzi şi cartofi. După aceea am băut două pahare de limondă cu gheaţă din răcitor şi m-am întors în grabă la punctul de control pentru a fi primul care să avertizeze asupra pericolului.

N-a apărut nici un pericol. Doar seara care se lăsa, urcând de la poalele pinilor, adunându-şi puterile. La şase se auzi un şuierat de locomotivă din direcţia coloniei germane. E un drum lung, lung. Puteam vedea cum soarele zilei caniculare începea să se înfăşoare într-o mantie de funingine din capătul colinei Sheikh Badr, şi de acolo continuă spre Ghivat Shaul, începând apoi să se scufunde în nori vineţii, atingând munţii, iar munţii se învineţeau şi ei până nu se mai putea deosebi care e nor şi care e munte şi care e regimentul de cavalerie de la marginea cerului.

În cele din urmă orizontul a devenit cenuşiu. Ierusalimul a rămas singur. Ici şi colo se vedeau lumini galbene. Felinarul de pe aleea noastră răspândea şi el să o lumină palidă. Mama a ieşit pe balcon, să mă cheme acasă.

Tata şi Efraim stăteau deja în sufragerie în faţa tablei de şah, unul într-un maiou găurit şi celălalt într-o cămaşă kaki descheiată, lăsând să i se vadă pieptul păros.

Bătrânul poet moţăia liniştit în fotoliu.

Era surd, suferind, cu capul înfundat între umerii strânşi. Mi-am amintit brusc de carapacea goală de broască ţestoasă din curte. Mi-am amintit de promisiunea lui Efraim că eu îi voi lua locul domnului Nehamkin ca poet şi casier. Cum i-a părut după aceea rău şi cum a ironizat discursul pe care tatăl său îl va ţine pentru noi amândoi, după ce vom cădea împreună pe câmpul de luptă.

— Aşteptăm un musafir astă-seară? am întrebat regretând în aceeaşi clipă.

Efraim strânse buzele:

— Ai spus ceva? strecură printre dinţi pe un ton veninos.

— Nu-ţi face griji, spuse tata speriat, Uri e OK.

— Nu vorbi atâta, Kolodny. Fiecare cuvânt e de prisos.

— Gata, ajunge, terminaţi, îi rugă mama, nu merită să vă enervaţi.

Se făcu linişte.

11

Am ghicit singur tot ce nu mi-au spus: în podea, sub maşina de tipărit, era o uşă de fier. De la trapa aceea, scări în spirală duceau către o grotă sau poate o hrubă funerară din timpul celui de-al doilea Templu, sau chiar o peşteră din perioada arabă. E de presupus că Efraim şi băieţii lui au avut grijă din timp să transforme grota într-un buncăr în care să ne putem ascunde când va veni ziua răfuielii. De-a lungul pereţilor reci de piatră, la lumina opaiţelor, sunt aliniate bidoane mari cu apă şi combustibil, provizii de alimente, lăzi cu muniţie, grenade, baterii şi aparatură de radio-transmisie, poate şi câteva dintre cărţile sfinte ale domnului Nehamkin. Acolo se odihneşte pentru moment domnul Szczupak, până va trece pericolul; a, nu, nu domnul Szczupak, ci băiatul acela slab, dar extraordinar, agil ca un leopard.

Poate va veni sus în noaptea asta. În trusa medicală are, desigur, o puşcă demontată. De la fereastra din bucătărie se vede terenul de instrucţie al garnizoanei Schneller. Înaltul Comisar va veni să inspecteze trupele şi, dintr-odată, pe fruntea sa va răsări o floare mică, iar el se va clătina pe picioare şi se va prăbuşi. Atunci Efraim şi băieţii săi vor năvăli din toate ascunzătorile lor, conform planului Ioan din Gischala. O singură lovitură. Noaptea asta rămân îmbrăcat. N-am să dorm. Pământul se va cutremura, oraşele vor arde, turnurile se vor prăbuşi. Ajunge cu număratul orelor şi al zilelor.

Când vom sărbători victoria, îi voi lua pe toţi membrii familiei Grill şi îi voi duce în lagărul trădătorilor: pe toţi, în

afară de Bat-Amy. Lăsaţi-o în pace. Ea e în regulă. Comandantul va ordona să mi se dea ascultare, iar fata să fie eliberată.

— Unde eşti? întrebă tata, stai în Ierusalim şi visezi în Spania?

— Copilul e trist, spuse mama.

— Nimeni nu e trist, am protestat, vin să te ajut.

În bucătărie, am aranjat totul cu atenţie pe căruciorul din sticlă neagră: şase linguriţe. Şase cesti. Şase farfurioare pentru prăjitură. De data aceasta au folosit vesela din vitrină, nu pe cea obişnuită. Zahăr, lapte şi lămâie. Gustări alcătuite din fructe şi nuci. Şerveţele de hârtie, pe fiecare era imprimată câte o corăbioară cu o pânză albă. Ceainicul începu să şuiere. Efraim ieşi, apoi se întoarse cu musafirul.

— Bună seara, am spus cu toţii.

El ridică din urmeri.

Văzut de aproape, în lumina electrică, domnul acela era elegant, având bucle argintii şi fălci de lup. Îşi scoase haina, o scutură de praf şi o atârnă pe spătarul scaunului. După care strânse puţin dungile pantalonilor mai sus de genunchi, le trase un pic şi se aşeză. De-abia atunci deschise gura şi spuse:

— În ordine.

Când musafirul şi-a scos haina, am putut vedea că pantalonii săi erau susţinuţi de două bretele imprimate, dar purta şi o curea, încheiată foarte strâns.

Tata spuse:

— Uite, Uri. Trebuie să asculţi cu atenţie. Acesta este domnul Levi. Oaspetele nostru. Domnul Levi va rămâne la noi câtva timp, deoarece acolo unde locuieşte sunt acum ceva probleme. În ceea ce-i priveşte pe vecini, şi asta îi include şi pe domnul Lilienblum, şi pe amicul Abrasha, domnul Levi este unchiul tău, care a sosit cu un transport ilegal din diasporă, iar noi ne ocupăm de documentele sale. Cred că nu mai e necesar să adaug nici un cuvânt în plus.

— Desigur, am spus, fără îndoială.

Iar mama:

— Domnule Levi, sper că nu vei refuza să iei cina cu noi. Pot să-ţi ofer deocamdată o ceaşcă de ceai?

Musafirul își ținea pe genunchi trusa medicală. Când mama vorbi, o măsură lent, cu ochi reci, văzu coada împletită care îi cădea pe piept, îi cercetă talia și picioarele, își mută privirea de la ea la tata, și de la el la Efraim, își trecu o clipă degetul peste mustața tunsă scurt, dădu din cap de sus în jos de câteva ori, de parcă ajunsese la o concluzie, și spuse:

— Totul e perfect.

Tata zise:

— Facem tot posibilul.

— Dar ce caută aici un copil? se miră oaspetele. Copiii sunt viitorul nostru, dar, prin firea lucrurilor, fac de obicei gălăgie.

Mama și cu mine ne-am retras în bucătărie. Ea începu să taie pâinea albă în felii subțiri, ca în ajunul sâmbetei, iar eu mi-am asumat sarcina de a pregăti salata de legume, într-un castron din lemn. Se strecură în urma noastră cu pași moi, de pisică, asemenea unui hoț. Nu l-am auzit mergând și, pe neașteptate, a trecut printre noi, în bucătărie, așezându-se la fereastră.

— Perfect, spuse când și-a întors fața spre noi. O crăpătură de zâmbet îi desfăcu fălcile de lup. Apoi dispăru.

— Poftiți. Tocmai turnam ceaiul.

— Dacă îmi permiteți, m-am răzgândit. Am decis să renunț deocamdată la ceai. Poți pleca. Ia și copilul. Eu am să rămân aici.

După care adăugă pe un ton apăsat:

— Absolut singur.

Am lăsat totul în bucătărie și ne-am întors în salon. Poetul exprima în cuvinte alese și cu voce catifelată o idee nouă, care prinsese contur în decursul meditațiilor sale:

— Noapte de noapte ard luminile în afara orașului. Ruguri aprinse atârnând parcă între cer și pământ. Nu vă vorbesc din durerea sufletului, ci din ceea ce văd ochii. El a fost desconsiderat și disprețuit, dar el e speranța omenirii. Vă rog să-mi dați un pahar cu apă plată, de la robinet, pentru că inima mi-e slăbită de atâta așteptare. Nu suc, nu apă cu lămâie, doar apă plată, de la robinet. Dacă nu vă deranjez prea tare. Nu va mai

întârzia mult, deoarece înţelege că ne lasă puterile. Am să-mi beau paharul cu apă şi am s-o pornesc la drum. Să fie toate inimile la fel de pure ca inima unui nou-născut. La revedere tuturor. Am plecat, iar pe voi vă rog să nu vă supăraţi pe mine. Capitala are un conducător. Iată bastonul meu şi iată uşa. Rămas-bun, şi binecuvântaţi fie cei ce rămân de către cel care pleacă în drumul său.

Dar la sfârşitul acestor cuvinte bătrânul nu se ridică, ci oftă adânc şi continuă să şadă pe locul său. În clipa aceea apăru musafirul şi se aruncă pe scaunul liber. Nu se despărţise încă de geanta de prim-ajutor.

— Pot să-ţi ofer ţigări, scrumieră şi brichetă? întrebă tata.

— Totul e în regulă, spuse fratele domnului Szczupak.

— Nu te jena dacă vrei să fumezi. Te rog, domnule Levi.

— Te-am auzit deja, răspuns tăios omul, şi am cerut să fie linişte. În felul ăsta, nu mă pot concentra.

Am tăcut cu toţii.

Tata se adânci în gânduri, mută un cal negru pe tabla de şah, privindu-l cu tristeţe, apoi îl puse brusc la loc. Preferă să avanseze un pion. Într-o clipă, Efraim a mutat dintr-o mişcare calul alb până la capătul tablei şi a spus furios:

— Mişcă.

— Iar te complici, şopti tata.

Mama consideră necesar să le atragă atenţia că domnul Levi ne-a cerut să păstrăm liniştea.

În miezul tăcerii oaspetele se ridică, alunecă între faldurile perdelei transparente, cu spatele spre cameră, studiind şi inspectând curtea, sau poate câmpul meu de luptă de pe pervazul ferestrei. Apoi se întoarse la scaunul lui şi spuse fără voce, doar mişcându-şi buzele:

— Copilul, vă rog.

— Uri, se sperie tata, ai auzit. Spune noapte bună. Mama îţi va aduce cina în camera ta. Noapte bună.

— Fără discuţii, zise mama.

Domnul Levi chicoti spre ea, arătându-şi dinţii albi şi frumoşi:

— Copii, spuse cu mirare, tablouri, pian! Şi partide de şah! Şi flori! Cum trăiesc oamenii la noi în vremuri ca astea! Un cuib liniştit! Probabil că noi, domnilor, nu suntem întregi la minte. N-aş refuza un păhărel mic cu vodcă. Nu aveţi vodcă? Dar ce aveţi? Probali Tokay, de la cramele din Rishon le Tzion. Ar fi trebuit să-mi închipui. Nu face nimic. Totul e în perfectă regulă.

— Vântul se răsuceşte şi fuge, se trezi domnul Nehamkin dintr-odată şi începu să vorbească plin de pasiune. Dar vântul se întoarce, ca un cerc. Aceasta e numai o faţă a monedei. Iar cealaltă faţă, doamnă Kolodny, ştii ce reprezintă: ceea ce a fost n-o să mai fie, iar ceea ce va fi – nimeni n-a văzut încă. Şi aveţi un oaspete. Bună seara, domnule Oaspete. Fie să vezi şi tu binele Ierusalimului.

Spunând asta, lovi imperios cu bastonul în podea, ca şi cum ar fi încercat să trezească leul din lemn sculptat în capătul acestuia.

— Şi pe ramolitul ăsta sunt nevoit să-l suport? întrebă domnul Levi.

Tata îl scuză:

— E vârsta. Ce poţi să-i faci?

Iar Efraim adăugă:

— Ne străduim din toate puterile, domnule Levi.

După aceea, mama începu să adune ceştile şi resturile de mâncare şi să aranjeze masa pentru cină. Tata mă văzu şi mă certă cu voce subţirică:

— Eşti încă aici? Tu nu înţelegi când ţi se vorbeşte?

— Imediat, am spus.

Şi în acelaşi moment m-am repezit asupra hârtiuţelor aurii şi argintii şi asupra pionezelor, am distrus liniile frontului, am aruncat totul în grabă în cutia de jucării, trupe, crucişătoare, comandanţi, comandamente, artilerie. Ajunge. Am terminat. Războiul acesta s-a sfârşit.

Am ieşit în fugă din cameră, fără să spun noapte bună.

Nici măcar nu m-am spălat. Am zăcut pe pat în întuneric, îmbrăcat, şi îmi şopteam linişte, linişte, calmează-te, nimic nu e încă pierdut, chiar şi simplii soldaţi iau parte la luptă şi la biruinţă, linişte.

Linişte nu era şi nici nu putea fi.

Noapte la fereastră. Noapte în odaie. Stele de vară şi câini care latră.

Pe întuneric, am aruncat în rucsacul meu decolorat tot ce mi-a căzut în mână: ciorapi, sticla de apă, catarame, şireturi, centura de cercetaş, un pulover vechi, un pachet de gumă de mestecat Alma, un briceag.

Eram pregătit.

12

M-am trezit dis-de-dimineaţă, înainte de ora cinci, într-un atac de panică. Geamurile tremurau. Geamurile zăngăneau. O mulţime de avioane mari zburau la mică înălţime pe cerul Ierusalimului. Afară de-abia începea să se lumineze. Zevulun Grill încerca să-şi pornească autobuzul. Motorul se împotrivea, gemea şi lupta duduind greoi. Nu erau avioane. Tovarăşul Grill o porni la drum. Am părăsit fereastra şi am ţâşnit spre bucătărie.

Mama şi tata stăteau la masă, unul în faţa celuilalt, cufundaţi în tăcere. Nu-şi schimbaseră hainele de ieri. Pe muşamaua de pe masă erau câteva pahare murdare. Resturi de cafea. Resturi de prăjituri şi fructe. O mulţime de mucuri stinse în scrumieră, scrum şi fum în aer. Ochii tatei erau roşii şi trişti.

— Uri. Bună dimineaţa. Ştii că nu e decât ora cinci?

— 'Mneaţa, am mormăit, unde sunt toţi ceilalţi?

— Care toţi ceilalţi, Uri?

— Toţi. Domnul Levi. Efraim. Domnul Nehamkin. Toţi.

— Du-te şi spală-te pe faţă şi piaptănă-te, fiule.

— Întâi spuneţi-mi ce s-a întâmplat.

— Nu s-a întâmplat nimic. Linişteşte-te.

— Unde sunt toţi?

Tata ezită. Nu apucase să se bărbierească. Avea ţepi pe gât. Fruntea îi era brăzdată.

— Avem veşti proaste, Uri. Domnul Nehamkin s-a simţit foarte slăbit noaptea trecută. A fost nevoie s-o trezim pe doamna Vishniak şi să telefonăm la salvare. L-au dus la spitalul

Hadasa. Acum şi-a revenit şi se odihneşte. Astăzi au să-i facă analize.

— Şi unde sunt Efraim şi domnul Levi?

— Efraim a trebuit să plece din nou pentru câteva zile. Uneori e nevoit să plece la drum. Poate că de data asta va întârzia mai mult. Acum du-te să te speli şi vino să bei o cană cu cacao.

— Unde e domnul Levi?

Tata o privi pe mama. Mama tăcea. Purta nişte pantaloni de vară albi şi o bluză înflorată, cu un decolteu adânc, de parcă intenţiona şi ea s-o pornească la drum.

— Domnul Levi, cel care a fost aici ieri-seară.

După o tăcere lungă, tata spuse cu tristeţe:

— Domnul Nehamkin se va însănătoşi, cel puţin aşa sperăm. Medicul de la Hadasa era optimist. N-a avut decât o uşoară congestie cerebrală. Acum trebuie doar să se odihnească.

— Şi pe domnul Levi l-aţi dus astă-noapte la Hadasa?

— Du-te şi fă un duş, Uri, spuse tata prelungind ultima literă, ca şi cum fi vrut să ceară linişte.

— Ce-aţi făcut voi doi? am strigat deodată lovind în masă.

Mama tăcea.

Tata se ridică de pe locul său, luă scrumiera şi o goli, puse în chiuvetă ceştile de cafea murdare, şterse muşamaua de pe masă întâi cu o cârpă umedă, apoi cu una uscată.

— Dacă vrei, zise tata, poţi veni cu noi după-amiază să-l vizitezi pe domnul Nehamkin la spital. Asta dacă ne vor spune la telefon că poate primi vizite. Acum du-te şi spală-te. Ţi s-a spus deja de trei ori.

— Nu merg până nu-mi spuneţi unde e domnul Levi acum.

— Ce mă tot chinuie băiatul ăsta al tău?

Mama tăcea.

Atunci tata a luat o decizie. Îmi prinse umerii cu mâinile, mă strânse tare şi îşi lipi buzele de fruntea mea.

— Are puţină febră, spuse.

Apoi mă trase şi mă aşeză pe genunchii lui, îmi atinse părul, iar vocea îi suna trist, dar ferm:

— Uri. De azi-dimineaţă ne spui lucruri ciudate. Întâi te trezeşti ţipând în toiul nopţii din cauza unui vis urât, după care te scoli înainte de ora cinci şi începi să ne sâcâi. E în regulă. Se întâmplă, la vârsta ta. Nu suntem supăraţi pe tine. Dar ar trebui să te stăpâneşti puţin. Ascultă-mă. Ieri am avut aici doi oaspeţi: Efraim Nehamkin şi tatăl său. Ca de obicei. În timpul nopţii am fost nevoiţi să telefonăm la salvare. Ţi-am explicat deja. Punct. Acum fii te rog bun şi binevoieşte în sfârşit să te duci la baie. Asta-i tot.

Am spus:

— Mamă.

Şi imediat, cu un sughiţ de plâns:

— Sunteţi amândoi nişte ticăloşi.

Am înşfăcat o cutie de chibrituri de lângă primus şi am zbughit-o afară din bucătărie şi din casă. Am încercat să aprind unul după altul cele trei fitile. Nici unul nu s-a aprins, cu toate că am risipit pe ele toată cutia de chibrituri. Efraim e un mincinos. Nu sunt adjunctul lui. Nu sunt locotenentul nimănui. Înaltul Comisar nu va veni niciodată la Schneller, şi chiar dacă ar veni, nu-mi pasă. Domnul Szczupak vinde rochii la Riviera. Domnul Nehamkin stă să moară împreună cu izvoarele lui de apă. Din partea mea, Ruhama poate să vină şi apoi să rămână toată noaptea. N-au existat şi nici n-au să existe leoparzi în pădurícea din Tel Arza. Nu există şi nu va exista niciodată un stat evreiesc. Până şi Linda lui Abrasha a fugit la Paris cu fiul lui Barklay's Bank. Poţi să mă vezi plângând, nu-i nimic. Plângi şi tu, biată Bat-Amy. Şi pe tine te-au alungat afară la cinci şi jumătate dimineaţa. Acum suntem numai noi doi afară, în timp ce tot Ierusalimul e în case. Am să te iau undeva departe, în spatele munţilor, şi acolo mă vei învăţa ce fac mama mea cu Froike şi toţi ceilalţi. Vino, Bat-Amy. N-o să fim trişti.

Bat-Amy stă pe o piatră. Poartă pantaloni de trening albaştri, la fel ca ai mei, doar că sunt strânşi cu elastic. Poartă o bluză portocalie, iar fraţii ei nu sunt aici. Nu e nimeni aici. Soarele începe să răsară. Burlanele şi geamurile şi obloanele din tablă se aprind din nou, iar norii scot flăcări. Vedem călăreţi de foc

galopând prin munți de foc, peste valea Kidron, împungându-i cu lăncile lor de foc pe dușmanii lui Israel. Ca întotdeauna. Plecați de aici, călăreți, până la Tel Aviv și la malul mării. Fără mine. Bat-Amy are pe genunchi un carnet deschis și se oprește din scris și nu mă roagă să-i povestesc și nici nu-mi cere să mă calmez.

Ce scrie Bat-Amy în carnetul pe care îl ține pe genunchi, șezând pe o piatră mare din curte, la cinci și jumătate dimineața? Notează ceva în jurnalul ei de amintiri: *Când corbul va fi alb și lapte negru va veni, atunci să uit voi reuși.*

Vrei și o amintire de la mine?

Am scris:

Ursul e bolnav, și nu se simte bine,
Din ce-a mâncat stricat, răul îi vine.

Peste puțin timp vor începe să deschidă prăvăliile. Zarzavagiul va scoate lăzile cu struguri pe trotuar. Vor apărea viespile. La sinagogă vor studia Talmudul în sunetele anumitor melodii. Tata și cei doi angajați ai săi vor începe să tipărească felicitări de sărbători. Pe mama o așteaptă o grămadă de rufe de călcat. În dimineața asta se petrece o mică minune: încă nu au adus pâinea, dar aerul s-a umplut de parfumul pâinii coapte. Îmi aduc aminte: trebuie să continuăm să așteptăm. Ce-a fost a fost, iar acum începe o zi nouă.

1975

Doruri

2 septembrie 1947
Dnei Dr. Hermina Oswald
Ultimul domiciliu:
Kibbutzul Tel-Tomer

Expeditor:
Dr. Emanuel Nussbaum
Str. Malachi, Ierusalim

Dragă Mina,

N-a mai rămas mult timp. Probabil că te afli deja în Haifa, împachetându-ţi lucrurile în valiza ta neagră din piele, cu accesorii metalice, buzele îţi sunt strânse, tocmai ai dojenit vreun chelner sau vreun funcţionar limitat, vibrezi toată de eficienţă şi indignare morală, repeţi iar şi iar în gând, poate chiar şi cu voce tare, cuvântul „dezgustător".

Sau poate nu eşti în Haifa. Poate că te afli deja pe puntea vaporului, în drum spre New York, într-o cabină de clasa a doua, porţi ochelari de citit, încerci să digeri un articol mediocru publicat într-una dintre revistele tale ştiinţifice, mişcarea valurilor şi mirosul sărat al mării nu te ating, nici în bine, nici în rău, pescăruşii nu-ţi trezesc nici un interes, nici întinderile de apă peste care cade întunericul, nici sunetele tangoului, care poate că se strecoară spre tine din direcţia barului. Eşti fără îndoială preocupată numai de propria ta persoană. Ca de obicei. Ocupată până peste cap.

Încerc să ghicesc.

Nu ştiu unde te afli acum. Cum aş putea să ştiu? Nu mi-ai răspuns la cele două scrisori pe care ţi le-am trimis în urmă cu două luni şi n-ai lăsat nici o adresă la care ai putea fi găsită. Deci eşti ferm hotărâtă să începi o pagină nouă. Ochii tăi gri sunt aţintiţi ca întotdeauna numai spre viitor şi spre misiunile pe care ţi le-ai asumat. Tu n-ai să priveşti niciodată înapoi, nu-ţi vei aminti, nu-ţi va fi dor, nu vei regreta. Tu mergi înainte. Slăbiciunile omeneşti nu-ţi sunt nici ţie străine, desigur: doar ele reprezintă esenţa preocupărilor tale. Dar cine se poate compara cu tine în ceea ce priveşte decizia de a începe din când în când o pagină nouă? Şi n-ai lăsat nici o adresă. Atât eu, cât şi secretariatul kibbutzului Tel-Tomer ne-am străduit degeaba: A plecat. A părăsit kibbutzul. A fost invitată la o serie de conferinţe în America. Poate a plecat deja din ţară. Ne pare rău.

Poate că peste un timp oarecare ţi se va trezi bunăvoinţa sau curiozitatea şi voi primi o carte poştală americană, cu fotografia unor turnuri colorate sau a vreunui pod grandios din oţel. Nu mi-am pierdut încă definitiv speranţa, asta îmi spuneam azi-dimineaţă în timp ce mă bărbieream. Adevărul este că reflectarea chipului meu în oglindă aproape că mi-a trezit şi mie un fel de curiozitate amestecată cu tristeţe. Şi dezgust. Boala mi-a supt obrajii şi mi-a făcut ochii atât de proeminenţi, încât sperie copiii mici, iar nasul pare atât de mare, că aduce cu o caricatură nazistă. Simptome. Părul, coama aceea bogată de păr argintiu, aranjată artistic, ca a unui cântăreţ de operă, pe care îţi plăcea cândva s-o răvăşeşti cu degetele, amuzându-te să creezi curent static, s-a rărit şi s-a decolorat. Curentul s-a terminat. Dacă aş fi continuat să-mi pierd părul în ritmul acesta alte câteva luni, cheleam de tot. E ca şi cum aş fi ales să caricaturizez intenţionat, prin exagerare, chipul iubitului meu tată.

Dar ce legătură am eu cu exagerările? Ce am eu în comun cu ironia? Am fost întotdeauna, şi încă sunt, un om liniştit. Să fiu un om echilibrat, care îşi alege cu grijă fiecare cuvânt – asta era mândria mea. O mândrie ascunsă, de fapt. Se întâmpla

uneori, în nopţile noastre de dragoste, să-mi dau frâu liber şi atunci ieşea la iveală partea mea nestăpânită, vie, care prelua controlul pentru câteva clipe. Dragostea noastră s-a sfârşit, şi iată că m-am întors în vechiul meu tipar. Am revenit, dar n-am mai găsit nimic. Un pustiu de sare. Câmpii sterpe. Au mai rămas în mine câteva doruri, ca nişte paie presărate pe o mirişte pustie. Tu înţelegi. Pentru că şi în tine – iartă-mă, te rog – e un deşert pustiu. Un alt fel de deşert, de fapt, pământ pârjolit, dacă îmi e îngăduit să folosesc o expresie din ziarul de azi, referitoare la sfârşitul mandatului britanic.

Mai departe.

Mina dragă, astea sunt, după cum menţionam mai sus, ultimele zile. În curând va izbucni războiul, aproape toţi admit asta. Azi-dimineaţă s-au strâns la mine câţiva vecini, s-a ţinut un fel de şedinţă în cabinetul meu, cartierul Kerem Avraham pregăteşte şi el un comitet pentru apărare civilă. Până aici s-a ajuns!

N-am idee ce va urma după acest război. N-am decât spaime şi speranţe diverse. Tu vei fi la adăpost, departe de Ierusalim, departe de Galileea, de văile cărora le-ai cunoscut în ultimii ani fiecare colţişor. E inutil să menţionez că la acest război eu nu voi mai putea participa fizic: nici ca medic pe câmpul de luptă, nici în vreun spital din spatele frontului. Boala avansează spre ultimele stadii. Adevărat, adevărat, nu în linie dreaptă. Se joacă cu mine, vine cu trucuri viclene, cu renunţări temporare, cu o aparentă moderaţie, o tactică strălucită, alcătuită din înşelăciuni şi speranţe false. Aproape că îmi vine să zâmbesc: Oare chiar nu-şi dă seama că are de-a face cu un medic, şi nu, hai să zicem, cu un artist? Că nu e capabilă să mă inducă în eroare? Arabescurile acestea, alternanţa perioadelor de alertă cu cele de calm, evitarea unui atac frontal, cât de inutile sunt când victima e un om ca mine, un diagnostician experimentat, un om instruit, care are la dispoziţie o mică bibliotecă de specialitate, iar germana e limba lui maternă.

Pe scurt, mă aflu în starea mea firească: disperare şi calm. Agonia va începe la iarnă şi se va sfârşi, poate, înainte de venirea primăverii, sau poate că va începe în primăvară şi se va prelungi

cel târziu până la primele valuri de căldură ale lui 1948. Nu intru în amănunte. Sper, Mina dragă, că nu e necesar să încerc să-ţi dovedesc în scris că deocamdată îmi continui, plin de curaj, rutina zilnică.

Noutăţi nu am.

Şi, în general, nu prea am noutăţi să-ţi ofer.

Nici timp liber nu am.

Îmi petrec aproape toate orele zilei şi ale nopţii încercând să înţeleg ce se petrece acum în Ierusalim. Pe ici, pe colo mai încerc să-mi îndeplinesc modesta datorie patriotică, aşa cum am procedat azi-dimineaţă, în şedinţa comitetului de apărare a cartierului. Caut să păstrez relaţii amicale, cum ar fi cele de bună vecinătate. Continui să fac experimente chimice în laboratorul meu particular, cine ştie, poate că îmi voi aduce în cele din urmă contribuţia la efortul colectiv de război.

Deocamdată, observaţiile mele m-au condus la subtila concluzie că aici, în Ierusalim, vara se îndepărtează pe zi ce trece. Toamna trimite deja semnale fragile, neînsemnate. Desigur, încă nu cad frunzele, dar apar vagi modificări în nuanţele frunzişului sau în densitatea luminii dis-de-dimineaţă ori pe înserat, sau în ambele cazuri. Nu e nici o contradicţie în asta.

Norii plutesc şi ne umbresc curţile. Oamenii vorbesc cu voce scăzută şi cu responsabilitate. Amurgul vine mai devreme, iar liniştea lui e mai subtilă decât oricând, e fantastică, şi un poet poate ar putea adăuga – disperată, ce încântare amară, e ca a face dragoste pentru ultima dată, cu o abandonare totală, sălbatică, pentru că e ultima oară şi nu va mai fi niciodată. La sfârşitul acestui amurg apare un stâlp de lumină în nuanţe de gri în vârful munţilor dinspre vest, iar în geamuri, în turnuri şi cupole se înfig raze de foc, în vreme ce câte un rezervor de apă caldă de pe vreun acoperiş îşi poate ieşi din minţi şi pare a fi cuprins de flăcări. Când se stinge focul, munţii se învăluie în fum. Şi iată minunea: în Ierusalim chiar se simte dintr-odată un vag miros de fum. Iată că aşa, pe nesimţite, s-au dus şi asfinţiturile leneşe de vară. În aer pluteşte o seriozitate nouă. Serile devin răcoroase. Am impresia că o parte dintre păsări

începe să dispară. De fapt, amănuntul acesta ar trebui verificat cu atenţie, pentru că, în mod normal, toamna ar trebui să readucă la noi păsările migratoare.

Apropo, Mina, îţi scriu încet, pe foile acelea mici, veline, cu numele meu imprimat în colţ, în ebraică şi germană, pe care notam *Rezepte*[1]. *Rezept* se numeşte în ebraică prescripţie. Tu numeai scrisorile acestea „bileţele de liceeni". Diferenţa e că acum n-am să mai fiu scurt. Nici amuzant.

Stau la masa de pe terasă, îmbrăcat într-un pulover gri, dar încălţat încă în sandalele ţărăneşti pe care mi le-ai cumpărat din Oraşul Vechi în urmă cu peste un an. Distanţa dintre mâna care îţi scrie şi degetele picioarelor din sandale s-a mărit, nu pentru că aş fi crescut pe neaşteptate în înălţime, ci din cauza organelor bolnave dintre ele. Scumpă Mina, lumina înserării e încă suficientă pentru scris, dar întunericul se face deja simţit. Tot oraşul va fi învăluit, se va alătura, cartier după cartier, cavalcadei întunericului. Turnurile de pe colinele estice vor conduce procesiunea, şi tot oraşul le va urma şi va coborî spre deşertul care-l va încercui. Rutina nocturnă a Ierusalimului. Tu ai mai auzit asta de la mine şi ai definit-o ca pe o expresie „poetică". Nimic nou. În clipa asta apare o durere profundă, aproape chinuitoare. Ca şi cum un om ca mine nu s-ar putea mulţumi cu o simplă aluzie. Fie. Am să trec peste umilinţă şi am să potolesc durerea cu o injecţie. Mă ridic îndată.

Aş vrea să mă întorc pe balcon şi să scriu şi după căderea întunericului. Răcoarea e plăcută şi aproape înviorătoare. Voi încerca să aprind lumina şi să trag veioza de pe biroul din cabinet. Mă întreb dacă firul va fi suficient de lung. Mă îndoiesc.

De pe terasa opusă, peste curtea neîngrijită, mi se adresează vecina, doamna Helena Grill:

— Cum te mai simţi azi, doctor Emanuel, ce se mai spune la radio şi când va sosi maşina?

Singurul aparat de radio care face legătura între vecini şi ceea ce se petrece în „lumea largă", după cum o numesc ei, se

1 Reţete (în germană, în orig.).

află în casa mea. Uri, băieţelul vecinilor, a început să vină la mine pentru că i-am permis să asculte aici buletinele de ştiri, şi apoi a descoperit laboratorul. În ceea priveşte maşina, aici toţi spun că în curând voi avea o maşină particulară. Zvonul porneşte probabil de la copii, inamicii lui Uri. Ei ştiu că am încetat să profesez ca medic, au auzit cumva că lucrez pentru Agenţia Evreiască, drept care m-au înzestrat deja cu o maşină proprie. Eu îi contrazic delicat, mă justific, de parcă aş fi fost învinovăţit de un lucru grav. Dar doamna Grill chicoteşte spre mine:

— Nu te teme, doctor Emanuel, noi suntem obişnuiţi să păstrăm un secret. Soţul meu are vechime mare în sindicat, iar în ceea ce mă priveşte, toată familia mea a fost asasinată în Lodz. Poţi avea încredere în noi. Nu suntem oameni care să pălăvrăgească fără rost.

— Doamne fereşte, murmur, sub nici o formă n-am gândit că voi... dar adevărul este că...

Însă a dispărut deja. Fuge în bucătărie să salveze laptele care stă să dea în foc sau poate doar a dispărut din ochii mei în spatele cearşafurilor şi al albiturilor pe care le-a întins la uscat pe sârma din balcon, între cutii, ligheane şi valize. Sunt din nou singur.

Cât priveşte chestiunea Agenţiei Evreieşti: am să-ţi povestesc pe scurt. În spatele cabinetului meu se află o odăiţă, cât o nişă, care e şi magazie, şi laborator, şi cameră obscură. Cândva, mirosul de chimicale care emana de acolo se simţea în toată casa. Fără îndoială că îţi aminteşti. Deci am pus capăt modestelor mele experienţe. În urmă cu ceva timp, am scris şi expediat o scrisoare referitoare la eventuala utilizare a unui element chimic pe care noi îl avem în cantităţi relativ mari. În urma acestei sesizări, a apărut la uşa mea, acum aproape trei săptămâni, un inginer plin de patos, un propagandist de la Agenţia Evreiască sau de la Hagana[1], să mă întrebe dacă aş fi dispus

1 Organizaţie militară evreiască din timpul mandatului britanic care a stat la baza Forţelor de Apărare ale Israelului (Tzahal) după înfiinţarea statului.

să iau asupra mea pregătirea unor liste-inventar ale materialelor explozive autorizate care se află în posesia companiei de construcţii Solel Bone, în munţi şi în carierele de piatră, precum şi ale altor materiale explozive care se găsesc în diverse locuri din Ierusalim. Trebuie, de asemenea, întocmită o cartotecă a substanţelor chimice folosite în diferitele întreprinderi din oraş. Mă mai roagă să ofer tot felul de combinaţii şi să mă gândesc la ce avem şi ce ne lipseşte în cazul unui război de lungă durată. Totul lipseşte, am spus, nici măcar pâine şi apă nu ni se furnizează. Oaspetele a zâmbit: a decis că am umor negru.

— Doctor Nussbaum, mi-a spus, zâmbind încă în timp ce se îndrepta spre uşă. Doctor Nussbaum, totul va fi în perfectă regulă. Tu ai să ne pregăteşti listele-inventar. Tot restul cade în sarcina noastră. Suntem dispuşi să încercăm orice idee logică pe care ne-o vei propune. Dushkin în persoană vede în tine una dintre cele mai strălucite minţi pe teren. Păstrăm legătura. Revin cu un telefon. La revedere.

Pe scurt, am acceptat. De fapt, oaspetele nici n-a aşteptat măcar un răspuns. De parcă mi-ar fi dat un ordin. De la scrisoarea aceea, sau poate că Dushkin o fi vorbit despre mine în stilul lui înflăcărat, în cine ştie ce şedinţă, există cineva acolo care m-a înzestrat cu puteri magice, sau poate că aşteaptă de la mine să devin alchimistul lor de curte. Pe scurt, se vor bucura foarte mult, dar nu vor fi deloc surprinşi dacă voi apărea mâine-dimineaţă, sau în noaptea asta, cu formula unui exploziv care poate avea efecte devastatoare, folosind doar o cantitate infimă de materie primă şi care poate fi pregătit în orice condiţii, rapid şi ieftin. În fiecare seară auzim acum la radio, pe unde scurte, un mesaj al mişcării subterane: Când eşti cu spatele la zid, chiar şi imposibilul devine posibil. Admit, atât tu, cât şi eu putem infirma teoria aceasta cu argumente filozofice. Dar o accept totuşi pe termen scurt din datorie cetăţenească şi fiindcă găsesc în ea un strop de lirism. Un lirism brutal, e adevărat. Dar şi situaţia, dacă mă pot exprima aşa, e una brutală.

Mi s-a întâmplat o mică minune. Iată că am reuşit, în ciuda tuturor aşteptărilor, să scot pe terasă veioza de pe biroul din cabinet. Firul aproape că a fost destul de lung. Un mic compromis: am apropiat puţin masa de uşă. Dar sunt totuşi afară, cercul de lumină electrică mă înconjoară, umbre incredibile dansează în spatele meu pe zidul de piatră, şi chiar nu-mi pasă că afară e întuneric.

Apropo, ţi-am povestit încă de la început despre hârtiuţele mele. Trebuie să mă concentrez. Asupra ce? Asupra chestiunii esenţiale. Mina dragă, permite-mi să încerc să-ţi transmit ce e esenţial în clipa aceasta. Dă-mi voie să pun ceaşca goală deasupra paginilor, pentru că vântul s-ar putea înteţi pe neaşteptate, fără preaviz, aşa cum se întâmplă de obicei aici la începutul toamnei.

Deci.

M-am decis să aştern pe hârtie diferite detalii despre mine, despre ceea ce mă înconjoară în imediata apropiere, note despre Ierusalim şi, mai ales, despre cartierul meu, Kerem Avraham. Ce am văzut, ce am auzit. Fără îndoială că vor apărea ici şi colo mici comparaţii şi se vor adăuga unele amintiri. N-ai grijă, Mina. N-am nici cea mai mică intenţie să înfrumuseţez sau să urâţesc amintirile noastre comune, tocmai acum, la sfârşit. Nici un fel de amănunte despre noua ta viaţă. America, aşa am citit, este o ţară bună şi minunată, unde ochii privesc întotdeauna spre viitor. Până şi aleanurile privesc întotdeauna spre viitor şi toată lumea e de acord, trecutul trebuie să rămână tăcut.

Oare ai ajuns deja acolo, Mina, oare ţi-ai găsit deja o cafenea liniştită printre turnuri şi poduri, unde să poţi sta, cu ochelarii de lucru pe nas, deschizându-ţi pe rând carnetele cu notiţe şi înşirându-le pe masă? Ai învăţat deja să vorbeşti limba pieilor-roşii? Sau poate eşti încă pe punte, în drum spre America, trecând, hai să zicem, pe lângă insulele Azore? Oare numele Sierra Madre înseamnă ceva pentru tine? Mina dragă, îţi este bine?

Poate încă nu e prea târziu.

Poate mai eşti încă în Haifa, împachetezi, pregăteşti, poate mai am timp să prind trenul de seară, să ajung înainte de miezul nopţii, să te caut în vreo pensiune mică de pe Carmel, să stau cu tine în tăcere, având în faţa ochilor întunericul apei, umbra munţilor Galileii, vasele de luptă britanice vor arde în cascada de lumini a golfului, iar unul dintre ele va izbucni pe neaşteptate într-un geamăt prelung.

Nu ştiu.

Starea de sănătate nu-mi permite să mă aventurez în călătorii lungi.

Iar dacă voi veni şi voi reuşi să te găsesc, ai să-mi spui desigur:

— Emanuel. De ce-ai venit? Şi cum arăţi...

Dacă îţi voi spune că am venit să-mi iau rămas-bun de la tine, îmi voi pierde vocea. Sau îmi vor tremura buzele.

Iar tu vei declara cu tristeţe rece:

— Nu-i adevărat.

Va trebui să tac. Voi simţi jenă, umilinţă, fără îndoială că vor apărea durerile fizice. Voi fi o povară pentru tine.

Nu va exista nici o călătorie. Oricum n-am nici cea mai vagă idee unde eşti.

Nu înţeleg nici ce rost are scrisoarea aceasta lungă, pentru ce o scriu, care îi este, cum s-ar zice, subiectul, în ce problemă îţi scriu tocmai ţie, uite, nici măcar asta nu ştiu.

Îmi pare rău.

Acum e seară. Am mai spus asta de două ori, şi totuşi este încă seară. Jos, pe trotuar, fetiţele joacă şotron, iar Uri, pe care nu-l văd pentru că stă pitit printre tufişuri, în afara câmpului lor vizual, le urmăreşte pe ascuns, mişcând lent puşca lui cu raze. Iată că a renunţat şi s-a pierdut în gânduri sau în visuri. De la locul meu îi văd capul şi umbra puştii. Băiatul ăsta stă mereu de pază şi adoarme tot timpul în post. Peste puţin timp copiii de pe stradă vor fi chemaţi în case. Strigătele vor înceta, dar nu va fi linişte. Am dureri, una dintre ele deosebit de crudă şi de rea, dar mă încăpăţânez să nu scriu despre ea, ci să mă concentrez asupra datelor legate de loc şi oră. Mina

dragă, te rog să nu citeşti aceste cuvinte cu zâmbetul tău răbdător şi ironic, încearcă să zâmbeşti pur şi simplu sau să nu zâmbeşti deloc. Urăsc ironia ta. Descifrezi întotdeauna cu uşurinţă intenţia din spatele cuvintelor, întotdeauna parcă iertând. Cât e de dureros. Să se schimbe oare acum garda păsărilor din coroanele smochinului şi ale dudului, în timp ce oleandrii din curte se usucă? A venit seara. Lătratul câinilor din depărtare, ecoul clopotelor, câte o împuşcătură, ţipătul vreunui corb. Lucrurile simple, apropiate, banale. De ce îmi răsună oare în urechi ca şi cum nu le voi mai auzi niciodată?

Iată, se apropie ora la care lumina Ierusalimului se deformează. E lumina pietrei cea care începe să se facă simţită, ca şi cum nu ultimele firimituri de raze s-ar ascunde sub nori, ci, mai degrabă, zidurile, meterezele, turnurile îndepărtate ar proiecta strălucirea interioară a sufletelor lor. În acest punct poţi expira fumul ţigării prin nări, ca de obicei, şi să-ţi spui:

— Iar o luăm de la capăt.

Eşti îndreptăţită s-o faci. Adică, mai corect, n-am cum să te împiedic.

N-am putut împiedica niciodată nimic. Totul a fost cum a fost, pentru că aşa ai vrut tu.

Odată mi-ai spus: Iată-ne pe noi, Emanuel şi Mina, două persoane educate, dar între care n-are totuşi nici un rost să se creeze o legătură permanentă.

Sunt de acord. Pe de o parte, dr. Nussbaum, o persoană delicată, plină de îndoieli, chiar şi când doreşte un lucru îşi suspectează întotdeauna motivele, foarte adesea zâmbetul său e confuz, ca acela al omului care a îndrăznit în sfârşit să povestească ceva, dar începe imediat să se întrebe: e amuzant, oare voi fi înţeles, o fi poate deplasat? Pe de altă parte, dr. Oswald, o femeie amară, hotărâtă, până şi rarele ei compromisuri constituie aproape o chestiune de viaţă şi de moarte. Îşi stinge ţigările ca şi cum ar strânge un şurub de oţel în sticla scrumierei.

Am simţit încă de la început: a fost o greşeală.

Şi totuşi, ai considerat just să te ataşezi de mine pentru o oarecare perioadă de timp. Iar eu – să aibă oare un om ca mine şi în situaţia mea dreptul să se exprime astfel –, eu te-am iubit.

Te iubesc şi acum.

3 septembrie 1947
Ierusalim

Dragă Mina,

În visul meu de astă-noapte te-ai întors la mine într-o rochie gri-maronie, cu degetele tale pricepute. Tăcută. Până şi vocea ta era altfel, mai calmă, mai caldă.

Înainte de miezul nopţii am mâncat o chiflă cu măsline, o roşie şi un castravete. Mi-am făcut injecţia de noapte şi am luat două calmante diferite. Am citit câteva pagini din jurnalul unui pelerin englez care a vizitat Ţara Sfântă în urmă cu optzeci de ani şi căruia Ierusalimul i s-a părut jalnic. O'Leary mi-a împrumutat cartea. Am stins lumina şi am auzit în depărtare huruit de motoare, probabil un convoi militar britanic în drum spre Ramallah şi munţii Samariei. Somnoros şi liniştit, vedeam cu ochii minţii văile pustii, satele sărăcăcioase, cu case din piatră, câte un copac sacru învăluit în întuneric printre bolovani, în a cărui umbră adulmecă poate vreo vulpe, şi mai departe, grotele, rugurile cu jăratic, măslinii bătrâni, tristeţea de noapte a potecilor de capre pe care nu trece în timpul nopţii nici un suflet, fâşâitul ciulinilor cu miros de vară târzie şi coloana de jeepuri britanice cu lumini mici pe serpentinele drumului de munte. Pământ străvechi. Apoi s-au auzit şoapte pe treptele casei. Tatăl meu şi avocatul său pe coridor, se contrazic, chicotesc, aproape că nu prind cuvintele, dar se pare că e vorba despre un fals în cadrul anchetei care se desfăşoară împotriva mea, despre nişte argumentaţii juridice care m-ar putea încă salva de o mare ruşine. Încui uşa cabinetului şi fug la bucătărie. Sunt nevoit să-l împing pe tatăl meu aproape cu grosolănie, în timp ce avocatul îmi face o plecăciune cu tact şi cu

tristeţe. Caut febril şi zadarnic să aflu sursa fumului umed. Tuşesc, aproape mă sufoc. Trebuie să mă grăbesc. Poliţia britanică poate apărea în orice clipă, iar în opinia părinţilor lui Uri, toată vina va fi a mea. Şi în clipa aceea rochia ta maronie apare în uşa dintre terasă şi bucătărie, şi pe neaşteptate tu. Nu încerc să mă împotrivesc. Atârn cu atenţie haina pe spătarul scaunului, îmi ridic maioul, îţi îndrum mâna spre linia diafragmei şi aproape că îmi făcea plăcere imaginea degetelor tale pricepute. Fără să greşeşti, fără să provoci durere, destrami pielea, pătrunzi printre coaste, cauţi şi extragi glanda atinsă şi, cu ajutorul unui forceps şi al unei dălţi subţiri, storci din ea lichidul dezgustător. Fără sânge. Fără durere. Capetele nervilor arată ca nişte viermi albi. Ţesutul muscular se destramă cu un fâşâit de pânză ruptă. Iar eu stau şi privesc, îţi văd degetele lucrând în interiorul trupului meu, ca într-o fotografie dintr-un manual mediocru. Emanuel, zâmbeşti, uite, totul s-a terminat. Mulţumesc, şoptesc. Apoi adaug: Aş vrea să mă îmbrac. Iar atunci glanda însăşi sare, buhavă, albastră-verzuie, semănând cu o căpuşă enormă, umflată de puroi, are o mulţime de picioare subţirele, păroase, de gândac, cu care coboară într-o fugă lentă de-a lungul pulpei piciorului, spre podea, eu arunc după ea ceaşca de tablă, dar ratez, tu o striveşti cu vârful pantofului şi din ea ţâşneşte un jet ca de grăsime vâscoasă. Acum îmbracă-te şi haide să bem ceva, spui. Cafea, zici, dar în ochi îţi apare lumina aceea inteligentă şi te răzgândeşti. N-ai voie cafea, Emanuel, trebuie să te rezumi la fructe proaspete până când îţi vei recăpăta puţin puterile. Mâinile tale în părul meu. Mi-e bine. Tac. Copilul meu, îmi spui, cât eşti de rece. Şi cât de palid. Acum închide ochii. Acum nu te mai gândi la nimic. Acum dormi liniştit. Mă supun. Bucătăria dispare din faţa ochilor mei închişi, nu mai e decât un borcan cu dulceaţă pe muşamaua de pe masă, colcăind de glande ca nişte viermi, păroase, umede, cu antene ca ale insectelor, sunt şi în pâine, şi în fructieră, ba una dintre ele se caţără până şi pe mâneca pijamalei mele. Nu-i nimic. Eu mă odihnesc. Îţi ascult vocea cu ochii închişi, cânţi

un cântec rusesc. Unde ai învăţat rusa, în kibbutz, pe câmpii, acolo mă vei duce şi pe mine după ce îmi voi reveni puţin, într-acolo voi merge după tine. Mina dragă. La ora trei noaptea, somnul meu uşor e întrerupt de bătaia clopotului din turnul cu ceas al garnizoanei Schneller. Aprind lumina, apuc în mâna tremurândă cana cu ceai rece, îndepărtez farfurioara de sticlă care o acoperă, sorb, înghit încă un calmant, mă întorc la cruciatul englez cu care mă contrazic referitor la linia cumpenei apelor, pe care el o trasează fără ezitare între Muntele Scopus şi Muntele Măslinilor. Când începe să se crape de ziuă adorm din nou, în lumina crepusculară, fără să sting veioza, şi te aud spunând că acum poţi să-mi destăinui că mi-ai născut un copil şi că l-ai abandonat într-unul dintre kibbutzurile din vale, pentru ca eu, în situaţia în care mă aflu, să nu fiu nevoit să-l îngrijesc. Buzele tale îmi ating părul. N-ai plecat, Mina. N-am plecat. Sunt aici, noapte de noapte voi veni la tine, Emanuel, dar ziua sunt obligată să mă ascund din cauza percheziţiilor şi a interdicţiilor de circulaţie, până când vom reuşi să depăşim duşmanul şi până când statul evreiesc va fi liber. Capul meu e pe genunchii tăi şi adorm şi mă trezesc auzind rafale de arme intense şi tăioase. Iar au năvălit noaptea asta oamenii din Etzel şi din Lehi asupra garnizoanelor britanice şi poate au început deja primele schimburi de focuri ale noului război. Mă scol.

Lumină palidă afară. În curtea vecinilor, cocoşul cântă furios. Iar copilul acela ciudat a ieşit deja să cotrobăie printre vechituri şi să tragă lăzi aruncate dintr-un loc în altul. Începe o zi nouă, iar eu trebuie să fierb apă în ceainic, pentru bărbierit şi pentru cafeaua de dimineaţă. Mai pot ţine în viaţă preţ de o jumătate de oră copilul nopţii, pe fiul nostru, pruncul pe care mi l-ai născut şi pe care l-ai ascuns de mine. La şase şi jumătate a sosit ziarul, iar la şapte şi un sfert am auzit la ştiri că ziarul *Times* din Londra i-a avertizat pe sionişti că miza nesăbuită le poate deveni fatală şi le-a propus să-şi revizuiască aspiraţiile în mod realist şi să înţeleagă în sfârşit că ideea

statului evreiesc va duce la o baie de sânge. Trebuie căutată o soluţie care poate fi acceptată şi de arabi, sau cel puţin de cei moderaţi. Desigur, ziarul nu admite sub nici o formă ca realizările mişcării de colonizare sioniste să fie predate în mâinile fanaticilor musulmani, realizările sunt absolut splendide, dar aspiraţiile politice infatuate ale conducătorilor Agenţiei Evreieşti sunt rupte de realitate. După buletinul de ştiri, timp de o oră, mi-am aranjat patul, am şters praful de pe noptieră şi de pe rafturi, l-am ascultat pe David Zakkay vorbind la radio despre stelele lunii septembrie. Apoi s-a transmis muzică uşoară, iar pe stradă au început să sune clopoţelele vânzătorilor de gaz şi de gheaţă. Răsuceam fără încetare în suflet: Nesăbuit. Mizã. Rupt de realitate.

La opt mi-a venit ideea să mă reped până la spitalul Hadassa, care e pe Muntele Scopus, să intru pentru un sfert de oră în biroul profesorului Dushkin şi să întreb din nou ce mai face boala mea şi ce i-au arătat analizele de săptămâna trecută. Lumina pătrunzătoare învăluise deja Ierusalimul. Printre coline bătea un vânt uscat. În autobuzul prăfuit, studenţii glumeau între ei, imitând accentul german al lectorilor, cu o oarecare deformare poloneză. Pe drum, în cartierul Sheikh Jarrah, în faţa unei cafenele erau aşezate pe trotuar scaune din răchită împletită; un arab tânăr, educat, îmbrăcat într-un costum modern în dungi şi purtând ochelari cu ramă din os şedea îngândurat, nemişcat, ţinând în mână o ceşcuţă de cafea, care părea că-i împietrise între degete. Nu s-a obosit să arunce nici măcar o singură privire spre autobuzul evreiesc. Nu m-am putut abţine să nu compar în gând tăcerea lui cu larma studenţilor din autobuz şi cu râsul teatral al fetelor. Şi m-am simţit cuprins de nelinişte.

Profesorul Dushkin îmi răcni numele cu bucurie şi goni din cameră, cu gesturile cu care alungi o găină, o soră ridată, care stătea şi completa formulare. Închise uşa, mă bătu pe umăr şi declară cu un puternic accent rusesc:

— Neliniştea tulbură inima omului. Noi doi vom vorbi deschis, ca de obicei.

I-am pus patru sau cinci întrebări scurte în legătură cu rezultatele analizelor de săptămâna trecută şi am primit răspunsurile la care mă aşteptam.

— Dar ascultă-mă, Emanuel, dragul meu, spuse cu exuberanţă, ascultă-mă. Am avut deja un asemenea caz în vara lui 1944, ţii minte, rabinul Zweik, cabalistul din Safed. Da. Am ajuns cu el la aceleaşi concluzii, dar acum tumoarea lui s-a retras, iar starea sa, cum să mă exprim, s-a stabilizat, şi omul trăieşte, Slavă Domnului, şi în ziua de azi. E o poveste cât se poate de adevărată.

Am zâmbit.

— Şi ce propui? Să mă apuc să studiez Cabala?

Profesorul Dushkin îmi oferi un ceai. Insistă să accept şi o napolitană. Tâmpenia, spuse, îşi sărbătoreşte victoria pretutindeni. Până şi în facultatea noastră. Până şi în politică. Conducătorii Agenţiei Evreieşti sunt, în ochii săi, doar nişte prunci imaturi care spun vorbe mari, autodidacţi proveniţi din oraşele mici, inculţi şi ignoranţi, iar aştia trebuie să se confrunte acum cu specialişti experimentaţi de la Whitehall. Să nu-ţi ieşi din minţi? Mai bea un pahar cu ceai! Ce-i cu tine? Fără îndoială că ai să bei! Doar l-am turnat deja, ce vrei, ce-i asta, ai venit să mă enervezi? Bea! Pe scurt, Shertok şi Berl Locker[1]. Ce să mai spun? Mini Svidrigailovi[2] politici. În decembrie vom reveni asupra analizelor. Dacă până atunci nu va fi nici o schimbare în rău, vom avea dreptul să considerăm asta drept un semn încurajator, ba chiar mai mult decât un semn. Ce semn! Un punct de cotitură! Iar între timp, cum aş putea să-ţi transmit asta, fii tare, tare, prietene! Liniştea ta sufletească merită toată admiraţia!

Când a rostit aceste cuvinte, i-am văzut ochii plutind în lacrimi. E un om masiv, musculos, compact. Dintotdeauna lăcrimează imediat la cea mai mică urmă de emoţie, veşnic fierbe şi dă în foc. În sinea mea l-am poreclit „samovar".

---

1 Berl Locker (1887-1972), activist sionist, om politic israelian.

2 Arkadi Ivanovici Svidrigailov, v. *Crimă şi pedeapsă*, Dostoievski.

M-am ridicat să-mi iau rămas-bun.

Deci nici un fel de analize deocamdată. Nici un tratament. Am ştiut de la bun început.

— Dushkin, am spus, trebuie să-ţi mulţumesc. Foarte mult.

— Să-mi mulţumeşti? ţipă de parcă l-aş fi rănit. Ce-ţi veni? Ce-i cu tine? Eşti nebun? Pentru ce trebuie să-mi mulţumeşti, aşa, deodată?

— Ai fost cinstit cu mine. Şi nu mi-ai spus aproape nici un cuvânt inutil.

— Exagerezi, Emanuel, zise cu tristeţe şi emoţie, de data aceasta exagerezi. Dar sigur, sigur, adăugă cu vocea dinainte, când tâmpenia e în sărbătoare, o întâlnire ca a noastră de azi e aproape un eveniment. Svidrigailovi, îţi spun: Svidrigailovi politici şi Svidrigailovi medicali. Chiar şi aici, în departamentul nostru, avem tot felul de Shertoci şi Berl Lockeri. Bine. Autobuzul spre oraş pleacă în zece minute. Numărul 9, ca de obicei. Nu – nu alerga! Nu e nici o grabă, o să întârzie. Îţi jur că o să întârzie. La urma urmei, avem de-a face cu compania Hamekasher, nu cu Royal Navy. Dacă observi vreo schimbare, treci imediat pe la mine. Chiar şi la două noaptea. Îţi stau la dispoziţie cu o cană de ceai fierbinte. Cât de mult te iubesc, Emanuel, cum îmi plânge inima pentru tine. *Na!* Ajunge. Dacă tot l-am pomenit adineauri pe rabinul Zweik, cel care a contrazis tot ce scrie în cărţile noastre şi s-a ridicat – chiar s-a ridicat, la propriu – din morţi, poate ar trebui să amintim şi cuvintele lui. Ne spunea că uneori Atotputernicul ne joacă mici feste şi se amuză arătându-ne că dacă vrea, e în stare să salveze un suflet în ciuda doctorilor şi a medicinei. Drum bun, prietene. La revedere. Fii tare, tare, prietene!

Iar i-au strălucit ochii. Deschise uşa în faţa mea cu o mişcare furioasă şi răcni brusc spre coridor, cu o voce cumplită:

— Svidrigailov! *Shmendrik!*[1] Vino imediat încoace! Fugi şi eliberează-mi în clipa asta cabinetul de radiologie! Da, chiar cu forţa! Aruncă o bombă, nu-mi pasă! Dar în drum, condu-l

1 Neisprăvit (în idiş, în orig.).

pe dr. Nussbaum până la lift. Nu! Până la stația de autobuz. Voi transformați Ierusalimul nostru în Helem, orașul în care s-a răsturnat căruța cu proști! Helem, Helem *par excelance*! După cum vedeți, dacă e nevoie pot fi o persoană înfiorătoare! Un canibal. Un tătar. Asta sunt. *Na!* La revedere, Emanuel. Te rog să nu-mi porți de grijă. Doar mă cunoști: am să rezist. De asemen... Nu! Lasă. La revedere, la revedere, la revedere.

Autobuzul l-am pierdut totuși. Dar nu-i purtam pică lui Samovar. Am așteptat aproape o oră pe banca din stație. Liniștea orașului și a munților mi se părea surprinzător de imobilă. Turnuri și cupole în Orașul Vechi, cartierele alunecând pe povârnișuri cenușii în Orașul Nou, ici-colo acoperișuri cu olane, terenuri virane, măslini, și parcă în tot Ierusalimul nu s-ar fi aflat nici un om. Doar un vânt uscat care sufla în păduricea din spatele meu, în timp ce din direcția cimitirului militar britanic auzeam două-trei păsărele sporovăind liniștite.

În partea opusă era deșertul. Se întindea chiar la picioarele mele.

Un teren părăsit, plin de ciulini, foi rupte de ziar, scaieți și obiecte stricate, ruginite, o pustietate dezolantă, sol din var sau calcar. Adică, judecând după aspectul peisajului și al solului, Muntele Scopus este granița deșertului. Apropierea de deșert mă îngrozește. Văi pustii, stânci pârjolite de soare, tufe biciuite de vânt, scorpioni ascunzându-se în văgăunile stâncilor, tot felul de colibe ciudate din piatră, minarete pe culmi pleșuve, ultimele cătune. Mai departe, pe povârnișuri și în valea Iordanului, ruinele unor orașe biblice mari, Sumeha, pe care pelerinul meu englez îl identifică drept Beit-Jesimoth, Abel-Shittim, Beit-Haran, Vaadi Nimrin, care ar putea fi anticul Beit-Nimrah. Iar printre ruinele acestea sunt împrăștiate taberele triburilor nomade, țarcurile pentru capre, și tot acolo se află ciobani cu chipuri întunecate, înarmați cu cuțite. Au simțul justiției în sânge. Legea simplă a deșertului: dragoste, onoare și moarte. Tot pe acolo sălășluiește și un șarpe veninos pomenit în Biblie,

numit aspidă. Ce înfiorătoare mi se pare, Mina, această apropiere de deşert.

Da. Iartă-mă. Ai mai auzit de la mine toate aceste lucruri, în Haifa, în timp ce şedeam la cafeneaua Inima Carmelului, cu două cupe de îngheţată de căpşuni în faţă. Ţii minte. Ai botezat deja toată vorbăria asta „panică vineză". N-am să te contrazic. Chiar e panică. Poate chiar panică vineză. Ţi-am povestit vreodată şi asta? De la fereastra camerei copilăriei mele vedeam canalul. Pe el pluteau tot felul de ambarcaţiuni. Uneori treceau pe acolo noaptea vase de agrement gălăgioase, mândrindu-se cu bogăţia lor multicoloră de lumini. Peste apă erau două poduri, cel arcuit şi cel modern. Poate în anii tăi de studenţie ai trecut din întâmplare pe vreunul din ele. Poate că am trecut unul pe lângă celălalt pe trotuar, fără s-o ştim. Seară de seară îl vedeam pe tuberculosul pictor de stradă fumând şi sufocându-se, fumând ca şi cum chinurile tusei îi făceau plăcere, vomând în rigolă şi fumând apoi din nou. N-am uitat. N-am uitat. Linia de lumini de-a lungul cheiului. Oglindirile tremurătoare pe suprafaţa apei. Mirosul apei cenuşii. Prostituata din capătul podului vechi. Pensiunea la al cărei parter se afla o cârciumă, Inima ostenită se numea, unde vedeam mereu studenţi de la arte plastice, tot felul de femei, odată am văzut o femeie stând acolo şi plângând fără să scoată un sunet, dar bătând din picioare. În serile calde se plimbau domni eleganţi, ca şi cum ar fi căutat inspiraţie, chipurile lor erau fie pierdute în gânduri, fie pline de speranţă. Vânzătorii de suvenire colindau dintr-o prăvălie în alta. „Ca şi cum ar încerca să vândă gheaţă eschimoşilor", spunea tatăl meu. Din oră în oră se auzea clopotul de la biserica din cartier, deasupra uşii căreia era scris în patru limbi, latină, germană, greacă şi ebraică *„Există drum de întoarcere"*. (Doar că în ebraică era scris cu litere ciudate şi cu o greşeală de ortografie.) Lângă biserică era prăvălia de antichităţi a celor doi asociaţi evrei, cei doi falsificatori Gips şi Gutzi, despre care ţi-am povestit deja când am călătorit împreună cu

trenul spre Degania. Ţii minte, Mina? Ai râs. M-ai acuzat de „inventivitate literară". Şi m-ai iertat.

Dar aici ai greşit. Gips chiar existase, Gutzi existase şi el. Declar asta acum în scris, pentru că sunt obligat să rămân pe poziţie, chiar cu riscul de a te contrazice.

Adevărul primează. Am scris cuvântul „adevăr" şi iată că m-am oprit. Da. O uşoară ezitare. Care este de fapt adevărul, Mina? Poate acesta: Eu n-am renunţat la Viena în favoarea Ierusalimului, eu am fost gonit, mai mult sau mai puţin, şi cu toate că am considerat expulzarea aceasta drept ruina definitivă a vieţii mele, iată că datorită ei am câştigat opt sau nouă ani de viaţă, am văzut Ierusalimul şi te-am cunoscut pe tine. Tot drumul de acolo până la strada Malachi. Până la Muntele Scopus. Aproape până la marginea deşertului. Dacă nu mi-ar fi teamă că te enervez, aş folosi termenul „absurd". Tu şi Ierusalimul. Ierusalimul şi eu. Noi în ipostaza de urmaşi ai profeţilor, ai regilor şi ai eroilor. Întoarcem o pagină nouă numai pentru a o macula cu nevroze străvechi. Nevroză se numeşte în ebraică anxietate. Copilul meu, copilul vecinilor, Uri, îmi aduce uneori poeziile lui. Are încredere în mine, pentru că nu râd de el şi pentru că vede în mine un cercetător ştiinţific–inventator secret, care din considerente conspirative stă ascuns în văgăuna asta şi perfecţionează, în folosul statului evreu, arme secrete şi minunate. El compune poezii despre cele zece triburi pierdute, despre călăreţi evrei, despre mari cuceriri şi răzbunări. Fără îndoială că vreun profesoraş, vreun nebun mesianic a captat imaginaţia copilului prin combinaţia asta ierusalimiteană de viziuni biblice furtunoase, apocaliptice, arzătoare şi fantezii romantice despre cavaleri polonezi sau cazaci. Uneori îmi încerc puterile cu propriile mele povestiri educative despre Albert Schweitzer în Africa sau viaţa lui Louis Pasteur, Edison, sau omul minunat care a fost Janusz Korczak[1]. Totul e în van.

---

1 Pe numele lui real Henryk Goldszmit (1878-1942), evreu polonez, medic pediatru, autor de cărţi pentru copii, supranumit *Pan Doktor* (domnul doctor) sau *Stary Doktor* (bătrânul doctor). A lucrat ani

În spălătoria de pe acoperişul casei sale, Uri are o rachetă confecţionată din resturile unui răcitor stricat şi bucăţi dintr-o bicicletă veche. Racheta e îndreptată spre Casa Parlamentului din Londra. Eu port toată vina întârzierii, pentru că depinde de mine, dr. Einstein, dr. Faust, dr. Gog-şi-Magog[1], să dezvolt în laboratorul meu formula combustibilului secret şi a bombei atomice evreieşti.

Stă ore întregi cufundat în uriaşul meu atlas german. Cuminte, politicos, păstrează curăţenia şi ordinea în apartament, mă ascultă cu admiraţie, dar îmi reproşează lentoarea. Studiază atlasul şi avansează ace de gămălie în care sunt înfipte steguleţe: cu permisiunea mea, bineînţeles. Planifică o debarcare strategică a paraşutiştilor prin Canalul Suez pe ţărmul Mării Roşii. Capturează flota britanică în apele teritoriale ale Maltei şi ale Cretei. Uneori sunt invitat să mă alătur acestui joc, care nu e chiar joc, în rolul perfidului Albion, să scornesc intrigi tenebroase, să conduc acţiuni disperate ale ariergardei pe mare şi pe uscat, în Dardanele, în Gibraltar şi în punctele de acces ale Mării Roşii. Până la urmă sunt silit să capitulez, să predau toată partea răsăriteană în mâinile Regatului Evreu, să încep negocieri, să însemn cu un creion ascuţit graniţele zonelor de influenţă şi să mă recunosc învins în războiul diplomatic al minţilor, exact la fel cum am fost înfrânt şi pe câmpul de luptă. Doar atunci se vor putea pune bazele unei alianţe militare între noi doi, Regatul Evreu şi Imperiul Britanic, şi vom putea lupta împreună împotriva barbarilor deşertului. Vom avansa spre est printr-o mişcare atent corelată, ca două braţe ale unui cleşte, până când ne vom întâlni cu o patrulă avansată a forţelor celor zece triburi pierdute, undeva la marginea hărţii. I-am permis lui Uri să traseze cu creionul albastru un Regat

---

îndelungaţi într-un orfelinat şi a rămas alături de copii când au fost trimişi în lagărul de exterminare, refuzând să fie eliberat, deşi i s-a oferit posibilitatea, în repetate rânduri. A plecat împreună cu copiii şi a fost asasinat alături de ei.

1 În Vechiul Testament, apocalipsa e reprezentată de războiul dintre Gog şi Magog.

Evreu mare, dar uitat de Dumnezeu, undeva în Asia Centrală, printre lanţurile muntoase ale Himalayei.

Nu pot spune că jocul acesta era chiar pe gustul meu, dar uneori mă cuprindea un fel de bucurie ascunsă: un copil. Un copil ciudat. Copilul meu.

— Doctor Nussbaum, spuse Uri, te rog, dacă te vei simţi iar rău, îţi pot pregăti cina. Aş putea merge la zarzavagiu şi la prăvălia lui Zige să-ţi cumpăr ce ai nevoie. Spune-mi numai ce-ţi trebuie.

— Mulţumesc, Uri. Nu-i necesar. Dimpotrivă. În dulapul din bucătărie găseşti ciocolată, ia-ţi o bucată, s-ar putea să găseşti şi migdale. După aceea du-te acasă, să nu se îngrijoreze părinţii tăi.

— N-au să-şi facă griji. Pot să rămân la tine chiar şi toată noaptea, să supraveghez experimentele pe care le faci în laborator, pentru ca tu să poţi dormi puţin. Mama şi tatăl meu au plecat la casa de odihnă şi n-a rămas aici decât mătuşa mea Natalia, dar ea n-o să ne facă nici un fel de necazuri fiindcă e ocupată cu problemele ei. Aş putea chiar să stau de pază afară toată noaptea. Sau doar să rămân la tine aşa, în linişte.

— Şi lecţiile pentru şcoală?

— Sunt făcute. Dr. Emanuel...

— Da, Uri.

— Nimic. Numai că tu...

— Ce-ai vrut să întrebi, Uri? Nu te jena. Întreabă.

— Nimic. Întotdeauna eşti aşa... singur?

— În ultimul timp, da.

— N-ai fraţi şi surori? Şi... nu te căsătoreşti?

— Nu. De ce întrebi?

— Aşa. Numai că nici eu.

— Nici tu ce?

— Nimic. Nu am fraţi şi surori. Şi nici... nu am nevoie de nimeni.

— Nu-i acelaşi lucru, Uri.

— Ba e. Iar tu nu mă numeşti copil nebun. Sunt eu un copil nebun?

— Nu, Uri.

— Dimpotrivă. Eu sunt asistentul tău. Dar asta rămâne doar între noi.

— Bineînţeles, spun fără să schiţez nici un zâmbet. Iar acum, du-te sănătos. Mâine, dacă vei vrea, putem sta împreună în laborator, iar eu am să te învăţ cum pot fi separate anumite substanţe în componentele lor. Va fi o lecţie de chimie, şi asta e ceea ce te rog să spui acasă, dacă te vor întreba despre vizitele tale la mine.

— Sigur. Poţi avea încredere că n-am să le dezvălui nimic. Am să le spun că îmi predai lecţii de chimie, după cum ai zis. Nu-ţi fie teamă, dr. Emanuel. La revedere.

— O clipă, ezit eu, Uri. Numai o clipă. Puloverul tău. Noapte bună şi la revedere.

Iese din casă, dispare pe scările din spate, de pe balconul meu îi urmăresc traseul secret printre tufe şi bălării, şi dintr-odată mă cuprinde regretul. Ce-am făcut? Oare mi-am pierdut minţile? Doar îmi este interzis. Pe de altă parte, copilul acesta este al vecinilor, nu al meu. Iar boala sub nici o formă nu e molipsitoare. Dar toate astea nu vor sfârşi bine. Îmi pare rău, Mina. Nu mă îndoiesc că tu vei condamna această relaţie. Şi vei avea dreptate, ca de obicei. Îmi pare foarte rău.

5 septembrie
Din nou pe înserat

Dragă Mina,

Ar fi trebuit să-l avertizez de la început pe profesorul Dushkin de pe Muntele Scopus că sub nici o formă nu voi putea accepta cuvintele sale dure despre Moshe Shertok şi Berl Locker, aceşti delegaţi sărmani ai unei comunităţi mici şi izolate, care au într-adevăr mâinile goale. Iar inginerului aceluia propagandist de la Agenţia Evreiască ar fi trebuit să-i spun că ar fi fost indicat să renunţe la fanteziile despre arme secrete şi ar fi de preferat să înceapă să se pregătească în mod realist pentru plecarea armatei britanice şi pentru războiul care se apropie. Ar

fi trebuit – şi iartă-mă că folosesc vorbe mari –, ar fi trebuit să lupt pentru sufletul copilului meu, copilul vecinilor mei, să evit sub orice formă jocurile lui despre cuceriri, să-l îndepărtez de laborator, să contrazic cu argumente solide visele cu care cazacul ăla de profesor a pus stăpânire pe sufletul băiatului.

Dar nu pot să neg că exaltările acestea romantice mă cuprind şi pe mine uneori noaptea, între un val de durere şi altul. Astă-noapte îl ajutam pe doctorul Weizmann, deghizat în preot catolic, să pătrundă printr-un drum secret pe unul dintre podurile de peste Dunăre şi să golească în apă ampule pline de ciumă. Oricum noi suntem deja infectaţi, a spus doctor Weizmann, nici unul dintre noi nu mai are nici o şansă, a zis, tot ce mai putem dori este să trăim suficient ca să vedem că sângele nostru n-a rămas nerăzbunat. Eu încercam să-l contrazic, i-am amintit că amândurora ne-a fost întotdeauna silă de asemenea vorbe, dar el a întors spre mine o faţă chinuită, lipsită de ochi, şi m-a numit Svidrigailov.

Dis-de-dimineaţă am ieşit din nou pe terasă. Am văzut lumina aprinsă în apartamentul vecinilor din clădirea alăturată. Zvulun Grill, şofer la compania Hamekasher şi membru în comitetul nostru de apărare civilă, stătea în bucătărie şi felia salam. Îşi pregătea desigur sandviciuri. Am pus la fiert apa pentru bărbierit şi pentru cafeaua mea de dimineaţă, în timp ce o expresie ciudată, fără nici o legătură, mi se tot răsucea în minte ca un laitmotiv ieftin şi prost, de care nu reuşeam să scap: ca scaiul de oaie. Eu am fost un scai pentru ea. Noi am fost scaieţi în ochii lor.

Scumpă Mina, un semn rău s-a adăugat celorlalte, şi am să-ţi scriu despre el. Astă-noapte, pentru prima oară, am adormit pe canapea îmbrăcat. M-am trezit la două stors şi mototolit şi m-am târât în pat. Trebuie să mă grăbesc deci.

— M-am dus singur după orele de şcoală în pădurica din Tel Arza, spuse Uri. Ţi-am adus o cutie plină cu un fel de miere care curge din pin când rupi crengile, bună ziua, doctor Nussbaum, am uitat să spun când am intrat pe uşă, şi nu m-a urmărit nimeni, pentru că am fost atent şi am făcut câteva ocoluri

înainte de a mă întoarce. Substanţa asta miroase puţin a spirt, dar mai ciudat. Propunerea mea ar fi să o amestecăm cu un pic de benzină şi ceva acetonă, să o aprindem pe acoperiş şi să vedem dacă va produce undă de şoc.

— Astăzi, Uri, propun să facem ceva complet diferit. Pentru variaţie. Vom închide ferestrele, ne vom aşeza comod în fotolii şi vom asculta muzică clasică la gramofon. Poate voi fi în stare să-ţi explic unele noţiuni muzicale.

— Muzică, spuse Uri, avem destulă muzică acasă, în fiecare zi, cu pianul mamei mele. Azi iar nu te simţi bine, doctor Emanuel, poate că ar fi mai indicat să vin mâine după-amiază sau sâmbătă dimineaţă şi să fac singur experimentele care sunt notate în carnetul tău de pe masa din laborator, cu nitrat de sodiu, după cum ai spus, sau cu celălalt, cum îi zice, acid nitric şi cu nitrobenzină ai spus? Îmi pare rău că te zoresc, dar tu singur ai spus tot timpul că trebuie să ne grăbim.

— Am spus, Uri. Nu neg că am spus. Dar mă refeream la joc.

— Spui joc numai din cauză că e secret. Doar n-ai de gând să zici acum că n-ai vorbit serios, deoarece ştiu că nu e aşa. Nu-i nimic. Vin altă dată.

— Dar, Uri...

— Dacă, Doamne fereşte, vei avea din nou o criză, pot da o fugă să-l chem pe doctorul Kipnis şi, dacă nu e nevoie, mă oblig ca în zece minute să-ţi spăl toate eprubetele şi, mai ales, să le umplu cu alcool. Iar dacă ţi-e mai comod, mă duc acum acasă, dar mă întorc într-o clipă, când voi vedea perdeluţa din geamul băii tale aşezată în diagonală, aşa cum am convenit. Deocamdată la revedere şi să fii sănătos, doctor Emanuel, pentru că ce se va alege de mine dacă ţie ţi se întâmplă ceva pe neaşteptate?

Am eu oare puterea, am eu oare dreptul să încerc să-i influenţez spiritul?

Educaţia băiatului nu intră în atribuţiile mele.

Afară, în curte, copiii vecinilor Grill îl înconjoară pe Uri şi îşi bat joc de el. Nu le pot auzi cuvintele, dar chiar dacă le-aş auzi, sigur nu le-aş înţelege. Le aud râsetele răutăcioase. Şi tăcerea eroică a lui Uri.

Ce pot să fac?

Stau la masa de pe terasă, scriindu-ţi acest raport, care nu are şi nici nu poate avea vreo concluzie. Iartă-mă.

Între timp, afară aproape că s-a întunecat. Am scos din nou lampa de pe biroul din cabinet, pentru a-ţi scrie sub cerul serii. În curând vor apărea primele stele. E ca şi cum aş aştepta o revelaţie. Ca şi cum aici, în Ierusalim, până şi un om ca mine ar putea fi învestit pentru o clipă cu misiunea de mesager.

Fluturii de noapte zburdă în jurul veiozei. M-am oprit pentru o clipă din scris şi mi-am pregătit o cafea, în modul cel mai primitiv: apă clocotită peste pulberea neagră. Fără lapte şi fără zahăr. Am mâncat şi un biscuit. După aceea m-a lovit un val de slăbiciune cumplită şi greaţă, mi s-a urcat în gât un fel de aciditate. Am înghiţit o pastilă. Mi-am făcut o injecţie. Iartă-mă, Mina, toate văicărelile astea mă plictisesc şi n-au, de fapt, nici o legătură cu problema în sine.

Şi totuşi, ce anume are legătură cu problema în sine, şi care, de fapt, e problema?

Vezi tu, asta e întrebarea.

Poate că e asta: copiii din cartier l-au adus pe Uri la exasperare, şi el s-a căţărat în dud, ca o pisică urmărită. Ar trebui să intervin. Să-l apăr sau să-i alertez pe părinţii lui. Dar părinţii lui sunt plecaţi. Să mă duc atunci la mătuşa aceea Natalia, care a venit din nu ştiu ce kibbutz. Nu acum. Noaptea târziu, după ce va adormi, va trebui să stau de vorbă cu ea, s-o atenţionez şi să mă justific.

Absurd: cu ce cuvinte? Şi cum aş putea eu, un om totalmente străin, să o vizitez noaptea târziu? Mai ales că n-am nici cea mai vagă idee în legătură cu ceea ce presupune educaţia unui adolescent.

Voi continua să observ. Uite, copiii care l-au gonit pe Uri au pornit acum un fel de atac de comando din spatele gardurilor căzute, să fie asta vânătoare, din curte în curte, prin subsoluri, prin casele scorojite ale scărilor şi printre tufişurile care se usucă şi mor aici de sete. Au nume ebraice cu aromă de deşert, Boaz, Ghideon, Ehud, Yeftah. Dat fiind că nu e încă

întuneric de tot, au mai rămas urme de lumină, reuşesc să dezleg din balconul meu regulile jocului. E un raid aviatic. Îşi desfac larg braţele, se aranjează în formaţie de luptă, apleacă jumătatea superioară a trupului şi aleargă tropăind, asumându-şi rolul avioanelor de luptă. Copii-cruci. Imită zgomote de explozie, zumzete de motoare, răpăit de mitraliere. Unul dintre ei îşi aruncă întâmplător ochii spre balconul meu, mă vede scriind liniştit la lumina veiozei, îndreaptă spre mine o puşcă nevăzută şi mă doboară dintr-o singură mişcare. Accept.

Adică ridic amândouă mâinile în aer, semn că mă predau, ba chiar zâmbesc larg, fără îndoială zâmbetul unchiului-celui-bun, ca să-i dau satisfacţia victoriei. Dar iată că luptătorul neclintit nu-mi acceptă capitularea. Pur şi simplu. Îmi respinge zâmbetul, respinge braţele ridicate. Nu poate exista nici o derogare de la regulile războiului primitiv: am fost distrus deja şi nu mai exist. Iar el îşi continuă drumul, pentru a-i şterge de pe lume pe duşmanii lui Israel.

E vineri seara şi evrei în costume ieftine, ţinând sub braţ cărţi de rugăciune, se perindă prin faţa mea mergând spre sinagoga Rămăşiţa împrăştierii pentru slujba de întâmpinare a sâmbetei. Cu siguranţă că se amuză în sinea lor la vedera copiilor-avione. Cu siguranţă că murmură în sinea lor, cu plăcere, „ştrengari".

De-a lungul întregii veri, copiii şi-au expus pielea razelor soarelui arzător. Inutil să-ţi spun, Mina, că eu mi-am îndeplinit datoria: o dată sau de două ori mi-am avertizat vecinii, părinţii acestor copii, că expunerea exagerată la radiaţii este nocivă pentru piele, ba chiar influenţează în rău dezvoltarea generală. În zadar. Locuitorii din cartier, patroni de mici magazine, păstrători de tradiţie, funcţionari municipali sau de la Agenţia Evreiască, refugiaţi, filozofi şi colecţionari de timbre, foşti pionieri, profesori şi curieri –, toţi au ridicat bronzul la rang de religie. Li se pare, probabil, că prin culoarea pielii, copiii lor se transformă în adevăraţi evrei. O rasă nouă, puternică, ei nu vor mai fi persecutaţi şi nu vor mai cunoaşte frica, nu vor mai dezveli dinţi de argint sau de aur, nu vor mai avea palme transpirate şi ochelari cu lentile groase. Noua culoare a pielii repre-

zintă eliberarea totală de frică şi persecuţii. Dar eu am reticenţele mele: am citit foarte puţină zoologie şi antropologie, ce-i drept, şi din acest motiv comparaţia dintre ceea ce se petrece aici, la noi, şi sistemul de camuflare prin schimbarea culorii la o anumită specie de şopârle, căreia nu-i reţin numele, rămâne nedoveditã.

Am să trec totuşi peste notele mele personale:

Ierusalim, cartierul Kerem Avraham, la jumătatea anilor '40: Bonem naşte pe Zisha, Zisha naşte pe Mitek şi Mitek naşte pe Ghiora. Pagină nouă.

De fapt, nici nu trebuie s-o spun, n-am nimic de câştigat dacă o fac. La sfârşitul unei zile de vară, Kerem Avraham emană miros de imigranţi din Europa de Est. Un miros acru. Dacă aş încerca să izolez elementele, aş identifica următoarele: transpiraţia lor. Peştele lor. Uleiul ieftin pe care îl folosesc la prăjit. Probleme digestive pe bază nervoasă. Intrigi minore între vecini, motivate de lăcomia reprimată. Spaime şi speranţe. Ici-colo câte un canal de colectare pe jumătate astupat. Lenjeria care li se usucă pe frânghiile de rufe întinse peste tot, în special lenjeria de damă, are un aer cucernic. Puritan, aş zice. Pe fiecare pervaz se murează castraveţi în foste borcane de dulceaţă, castraveţii plutesc în apă cu usturoi, mărar, pătrunjel şi frunze de dafin. Oare şi de locul acesta îi va fi cuiva dor peste ani? E oare posibil ca cineva să se întoarcă aici într-o bună zi, ca cineva să viseze cu nostalgie la cazanele de rufe care ruginesc, la varul scorojit, la gardurile sparte, la scaieţi şi la mirosul imigranţilor? Vom supravieţui oare războiului care se apropie? Ce-o să se întâmple, Mina, poate ai vreo idee, vreo consolare? Nu? Azi-dimineaţă, la postul de radio pe unde scurte al mişcării ilegale ne-au transmis un cântec mobilizator: *Vom urca pe munte împreună/ spre lumina zilei noi / l-am lăsat pe ieri cu mult în urmă / dar spre mâine drumu-i lung, lung şi greoi.* Aici sunt munţii, Mina, şi iată-ne pe noi printre ei. Imigranţi evrei. Ultimele noastre puteri. Acest mâine despre care vorbeşte cântecul nu mi-e dăruit mie, o ştiu. Dar dragostea şi grija mea

sunt îndreptate cu disperare spre acest copil – iartă-mă, te rog – al dorului, pe care mi l-ai născut şi l-ai ascuns de mine într-un kibbutz din valea Iezreel. Ce-l aşteaptă oare? E fără îndoială slab şi bronzat, cu siguranţă desculţ, probabil că până şi visele nopţii îi sunt pline de robinete, şuruburi şi rotiţe dinţate.

Sau Uri.

Vezi, la fel ca Dushkin, am şi eu lacrimi în ochi. Sunt şi eu pe neşteptate un samovar. Nu e tristeţea morţii, tu ştii asta, ci tristeţea oamenilor maturi, a copiilor şi a munţilor din jurul nostru. Ce-o să se întâmple? Ce am făcut şi ce urmează să facem acum? Aici. Da. Spaimă. Te rog, nu zâmbi aşa.

Vineri seara. În toate bucătăriile se găteşte acum gât de găină umplut cu crupe, intestine umplute, ardei umpluţi. La săraci, salam ieftin cu muştar. La mine, desigur, numai legume şi fructe proaspete. Până şi certurile, insultele care se aruncă de pe un balcon pe celălalt, sunt în idiş: Eşti o bestie, un animal sălbatic, domnule Menahem, mă auzi, eşti nebun de legat.

Aşa e Ierusalimul.

Se spune că în Galileea, în văi, în Sharon şi în Neghevul îndepărtat se petrece o schimbare. Se ridică o rasă nouă de ţărani. Laconici. Umor tăios. Hotărâţi. Devotaţi.

Eu nu ştiu.

Tu eşti cea care ştie.

Tu, cea care timp de doi ani şi jumătate ai rătăcit prin kibbutzuri, auzind în fiecare loc despre luptele lor, notând, intervievând, comparând, îmbrăcată în pantaloni kaki şi cămaşă albă, bărbătească, cu buzunare mari la piept, întocmind tabele, dormind noaptea în barăcile pionierilor, împărţind cu ei aceeaşi mâncare sărăcăcioasă. Poate chiar le vorbeai în limba lor. Poate chiar îi iubeai.

O femeie puternică, o femeie spartană, care nu vrea să facă nici un fel de compromis, se învârte fără jenă printre taberele acelea şi adună material pentru un studiu socio-psihologic original. Stinge ţigara de parcă ar vrea să scobească o gaură în lemnul mesei. Aprinde imediat alta, fără să sufle în chibrit, scuturându-l violent încoace şi încolo. Notând visurile primei

generaţii de nativi pe cartonaşe mici. „Modele de comportament şi idei normative referitoare la rezultatele educaţiei colective". Mina, sunt dispus să ofer toată admiraţia mea acestor copii şi părinţilor lor, pionierii, entuziasmului lor, eroismului tăcut, voinţei de fier şi educaţiei lor solide.

Şi ţie.

Mina, îmi scot pălăria în faţa ta.

De fapt, uită asta. E un gest vienez. Îmi pare deja rău că l-am făcut.

Eu, ce sunt eu?

Un evreu slab. Ros de tot felul de ezitări. Devotat, dar îngrijorat. Iar acum, peste toate, foarte bolnav. Modestul meu aport: aici, în Ierusalim, în cartierul acesta plin de imigranţi din Rusia şi Polonia, cu oameni din clasa de mijloc sau de jos, am stat la datorie fără a număra orele, atât timp cât m-au mai ţinut puterile, iar uneori chiar şi noaptea, neclintit în faţa pericolului difteriei şi al dizenteriei.

În plus, experimentele mele chimice. Explozibilele de producţie casnică. Probabil că Uri observă deja ceea ce eu refuz să văd. Poate că în mintea mea se leagă deja un enunţ, o formulă care să permită fabricarea pe scară largă a explozivelor de producţie casnică. Sau, cel puţin, aş putea fi capabil să le indic celor din Hagana un punct de pornire. În primele ore ale dimineţii de azi, m-am gândit puţin la sărurile pe care le avem la dispoziţie din abundenţă, cum ar fi clorura de potasiu şi nitratul de barium. Orice substanţă poroasă, ca de exemplu calcarul sau cărbunele de lemn, poate fi saturată cu oxigen lichid. Nu intru acum în detalii. Mi-e inima grea, fiindcă nu vreau să creez formule pentru materiale explozibile şi nici să susţin războiul, însă Uri are dreptate şi e de datoria mea s-o fac. Dar tristeţea, Mina, ce cumplită e tristeţea. Şi umilinţa.

De fapt, am încercat să mă împotrivesc acestei obligaţii. Ba chiar am făcut câţiva paşi concreţi în această direcţie. Mă refer la conversaţiile pe care le-am purtat la începutul verii cu un coleg, prietenul meu arab, dr. Mahdi, care este medic în cartierul Katamon. Are vreun rost să intru în detalii? Prăpastia ce desparte

doi medici cu opinii moderate, care urăsc la fel de mult vărsarea de sânge. Pledoariile mele. Pleadoariile lui. Argumentele istorice. Într-o direcţie şi în cealaltă. Argumentul practic. Într-o direcţie şi în cealaltă. Certitudinea lui. Ezitările mele. Trebuie să încerc din nou. Trebuie să iau legătura cu el chiar la orele acestea târzii ale serii şi să-l rog să-mi aranjeze o întâlnire cu membrii Comitetului Arab din Ierusalim, pentru a-i convinge să-şi revizuiască părerea. Mai am încă un argument sau două pe care le pot folosi.

Numai că inima îmi spune: E inutil. Trebuie să te grăbeşti. Uri are dreptate, la fel şi postul de radio pe unde scurte al mişcării subterane: Să murim – sau să cucerim muntele.

N-am să neg, Mina: ca de obicei, mi-e foarte frică.

Şi mi-e ruşine de frica mea. Hai să nu ne lăsăm opriţi de cadavrele celor slabi, scria Bialik, au murit în robie, fie-le visele dulci, aibă ceapă din plin şi usturoi, oale enorme cu carne. Citez din memorie. Volumul cu poemele lui Bialik se află pe raft, la cinci-şase paşi distanţă, dar n-am putere să mă ridic. Şi, în orice caz, resping cu tărie versul despre visul cu ceapă şi usturoi. Tu ştii prea bine ce conţin visele mele. Femei sălbatice, destul de aspre – da. Ucigaşi şi păstoriţe beduine – şi asta. Şi chipul tatălui meu şi cel al avocatului său, şi uneori dorul de fluviu şi de pădure. Dar nu ceapă, şi nici usturoi. Aici poetul naţional a greşit, sau poate a exagerat numai, pentru a trezi spiritul viu al poporului. Uite, iartă-mă, iar am dat buzna într-un domeniu la care nu prea mă pricep.

Şi tu eşti parte din visele mele. Eşti la New York, într-o rochie de vară tinerească, pe o stradă pavată care îmi aminteşte de Kikar Hamoshavot din Tel Aviv. Eşti pe un chei şi, de la volanul unui jeep prăfuit, fumezi şi supraveghezi hamalii arabi care încarcă lăzi cu armament pentru comunitatea evreiască asediată. Eşti la datorie. Te afli într-o misiune secretă. Radiezi eficienţă şi indignare morală. „Ruşine să-ţi fie!" îmi reproşezi. „Cum ai fost în stare, în vremuri ca astea? E dezgustător!" Recunosc, tac, mă fac mic, mă depărtez un pic de chei, mă oglindesc în apă ca un cadavru, aud împuşcături în-

depărtate şi, pe neaşteptate, sunt în sinea mea de acord cu tine: Da, ai dreptate. Oare cum am fost în stare? Trebuie să plec imediat, să plec aşa cum sunt, fără geamantan, fără palton, chiar în clipa asta.

Ruşinea mă copleşeşte, e mai mult decât pot suporta, până când mă trezesc durerile şi înghit trei pastile. Stau din nou culcat, dar treaz, alarmat, şi aud afară, chiar în spatele oblonului, pe o creangă, poate la distanţă de numai şase centimetri de mine, o pasăre de noapte. Scoate un sunet amar, ascuţit, cuprinsă de frenezie, ca şi cum ar fi fost nedreptăţită şi îşi strigă protestul încă o dată, apoi iar şi iar: Ahu. Ahuhu. Ahu. Ahhuuu.

6 septembrie1947
Ierusalim
Sâmbătă seară

Dragă Mina,

Nu-mi va fi uşor să mă dezobişnuiesc de prezenţa copilului. Îşi petrecea la mine toate dimineţile, copia cu hărnicie date din dicţionarul geografic şi schiţa planuri militare pentru cucerirea munţilor care domină partea de nord a Ierusalimului. După acea însemna pe harta lui intersecţiile drumurilor şi punctele strategice. Pe o foaie separată aloca forţe de asalt fiecărei clădiri importante din Ierusalim, cum ar fi poşta centrală sau casa David, staţia de radio şi Domeniul Rusesc, garnizoana Schneller, turnul YMCA şi gara. Cu toate acestea, nici măcar o singură dată nu m-a deranjat în timp ce mă odihneam pe canapea. E un copil foarte slab şi blond, cu gesturi bruşte, ochii săi verzi radiază în acelaşi timp timiditate şi ambiţie, dar comportamentul lui e impecabil. Şi-a întrerupt de două ori jocul, mi-a preparat şi mi-a servit cafeaua. Mi-a aranjat pătura de lână. Mi-a înlocuit perna udă de transpiraţie de sub cap cu o alta. Abia spre prânz şi-a cerut scuze şi m-a rugat să-mi exprim părerea în legătură cu creaţia sa. Contrar principiilor mele, i-am lăudat planul.

Uri a spus:

— Trebuie să plec acum acasă, mă aşteaptă cu masa de prânz. Te rog să te odihneşti, să ai putere la noapte pentru experienţe. În cutia asta de ţigări, dr. Emanuel, în cutia asta de ţigări Matosin îţi las patru gloanţe din care putem scoate praful de puşcă. Mai am şi inelul unei grenade ascuns într-un ciorap, e un pic ruginit, dar e întreg. L-am găsit şi l-am ascuns. De pe acoperişul nostru am numărat nouă tancuri englezeşti camuflate în curtea garnizoanei Schneller. Cromwelluri. E adevărat, dr. Emanuel, că e suficient să pui zahăr în motorul unui tanc, şi l-ai distrus?

În ochi îi luceşte din nou sclipirea aceea agitată. Are încă încredere în mine, dar începe să-şi piardă răbdarea.

— Cât timp îţi mai trebuie pentru experiment? Două săptămâni? Mai mult? Pentru că, în decembrie, organizaţiile subterane vor începe să distrugă cartierele inamicului, fiindcă englezii încep deja mişcări de trupe în Haifa.

Am zâmbit:

— Uri. Poate se va încheia un nou acord. În ziar scrie că e posibil ca America să accepte totuşi preluarea controlului în ţară până când spiritele se vor calma şi arabii se vor obişnui cu ideea unui stat evreiesc. De ce te înflăcărezi astfel la gândul războiului, ţi-am explicat deja de atâtea ori că războiul e îngrozitor, chiar dacă învingi. Poate vom reuşi să-l evităm.

— Nici tu nu crezi ceea ce spui. O zici numai pentru că eu sunt încă un copil şi consideri că trebuie să fiu educat, aşa cum crede şi tata. Dar vorbele frumoase nu creează nimic. Te rog foarte mult să mă ierţi. Totul în viaţă e război.

— Şi cum anume, mă rog, dacă îmi e permis să te întreb, ai ajuns la concluzia asta?

Acum mă priveşte deja cu totală neîncredere. Se ridică în picioare. Mâinile îi sunt înfundate adânc în buzunarele pantalonilor. Se apropie de canapea, se apleacă peste mine, vocea îi tremură:

— Eu nu sunt un trădător. Se poate vorbi cu mine serios. Doar totul e război, aşa aflăm din istorie, aşa scrie în Biblie,

aşa e în natură şi, de asemenea, în viaţa reală. Iubirea e şi ea război. Până şi prietenia.

— Tu ştii deja ce înseamnă iubirea, Uri?

Tace.

După care:

— Doctor Emanuel, spune-mi, e adevărat că în America trăieşte un evreu, un profesor care a descoperit o bombă atomică uriaşă, făcută dintr-o picătură de apă?

— Te referi probabil la bomba cu hidrogen. Nu mă pricep deloc la asta.

— E în regulă. Nu-mi spune nimic. Există secrete militare pe care eu nu trebuie să le ştiu. Esenţialul este că tu cunoşti lucrul ăsta bine de tot, iar de la mine nimeni nu va fi în stare să scoată o vorbă.

— Uri. Ascultă. Te înşeli în această privinţă. Lasă-mă să-ţi explic ceva. Ascultă-mă.

Tace.

Nu ştiu ce să-i explic şi ce cuvinte să folosesc.

Nu adevărul.

Adevărul este că mi-e teamă să nu-l pierd. Cu pantalonii lui scurţi. Cu centura militară, cu cataramă strălucitoare. Cu mâinile lui bune pe fruntea mea o dată sau de două ori, să afle dacă mai sunt scăldat în sudoare sau dacă am un pic de febră.

Drept care capitulez şi de data asta. Încep să-i explic în mod schematic ce este o reacţie în lanţ şi care este relaţia dintre materie şi energie. Mă ascultă mult timp cu atenţie, ochii aţintiţi pe buzele mele, nările lărgite, încercând parcă să prindă de la distanţă mirosul furtunii de foc din Hiroshima, despre care îi povestesc. Iată, acum mă admiră şi mă iubeşte din tot sufletul.

Iar eu mă simt parcă mai bine, încurajat de entuziasmul său: mă simt pe neaşteptate în stare să mă ridic, să-l invit pe Uri în laboratorul miniatural, ce entuziasm pedagogic mă cuprinde dintr-odată, aprind lampa cu alcool şi îi demonstrez un exerciţiu simplu: apă, aburi, energie, presiune.

— Acesta ar fi principiul, chicotesc fericit.

— Să ştii că eu voi rămâne mut ca o piatră, doctor Emanuel. Nici dacă m-ar prinde englezii şi m-ar ancheta prin tortură, de la mine nu vor scoate o vorbă, pentru că ştiu o metodă specială pe care am învăţat-o de la Efraim Nehamkin. Nu vor scoate de la mine nici un cuvânt despre ceea ce mi-ai explicat acum, te poţi încrede în mine sută la sută.

Lumina aceea încărcată de pasiune arde din nou în ochii lui verzi, apoi se stinge. Copilul meu.

În cele din urmă se hotărăşte să plece, dar promite să revină a doua zi după-amiază. Sau poate chiar în mijlocul nopţii, în cazul în care va vedea cea mai mică fantă de lumină strălucind la fereastra băii mele. Se va strecura afară din casă şi va veni la mine într-o clipă. Îmi stă oricând la dispoziţie, spune. La revedere.

După plecarea lui am început să mă cert cu tine în gând: să mă scuz pentru toate. Să mă justific pentru prima noastră întâlnire. Să derulez în gând felul în care am plecat în urmă cu doi ani, în vara lui '45, să mă relaxez la o casă de odihnă din Arza. Atunci credeam în mod eronat că greţurile mele de dimineaţă proveneau dintr-o stare de epuizare generală. Cât de mult îmi doream linişte totală, şi cum aţi năvălit în viaţa mea solitară, tu şi boala aceasta. Iar atunci, dacă pot să mă exprim astfel, am dat vina pe tine.

Mina dragă, dacă te deranjează că scriu lucrurile acestea aici, sari, te rog, peste rândurile următoare.

Te implor. Încearcă să vezi lucrurile astfel: un celibatar, medic, situaţia lui materială e acceptabilă, primeşte din când în când câte un cec de la tatăl său, producător de dulciuri în Ramat Gan. Cheltuieli minime: chirie modestă, hrană şi îmbrăcăminte simple, în spiritul vremurilor şi al locului, sume moderate cheltuite din când în când pentru satisfacerea unei pasiuni legate de ştiinţă. Ceva bani puşi deoparte.

Mai mult, de câtăva vreme simte o oarecare oboseală şi greţuri uşoare dimineaţa devreme, înainte de cafea. Un coleg medic le-a diagnosticat drept primele simptome ale unui ulcer şi i-a

indicat odihnă şi relaxare. Mai mult, a păstrat unele tradiţii europene, bine cunoscute lui din tinereţe: odată cu vara vine şi sezonul vacanţei. Adică timpul să se retragă într-o mică staţiune de odihnă. În ebraică, ulcer se numeşte supuraţie stomacală.

Şi anume, Arza, în munţii Ierusalimului. Un doctor Nussbaum calm, îmbrăcat într-un costum sport de culoare deschisă, fără cravată, cu o cămaşă azurie, aşezat într-un şezlong, între pinii foşnitori, care citeşte cam neatent un roman de Jakob Wasserman. Aleile grădinii sunt acoperite cu pietriş fin şi proaspăt. Fiecare pas trezeşte un zgomot înfundat, ca şi cum cineva ar ronţăi ceva crocant, iar sunetele acestea îi plac foarte mult şi îi amintesc de vremuri de mult trecute.

Din depărtare, din interiorul clădirii, se aud cântece muncitoreşti. În şezlongul alăturat moţăie o figură cunoscută, unul dintre conducătorii comunităţii evreieşti şi ai mişcării muncitoreşti, iar pe burta lui se leagănă, în adierea uşoară a vântului, un exemplar desfăcut al ziarului *Davar*. Nici măcar faţă de sine însuşi nu va recunoaşte dr. Nussbaum că aşteaptă deşteptarea conducătorului, ca să lege o conversaţie şi să facă impresie.

Printre oaspeţi se învârte o asistentă angajată a Casei de sănătate[1], Iasmin Shema, şi le oferă câte un pahar cu suc proaspăt de protocale şi biscuiţi, un fel de gustare de la ora zece. Iasmin e o tânără plinuţă şi robustă. Părul fin, negru, care îi creşte pe braţe şi pe picioare îi trezeşte doctorului Nussbaum o dorinţă neaşteptată. E vechea lui atracţie fizică pentru femei orientale, simple. Respinge mulţumind sucul, dar încearcă totuşi o conversaţie uşoară, amuzantă cu această Iasmin, însă cuvintele urcă greu, iar vocea, aşa cum i se întâmplă mereu în asemenea situaţii, sună probabil fals. Iasmin prelungeşte momentul apropierii, se apleacă deasupra lui şi îi îndreaptă gulerul cămăşii, răsfrânt peste reverele hainei, ocazie cu care îşi dezvăluie privirii

1 Kupat Holim, organizaţie medicală a sindicatelor (în perioada respectivă), care asigura populaţiei servicii medicale. Există şi astăzi, privatizată, fiind una dintre structurile medicale existente în Israel.

lui sânii, iar asta îi dă puţin curaj: ca în timpul studenţiei, la Viena, când înghiţea dintr-o sorbitură un păhărel de coniac şi îşi permitea să spună cuvinte uşor deocheate. Drept care murmură o explicaţie cu dublu sens despre refuzul de a bea sucul de portocale, ceva vag despre plăcerile permise şi cele nepermise. N-a înţeles. Nu-i lasă totuşi impresia că s-ar grăbi să plece. Nu e deloc neatrăgător domnul acesta de la oraş, îmbrăcat în costumul său de culoare deschisă şi cu şuviţa de păr care începe deja să încărunţească, lăsată să-i cadă neglijent pe frunte. Îi pare desigur foarte cult, repectabil şi fin. Poate că simte şi dorinţa pe care i-o provoacă. Râde. Întreabă ce-ar putea să-i ofere în locul sucului. Poate primi orice doreşte, spune Iasmin. Ce şi-ar dori, spune cu un zâmbet politicos în priviri, e posibil să nu-i poată oferi aici, afară, în prezenţa celorlalţi oaspeţi. Iasmin îşi dezveleşte dinţii. Roşeşte, iar pielea ei smeadă capătă o tentă şi mai închisă. Până şi umerii participă la râsul ei.

— Vai cum eşti, spune. Atunci vei bea totuşi un pahar din sucul meu.

Iar el, prins în mrejele jocului dulce, îi propune să-i ofere o altă tentaţie. Iar n-a înţeles. E cam confuză.

— Cafea, spre exemplu, se grăbeşte el să adauge, simţind că a mers prea departe. Iasmin se gândeşte o clipă. Poate nu e încă foarte sigură dacă el chiar vrea cafea sau continuă jocul. În aerul cald se aud zumzetul de albine, croncănitul unui corb şi un avion englezesc undeva departe, spre sud, peste dealurile Betleemului.

— Am să-ţi fac rost de cafea, spune Iasmin. Dar să ştii că asta e o favoare specială. Doar pentru tine.

Atunci ai apărut tu. De fapt, erai acolo dinainte. O femeie puternică, aşezată pe un şezlong din apropiere, într-o rochie de vară simplă şi drăguţă. Stând şi judecând.

— Dacă mi-e permis să intervin în aceste negocieri, ai spus, iar eu, dintr-o mişcare, revin din haremurile Bagdadului la politeţea vieneză:

— Cu plăcere, doamna mea. Fără îndoială. Noi doar ne amuzăm un pic aici. Poftim.

Deci îmi propui să prefer totuşi sucul natural de portocale în locul cafelei, care, după cum ţi-ai dat seama la micul dejun, nu e cafea, ci surogat, un fel de noroi negru şi păstos. Apropo, nu-ţi sunt necunoscut. Ai audiat odată o disertaţie de-a mea în cadrul unui seminar medical de o zi despre igiena apei potabile în Palestina, la spitalul Hadassa de pe Muntele Scopus.

— Simţul umorului de care ai dat dovadă m-a impresionat profund. Doctorul Nussbaum, dacă nu mă înşel.

De fapt, eşti sigură că nu te înşeli.

Mă grăbesc să aprob, iar tu adaugi:

— Îmi face o deosebită plăcere. Hermina Oswald. Mina pentru prieteni. Eleva elevilor doctorului Adler. Se pare că suntem amândoi de formaţie vieneză. Din acest motiv mi-am permis să intervin şi să te salvez din capcana cafelei oferite de Casa de sănătate. Am un obicei prost, să intervin fără a fi întrebată. Soră, lasă te rog aici pe masă două pahare cu suc de grepfrut. Mulţumesc. Acum poţi să pleci. Da. Despre ce vorbeam? Disertaţia ta despre apa potabilă a fost picantă, dar categoric neadecvată în cadrul acelui seminar.

Presupui că am să fiu de acord cu tine asupra acestui punct.

Doctor Nussbaum se grăbeşte desigur să accepte imediat.

Între timp Iasmin e certată cu voce puternică. Şeful de sindicat o mustră, i-a cerut deja în urmă cu o jumătate de oră, ei sau vreunei colege – ce importanţă are –, să-i facă legătura telefonică cu biroul tovarăşului Sprinzak[1]. A uitat? E posibil aşa ceva?

Tu mi-l indici cu o mişcare uşoară a bărbiei, zâmbeşti şi îmi spui încet:

— Egomanie incipientă cu manifestări despotice, specifică oamenilor scunzi. La şaptezeci de ani va fi un monstru perfect.

---

1 Iosif Sprinzak (1885-1959), activist sionist, a fost preşedintele primului parlament şi a funcţionat ca preşedinte cu drepturi depline, înlocuindu-l pe Haim Weizmann, între 1951 şi 1952.

Apoi schimbăm între noi tot felul de banalităţi. Iasmin cea dojenită a dispărut din peisaj. O numeşti „copilă a naturii". Ai auzit sau nu încercările mele e de a-i face curte, mă întreb, sperând din toată inima că nu.

— Eu reacţionez exact ca tine, zici, dar în sens invers. Un şofer de taxi oriental, sau chiar un băiat yemenit care vinde ziare mă poate dezechilibra complet. Din punct de vedere fizic, vreau să spun. Copii ai naturii, care încă ţin minte limbajul senzual-animalic pe care noi l-am uitat deja.

Dr. Nussbaum, poate îţi mai aminteşti, nu roşeşte la auzul cuvintelor tale. Nu. El păleşte. Îşi drege vocea. Scoate cu atenţie din buzunar o batistă călcată, pentru a-şi şterge buzele. Şi începe să murmure ceva despre muştele care, chiar în clipa aceasta, a descoperit că umplu aerul. Motiv pentru care schimbă imediat subiectul discuţiei. Povesteşte o anecdotă despre profesorul Dushkin, care, după cum se ştie, a fost preşedintele acelui seminar medical organizat la Hadassa: profesorul Dushkin îi numeşte pe toţi, medici, Înaltul Comisar, conducătorii Agenţiei Evreieşti, Stalin – „Svidrigailovi".

— Câtă lipsă de originalitate din partea lui, spui cu răceală, dar, dr. Nussbaum, eşti liber să te laşi ajutat de oricine doreşti, de Dushkin, de Stalin sau de Svidrigailov pentru a orienta conversaţia noastră în altă direcţie. Nu tu, ci eu sunt cea care ar trebui să-şi ceară scuze pentru neplăcerea pe care a provocat-o.

— Nu-ţi face probleme, dr. Oswald, nu-ţi face probleme, murmură dr. Nussbaum îndatoritor.

— Mina, spui.

— Da, cu multă plăcere. Emanuel, răspunde dr. Nussbaum.

— Nu te simţi în largul tău în compania mea, zici zâmbind.

— Doamne fereşte!

— Dacă da, poate ne plimbăm puţin?

Te ridici de pe şezlong. Niciodată nu aştepţi răspuns. Mă ridic şi eu. Mă conduci într-o plimbare uşoară şi scurtă de-a lungul aleii cu pietriş, apoi mai departe, pe panta împădurită, printre chiparoşii întunecaţi, prin mirosul de răşină şi putreziciune, până când ajungem la acel copac celebru, plantat de dr. Herzel

şi care a fost mai târziu doborât de câţiva arabi. Atunci descoperim în iarba uscată de arşiţa verii un cercel ruginit pe care e scris ceva cu litere chirilice.

— E al meu! strigi deodată pe un ton posesiv, ca o fetiţă furioasă, cercelul o să fie al meu! Eu l-am văzut prima!

În jurul buzelor tale s-a format o grimasă uşoară, gura începe să-ţi tremure, ca şi cum aş fi încercat să-l scot cu forţa dintre degetele tale.

— E al tău, spun râzând, deşi sunt convins că eu l-am văzut primul. Dar e al tău oricum. Consideră-l un dar.

Pe neaşteptate, am adăugat:

— Mina.

M-ai privit. N-ai spus nimic. M-ai privit poate un minut întreg, fără să rosteşti un cuvânt. Apoi ai aruncat cu putere cercelul între scaieţi şi m-ai luat de braţ:

— Ne plimbăm, ai spus.

— Ne plimbăm, am acceptat cu bucurie.

Ce s-a întâmplat cu noi? Ce-ai găsit la mine?

Nu, nu aştept răspuns. Tu eşti la New York. Ocupată probabil până peste cap. Ca de obicei. Cine mai e ca tine, cine se poate compara cu tine în ceea ce priveşte capacitatea de a începe din vreme în vreme câte un capitol nou.

Dacă aş încerca să privesc prin ochii tăi ziua aceea din Arza, nu aş fi cu mult mai înţelept. Ai văzut în faţa ta un om închis în sine, cu o expresie melancolică şi mişcări atente. Mai degrabă singuratic, judecând după aparenţe. Nu lipsit de senzualitate, după cum ai dedus ascultând mica pălăvrăgeală cu tânăra Iasmin. Nici urât, asta ai observat deja. Un om foarte înalt, slab, cu tendinţa de a păli la emoţie sau jenă, cu trăsături colţuroase şi certă spiritualitate. Părul începe să-i încărunţească, dar încă îi cade bogat pe frunte, suficient de des încât să atragă atenţia. Poate şi-a atras privirea cu aerul lui oarecum artistic, cu aspectul său de muzician nonconformist proaspăt ieşit din conservatorul vreunui land de limbă germană, direct aici, în Asia, şi care îşi poartă umilinţa cu resemnare tăcută,

cu buzele strânse: nu există drum de întoarcere. Un om melancolic, în orice caz, capabil încă, în circumstanţe deosebite, de un entuziasm total, nedisimulat.

Pe scurt, un orfan şi o mătuşă dominatoare, conform definiţiei tale. O definiţie pe care, desigur, ai emis-o mult mai târziu.

La prânz şedem deja la aceeaşi masă. Vorbim despre poetul german Gottfried Benn. Ne apropiem capetele ca doi conspiratori şi încercăm să înţelegem ordinea servirii la mese. Pe noi ne servea Iasmin. Când turnă sifon mă udă puţin, pentru că nu era atentă. Nu m-am plâns; din contră, când se aplecă peste mine, sânii ei fermi aproape că mi-au atins umerii. Văd prin decolteul halatului alb reţeaua de vinişoare subţiri, ca o plasă de lumină albăstruie ce apare uneori în textura marmurei din Galileea.

Dorinţa mea nu-ţi scapă. Te amuzi şi începi să mă provoci. Mă întrebi despre viaţa mea de celibatar. Fără să clipeşti. De parcă m-ai întreba de unde îmi cumpăr cămăşile. S-ar părea că practica într-un cabinet de psihologie (înainte de a te fi dăruit muncii de cercetare) e cea care îţi dă permisiunea să-mi pui întrebări care nu se obişnuiesc între cunoştinţe noi.

Iar eu pălesc, desigur. Dar decid în gând să nu evit întrebările tale. Mi-e însă foarte greu să-mi aleg cuvintele.

— N-ai deviat discuţia la Svidrigailovi de data asta, observi fără milă.

Ne plimbăm din nou, acum în afara spaţiului împrejmuit, spre casele micii localităţi Motza, o aşezare agricolă. Singurătatea mea, sau poate tocmai alegerea minuţioasă a cuvintelor, îţi trezeşte simpatie. Îţi plac, şi o declari în mod deschis. Munţii scăldaţi în soarele amiezii. Moliciunea chiparoşilor. Flăcările geraniumului printre casele aşezării, acoperişuri din olane roşii, o floare tropicală, poinciana, arzând roşie ca un salut fierbinte din Tel Aviv. O adiere uscată de vânt. Discuţia noastră e impersonală acum, e vienezã s-ar putea spune, un fel de schimb de păreri despre plăceri sexuale şi relaţia dintre ele şi sentimente. Este extraordinar felul liber în care vorbeşti despre detalii anatomice şi psihologice. Ezitările mele ţi se par probabil atrăgătoare,

dar sunt totuşi uimitoare pentru tine. La urma urmei suntem amândoi medici, Emanuel, amândoi cunoaştem bine aceste mecanisme, atunci pentru ce te simţi jenat şi te rogi în gând să schimb subiectul?

Mă justific: jena mea provine din faptul că în limba ebraică părţile intime ale anatomiei – OK, organele sexuale – au nume nou create, părând mai degrabă sterile şi lipsite de viaţă, iar acesta este, în mod paradoxal, motivul pentru care îmi vine greu să le numesc. Tu consideri că această explicaţie este o formă sofisticată de didacticism. Nu mă crezi. În fond, cine mă opreşte să trec la germană sau să folosesc denumirile latine? Nu, nu mă crezi, şi fără să eziţi constaţi că am inhibiţii psihologice. Puritanism latent.

— Mina, mă apăr, iartă-mă, te rog, dar nu sunt încă pacientul tău.

— Nu. Dar facem cunoştinţă. Ne plimbăm. De ce nu încerci şi tu să pui întrebări legate de persoana mea?

— Nu am întrebări. Una singură, poate. Te-a umilit vreodată cineva, Mina, oamenii, un om, o persoană plină de cruzime poate, în urmă cu mulţi ani, te-a umilit cineva fără milă?

— E o întrebare?

— Eu... exprim o senzaţie.

Îmi prinzi capul cu amândouă mâinile, cu forţă.

— Apleacă-te.

Mă conformez. Buzele tale. Şi o mică descoperire: două găurele delicate în lobii urechilor tale. E oare posibil să fi purtat vreodată cercei? Nu. N-am întrebat.

Apoi găseşti de cuviinţă să-mi spui că în opinia ta semăn cu un ceas de mână care şi-a pierdut capacul de sticlă. Atât de vulnerabil. Atât de lipsit de apărare. Şi tot atât de înduioşător.

Îmi atingi părul. Eu îţi ating umerii. Înaintăm în tăcere. Se întunecă. Deasupra noastră, în ultima lumină a amurgului, zboară o pasăre de pradă. Să fie un vultur? Un şoim? Nu ştiu. În plus, nu e nici un traseu foarte sigur. În apropierea sanatoriului se învârt ciobani arabi. Nu departe de locul acesta se află un sat celebru pentru violenţa locuitorilor lui, Kolonie.

Trebuie să ne întoarcem. În jurul nostru vedem numai tristeţea pietrelor care se întunecă. Noaptea cade peste ţara stâncilor uscate. La orizont, în partea de nord, spre Shuafat sau Beit Ikhsa, o rachetă strălucitoare spintecă cerul, păleşte, se sparge în cioburi de lumină şi moare în întuneric.

După cină, în sala de mese se produce un interpret vulgar de la Teatrul Mătura. Glumeşte, vesel şi plin de bancuri, îşi bate joc, cu un puternic accent rusesc, de ipocrizia guvernului britanic şi de violenţele bandelor de arabi. La sfârşit, face tot felul de grimase spre public. Activistul de la Sindicate se ridică de la locul său, roşu la faţă, şi condamnă această frivolitate, care e total nepotrivită cu vremurile tulburi pe care le trăim. Artistul se retrage într-un colţ şi se aşază stingherit, gata să izbucnească în lacrimi. În public se lasă o tăcere mormântală. Vorbitorul foloseşte cuvântul „abţinere", iar tu izbucneşti dintr-odată într-un hohot de râs puternic, tineresc, sonor, care provoacă într-o clipă o reacţie de furie generală, dar imediat apar oameni care râd cu tine, sau poate de tine. Ieşim. Pe coridor şi pe scări e întuneric. Aproape imediat ne pomenim unul în braţele celuilalt. Şoptim, de astă dată în germană.

— M-ai plăcut, spui, ai în camera ta un volum mic cu poeziile lui Rilke, zici. În fond, suntem amândoi oameni maturi şi liberi.

În camera ta regulile s-au stabilit imediat, aproape fără cuvinte. Orfanul şi mătuşa dominatoare. Eu trebuie să joc rolul copilului ignorant, stângaci, timid, dar ascultător. Şi recunoscător. Şi foarte silitor. Tu porunceşti în şoaptă, iar eu mă supun în tăcere. Toate detaliile îţi sunt deja aranjate în minte, ca şi cum ai avea pregătit pentru mine un program exotic dintr-un manual erotic: Aici. Acum aici. Lent. Tare. Încă. Aşteaptă. Aşteaptă. Acum. Aşa.

Mina dragă, în opinia amândurora, noaptea aceea ar fi trebuit să fie prima şi ultima. Oameni maturi, ai spus, şi liberi, ai spus. Dar până vom afla cine mai e adult şi cine mai e liber, suntem amândoi prizonierii unei forţe care ne trage după sine, cum duce fluviul nişte bărcuţe de lemn. Poate pentru că am

fost subjugat. Poate chiar ai intenţionat încă din noaptea aceea să mă subjugi, şi în felul acesta m-am pomenit sclav. Un sclav supus. Până acum. Dar şi tu, Mina, prin această subjugare a mea, ai devenit acum o stăpână de sclavi. S-a repetat şi a doua zi, la amiază. Şi în noaptea următoare. Şi apoi din nou. După vacanţă ai început să-mi trimiţi cărţi poştale cu directive scurte: Vino poimâne la Haifa. Aşteaptă-mă sâmbătă noaptea. Vino la pensiunea lui Kate Graubert, în cartierul Talpiot. Vin la tine de sărbători. Spune-i lui Fritz că postul e pe sfârşite. Îmbrăţişează-i pe Gips şi Gutzi din partea mea.

Până când, în cele din urmă, m-ai învăţat să te strig Iasmin, să eliberez satirul care gâfâie, să recreez haremurile din Bagdad în camerele scunde ale pensiunilor. Să provoc şi să primesc durere. Să ţip. Să mă târăsc iar şi din nou la picioarele tale când totul se termină, în timp ce tu îţi aprinzi o ţigară, stingi chibritul scuturându-l şi descrii dragostea noastră în termeni specifici, ca un general întorcându-se de pe câmpul de luptă pentru a analiza bătălia şi a trage concluziile cuvenite.

Nu, nu e amărăciune, Mina, nici regret. E alean, mai mult decât pot suporta. Alean după cuvintele tale de laudă. Mi-e dor şi de dojenile tale. Şi de ironia ta. De degetele tale. Iasmin a mea, acum sunt un om bolnav şi nu mi-a mai rămas mult timp. Pot spune: Am căzut în mâinile tale. Mai pot spune şi: Te-am iubit din prea multă umilinţă.

Paragraf nou.

Mă întorc la datele despre timp şi spaţiu. Am mai spus-o: Acum sunt la postul de observaţie.

Ierusalim, seara, sfârşit de vară, semne de toamnă, un bărbat în vârstă de treizeci şi nouă de ani, pensionat deja din cauza bolii grele, stă pe balcon şi compune scrisori către o prietenă sau o fostă prietenă. Îi raportează ce vede şi toate gândurile sale. Care este scopul notelor lui şi care e subiectul lor am spus deja că n-am nici o idee.

Lumina zilei se stinge deja de o oră şi un sfert, dar încă nu s-a întunecat de tot. Mă odihnesc. Aparent, e o oră liniştită. Fiecare sâmbătă seară în Ierusalim e un miracol sonor. Până

şi gălăgia copiilor care se joacă, maşinile, câinii, vocea unei femei cântând la radio – toate aceste sunete sunt absorbite de liniş-te. Până şi strigătele din josul străzii. Până şi rafala izolată de mitralieră din direcţia cartierului Sanhedria. Tăcerea acoperă totul. Cu alte cuvinte, sâmbăta seara, în Ierusalim, domneşte o linişte absolută.

Clopotele bisericilor şi ale mânăstirilor au început acum să bată, de departe şi de aproape, dar şi ele sunt undeva, înăuntrul tăcerii. Mâine va fi duminică. Cerul e gri-închis, cu o felie de foc portocaliu plutind printre nori. Aceştia sunt nori de toamnă, aleargă repede. Trece şi un stol de păsări. Ciocâr-lii, poate. Pe sub balconul meu din strada Malachi trec tot felul de oameni. O vecină cu un coş. Un student cu un pachet de cărţi. Iată şi un băiat şi o fată mergând grăbiţi, distanţa dintre ei e cam de un metru, nu găsesc nici un cuvânt să-şi spună, dar e limpede că sunt împreună şi că inimile lor sunt împăcate.

În partea cealalată, opusă mie, în colţul străzii Zacharia, o arăboaică bătrână stă aşezată pe trotuar. O ţărancă. Nemişcată, cu picioarele încrucişate. Are în faţă o tavă mare din aramă, pe care sunt expuse smochine de vânzare. În colţul tăvii e o grămăjoară de monede mărunte, câştigul zilei. Vine până aici din Sheikh Badr, sau poate chiar din Lifta sau Malha. Cât e de liniştită, şi ce drum lung are de făcut în seara asta. Deocam-dată aşteaptă. Mestecă ceva. Frunze de mentă? Nu ştiu. În curând se va ridica, aproape că am spus se va înălţa, îşi va pune tava pe cap şi o va porni la drum în întuneric, printre tufişuri şi scaieţi. Potecile câmpurilor se întind ca o reţea subţire de nervi printre suburbiile şi satele din jurul Ierusalimului. O bătrână înceată, puternică, în pace cu trupul ei şi cu munţii pustii; inima mea tânjeşte după odihna ei. În timp ce ea se îndepărtează, felinarele din cartier îşi împrăştie lumina gal-benă. Cântecul clopotelor va amuţi şi nu va mai rămâne decât tristeţea serii. Obloanele de fier se vor închide. Toate uşile vor fi încuiate. Ierusalimul va rămâne în beznă, iar eu în inima lui, singur. Dar dacă starea mea se va înrăutăţi în noap-tea asta? Oare copilul va urmări linia oblică de la fereastra băii

mele, oare se va furişa afară din casa lui şi va veni la mine, să-mi stea la dispoziţie?

Mă cuprinde panica la gândul că mi se poate întâmpla aşa ceva. Nu. Nu. Noaptea asta, ca de obicei, voi fi singur. Noapte bună.

7 septembrie 1947
Duminică

Dragă Mina,

Nu ştiu ce cuvinte aş putea folosi pentru a-ţi descrie dimineaţa albastră de toamnă pe care am trăit-o azi, înainte ca vântul să răbufnească din vest şi să ne aducă frig şi nori. Toată dimineaţa ne-am scăldat într-o lumină de un azuriu intens. Ceva mult mai mult decât nuanţa unei culori: un azuriu adânc şi tăios, ca o licoare. Clădirile şi vegetaţia au reacţionat printr-o înviorare totală, dublând parcă intensitatea propriilor culori, dând o formă concretă unei lozinci foarte populare acum în ziarele ebraice şi la posturile de radio subterane: vom reacţiona înzecit la orice provocare, pentru că suntem ferm decişi să rămânem pe poziţii până la sfârşit.

La fel şi focul geraniumului, spre exemplu, în grădini, în curţi, în cutiile de tablă, pe balcoane, în jardinierele de lemn care împodobesc ferestrele. Sau piatra de Ierusalim, în dimineaţa aceasta chiar „strigă din ziduri" la propriu, de un gri concentrat şi viu. Un gri pur, ca ochii tăi. Sau florile plantei agăţătoare care se căţără pe măslinul de lângă băcănie, dese şi strălucitor de albastre. Totul arată ca în tabloul unui pictor, pasionat peste poate, care n-a învăţat, şi nici nu vrea să înveţe, subtilitatea nuanţelor. Mă simt aproape tentat să folosesc cuvinte ebraice biblice, ca sard, beril, carbuncul – deşi nu ştiu exact ce înseamnă.

Pot oare fi atribuite toate minunăţiile acestea aerului pur al deşertului? Pulsaţiilor toamnei? Bolii mele, poate? Sau vreunei schimbări iminente care urmează să se producă? N-am răspuns

la întrebările acestea. Trebuie să încerc să-mi definesc sentimentele în cuvinte, deci am să scriu din nou: Mi-e îngrozitor de dor astăzi, dor până la durere, de imaginile prezentului, ca şi cum ar fi deja amintiri. Ca şi cum ar fi trecut deja, fiind poate, duse, fără întoarcere. Dor cumplit, până la nevoia interioară de a acţiona urgent, imediat, de a ieşi din tipare, poate voi încerca să pun o haină pe mine şi să ies la plimbare. Să colind prin pădăricea din Tel Azra. Printre mamele care croşetează stând lângă bebeluşii lor, pe pături întinse pe iarbă. Să-mi aduc aminte de pădurile copilăriei mele, în zilele de duminică, să simt pe neaşteptate mirosul altor toamne, nu al celor de aici, mirosul lacurilor, al ciupercilor, al picăturilor de rouă pe frunzele coniferelor, mirosul pantalonilor tirolezi din piele, fumul focurilor de tabără, aroma cafelei râşnite. Ce ciudat trebuie să fi arătat în ochii nevestelor vecinilor mei din Tel Azra: Iată-l pe dr. Nussbaum, înalt şi elegant, cu mâinile la spate, călcând pe acele de pin şi zâmbind, ca şi cum cineva tocmai i-a şoptit în ureche o soluţie amuzantă.

— Bună dimineaţa, dr. Nussbaum, cum te mai simţi astăzi, ce se mai vorbeşte pe la Agenţie?

— Bună dimineaţă, o dimineaţă minunată, doamnă Litvak, mă simt binişor, mulţumesc de întrebare. Ce frumos e băieţelul dumneavoastră, creşte văzând cu ochii. Fetiţa dumneavoastră, îmi cer scuze. E chiar foarte frumuşică.

— După cum ştii, domnul meu, fericiţi cei ce au fost binecuvântaţi să vadă Ierusalimul cu ochii trupului, şi nu doar cu ai spiritului, dar fără îndoială că ceea ce vedem azi e nimic în comparaţie cu ceea ce vom vedea mâine. Fericiţi cei ce aşteaptă.

— Fără îndoială, domnule Nehamkin, fără îndoială. E o zi minunată, şi mă bucură nespus să te văd atât de sănătos şi voinic.

— Deci şi domnul meu se plimbă. L-aş putea însoţi? Împreună vom face câţiva paşi şi tot împreună ne vom clăti ochii, căci pentru ca o mărturie să fie validă e nevoie de doi martori.

Numai că cei doi martori nu sunt prea sănătoşi. Am obosit repede. Vecinul meu, poetul Nehamkin, s-a scuzat şi a pornit-o înapoi spre casă, nu înainte de a-mi promite că în Ierusalim va avea loc foarte curând o schimbare esenţială.

Iar eu, ca de obicei, am intrat în restaurantul fraţilor Kapitanski, să-mi iau prânzul vegetarian: supă de roşii, două ouă, vinete cu ceapă, smântână şi un pahar cu ceai.

După care m-am întors acasă şi am căzut într-un somn adânc, fără nici o pastilă sau injecţie. Parcă aş fi băut vin.

La ora patru şi jumătate se întruni la mine comitetul cartierului. După cum ţi-am mai scris, până şi Kerem Avraham are propriul său comitet de apărare civilă.

Au venit patru sau cinci reprezentanţi, vecini, printre ei se afla şi doamna Litvak, care este asistentă medicală încă dinainte de a se fi căsătorit. Doamna Litvak a adus fursecuri de casă, şi nu mi-a permis sub nici o formă s-o ajut la servitul cafelei. Va fi suficient să-i spun doar unde se află tava – nu, nu e nevoie să-i spun, uite că a găsit-o. A găsit şi lămâie. O bucătărie exemplară! O să-l aducă într-o zi pe soţul ei, pe Litvak, să vadă cu propriii săi ochi şi să înveţe câte ceva. O fi el directorul şcolii copiilor de muncitori, dar nu e în stare să spele nici măcar un pahar ca lumea. Însă asta e soarta ei, n-are voie să se plângă.

Deci, cam aşa a fost deschisă şedinţa, am servit cu toţii cafea şi fursecuri proaspete, iar eu am fost servit asemenea unui musafir în propria mea casă.

— Bine, spuse doamna Litvak, să trecem la ordinea de zi. Dr. Nussbaum, deschide şedinţa, te rog.

— Poate ar trebui să continuăm de unde am întrerupt-o data trecută, am propus, nu-i nevoie s-o luăm de la început de fiecare dată.

— Atunci am vorbit despre posibilitatea organizării comandamentului într-unul dintre apartamente, spuse tovarăşul Lustig, un loc în care comandamentul să-şi poată desfăşura activitatea, care să poată fi folosit zi şi noapte în situaţii de urgenţă. Sau cel puţin o cameră, ori un subsol.

Vorbi ridicându-se în picioare, iar când termină se aşează. Lustig e un bărbat mărunţel, cu pungi umflate sub ochii căprui, cu o expresie de veşnică mirare pe faţă, de parcă tocmai i-ar fi aruncat cineva, fără nici un motiv, în plină stradă, cea mai grosolană înjurătură, amuţindu-l pur şi simplu. Zvulun Grill, un roşcovan coleric pe care lipsa celor doi dinţi din faţă îl făcea să semene cu un scandalagiu periculos, consideră necesar să adauge:

— Nu uitaţi aparatul de radio-transmisie. Am vorbit deja, dar n-am făcut nimic. Ca de obicei.

Efraim Nehamkin, creţul tehnician radio, mişcă de câteva ori capul de sus în jos, de parcă vorbele lui Grill s-ar fi potrivit perfect cu ceea ce se putea aştepta de la el, iar cel care s-a înşelat în aşteptări ar face mai bine să se trezească înainte de a fi prea târziu.

— Efraim, am spus, poate că ar fi mai bine totuşi dacă ne-am purta discuţiile prin cuvinte, nu prin gesturi. Poate ne explici şi nouă, te rog, ce anume te-a enervat în halul ăsta?

— Avem deja, strecură Efraim printre dinţi, dar asta se întâmplă la noi tot timpul: vorbim despre trecut, în loc să vorbim despre viitor.

— Avem deja ce?

— Transmiţător. Nu v-am spus acum o săptămână că vă montez un transmiţător pe baterii? Şi, una peste alta, izbucni pe neaşteptate, de ce e atât de important un aparat de transmisie? La ce e bun? Ca să ne milogim de englezi să binevoiască să rămână aici şi să ne salveze de arabi? Sau să încercăm să trezim conştiinţa lumii cu versete din Biblie? Ca să le spunem arabilor în cuvinte frumoase să nu ne măcelărească, pentru că altfel nu va avea cine să le vindece pecinginea şi conjuctivita? Şi ce rost are, în general, tot comitetul ăsta, cu doi doctori şi un şofer de autobuz? Ce consideră că are de făcut?

— Hei, nu te înfierbânta aşa, zâmbi Nahce, linişteşte-te puţin. Totul va fi în regulă.

Nahce e un tânăr subţirel şi puternic, un fel de conducător ocazional al unei mişcări socialiste de tineret. Poartă pantaloni

scurți, care îi descoperă picioarele lungi și musculoase. O șuviță rebelă îi cade pe frunte. Ai auzit fără îndoială de tatăl său: profesorul Guttmacher, specialist în mistică orientală, un savant de renume internațional, care acum e paralizat pe jumătate. Câteodată Nahce și tinerii pe care îi instruiește aprind spre seară câte un foc de tabără în pădurice, se antrenează făcând exerciții de noapte cu bâte groase sau fac cartierul să răsune de cântece de luptă și dor, compuse pe melodii rusești.

— Tu, în loc să-ți bați joc, mai bine ai spune odată ce propui de fapt, îl scutură Grill pe Efraim Nehamkin.

— Atac, izbucni Efraim cu voce scăzută, de parcă inima i-ar fi fost strangulată de emoție. Să organizăm un atac. Asta e ceea ce propun. Să luăm inițiativa. Să intrăm în sate. Shuafat. Sheikh Jarrah. Issawiya. Să dăm foc casei muftiului în toiul nopții. Sau să aruncăm în aer cartierul general din Najjara. Să punem steagul alb-albastru pe minaretul din Nabi Samuel, sau chiar pe Muntele Templului. De ce nu? Să tremure în sfârșit în fața noastră. Să înceapă ei să ne trimită soli. Să se milogească ei. De ce nu?

Aici a intervenit dr. Kipnis, veterinarul din Tel Arza. Stătea cu spatele la perete, era îmbrăcat într-o bluză gri și o pereche de pantaloni kaki, lungi, călcați cu atenție. În timp ce vorbea își frământa între degete chipiul maro și nu privea spre Efraim, ci spre doamna Litvak, ca și cum ea – sau coada ei groasă, neagră, strânsă în coc – i-ar fi sugerat vreo idee genială:

— Mi se pare, domnilor, începu cu băgare de seamă, mi se pare că pornim pe un drum greșit. Aș putea spune că eu cunosc în oarecare măsură satele vecine.

— Desigur, șopti Efraim, parcă stropind venin. Desigur. Numai că și ei te cunosc pe tine, și încă alți evrei ca tine, și asta e ceea ce le ațâță pofta.

— Scuză-mă, spuse dr. Kippnis. N-am nici cea mai mică intenție să mă contrazic cu tine în privința principiilor după care te călăuzești. N-am vrut decât să încerc să apreciez situația, care ar putea fi evoluția viitoare a evenimentelor, și să fac câteva sugestii.

— Să ne organizăm! strigă dintr-odată *tovarăşul* Lustig, ba chiar lovi cu pumnul în masă, să nu mai vorbim atâta! Să ne organizăm!

Iar eu, preşedintele, mă abţineam cu greu să nu-i întorc lui Nahce zâmbetul care părea că îmi era adresat numai mie.

— Dr. Kipnis, am spus, continuă, te rog. Ar fi de preferat să nu ne întrerupem unul pe celălalt tot timpul.

— Da. În faţa noastră se deschid trei posibilităţi, spuse doctorul Kipnis şi ridică trei degete subţiri şi fine, îndoindu-le apoi unul câte unul, pe măsură ce enumera posibilităţile. Unu, comisia predă întreaga ţară arabilor, iar noi avem de ales între o nouă Masada sau un nou Yavneh.[1] Doi, comisia recomandă împărţirea ţării, şi arabii acceptă decizia sau decizia le este impusă cu ajutorul forţelor străine. Nu britanice, desigur. În cazul acesta, datoria noastră este să ne pregătim să facem faţă posibilelor tulburări şi dezordini şi în acelaşi timp să ne străduim să refacem bunele legături cu cartierele şi satele arăbeşti care ne înconjoară. Să îngropăm securea războiului, cum s-ar spune.

— Trebuie alungaţi de aici, spuse Efraim cu oboseală, alungaţi, împinşi afară, de ce nu, să plece în deşertul de care aparţin. Aici e Ierusalim, domnule Kipnis, aici e ţara lui Israel, poate că întâmplător ai uitat deja asta, din pricina atitudinii tale împăciuitoare.

— Trei, continuă veterinarul, decis parcă să nu se lase provocat, trei, război total. Iar în acest caz, comitetul nostru de cartier nu va funcţiona de capul său, ci va aştepta directive de la forurile naţionale.

— Asta am spus şi eu, se bucură Lustig, să ne organizăm, să ne organizăm şi încă o dată să ne organizăm.

— Doctor Kipnis, am intervenit, ce propui în mod concret?

— Da. În primul rând, reprezentanţii cartierului nostru, precum şi cei ai cartierelor din nord-vestul Ierusalimului să ia

---

1 Locuri din sudul Israelului, legate de revoltele şi războaiele contra romanilor.

legătura cu conducerea Agenţiei Evreieşti. Să explice acolo greutăţile cu care ne confruntăm din pricina poziţiei noastre geografice speciale şi să ceară directive. Îi propun ca delegaţi pe dr. Nussbaum, doamna Litvak şi, firește, pe prietenul Nahce. În al doilea rând, o întâlnire cu vecinii. Anume, cu şeicii şi cu primarii[1]. Sunt dispus să mă ofer voluntar în acest scop. Îi informăm că noi, locuitorii evrei ai cartierelor din nord, nu vom lua inițiativa nici unei acţiuni dușmănoase, ci vom continua, în orice situaţie, să păstrăm relaţiile de bună vecinătate. Ceea ce înseamnă că dacă ei vor prefera totuşi să continue vărsarea de sânge, responsabilitatea va fi a lor în totalitate, vor suporta consecinţele şi nu vor putea pretinde că nu au fost avertizaţi. Iar acum propun ca prietenul Nahce să vorbească despre strategia de apărare a cartierului. Îl rugăm să ne explice esenţa planului, presupunând că vom avea de înfruntat singuri un conflict între vecini, pe plan local. Şi cu asta am terminat.

— În cazul acesta propun să construim baricade, spuse Lustig şi izbucni brusc într-un hohot de râs. Imaginaţi-vă, Kerem Avraham al nostru pe post de Stalingrad sionist.

— Haideţi să nu ne îndepărtăm de subiect, vă rog, i-am chemat eu la ordine. Mai avem de discutat şi despre împărţirea sarcinilor şi tot restul.

— Nu e nici un pericol, remarcă Efraim cu tristeţe, aici nimeni nu e capabil să discute câte un subiect pe rând. Uită de asta. Nu aici. Nu în acest *Judenrat*.

— Te rog foarte mult! am spus cu duritate.

Între timp, Nahce ieşi din bucătărie. Se vedea că se simţea acolo ca acasă: muşca viguros, cu dinţii săi puternici, dintr-un sandvici gros, pe care şi-l pregătise. După urmele sângerii care-i curgeau pe bărbie am dedus că în afară de brânză şi ceapă pusese şi felii de roşie.

— Îmi cer scuze, spuse, eram flămând ca un câine şi ţi-am prădat răcitorul. N-am vrut să cer voie, ca să nu vă întrerup simpozionul. Vorbind, Nahce împrăştia fără jenă firimituri de pâine şi brânză pe fotoliu şi pe covor. Alte firimituri i se lipiseră de mustaţă.

— Să-ţi fie de bine, am spus.

— Săru' mâna, răspunse Nahce. Bine. Am terminat cu faza ideologică? În regulă. Atunci aşa rămâne.

Se făcu linişte. Nimeni nu vorbea. Până şi tovarăşul Lustig tăcu.

— Englezii pleacă în curând. E sigur. Vom avea probleme. Dar nu vreau să vorbesc acum despre probleme. Eu sunt aici pentru a oferi soluţii. Lucrurile stau în felul următor. Avem arme în cartier. Momentan numai armament uşor. Dar, slavă Domnului, avem şi băieţi care ştiu ce să facă cu el. Hai să lăsăm deoparte detaliile. Sonia. Doamna Litvak, adică. Tu convoci la tine acasă toate muierile şi începeţi mâine – rectific, astăzi – să coaseţi saci. N-are importanţă din ce. Asta în loc să croşetaţi căciuliţe din lână pentru Hagana. Ne veţi croşeta căciuliţe cu altă ocazie. Am nevoie de aproximativ o mie, o mie două sute de saci. Copiii îi vor umple frumos cu nisip şi cu pietriş. Vor folosi pentru apărarea poziţiilor, în particular, şi a ferestrelor, în general. Contra gloanţelor şi a obuzelor. Mai departe. Începând de mâine-dimineaţă, pe terasa lui Kolodny va funcţiona un post de observaţie fix asupra garnizoanei Schneller. Această sarcină va fi încredinţată tot copiilor. Un al doilea post de observaţie va fi stabilit pe acoperişul lui Kapitanski, în direcţia Sheikh Jarrah şi a şcolii de poliţie. Vreau ca Litvak să-mi pună la dispoziţie pentru asta douăzeci-treizeci de elevi de la şcoală, ca să ştim exact ce face creştinul şi ce face musulmanul. Mai departe. În caz că englezul se mişcă afară sau dacă vedem că se duce să-i predea cheile beduinului, regelui Abdullah[1], băieţii mei intervin şi ocupă Schnellerul. E drept că asta n-are legătură cu comitetul vostru de cartier, dar am vrut să ştiţi că puteţi dormi liniştiţi noaptea. Mai departe. Transmisie. Efraim. Noaptea asta venim să verificăm ce-ai construit acolo, iar dacă e chiar ceea ce spui tu că e – îţi facem legătura direct cu statul major al Hagana. Tu şi Lustig veţi fi permanent pe recepţie, cu rândul, zi şi noapte, staţi cuminţi cu căştile la urechi şi nu

1 Regele Iordaniei.

vă certaţi între voi şi nu vă ridicaţi decât dacă trebuie să vă pişaţi sau dacă aţi primit o informaţie pe care trebuie să mi-o transmiteţi. Acum tu, Grill. Ascultă-mă bine. Două lucruri. Unu, începi să aduni în magazia ta ustensile de grădinărit din tot cartierul. Vor să dea bine, dacă nu vor, rechiziţionezi şi aduni. Tot ce găseşti, în afară de stropitori. Sape, greble, săpăligi, orice. La ordinul meu sau la ordinul unei alte persoane autorizate, tu şi câţiva vecini apucaţi uneltele şi începeţi să săpaţi rapid drumul în capătul străzii Tzfania, pe Amos, colţ cu Gheula, drumul către Tel Arza. Săpaţi în zigzag. Da. Şanţuri. Să nu poată intra cu maşinile blindate. Încă ceva, Grill. Comandamentul va fi la tine acasă, în dormitor. Asta pentru că ai trei ieşiri. Îţi dăm două zile s-o scoţi de acolo pe nevastă-ta, înainte să intrăm. Acum Kipnis. Nu mi te duce să vorbeşti cu şeicii şi cu primarii, ca să nu fim nevoiţi după aceea să punem în pericol viaţa băieţilor, când o să-i trimitem să-ţi recupereze cadavrul spintecat. Asta-i situaţia, doctore. După război, cu plăcere, de ce nu, cu stimă, vei putea merge să fumezi cu ei pipa păcii, poate că te voi însoţi şi eu, ca să mănânc miel fript în jar. Dar deocamdată, dacă eşti atât de legat de ideea ta, trimite prin poştă fiecărui şeic şi primar câte o scrisoare recomandată şi propune-i relaţii de bună vecinătate. De ce nu? Dacă funcţionează, am să-mi transform personal sabia în pumnal. Dar până atunci, rămâi aici să-i coordonezi pe zarzavagiu, pe băcan şi pe vânzătorul de gaz. Ai grijă să aducă în cartier provizii cât încape. Dar fără piaţă neagră şi fără nici un fel de panică. Da. Stocuri. Aşa cum ai auzit, Sonia. Am spus stocuri. Vreau ca fiecare femeie să aibă în casă conserve, pască, pesmeţi, gaz, zahăr, cât încape. Acum să vorbim puţin despre apă. Vreau ca fiecare dintre membrii acestui comitet – fiecare, am spus – să meargă din casă în casă şi să ajute oamenii să scoată de prin poduri şi din beciuri toate recipientele de apă. Să fie pline. Iar Almaliah să înceapă să ne facă tancuri în atelierul său. Tancuri de apă, Efraim, asta am spus, aşă că nu-mi sări de pe scaun. Acum, stăpânul casei. Nussbaum. Tu te duci mâine-dimineaţă la farmacia bătrânei doamne Vishniak şi verifici exact ce are

şi ce n-are. Ce n-are – comandă în contul casieriei comitetului vostru. Să fie din plin. Aici la tine va fi punctul de prim-ajutor, cu morfină, cu pansamente şi tot ce mai trebuie. În afară de asta, Grill, tu începi să ne aduci încet-încet benzină. De la *Hamekasher* sau din piatră seacă. Chiar nu-mi pasă de unde. În jur de două sute de litri. Copiii vor aduna câteva sute de sticle, iar noi, adică eu şi cu Efraim, vom începe să pregătim cocktailuri. Nussbaum, ai spus că ai ceva de sugerat în legătură cu asta? Bine. Foarte bine. Dar nu acum. Nu e de interes general. Ar mai fi ceva de adăugat?

— Da, spuse Lustig, avem nevoie de cianură sau de ceva asemănător. Pentru cazul în care arabii vor veni, ne vor înjunghia copiii şi vor terfeli onoarea femeilor. Trebuie să fim pregătiţi şi pentru cel mai negru scenariu.

— Asta se poate întâmpla în Varşovia, spuse Nahce, nu la noi. Iar dacă mai repeţi o dată aşa ceva în afara zidurilor acestei camere, domnule Lustig, te avertizez, o să-ţi pară rău. Punct.

— Bineînţeles, murmură tovarăşul Lustig, e în regulă. Am înţeles.

— Alte întrebări?

— Iartă-mă, am spus, ce se întâmplă dacă englezii nu pleacă? Sau în cazul în care predau întreg Ierusalimul regelui Abdullah al Iordaniei?

— Nu pleacă, nu pleacă. Întrebările astea să i le pui lui Ben-Gurion. Ce, eu sunt Ben-Gurion? Asta-i tot. Sonia. Acum dă-le, te rog, acestor oameni buni încă o cafea. Toţi au pălit dintr-odată. Doctor Nussbaum, multe mulţumiri pentru găzduire, dar trebuie s-o iau din loc. Cu începere de poimâine, oricine va avea nevoie de mine, de Akiva sau de Igal ne poate găsi în dormitorul familiei Grill. Apropo, dacă englezii vor veni să facă cercetări sau percheziţii, ţineţi minte că acest cartier are un comitet. Pe mine nu mă cunoaşte nimeni. Eu nu exist. Să stea de vorbă cu voi, doctorii, Nussbaum sau Kipnis. O clipă: Efraim. Vreau să-ţi cer scuze. Dacă te-am jignit cumva, n-a fost cu intenţie. Iar acum, la revedere tuturor.

Îşi scuturã firimiturile din mustaţã, îşi şterse zeama de roşii de pe bărbie, zâmbi larg cu dinţii lui frumoşi şi ieşi.

Hans Kipnis zise încetişor:

— Ce am mai putea spune?

Efraim răspunse:

— N-o lua de la capăt. Ai auzit ce ţi s-a spus. Poţi să trimiţi scrisori tuturor şeicilor din împrejurimi.

Sonia Litvak spuse:

— Dumnezeu să-l aibă în pază! Ce tineret minunat!

Tovarăşul Lustig:

— Ca nişte cazaci. Vorbesc şi vorbesc, în loc să se organizeze.

Iar doctor Nussbaum, Mina dragă, doctor Nussbaum al tău spuse pe un ton împăciuitor şi ironic:

— Se pare că şedinţa a luat sfârşit. Cu voia dumneavoastră.

L-am însoţit în gând pe băiatul acela caustic şi mlădios ieşind din casa mea spre umbrele serii. Nahce, Menahem sau Nahum Guttmacher, în pantalonii lui scurţi, cu şuviţa de păr rebelă, cu ochii de culoarea prafului la sfârşitul verii, cu singurătatea lui. S-a dus, desigur, să li se alăture băieţilor, în pădurice sau în vale. Poate că e obosit de moarte. Poate n-a mâncat de zile întregi o masă normală. Şi m-am întrebat, să fi cunoscut oare femeia? Şi dacă da, oare aşa cum a înfulecat sandviciul sau poate tremurând speriat? Ce puteam face, Mina? Ce-ai fi făcut tu în locul meu? Te-ai fi încrezut în el şi n-ai fi spus nimic? L-ai fi dojenit şi i-ai fi ironizat stilul caustic? Ai fi încercat să-i analizezi visele? Sau poate te-ai fi îndrăgostit şi l-ai fi cucerit pentru tine însăţi?

Am avut senzaţia unei pierderi. Ar fi trebuit să-l potolesc, să-i zdrobesc aroganţa, să-l chem la ordine? Dar aş fi fost oare capabil s-o fac? În străfundul inimii mele, cred că ai ghicit deja, l-am transformat în copilul pe care mi l-ai născut şi l-ai ascuns într-un kibbutz, undeva în Galileea sau prin văi. A crescut înconjurat de cai şi maşini agricole şi a venit la Ierusalim

să ne mântuiască pe toţi. Ajunge, trebuie să termin odată scrisoarea asta.

Numai că după plecarea oaspeţilor, în timp ce mă ocupam încă de spălatul ceştilor şi măturatul firimiturilor de pe covor, culoarea cerului s-a schimbat brusc. Din nord-vest începu să sufle un vânt umed, îngheţat. Albastrul intens a dispărut. Ierusalimul deveni cenuşiu. Pierdu din înălţime, cerul coborâse peste el. Iată şi primele picături de ploaie, iată şi prima noapte de iarnă. Voi începe şi eu să păstrez sticlele goale. Ce trebuie să intre în compoziţia cocktailurilor Molotov pentru a arunca în aer o maşină blindată, asta Nahce va trebui să înveţe de la mine. Acum termin. Am să înghit o pastilă. N-am să-mi petrec această primă noapte ploioasă în pat, ci în laboratorul de chimie. Nu mai e mult timp. Henry Gurney, ministrul britanic al afacerilor externe, vorbeşte la radio, îndemnând toate comunităţile din Palestina să se calmeze şi să păstreze ordinea şi liniştea până când situaţia se va stabiliza. Crainicul de la *Vocea Ierusalimului* traduce într-o ebraică formală: Sunt categoric interzise întrunirile pe stradă, e strict interzisă tulburarea modului de viaţă normal al populaţiei.

8 septembrie 1947

Dragă Mina,

A fost o ploaie uşoară. N-a căzut încă prima ploaie puternică de toamnă, ci doar o mângâiere nocturnă de stropi fini. În zori, oraşul era din nou luminos, din pavaj se ridica un miros umed şi proaspăt. Frunzele care cădeau erau spălate de ploaie. N-am putut dormi până spre dimineaţă. Nici n-am vrut, de fapt. Mi se învârtea prin minte ideea unei combinaţii care îmi venise în urma şedinţei de ieri, posibilitatea unui amestec chimic simplu şi fascinant, şi nu mă puteam elibera de ea. Din când în când, durerea se intensifica până într-atât încât masa, tavanul şi pereţii începeau să se înceţoşeze în faţa ochilor mei. Dar am renunţat intenţionat la injecţie, deoarece mi se părea

că tocmai înceţoşarea aceasta poartă în ea sâmburele soluţiei. Zâmbeşti. Iluminare sau inspiraţie născută din ceaţa chinurilor, în viziunea ta se traduce prin romantism adolescentin. Aşa să fie. Am reuşit totuşi în timpul nopţii să pun pe hârtie câteva litere şi cifre, câteva formule.

Mult după miezul nopţii, clopotul Schneller bătuse deja ora două sau trei, cerul gurii şi limba mi se uscaseră de sete şi de durere, căzusem însă ca într-un fel de extaz, aveam impresia că eram pe punctul să creez o reacţie în lanţ prin mijloace uluitor de simple, fără a fi necesar să apelez la temperaturi fantastice. O modalitate de a elibera energie din substanţele cele mai banale şi mai ieftine. Poate că exact la fel vor fi erupt forţele vitale în sufletul unui, hai să zicem, compozitor, căruia îi sună în urechi ultima lui simfonie, dar conştientizează cu groază că de fapt nu e a lui, pentru că nu are şi nici nu va avea vreodată posibilitatea de a o capta în note. Aşa trebuie să fi erupt. Cu extaz şi disperare. Pot descifra sensul: se aude apropierea morţii. Notiţele de noaptea trecută sunt acum în faţa mea, dar n-au nici o valoare. Imaginaţie ştiinţifică în genul lui H.G. Wells sau Jules Verne. Nimic. Unde mai pui că la momentul respectiv aveam asemenea frisoane încât puteam vedea Marea Moartă arzând prin fereastra de la răsărit, luminând noaptea cu un fel de foc mineral portocaliu, focul iadului, şi nu m-am îndoit nici măcar o clipă că descoperirea mea de noapte funcţionează deja în lumea exterioară. Tu şi Uri aţi combinat ceva în laborator. Tu şi Iasmin şi Nahce pe covor, făcând dragoste şi chemându-mă să mă alătur vouă. Iar afară, o ciupercă de foc ajungea până în miezul cerului de noapte, în timp ce eu, cu o oglindă simplă, o urmăream de aici, din odaia mea, peste munţi şi de-a lungul văilor. Am adormit din nou spre dimineaţă, complet îmbrăcat, acolo jos, pe podeaua din laborator, şi în somn am ştiut că a venit timpul să trimit după Dushkin, iar odată cu el a venit şi rabinul Zweik, cabalistul bolnav din Safed, şi amândoi au încercat să-ţi vorbească, să te convingă că singura modalitate de a opri tumoarea din glandele mele ar fi o operaţie de înlăturare a capului, în timp ce tu susţineai

cu tărie că o concentraţie masivă de raze Röntgen direcţionate ca o combinaţie de sodiu şi fosfor va declanşa o reacţie în lanţ care îmi va salva viaţa şi va duce la o modificare esenţială a situaţiei militare.

Dimineaţa, după cafea şi bărbierit, mi-am măsurat temperatura, am avut febră mică şi o oarecare neclaritate a vederii. Adică am reuşit să citesc ziarul şi am avut încă putere să scriu. Dar, când m-am dus în bucătărie să iau de pe masă pâinea prăjită şi s-o ung cu unt, am vărsat borcanul cu iaurt. Aş adăuga că nu am dat importanţă acestei evoluţii, şi continui să-ţi scriu, să-ţi scriu, pentru că încă de dimineaţă se învârte pe cerul Ierusalimului un avion de recunoaştere britanic, la o înălţime destul de mică, poate pentru că azi s-a anunţat în ziar, în mod semioficial, că s-a decis de către o comisie internaţională împărţirea ţării, precum şi ca Ierusalimul şi Betleemul să fie declarate drept oraşe internaţionalizate şi să nu fie predate nici evreilor, nici arabilor. Când s-a întors de la şcoală, Uri mi-a explicat că fără Ierusalim nu va exista un stat evreiesc şi că va începe un război îngrozitor între Palmah[1] şi Hagana pe de o parte, şi mişcările subterane, adică Etzel şi Lehi, pe de altă parte, şi că de fapt asta e ceea ce urmăresc englezii.

Ca o mică paranteză, pot spune că el a preluat comanda laboratorului meu. Face tot ce-i trece prin cap. Pe mine mă culcă pe canapea, mă înveleşte cu o pătură din lână, îmi serveşte ceai cu lămâie, ba chiar alege pentru mine o placă pe care o pune la gramofon, ca să-mi facă plăcere. Îmi aduce până şi sticle cu apă fierbinte, pe care mi le pune la picioare. Iar în timp ce eu zac aşa, prea slăbit ca să mă împotrivesc, puştiul începe să descarce o ladă cu sticle goale. După care intră în laborator să combine nu-ştiu-ce, să rupă capete de chibrituri, să amestece soluţii. Încetul cu încetul sunt îndepărtat din propria mea casă: Nahce şi Sonia Litvak în bucătărie, Uri în laborator, tu în visele mele. În curând voi pleca de aici.

— Fii atent la ce faci acolo, Uri!

---

1 Elita forţelor luptătoare ale Hagana.

— Doar ce m-ai învăţat, doctor Emanuel, n-ai grijă, lucrez cu atenţie, după notele de pe masă, iar când ai să te faci bine, vom lucra din nou împreună.

Mă odihnesc. Mozart la gramofon, iar din laborator se aude muzica eprubetelor subţiri, sunetul lămpii cu spirt, al soluţiilor care fierb la foc mic.

Afară începe o nouă seară de toamnă.

Oare ce informaţie urgentă încearcă să-mi transmită lucrurile simple, arzătoare, banale din jurul meu? Lumina care se stinge, Mina, croncănitul corbilor, lătratul câinelui, bătaia clopotului, toate acestea există de când lumea şi vor continua să existe, aud din depărtare până şi şuieratul trenului din Emek Refaim. Şi plânsetul unui bebeluş. Şi un cântec polonez pe buzele vecinei. Lucrurile simple, apropiate, fireşti – de ce par a se despărţi de mine în seara asta? Şi ce mai pot face eu, în afară de a mă întoarce cu faţa la perete şi de a muri în clipa asta? În aceeaşi secundă mă străbate o certitudine clară, ca un şoc electric care mi-ar traversa trupul: există o semnificaţie. Există un rost. Există poate şi un drum. Iar eu mai am la dispoziţie puţin timp, pentru a încerca să descopăr sensul şi intenţia. Mă roade tristeţea. Am trăit aproape patruzeci de ani. Am fost mai mult sau mai puţin alungat din ţară în ţară. Aici chiar am făcut câte ceva, în limita modestelor mele posibilităţi. Aici te-am iubit pe tine. Iată însă că tu mergi pe drumul tău, iar eu am rămas pe loc. Nu pentru mult timp însă. Voi fi alungat cu brutalitate şi de aici. Concluzia, Mina, morala, motivul? Care este, cum se spune aici, problema?

Poate că e chiar asta: afară e toamnă. Mă simt cu spatele la zid, cuprins de deznădejde. Trebuie să fac ceva, ceva important, din tot sufletul, cu toată inima, poate chiar cu furie sfântă, trebuie să acţionez imediat. Clipa de faţă e fără de întoarcere. A fost şi nu mai e.

Îmi amintesc: o zi de vară la Viena. La începutul după-amiezii. E răcoare. Cerul e acoperit de nori de o nuanţă bleu-pal, aproape gri. Pe stradă, aromele de carne friptă se împletesc cu mirosul de gunoi şi parfumul grădinilor înflorite. Poate şi

cu parfumul femeilor care trec încoace şi încolo. Cafenelele sunt pline până la refuz. În spatele vitrinelor se văd domni în costume de vară, fumând, discutând sau încheind afaceri. Alţi domni răsfoiesc jurnale şi rezolvă careuri de cuvinte încrucişate. Unii joacă şah. Eu merg pe drumul meu obişnuit, de la biblioteca facultăţii spre casă. Mi-e inima goală. Simt o tentaţie vagă, nu e dorinţă, să-mi petrec seara cu Charlotte sau cu Margot, la etajul al doilea al stabilimentului Inima ostenită. Ajungând la capătul podului, ezit puţin. Deodată observ cu surprindere doi cerşetori negri, chiar lângă pod. Unul dintre ei bate într-o tobă, iar celălalt miorlăie un fel de cântec. Au în faţă o pălărie mototolită, cu câţiva bănuţi de aramă în ea. Nici unul nu e tânăr. De fapt, nici bătrân. Parcă s-ar plasa în afara scalei de timp europene, supuşi unui alt ritm biologic.

Mă opresc şi rămân acolo un timp, privindu-i de pe pod. Nu cu mult timp în urmă absolvisem un curs de antropologie şi se pare că aştia doi erau primii negri pe care îi vedeam în viaţa mea. În afara circului, bineînţeles. Da, au părul foarte creţ. Piele de culoarea cafelei, nu a ciocolatei. Mă trece un fior slab. Izgonesc din minte imaginea fugară a organelor lor sexuale. Cel mai înalt dintre ei, cel care miaună sau cântă, are nasul găurit, dar nu are nici o verigă prinsă în el. Nasul celuilalt este lung şi turtit într-un mod atât de ciudat, încât îmi readuce în minte imaginea alungată a organului sexual. Nu sunt în stare să mă îndepărtez, nici să-mi iau ochii de pe ei. Rămân pironit în loc, parcă fascinat de frică şi dezgust. Ei stau cu spatele spre pod şi spre apă. Unul poartă sandale legate cu sfoară grosolană, iar celălalt, o pereche de pantofi mari şi uzaţi. Brusc mi se face ruşine, ca în copilărie, când am fost surprins privind cu ochi mari în decolteul mătuşii Greta. Mă grăbesc să arunc o monedă în pălărie.

Ceva mă îndeamnă în cele din urmă să cotesc spre Inima ostenită, să-mi petrec seara cu Charlotte sau cu Margot, sau poate cu amândouă. Dar picioarele îmi sunt înţepenite. Îmi privesc ceasul, mă prefac că am stabilit aici o întâlnire cu cineva.

Aştept. Oricum, dacă nu telefonez înainte, nu va exista nici Charlotte, nici Margot.

Un grup de băieţi purtând uniforma unei mişcării naţionale de tineret se opreşte în dreptul cerşetorilor. Eu sunt în continuare pironit în loc. Tinerii sunt aparent cuminţi, plăcuţi la înfăţişare, dornici să înveţe, toţi sunt tunşi scurt, spartan, se cunoaşte după chipurile lor bronzate că excursiile pe munţi şi în păduri le-au imprimat deja o educaţie militară rigidă, deşi buna-creştere de acasă nu le-a fost afectată. Instructorul se desprinde de grup, face doi-trei paşi înainte, iar acum se află în faţa lor. E un om de vârstă mijlocie, atletic, scund, compact, cu părul tuns fără milă şi buze subţiri şi frumoase. E ceva în felul în care păşeşte sau în tensiunea umerilor săi, ceva care trădează faptul că e obişnuit, în egală măsură, să trăiască pe un fluviu, singur în munţi, sau în palate cu saloane enorme şi înalte. Unul dintre aceia cărora iubitul meu tată şi-ar dori din tot sufletul ca fiul lui să-i semene, cel puţin din punct de vedere fizic. Instructorul poartă şi el o uniformă curată şi bine călcată şi se deosebeşte de băieţi doar prin fireturi şi culoarea epoleţilor. Începe să le explice tinerilor ceva. Vocea îi e tăioasă. Sfârşitul frazelor lui aduce oarecum cu un lătrat. Desenează ceva cu degetul în aer şi, fără a ezita, duce degetul la patru, cinci centimetri de capul unuia dintre bărbaţi. Arată spre forma craniului acestuia. Accentuează şi demonstrează. Mă apropii, vreau să aud ce spune. Vorbeşte cu un puternic accent bavarez despre diferenţele rasiale. Scurtul său discurs, după câte îmi pot da seama, e un amestec de antropologie, istorie şi ideologie. Ritmul: staccato.

Câţiva dintre discipolii săi scot din cămăşile lor brune carneţele şi creioane identice şi iau silitori notiţe. Cei doi negri zâmbesc larg, buzele întinzându-li-se de la o ureche la alta. Îşi rotesc ochii de un alb strălucitor, pentru a amuza. Sunt plini de bunvoinţă, poate stupiditate, bună dispoziţie naivă, respect şi recunoştinţă. Trebuie să mărturisesc că în clipa asta seamănă cu o pereche de câini vagabonzi care sunt pe punctul de a fi adoptaţi de stăpâni noi. Între timp, instructorul foloseşte

cuvintele „evoluţie“ şi „degenerare“. Din când în când pocneşte cu zgomot din degete, iar cei doi negri îi răspund ca unul, cu un râs subţire şi strident, dezvelindu-şi mulţimea de dinţi albi ca zăpada.

Intructorul desface degetul mare şi arătătorul, le măsoară înălţimea frunţii fără a-i atinge, apoi în acelaşi fel o măsoară şi pe a sa, şi spune: *Also.* Deci.

Scurta conferinţă se termină cu cuvântul „civilizaţie“.

Băieţii pun la loc creioanele şi carneţelele. Vraja s-a rupt. Pornesc la drum în tăcere şi mi se par foarte îngrijoraţi. Se îndepărtează în ritm vioi, coborând în josul fluviului, spre centrul oraşului şi spre muzee. Pentru o clipă seamănă cu o patrulă militară, o patrulă de avangardă care s-a lovit pe neaşteptate de vârful de lance al armatei inamice, iar acum aleargă să aducă întăriri.

Vraja s-a risipit. Pornesc şi eu către casă. Pe drum, aproape că sunt tentat să fiu şi eu de acord: Da, Europa e într-adevăr în pericol. Rasele junglei ne bat la uşă. Muzica noastră, legile noastre, inteligenţa comerţului, ironia fină, capacitatea subtilă de a vedea sensuri multiple şi de a avea sentimente ambigue – toate acestea sunt în primejdie de a fi distruse. Rasele junglei ne bat la uşă. Iar istoria ne învaţă că hoardele mongole s-au revărsat deja şi în trecut din fundul Asiei şi au ajuns până pe malurile Dunării şi la porţile Vienei.

Acasă, Lisel serveşte cina în tăcere. Tata e şi el foarte tăcut. Are chipul mohorât. Afacerea merge din rău în mai rău. Atmosfera din oraş e apăsătoare. Ce-a fost nu va mai fi niciodată. La radio, un ministru jură să distrugă comunismul, cosmopolitanismul şi alte asemenea elemente distructive. Guvernul a arătat multă indulgenţă faţă de paraziţi, declară ministrul, dar a fost răsplătit cu ingratitudine. Tata închide radioul. Poate că în sinea lui îi învinovăţeşte pe evreii din răsărit, care au năvălit aici cu zecile de mii, aducându-ne numai necazuri. Îmi iau şi eu cina în tăcere, apoi mă retrag în camera mea. Margot, umerii ei, gâtul ei mai apar undeva într-un colţ lăturalnic

al gândurilor mele. Dar ce i-aş putea spune tatei? El era convins că unicul său fiu era afundat până-n gât în flirturi studenţeşti şi habar n-are ce se întâmplă în oraş şi în lume.

La miezul nopţii cobor în bucătărie să beau apă şi îl găsesc pe tata şezând acolo singur, în halat de noapte; fumează cu ochii închişi şi tace.

— Iar ai dureri, tată?

Deschide, în onoare mea, un singur ochi:

— Despre ce trăncăneşti acolo, Emanuel?

Şi după o mică pauză:

— Mi-au trimis azi nu ştiu ce manifest sionist. Broşuri din Palestina.

Eu ridic din umeri, mă scuz, spun noapte bună şi mă întorc în camera mea.

Scrisoarea a venit după exact o săptămână.

Era o scrisoare anonimă. Pe plic fusese dactilografiat numele tatei şi adresa fabricii sale. El a deschis plicul de faţă cu secretara, Inge, şi lumea i s-a întunecat în faţa ochilor. În plic era o foaie de hârtie nu mare, de bună calitate, groasă, velină, cu margini aurite, filigranată, dar fără dată, fără antet şi fără semnătură. Chiar în centrul foii era scris un singur cuvânt, cu litere de mână elegante, rotunde: *Jude*[1]. Şi un semn de exclamaţie.

— Ce spui de asta, Inge? întrebă tata după ce îi reveni vocea.

— E un fapt în sine, răspunse Inge cu politeţe, apoi adăugă: Nu aveţi nici un motiv să vă simţiţi lezat, *Herr Doktor*. Nu e decât un fapt în sine.

Tata murmură, cu buze palide:

— Am tăgăduit eu asta vreodată, Inge? N-am încercat niciodată să tăgăduiesc.

În mai puţin de o lună a fost găsit un cumpărător pentru casă şi grădină. Un grup de parteneri din oraşul Linz a cumpărat fabrica. Inge a fost concediată cu o răceală de gheaţă, în

1 Evreu (în germană, în orig.).

timp ce Lisel a fost împachetată şi trimisă în satul ei natal din munţi, primind cadou o valiză veche, plină cu rochiile mamei.

Tata şi cu mine n-am avut nici o problemă să obţinem certificate de imigrare şi aprobarea cetăţeniei în Palestina, direct din mâna consulului britanic. Privilegiul bogaţilor.

Tata a reuşit să obţină informaţiile şi să întocmească proiectul detaliat al înfiinţării unei fabrici mici, pe care l-a depus la primăria unuia dintre noile oraşele ridicate în apropierea Tel Avivului. A reuşit de asemenea să se familiarizeze cu condiţiile de aici şi chiar să facă anumite estimări de costuri. Dar din când în când vorbea despre dorinţa de a i se alătura cât mai repede mamei, într-o lume lipsită de răutate. Vechii prieteni ai familiei încercau să-i vorbească de la inimă la inimă, să-l atragă în discuţii, să-l implore să reconsidere situaţia. Ei erau convinşi că şocul şi umilinţa îi provocaseră tendinţe autodistructive. Evreii din Viena credeau cu tărie în perioada aceea că totul are la bază o explicaţie psihologică şi că în curând lucrurile se vor ameliora, pentru că este imposibil ca naţiuni întregi să-şi piardă pe neaşteptate minţile.

Tata era ca o stâncă: cenuşiu şi de neclintit.

Totuşi, nu admitea sub nici o formă faptul că doctor Herzl a prevăzut totul de la bun început. Mai mult, considera că doctor Herzl şi prietenii lui ne-au împins pe toţi în mizeria asta.

Dar un an mai târziu, în Ramat Gan, şi-a schimbat complet părerea. Ba chiar a devenit membru al Partidului Sionist.

Mi-am primit diploma de medic cu patru zile înainte de plecare, în dimineaţa în care au fost emise vizele. Am fost chemat în biroul rectorului, mi s-a explicat cu delicateţe că probabil nu mă voi simţi în largul meu la ceremonia oficială de absolvire, trebuie ţinută seama şi de atmosfera generală care domneşte printre studenţi, motive pentru care s-a hotărât să mi se înmâneze diploma într-un cadru neoficial şi într-un plic maro, obişnuit. Pentru un medic tânăr, spuneau, se deschid mari oportunităţi în ţările din vestul Asiei. Ignoranţa, mizeria şi bolile au acolo dimensiuni pe care civilizaţia aproape că nu

le poate concepe. Ba chiar mi l-au pomenit pe Albert Schweitzer, care trăieşte şi vindecă bolnavii de lepră în junglele africane. Din greşeală au menţionat că şi Schweitzer acela e un fiu al rasei evreieşti. După care au presupus ceva referitor la o relativă amărăciune pe care o port desigur în inimă şi m-au rugat să-mi amintesc de ei şi din depărtări, să-mi amintesc de tot ceea ce mi-a dat Viena, nu numai de felul în care m-a umilit. Mi-au dorit drum bun şi, după o uşoară ezitare, mi-au oferit o strângere de mână.

Adevărul e că îmi amintesc. Iar ceea ce port în inimă nu e amărăciune şi umilinţă, ci, cum aş putea scrie asta, pentru că văd deja expresia ironică şi rece a gurii tale şi fumul de ţigară curgându-ţi dispreţuitor din nări, ci durere evreiască şi furie. Nu, nu în inimă. În măduva oaselor. N-am să fac bombe artizanale pentru Hagana. Am să creez bomba supremă. Am să-i surprind pe Uri, Nahce, pe însuşi Ben-Gurion. Numai să mă ţină puterile. Eu însumi voi fi rasa junglei care bate la uşă. Eu voi fi hoarda mongolă.

Glumesc, glumesc din nou, ca de obicei, în momentul cel mai nepotrivit, glumesc fără să amuz, în stilul meu, *ad absurdum*. În ebraică, „exagerare dusă la extrem".

Am ajuns în ţară prin Tirol, Trieste şi Pireus, pe un vapor cu aburi francez. Tata chiar a reuşit să pună pe picioare o renumită fabrică de dulciuri în Ramat Gan. S-a recăsătorit cu o refugiată răguşită şi împopoţonată din sudul Poloniei. Poate că nevastă-sa a fost cea care l-a influenţat în decizia de a deveni membru activ în comitetul Partidului Sionist, ca şi în diverse alte comitete şi consilii.

Uneori îmi trimite bani. Fără nici un rost. Am suficienţi.

De două ori pe an, de Paşte şi în timpul sărbătorilor de toamnă, mergeam să-i vizitez şi rămâneam la ei două-trei zile, printre candelabre, servicii de masă şi vaze. Seară de seară intrau şi ieşeau din casa lor persoane în etate, active, oameni politici şi comercianţi, discutând în contradictoriu şi delectându-se cu

choolant[1], fumând, aruncând anecdote picante în trei limbi, râzând strident, sforăitor.

— Felix, se adresau ei tatei făcându-i cu ochiul, rabi Pinhasel, când ai de gând să-l însori pe băiatul ăsta? Când ţi-ai propus să-l iniţiezi în misterele afacerilor? E adevărat ce se spune despre el, că ai un socialist în casă?

Iar soţia tatei, cu un ceas de aur fixat între botul şi coada unui şarpe de aur prins pe încheietura ei foarte pistruiată, îmi lua apărarea:

— Ce afaceri? Care afaceri? Încă puţin şi Emanuel al nostru va deveni profesor la spitalul Hadassa, iar în curând va trebui să aşteptăm trei luni pentru a putea fi consultaţi de el, şi asta numai cu pile.

De fapt, chiar am lucrat o perioadă la Hadassa. Am suportat fără să mă plâng despotismul exuberant al lui Alexander Dushkin. Odată m-a convocat urgent la el acasă, în Kiriat Shmuel, şi când am terminat ceaiul, glumele şi bârfa am fost anunţat:

— Săptămâna viitoare te predăm, viu şi nevătămat, în mâinile guvernului Palestinei. Departamentul bacteriologic. Mi-au cerut cu titlu de ultimatum să le dau un Svidrigailov de primă calitate, care să ţină sub supraveghere întreg sistemul de apă potabilă al Ierusalimului şi al localităţilor din jur. Iar eu te-am vândut imediat. Fără să cer comision. Fără bani. Pe gratis. Cadou. Salariul nu e rău, iar de plimbat ai să te plimbi în contul regelui de la Hebron la Ierihon şi de la Ramallah la Rosh Ha'ayn. Vei avea propriul tău imperiu, o să-ţi placă O'Leary ăsta. E un tip civilizat şi educat. Nu ca mine, canibal tătar. Eu şi cu tine, Nussbaum, ca să vorbim pe şleau, eu şi cu tine, cum să spun, tu eşti flegmatic, iar eu sunt nebun, suntem doi cai care n-au fost născuţi să tragă la aceeaşi căruţă. Dar să ştii, Emanuel, răcni Dushkin deodată, pentru că ochii i se um-

---

1 Mâncare specific evreiască, din carne, fasole, crupe, ouă tari, cartofi, intestine umplute cu făină, ou şi condimente, care se pune în cuptor la foc foarte mic vineri seara şi se serveşte sâmbătă la prânz.

pluseră de lacrimi, să ştii că uşa mea ţi-e întotdeauna deschisă, zi şi noapte. N-ai idee cât de mult te iubesc. Numai să nu mă faci, Doamne fereşte, de ruşine! Ei. Ce-i cu ceaiul tău, ce-i asta? De ce nu-l bei? Bea! Bea imediat!

Aşa m-am despărţit de Samovar şi am ajuns în preajma lui Edward O'Leary şi a dragului meu dr. Antoine al Mahdi. Şi aşa mi-am început călătoriile spre izvoarele de apă.

Călătoream de două-trei ori pe săptămână prin sate. Treceam prin grădini minunate, livezi de măsline şi vii şi prin grădiniţele micuţe de legume. Am văzut minaretele ridicându-se semeţe pe vârfuri de deal. Am trecut obstacole şi am mărşăluit toţi trei ore întregi, pentru a ajunge la câte un izvor îndepărtat sau la vreo fântână uitată de Dumnezeu. Mirosul de bălegar şi de cenuşă devenise pentru mine sinonim cu mirosul libertăţii şi al liniştii. Iar Antoine spunea uneori, parcă justificându-se:

— Vitele sunt vite, iar felahii sunt şi ei vite. Nu se poate face diferenţa.

Uneori O'Leary glumea cu el şi îl întreba, spre exemplu:

— Ţi-ar plăcea ca într-o zi fiecare ţăran să se îmbrace în costum de tweed şi să poarte cravată, ca tine?

Antoine răspundea:

— Ar fi contra naturii.

Edward chicotea:

— Dar ce spui despre ceea ce se întâmplă la evrei? În kibbutzuri sunt avocaţi care mulg vacile şi scot bălegarul.

— Evreii, spunea Antoine privindu-mă cu simpatie, evreii sunt oameni cu totul speciali. Merg întotdeauna contra naturii.

Ajungeam uneori până la rezervoarele regelui Solomon. La Nahal Arugot, în deşerul Iudeii. În valea Elah. Adunam probe în sticluţe şi ne întorceam la laboratorul din strada Iulian pentru a le verifica sub microscop. Lui O'Leary îi plăcea să ne împrumute amândurora cărţi despre călătoriile unor englezi din secolul trecut, care descriau în cele mai mici amănunte aspectul ţării pe vremea aceea.

— Cum reuşeşte, ne întreba O'Leary parcă amuzându-se, ce are în ea bătrâna asta uscată, sleită, de-i face pe toţi să se

îndrăgostească de ea ca nebunii? Am fost odată în sudul Persiei. Exact aceleaşi dealuri mizerabile, cu aceleaşi roci cenuşii, câţiva măslini şi ceva ceramică veche. Nimeni nu bate jumătate din globul pământesc pentru a le cuceri.

— Femeia vine din lut, spuse dr. Mahdi cu o şoaptă catifelată, bărbatul din ploaie, iar dorinţa de la diavoli. Priveşte Iordanul: de mii şi mii de ani se varsă în Marea Moartă, în care nu sunt peşti şi nu sunt pomi, curge şi curge şi nu mai iese niciodată de acolo. Aşa ceva n-ai să găseşti în Persia, Edward, iar morala este: din locul în care e greu de ajuns, e şi greu de ieşit.

Adăugam uneori o remarcă precum aceasta:

— Ţara lui Israel e plină de simboluri simple. Nu numai Iordanul şi Marea Moartă, dar până şi malaria şi schistozoma capătă aici valoare de simboluri.

Sau:

— Voi doi folosiţi cuvinte asemănătoare, dar exprimaţi sentimente complet diferite. Noi trei, de fapt.

— Oare? Oare aşa să fie? murmura O'Leary politicos. Renunţa la explicaţii, ba chiar căuta să devieze discuţia în altă direcţie.

După-amiaza şi seara Antoine mergea la cabinetul său particular din cartierul Katamon, iar eu, la clinica pe care mi-o amenajasem în apartamentul din Kerem Avraham. Am învăţat să întreţin relaţii de bună vecinătate cu localnicii şi să-i sprijin în momentele grele. Am luptat contra difteriei ore fără număr. Dacă mă chemau în timpul nopţii sau sâmbăta, când mă ocupam de laboratorul meu sau ascultam muzică, nu mă plângeam. Dacă copiii strigau după mine *Ieke*[1], sau chiar mai rău, nu mă supăram. Îmi făceam datoria, mai mult sau mai puţin, cu amabilitate.

Până când ne-am întâlnit la Arza. Până când a apărut boala.

Aceasta ar fi viaţa mea, în linii mari. Ceea ce ai ştiut ai ştiut, iar ceea ce nu ţi-am povestit ai dedus probabil singură, în felul tău, pe baza analizei comportamentale.

---

1 Poreclă dată evreilor din Germania.

Mă întorc la observaţiile mele.

Uri a plecat, sigur la ordinul unuia dintre misterioşii subordonaţi ai lui Nahce, să stea de pază pe acoperişul fraţilor Kapitanski, de unde să supravegheze zona Sheikh Jarrah şi traficul pe drumul spre Ramallah. Iar eu stau pe balcon şi privesc afară. Detaliile pe care le observ nu vor aduce foloase militare: un vânzător ambulant, ce vinde, cum vinde, cine cumpără. Vecinii mei est-europeni, din stratul de jos al clasei de mijloc, de ce s-or fi certând atât de mult între ei? Şi care este, cu exactitate, idealul lor comun? Copiii lor, ce e nou în ei şi ce este străvechi. Şi tinerii, băieţi ca Nahce, Igal sau Akiva, cum şi cu cât succes încearcă să se îmbrace, să vorbească şi să glumească după modelul vreunui erou abstract din Galileea, din Palmah, un fel de figură veneratã în perioada de pionierat?

Şi eu însumi: în afara morţii care se adună în mine şi în afara cifrului durerilor şi al simptomelor, de ce îi detest uneori pe băieţii aceştia bravi, de ce îi numesc în sinea mea „asiatici", iar alteori simt o dragoste adâncă pentru ei, de parcă mi-aş fi găsit printre ei un fiu, un tânăr smead, desculţ, cu un fizic puternic, specialist în maşinării şi arme, dispreţuind cuvintele, dispreţuindu-mă pe mine şi grijile mele. Nu ştiu.

Ar mai fi întrebări relevante pentru un observator: Ce e considerat aici amuzant? Şi ce e stânjenitor? Despre ce se vorbeşte şi ce se trece sub tăcere? Cine a venit la Ierusalim, de unde a venit, ce a sperat fiecare din ei să găsească aici şi ce a găsit de fapt? Helena Grill, comparativ cu Sonia Litvak. Poetul Neharnkin, de la atelierul de depanări în contrast cu tovarăşul Lustig. Ce au sperat să găsească şi ce au găsit? Şi nu mă exclud nici pe mine.

Alte întrebări: Ce e trecător în Ierusalim şi ce e permanent? De ce sunt diferite culorile aici, culorile toamnei şi culorile serii? Şi la un alt nivel: Care sunt intenţiile britanicilor? Dacă urmează un vid politic? Care sunt limitele reale ale forţei noastre, cât e pură iluzie şi aroganţă? E oare dr. Mahdi inamicul real, duşmanul de moarte? Să fiu oare lipsit de voinţă pentru faptul că nu-i pot dori moartea şi continui să încerc să găsesc argumente care, eventual, să-l convingă? Totul mă conduce spre

punctul final, spre o singură întrebare. Ce urmează să se întâmple? Ce ne aşteaptă?

Pentru că, în afară de asta, la ce altceva mă mai pot gândi? La asfinţitul soarelui, poate. La umbrele iubirii mele pentru tine. Dubii şi ezitări. Pregătiri patetice. Griji.

Mina. Unde eşti acum, în noaptea asta? Vino înapoi.

Poate că aceste cuvinte ţi se par un strigăt de ajutor. Deşi nu asta am intenţionat. Iartă-mă te rog. Îmi pare rău.

9 septembrie
vineri

Dragă Mina,

M-am dus azi-dimineaţă la birourile Agenţiei Evreieşti pentru a preda raportul despre substanţele chimice existente care pot fi folosite în scopuri militare. Pe o foaie separată am notat câteva idei, chiar dacă mi se pare că nu aduc nici o noutate şi că orice chimist de la universitatea de pe Muntele Scopus ar putea indica aceleaşi posibilităţi. Mi se fixase o întâlnire la ora nouă, dar am ajuns cu câteva minute mai devreme. Stropi mici de ploaie îmi biciuiseră obrazul pe drum. Apoi, când o privisem prin ferestrele biroului, ploaia se înteţise deja. Au primit imediat dosarul de carton, mi-au mulţumit şi, spre marea mea surpriză, m-au condus în biroul lui Ben-Gurion. Cineva exagerase probabil, povestindu-i că aici, în Ierusalim, trăieşte un medic bolnav, care este şi un chimist original, cu idei îndrăzneţe referitoare la materialele explozibile. Pe scurt, a cerut să mă vadă fără întârziere. Cineva a ţesut în jurul meu o legendă nefondată.

Ben-Gurion începe ancheta: sunt întrebat despre originea mea, despre părinţii mei, dacă sunt cumva rudă cu Nussbaum, vestitul pedagog, dacă sunt apropiat de ideile pacifiste ale mişcării Brit Shalom[1]. Un om clocotitor, electrizant, gesturile lui

1 Legământul păcii, organizaţie politică înfiinţată în 1925 în Palestina, fondată de imigranţi din Germania, a cărei ideologie este pacea între arabi şi evrei.

îmi amintesc de Dushkin, se agită mereu între fereastră şi bibliotecă, refuză să piardă timpul cu reticenţe. Mă întrerupe aproape imediat ce încep să vorbesc şi mă îndeamnă:

— Pericolul e iminent. Momentul critic se apropie, iar mâinile noastre sunt aproape goale. Ceea ce ne lipseşte din punct de vedere material vom suplini prin spirit şi inventivitate. Geniul evreiesc, spune, nu ne va dezamăgi.

— Domnule Ben-Gurion, încerc să spun, dacă mi-ai permite numai o clipă...

Dar el nu-mi permite nici o clipă.

— Dimpotrivă, dimpotrivă, spune, primeşti de la noi tot ce ai nevoie şi începi să lucrezi chiar în noaptea asta. Motke. Scrie. Da. Iar acum deschide gura, doctore, şi spune ce îţi trebuie.

Iar eu, zăpăcit, cu braţele drepte şi îngheţate de-a lungul trupului, explic cu dificultate că undeva s-a strecurat o neînţelegere: Nu sunt un nou Albert Einstein. Nu sunt decât un medic, obişnuit care are câteva noţiuni elementare de chimie, care s-a oferit să întocmească o listă şi a făcut unele remarci minore. Geniul evreiesc, desigur, dar fără îndoială nu eu. A fost o neînţelegere.

M-am întors acasă confuz şi acoperit de ruşine. Ce bine ar fi fost dacă aş fi putut să le împlinesc marile aşteptări. Tovarăşul Rubashov a scris în ziarul *Davar* că vom rezista ca stâncile în faţa încercărilor viitoare. Încercări. Îmi era teamă de asemenea cuvinte. Se apropie un război greu, mâinile noastre sunt goale, în timp ce nişte neaveniţi entuziasmaţi continuă să folosească fără încetare cuvinte ca „încercări". Vei zâmbi, desigur, la vederea acestor cuvinte, nu ale tovarăşului Rubashov, ci la vederea cuvintelor pe care le folosesc eu: am scris „război greu". Simt de la depărtare fumul ţigării împins de nările tale, buzele încordate.

Noaptea trecută am auzit zgomot de motoare din direcţia străzii Chancellor. Un alt convoi se îndreaptă spre nord, spre portul Haifa, poate cu farurile stinse. Să fi început oare retragerea? Să fim oare lăsaţi în voia sorţii? Dar dacă imaginea eroului fără frică şi fără de prihană din munţii Galileii nu e reală? Dar

dacă armatele altor ţări vor traversa Iordanul şi deşertul şi noi nu vom face faţă încercărilor?

Azi-dimineaţă o priveam de pe terasă pe educatoarea Sara Zeldin, o femeie originară din Rusia, micuţă de statură, ridată, care poartă mereu un şorţ albastru. Era imediat după ce mă întorsesem de la Agenţie. Îi învăţa pe copii un cântecel:

Sătucul meu pe deal e,
Frumos, plin de lumini,
Şi are îndepărtate
Livezi, câmpii, grădini,

iar eu vizualizam satul acela mic, pe coasta dealului, depărtările acoperite de lanuri. M-a cuprins spaima. Dar copilaşii, Shimshon, şi Arnon, şi Eitan, şi Meirav a doamnei Litvak, râdeau de educatoare şi strigau cu glăscioare subţiri „Sătucul meu tâmpit e".

Ce-o să se întâmple, Mina?

— Organizaţiile Etzel şi Lehi vor arunca în aer toate podurile şi şoselele şi vor cuceri toate trecătorile din munţi imediat ce englezii îşi vor pune coada între picioare, spuse Uri, pentru că Hagana nu e capabilă să decidă dacă vrea cu adevărat un stat evreiesc sau vrea să continue să se milogească. Uite, am o tunică kaki, doctor Emanuel, am primit-o cadou de la tanti Natalia, pentru că mama şi tata se întorc astăzi.

— Ţi-ai făcut lecţiile?

— Pe loc. În recreaţie. A intrat un soldat australian beat la Kapitanski, să caute fete, şi şi-a lăsat jeepul pe trotoar. Pistolul n-a uitat să şi-l ia, dar soldatul ăsta n-o să-şi mai vadă încărcătoarele decât în somn. Uite-le. Ţi le-am adus ţie. Trei pline şi unul doar pe jumătate. De pistol-mitralieră. În plus, am găsit o spărtură în zidul garnizoanei Schneller şi poate că mă voi putea strecura acolo noaptea, să le las ceva manifeste şi nişte dinamită. Dar nu-i spune nimic lui Nahce, pentru că el face exact ce-i spun ăia de la Hagana, şi nimeni nu ştie unde a dispărut iar Efraim. Decide tu.

— Bine, am spus. Fără vizite la garnizoana Schneller. Aceasta e decizia. Şi fără furturi de la soldaţii australieni. În caz contrar, am să mă supăr rău de tot.

Uri mă privi cu mirare, dădu de câteva ori din cap, trase o concluzie, iar apoi îmi ceru permisiunea să pună o întrebare personală.

— Te ascult, am spus. Şi am adăugat în sufletul meu: Prostuţule. Micul meu idiot. Cât de mult îmi doresc să fi fost tatăl tău. Deşi, dacă aş fi fost tatăl tău, nu ştiu ce ar fi trebuit să-ţi spun sau cum ar fi trebuit să mă comport pentru a te face, în sfârşit, să înţelegi. Să înţelegi ce? Nu ştiu. Ei bine, am zis. Întreabă.

— N-are importanţă. Ai spus nu, aşa rămâne.

— Am vrut să zic: Nu fără ordin. Nu înainte de vreme.

— Doctor Emanuel, asta... e din cauza bolii?

— Ce anume, Uri?

— Că îţi tremură mâinile atât de tare... şi că unul dintre ochii tăi e un pic mai îngust şi clipeşte întruna?

Nici nu observasem problema cu ochiul.

— Şi... boala asta a ta... e ceva foarte periculos?

— De ce întrebi, Uri?

— Aşa. Tu trebuie să mă înveţi tot felul de lucruri în laborator, pentru mai multă siguranţă, dacă Doamne fereşte deodată...

— Deodată ce?

— Nimic. Nu te teme, doctor Emanuel. Dă-mi o listă şi o sacoşă şi mă duc la zarzavagiu, să-ţi aduc tot ce ai nevoie.

— Dar de ce-mi porţi de grijă, copile? Numai din cauza bombei pe care trebuie s-o construiesc?

— Aşa. Nu ştiu. Şi asta, poate.

— Ce asta?

— Tu eşti pentru mine ca un unchi. Nu unchi, vreau să spun. Cineva serios.

— Şi părinţii tăi? Şi mătuşa Natalia?

— Râd de mine. Spun mereu că mi-e capul plin de păsărele. Tu nu râzi.

— Nu. Ce e de râs?

— Tu nu crezi că am păsărele în cap?

— Păsărele? Nu, asta în nici un caz, Uri. Sau poate că avem amândoi cam acelaşi gen de păsărele.

După care:

— Doctor Emanuel, ai să te faci bine până la urmă?

— Nu cred, Uri.

— Dar eu nu vreau să mori.

— De ce tocmai eu?

— Pentru că la tine eu nu sunt un copil nebun şi pentru că tu nu mă minţi niciodată, în legătură cu nimic.

— Trebuie să pleci acum, copile.

— Dar nu vreau.

— Trebuie.

— Bine. În regulă. Cum spui tu. Dar am să mă întorc.

Din partea cealaltă a uşii, de afară, cu o clipă înainte de a trage uşa în urma lui:

— Să nu mori.

A ieşit şi mi-a lăsat în casă o linişte adâncă. Sângele îmi pulsa în vene de-o parte şi de alta a frunţii. Ce mi-a mai rămas de făcut, Mina? Poate să stau şi să copiez pentru tine două-trei ştiri din ziarul de dimineaţă, deoarece sunt sigur că la New York lipsesc detalii despre ceea ce se petrece în ţară. Am să renunţ la titluri. Dacă te iei după ele, guvernul britanic e sătul de bombele noastre, lozincile noastre, delegaţiile noastre, memorandumurile noastre dezgustătoare. Într-o noapte ne vor interzice libera circulaţie pe străzi, vor impune o tăcere de moarte în bătrânul Ierusalim, iar dimineaţa, când ne vom trezi, vom vedea că au dispărut şi nu mai sunt. Şi ce se va întâmpla atunci, Mina?

În Tel Aviv a început să funcţioneze poliţia evreiască de circulaţie, cu acordul guvernatorului britanic. Au opt agenţi de circulaţie, care lucrează în două schimburi. O fetiţă în vârstă de treisprezece ani din satul arăbesc Hawara de lângă Nablus a fost trimisă în faţa tribunalului militar sub acuzaţia că ar fi deţinut o puşcă. O parte dintre cei sosiţi în mod ilegal cu va-

porul *Exodus* au fost deportaţi la Hamburg şi spun că vor lupta până la ultimul om şi nu vor permite să fie debarcaţi acolo. Paisprezece membri ai Gestapoului au fost condamnaţi la moarte în Lübeck. Domnul Hmelnik din Rehovot a fost răpit şi bătut cu cruzime de o organizaţie extremistă, dar a fost înapoiat viu şi întreg. Orchestra Vocea Ierusalimului urmează să fie dirijată de Hanan Schlesinger. Mahatma Gandhi a intrat în a doua zi de grevă a foamei. Cântăreaţa Edith de Philippe nu va putea concerta săptămâna aceasta la Ierusalim, iar Teatrul Cameri a fost obligat să-şi amâne reprezentaţia cu piesa *Nu-l poţi lua cu tine.* Pe de altă parte, în urmă cu două zile a fost inaugurat un nou centru comercial pe strada Jaffa, în care şi-au deschis magazine, printre alţii, Mikolinski şi Freiman & Bein, precum şi centrul de pedichiură Dr. Scholl. Conform declaraţiilor conducătorului arab Musa Alami, arabii nu vor accepta niciodată împărţirea ţării. La urma urmei, regele Solomon a decis că mama care s-a opus împărţirii copilului a fost mama adevărată, iar evreii nu iau în consideraţie semnificaţia acestei parabole. Doamna Golda Meir, membră în executivul Agenţiei Evreieşti, a declarat că evreii vor lupta pentru includerea Ierusalimului în statul evreu, pentru că ţara şi Ierusalimul sunt sinonime în inimile noastre. În ebraică, sinonime sunt cuvinte sau nume cu acelaşi sens.

Noaptea trecută, foarte târziu, un arab a atacat două fete evreice în vecinătatea cafenelei Bernardiya, între cartierele Bet Hakerem şi Bait va Gan. Una din fete a scăpat, iar cealaltă a strigat după ajutor până când unul dintre localnici a auzit-o, iar vecinii au reuşit să-l prindă pe atacator. Ancheta a dovedit că individul lucrează la staţia de radiodifuziune şi este o rudă îndepărtată a influentei familii Nashashibi, dar cu toate acestea ofiţerul O'Connor, care conducea ancheta, a refuzat să-l elibereze pe cauţiune, dată fiind gravitatea infracţiunii care i se impută. Delincventul a pretins în apărarea sa că a ieşit beat din cafenea şi, în întuneric, i s-a părut că fetele sunt goale şi că fac dragoste.

Încă o ştire: locotenent-colonelul Adderley, preşedintele tribunalului militar, care s-a ocupat de cazul lui Shlomo

Manssur Shalom, l-a găsit vinovat de împărţirea manifestelor, dar l-a declarat lipsit de discernământ. Domnul Gardewicz, asistentul însărcinat cu supravegherea sa, a rugat ca inculpatul să nu fie trimis la casa de nebuni, pentru a nu se produce o înrăutăţire în starea sănătăţii sale, ci le-a propus judecătorilor să-l izoleze deocamdată pe acuzat într-un sanatoriu particular, pentru ca fanaticii să nu-i poată exploata judecata limitată în scopurile lor criminale. Locotenet-colonelul Adderley a declarat, cu multă părere de rău, că nu poate da curs solicitării domnului Gardewicz, întrucât şi autoritatea sa este limitată şi are datoria de a-l aresta pe nenorocitul de inculpat până când Înaltul Comisar va decide, în numele Coroanei, dacă în acest caz poate fi acordată o graţiere sau o îndulcire a pedepsei. Fanatici, în ebraică, înseamnă adepţii unor ideologii extremiste.

Copiez aceste ştiri pentru tine, să ai o imagine clară a situaţiei. Nu, de fapt nu acesta e adevărul. Le copiez ca să nu cad acum pradă gândurilor şi emoţiilor. Ascult la radio un recital de pian al Cillei Leibowitz, iar după ştiri ni s-a promis un comentariu politic, apoi câteva melodii interpretate de Bracha Tzfira. Nu încape îndoială că voi primi vizita a doi-trei vecini veniţi să asculte ştirile. Grill sau Lustig, poate şi Litvak. Efraim a dispărut în ultimele zile. Nahce s-a făcut şi el nevăzut. Doar poetul Nehamkin face plimbări mai lungi sau mai scurte pe strada Malachi, încercând cu vârful bastonului calitatea pietrelor din Ierusalim. Sau poate că le loveşte pe ici, pe colo ca să descopere vreun spaţiu gol, o deschizătură străveche în straturile de piatră pe care stăm, după cum e scris şi promis în cărţile noastre sfinte. Fericit cel ce crede. Iasmin a mea cea de departe, chiar în timp ce scriu aici despre spărturile în rocă m-a năpădit o durere nouă, necunoscută până acum, dar amintind de o anumită plăcere tăioasă pe care mi-ai oferit-o cu puţin timp înainte de a mă părăsi. La sfârşitul toamnei, dr. Nussbaum va începe să piardă controlul asupra aparatului său digestiv. Se va impune internarea la spitalul Hadassa. De la fereastră va mai putea vedea jocul de lumină şi întuneric al luceafărului, precum şi linia orizontului care clipeşte deasupra munţilor

Moab. Profesorul Dushkin nu va face economie de morfină şi nu va încerca să prelungească inutil agonia, aşa am stabilit între noi, fără a o spune direct. După care vor apărea dificultăţi de respiraţie şi o tulburare a vederii. Inima va slăbi. Apoi nu va mai fi total conştient. Doar din când în când, bolnavul va mai spune câteva cuvinte coerente. Poate că va vorbi în germană. Poate va şopti numele tău. Sper că nu va ţipa. Tatăl său va veni împreună cu soţia să-şi ia rămas-bun, iar el şi tata îşi vor aduna puterile şi vor încerca să schimbe o anecdotă sau două, chiar dacă strângând din dinţi. După aceea totul se va întuneca, va mai rezista câteva ore sau două-trei zile, cel mult. Va fi în sezonul ploilor. Poate că ploile de ianuarie vor cădea deja peste mormântul său din cimitirul Sanhedira sau de pe Muntele Măslinilor. Ce se va petrece aici, în Ierusalim, asta nu va mai şti. Nimeni nu ştie. Din câte se pare, Musa Alami şi Golda Meir nu renunţă la ideile lor.

Dar în cele din urmă totul va trece, chiar şi vremurile acestea grele, iar tu îl vei uita şi pe el, şi toate necazurile lui. Poate că ai uitat deja. Singurul care îşi mai poate aminti, chiar după mult timp, poate chiar cu compasiune şi cu dor, este Uri, fiul tipografului Kolodny. Te implor, Mina, dacă Ierusalimul va fi salvat şi dacă scrisorile acestea vor ajunge în mâinile tale, iar tu vei vrea să scapi de ele, chiar peste mulţi ani, te rog, fă un efort să-l găseşti pe acest Uri şi dă-i-le lui. Probabil că ţi s-a urât de-acum de mine peste puteri. Gata.

Pe terasa casei lor şed tipograful Kolodny, nevastă-sa, sora ei, Natalia, şi vecinul nostru, poetul Nehamkin, de la atelierul de reparaţii. În jurul lor sunt ghivece cu geranium şi cutii din tablă în care cresc diferite specii de cactus. Unde o fi copilul? Vă rog, domnilor, trebuie să supravegheaţi copilul cu şapte perechi de ochi, să nu-i treacă prin minte să se strecoare în garnizoana Schneller şi să atace de unul singur armata britanică. Nu-l văd pe Uri. Ei nu simt, stau acolo liniştiţi şi discută, politică, fără îndoială, cu un aer aparent calm. Tihna asta a lor mi se pare de-a dreptul scandaloasă. Pe tavanul terasei se aprinde un bec galben, iar în jurul lui zboară tot felul de

insecte, care parcă au înnebunit de tot. Tipograful Kolodny e un bărbat palid, calm, care nu știu din ce motive a decis să poarte haine ce seamănă cu o uniformă militară: pantaloni scurți kaki, ciorapi kaki trei sferturi, întinși cu elastic până sub genunchi. Poetul Nehamkin, spre deosebire de el, e îmbrăcat ca de obicei în costum și cu cravată de mătase. Gata să fie prezentat la comandă. Mi se pare că în afară de el și de mine, toți ceilalți se încadrează, mai mult sau mai puțin, în tipologia pionierului. Cu toții sunt oameni pozitivi, constructivi, aparent incapabili de panică. Iar moartea nici nu poate fi luată în considerație. Glumesc, râd, doamna Kolodny trece printre ei o fructieră cu portocale, dar nimeni nu servește, și ea zâmbește distrată. Ce e trecător în Ierusalim și ce e permanent? Ce îl va face oare nostalgic pe Uri peste ani? Foi de tablă încrețite. Paravane din placaj. Borcane goale de iaurt. Maniere europene împletite cu o veselie grosolană. Un oraș de imigranți la marginea deșertului, pe ale cărui acoperișuri flutură cearșafuri întinse la uscat. Localnici care aleargă fără încetare de colo-colo, cu ochelari de soare ridicați pe frunte. Aceasta e o definiție generală pentru: „Acum sunt foarte ocupat, dar de dragul tău am să mă opresc o clipă". Definiție pentru: „Faptele mă cheamă". Definiție pentru: „Iartă-mă, vom găsi odată timp pentru o discuție profundă, dar acum trebuie să fug și să-mi îndeplinesc datoria".

Nu mă plâng, Mina. Vremurile sunt critice și în curând va izbucni războiul. Fiecare după puterile sale, chiar și un om ca mine își aduce modesta contribuție la efortul colectiv. Poate chiar suntem ultima generație în robie. Cu adevărat ultima. Vor veni desigur alte timpuri, pe care eu nu le voi mai vedea.

Doar femeile, cred, nu sunt suficient de puternice. La coadă la făină, la coadă la gheață, lângă căruța vânzătorului de gaz, femeile par pe punctul să leșine. Se întâmplă uneori, la amiază, când Ierusalimul arde în focul arșiței, chinuit de lumina deșertului, să aud sunetele pianului doamnei Kolodny din spatele obloanelor închise, și mi se pare că aud un geamăt disperat.

Deci britanicii au plecat din țară. Hotelul Regele David din strada Iulian se va goli de ofițerii cu părul lins, pieptănat frumos cu cărare la mijloc, uns cu briliantină, se va goli de doamnele străine, plictisite, care zăboveau pe terasa clădirii, vizavi de zidurile Orașului Vechi, ca și cum ar fi pescuit pe malurile trecutului biblic. S-au sfârșit ședințele de dimineață din biroul lui Edward O'Leary în care, sub portretul regelui, dr. Mahdi, din partea Comitetului Arab, și dr. Nussbaum, din partea spitalului Hadassa, discută despre măsurile care trebuie luate pentru a apăra rezervoarele de apă potabilă ale Ierusalimului de pătrunderea diferitelor bacterii sau despre acțiunea de distrugere a coloniilor de țânțari din valea Kedron. Vor veni alte vremuri.

— Oameni minunați ca voi, a spus dr. Mahdi, o comunitate atât de cultă și de inteligentă, cum v-ați putut lăsa cu toții captivați de o ideologie atât de îngrozitoare ca sionismul?

Îmi încerc puterile:

— Antoine, te rog, pentru numele lui Dumnezeu, fă un efort, măcar o singură dată, străduiește-te, pune-te în locul nostru.

Iar Edward intervine, ferm ca întotdeauna:

— Gata, domnilor, poate ar fi mai bine să ne întoarcem la subiectul care ne preocupă acum, vă rog.

Acum în cazul de față înseamnă: urgent.

Care e subiectul, Mina dragă?

Poate știi tu?

Afară e întuneric beznă. Greieri. Stele. Vânt. Mă opresc deocamdată.

10 septembrie
Noaptea. Marți spre miercuri

Dragă Mina,

Nu folosesc cuvântul „vină". Tu nu ești vinovată pentru ceea ce-mi faci în visele mele nocturne. Poate că ești însă responsabilă, până la un punct.

Stai lângă patul meu, cu o umbră de mustață grizonantă, cu mirosul fumului de țigară care emană până și din părul tău, în pantaloni militari și o cămașă bărbătească mare, cu multe buzunare. Antoine îmi pipăie mărul lui Adam, îmi prinde bărbia între palme și o strânge, ca să nu se miște în timpul operației. Chipul său amabil se apropie atât de mult de fața mea încât îi observ pe nas o bășică galbenă, micuță, plină cu sebum, înconjurată de o aură rozalie. O ușoară asimetrie între cele două părți ale mustății. E grăsuț și politicos și emană miros de apă de colonie. Îmi zâmbește:

— Așa, așa, spune în engleză. Haide să facem un efort comun, spune.

Doi băieți zdraveni îmi apucă picioarele de deasupra genunchilor, dar se pare că gândurile lor nu sunt la operație, pentru că șușotesc între ei și chicotesc. Tu le întinzi o daltă. Sau poate nu e o daltă, ci un cuțit de bucătărie, un cuțit de pâine. Samovar îți mulțumește în stilul său propriu, cu o ușoară plecăciune, și îl ia din mâna ta.

— Încet, îi spui. Cu el n-ai nici un motiv să te grăbești. Aici. Acum aici. Și aici.

Procedează exact cum îi spui. Poartă mănuși de cauciuc. Papuci de cauciuc și în picioare. E îmbujorat tot. Taie cu o delicatețe fantastică. Trebuie să încerc să spun ceva, acum, imediat, înainte de a-mi separa capul de gât. Poate să-i amintesc lui Antoine cum a venit odată la mine, iarna trecută, la ora unsprezece noaptea, implorându-mă să-l vindec de o gonoree pe care a luat-o, se pare, în timpul unei călătorii la Beirut. Și cum l-am adăpostit aici, în casa mea, și cum i-am făcut injecții. Dar i-am promis lui Antoine să-i duc secretul cu mine în mormânt. Am să tac. Ce tăietură ciudată mi-a făcut la gât – adâncă, fără sânge, fără durere. Dimpotrivă. Relaxare. Ușurare.

— Asta-i tot, doctor Oswald, spune Ben-Gurion, ca și cum nu și-ar putea crede ochilor. Până la urmă, nu-i decât o operație foarte simplă.

Iar eu indic printr-o mișcare a buzelor că ședința e suspendată.

Mă trezește o ploaie puternică. Lampa refuză să se aprindă. Probabil că este pană de energie electrică în Ierusalim. Aprind

un băţ de chibrit. Privesc ceasul. Unu noaptea. Trebuie să mă scol. Ploaia şi vântul bat în geam. Aceasta este prima ploaie puternică de toamnă. Au dispărut toate insectele care dansau seara în jurul becului de pe terasă. Au rămas pinii şi pietrele, curăţaţi de praf, purificaţi de apă şi de vânt.

Trebuie să mă îmbrac. Trebuie să plec chiar în clipa asta. Unde să plec, Mina? Morţii nu-l slăvesc pe Dumnezeu. Mi-ai spus că la New York se reuneşte acum şcoala neovienză. Trebuie să fii acolo pentru a aduce mărturie despre vindecarea colectivă care are loc în munţii Galileii şi în valea Iezreel. Despre începutul înfrângerii unei nevroze etnice vechi de secole. Există un drum, domnilor şi doamnelor, le vei spune acestor intelectuali refugiaţi, există un drum care acum se deschide.

Le vei vorbi şi despre mine? Vei fi în stare să mă foloseşti cel puţin drept exemplu, o curiozitate, un detaliu care aruncă o lumină certă sau acoperă ca o umbră noua realitate a pionierilor pe aceste pământuri străvechi?

Trebuie să plec. În noaptea asta. În clipa asta. Poate în cartierul Katamon, să bat la uşa lui Antoine şi să-l pun să jure pe tot ce are mai scump şi mai sfânt. Să-l implor. Să-l rog în numele sufletului copiilor noştri, ai lui şi ai mei. Sau poate nu în Katamon, ci în Haifa, în kibbutzuri sau în văi. Să fi expirat deja timpul? Oare ploaia şi vântul să fi venit pentru mine? Clopotul de la Schneller a bătut o dată, de două ori, iar acum e linişte. Stau şi îţi scriu la lumina lămpii cu gaz, în halatul meu gri din flanelă. Ar trebui să mă îmbrac şi să plec. Există un drum care acum e deschis. Ferice de cel ce aşteaptă, spune domnul Nehamkin. Cel aşteptat nu va sosi, domnule, doar cei ce pleacă vor ajunge. Unde vor ajunge? Există un drum şi trebuie să ne ridicăm şi să mergem. Care e drumul, Mina, asta nu ştiu, dar ni s-a născut un copil care are puterea să meargă pe el. Omul care îţi scrie e obosit şi bolnav. Trebuie să-şi facă o injecţie, să-şi înghită pastilele şi să se întoarcă acum în linişte în patul său. Ajunge. Inscripţia de pe biserica parohială din Viena copilăriei mele a fost scrisă în patru limbi. Promitea în patru limbi, fiecărui bărbat şi fiecărei femei, că există un drum de întoarcere. E o minciună, îţi spun, o minciună sfruntată.

Trebuie să plec. Nu în noaptea asta, ci mâine-dimineaţă. Trebuie să urc pe Muntele Scopus şi să-i spun lui Dushkin, aşa cum i-am promis că voi face, că situaţia mea s-a înrăutăţit. Nu eu sunt cel care va produce o mică minune în Ierusalim, nu eu voi îmbuna inima doctorului Mahdi şi nu voi face o descoperire care să schimbe complet situaţia militară. *Roată sub tălpi şi stele deasupra, din Beit Alfa până în Nahalal* – aşa se cântă în fiecare dimineaţă la postul de radio pe unde scurte care aparţine forţelor Hagana. Dar aici, din strada Malachi, coroanele copacilor par palide în ploaia care încă nu s-a oprit, în începutul de lumină murdară, abia mijită, ploaia nu s-a oprit încă şi mă ţine pe loc. Acestea sunt, după cum am mai spus, ultimele zile. Tu m-ai cules, m-ai folosit şi m-ai abandonat. Într-o zi te vei întoarce la Ierusalim, o femeie celebră, o femeie-profesor, care pune bazele unei discipline noi, oferind metode inovative tânărului stat evreu. Poate că şi moartea mea va contribui la faima ta, în decursul timpului poate că vor adăuga din greşeală şi numele meu la lista victimelor de război, iar pe la spatele tău se va şopti că profesor Oswald şi-a pierdut în război tânărul iubit, un erudit originar din Viena. Ierusalimul îşi va depăşi limitele şi va deveni un oraş mare, o metropolă. Bătrânii şi bătrânele vor şedea pe străzile lui, se vor bucura, şi nici un duşman înfricoşător nu va mai bate la porţile sale. Aşa cum ne-a promis vecinul nostru, poetul. Vor fi construite aici bulevarde mari. Va exista un tren lung care va uşura circulaţia între periferii. Vor răsări şi palate mari. Poate că vor construi chiar şi un fluviu traversat de poduri. Va fi un oraş frumos, un oraş liniştit. Închei aici, al tău cu dragoste, şi mă întorc în pat. Nu mai am nimic de adăugat în ceea ce priveşte vremurile pe care le trăim sau locul în care mă aflu. Martorul e liber. Sper că locul, timpul şi martorul vor primi, odată cu scurgerea zilelor, un fel de graţiere. În dorurile lui Uri, poate. Noapte bună. Totul va fi bine.

1975

Cuprins

Muntele Sfatului Rău / 5

Domnul Levi / 75

Doruri / 153

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

Tehnoredactor
MANUELA MĂXINEANU

Corector
IOANA VÎLCU

DTP
EMILIA IONAŞCU
CARMEN PETRESCU

Apărut 2012
BUCUREŞTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la Fedprint